

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİ
(1950-1960)

Yüksek Lisans Tezi

Öğrencinin Adı

Derya SEVİNÇ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Oğuz AYTEPE

Ankara-2012

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİ

(1950-1960)

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Oğuz AYTEPE

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Tez Sınavı Tarihi

Prof. Dr. Temuçin F. ERTAN
Enstitü Müdürü

ÖZET

İkinci Dünya Savaşı sonunda savaştan galip gelen Amerika ve Sovyetler Birliği gibi iki büyük ülkenin gölgesi altında soğuk savaş dönemi başlamıştır. Yaklaşık yirmi yıl kadar süren bu dönemde Dünya, Doğu ve Batı olmak üzere iki bloğa ayrılmıştır. Dünya sahnesinde süper güç olarak bilinen Amerika komünizmi reddeden tüm ülkelerin koruyuculuğunu üstlenirken Sovyetler Birliği de komünizmi tüm dünyaya yaymak için çaba harcamıştır. Tıpkı coğrafi anlamda doğu ve batı olmak üzere iki zıt tarafta yer alan Amerika ve Sovyetler Birliği, ideoloji konusunda da birbirinin tam tersi istikamette yol almışlardır.

Türkiye, 1939-1945 yılları arasında, savaşın tüm cephelere yayıldığı altı yıl boyunca saldırıya açık jeostratejik konumuna rağmen izlediği denge politikasıyla savaşın dışında kalmayı başarmıştır. Bu durum, ekonomik ve siyasi anlamda kendini koruyamayacak olan Türkiye için bir avantaj olduğu gibi savaş sonrası kendisini cephe açmaya çağıran milletlerin küskünlüğü nedeniyle savaş sonrasında kendisini derin bir yalnızlığın içinde bulması da gecikmemiştir. Türkiye'nin bu yalnızlığı Sovyet Rusya'nın da dikkatini çekmiş ve Türkiye'nin doğu illerindeki toprak arzusu ile Boğazlarda üs talepleri de gündeme gelmiştir. Türkiye, Sovyet Rusya'nın bu revizyonist istekleri karşısında Amerikan himayesine sığınmış ve Amerika'nın da direktifleri doğrultusunda Balkanlarda güvenlik ittifakı arayışına girmiştir.

Yunanistan ise İkinci Dünya Savaşı boyunca uğradığı işgaller ve kendisine savaş içinde savaşı yaşatan kendi iç meselelerinin çözümü ile uğraşmaktan yorgun düşmüştür. İkinci Dünya Savaşı sonrası, 1946-1949 yıllarında yaşadığı iç savaşta, komünist çetecilere yardım ettiği ortaya çıkan Sovyet uydusu devletlerle olan sorunları nedeniyle bölgede istikrarlı bir güvenlik çözümü aramıştır.

Amerika, Batı bloğunun savunması için önemli olduğuna inandığı ve Sovyetler Birliği ile onun uyduları olan devletlerin tehdidi altındaki Türkiye ve Yunanistan'a yaptığı Truman ve Marshall yardımlarının yanı sıra bu iki ülkede sağ

partilerinin iktidarda olmasını destekleyerek, onları doğu bloğunun komünizm tehlikesinden uzak tutmaya çalışmıştır.

Nitekim 1950-1960 döneminde, Yunanistan'da Aleksandros Papagos'un sağ merkezli Elinikos Sinagermos (Yunan Teyakkuzu) Partisi ile Konstantinos Karamanlis'in Etniki Rizospastiki Enosis (Radikal Ulusal Birlik) Partisi, Türkiye'de ise Adnan Menderes'in sağcı Demokrat Partisi iktidarda kalmıştır.

Bu alışmada, Türkiye ile Yunanistan arasında Demokrat Parti Dönemi'nde, iki ülkenin NATO'ya yeliği ve Balkan Paktı ile kurulan dostluk ilişkilerinin Kıbrıs sorunu ile bozulması ve sonrasında gelişen olaylar incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Demokrat Parti, Kıbrıs, Soğuk Savaş, Türkiye, Yunanistan.

ABSTRACT

The cold war era had begun under the shadow of two great nations such as United States and Soviet Union that got the victory at the end of the Second World War. During this twenty years lasting period, the world was divided into two blocks as East and West. While America, known as superpower on world scene, assumed the guardianship of all countries that reject communism, Soviet Union endeavored to spread communism throughout the world. Just as they are located in contrasting areas in geographical sense as east and west, they are also in opposite direction of each other regarding the ideology.

Turkey, between the years 1939-1945, managed to stay out of the war by the help of its balance policy during the six years war spread to all fronts despite its vulnerable geostrategic position. Although this situation is an advantage for Turkey as it didn't have the enough power for economic and political self-protection, after the war the resentment of the other countries that requested Turkey to open fronts didn't delay too much and it made Turkey to feel deep solitude. The loneliness of Turkey aroused the attention of Soviet Union and their land desire in Turkey's eastern provinces and base demands in Bosphorus became agenda. Turkey took refuge in the U.S. in the face of these revisionist wishes of Soviet Russia and set off on a quest about security alliance in the Balkans under the auspices of the United States.

Greece exhausted because of dealing with solution of internal affairs which makes Greece feel another war in a war and invasion. After the Second World War, Greece looked for a stable security solution due to its problems with satellite states of Soviet Union which assisted communist gangs during the civil war between the years 1946 – 1949.

Besides, America believed as important for the defending of West Block and its financial support named Truman and Marshall to Turkey and Greece, the countries which were under the threat of Soviet Union and its satellite states. America tried to keep off these countries from the risk of communism of East Block by supporting rightist political parties to be in power.

Thus, during the period 1950 and 1960, the right winger Elinikos Sinagermos (Greek Vigilance) of Aleksandros Papagos and Etniki Rixospastiki Enosis (Radical National Union) of Konstantinos Karamanlis in Greece, right winger Demokrat Parti (Democrat Party) of Adnan Menderes were in power.

In this study, friendship relations between Greece and Turkey which came up with membership of both countries to NATO and Balkan Pact and breaking of this friendship due to Cyprus problem and events after this incident have been tried to be investigated.

Key Words: Cold War, Cyprus, Demokrat Party, Greece, Turkey.

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, İkinci Dünya Savaşı sonrasında galip gelen Amerika ile Sovyet Rusya'nın çıkar çatışmasının ürünü olan soğuk savaş döneminde, Balkanlardaki genel durum hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır. Soğuk Savaş Dönemi'nde Sovyetler Birliği ve uydularının işgal tehdidiyle karşı karşıya kalan ve doğu bloğu içine çekilmek istenen Türkiye ile Yunanistan'ın Batı bloğu içindeki güvenlik arayışlarının sebepleri ortaya koyulmuştur. Daha sonra Amerika'nın, bu iki ülkeyi Doğu Bloğu'nun komünizm tehlikesinden uzak tutmak için yaptığı ekonomik yardımlar ile sağ merkezli siyasi partilere verdiği destek anlatılmıştır. Son olarak Türkiye ile Yunanistan'ın Demokrat Parti Dönemi'ndeki ilişkileri üzerinde durulmuştur.

Bu tez çalışmasında öncelikle, literatür taraması yapılarak basılı kitap ve makaleler incelenmiştir. Daha sonra Fener Rum Patrikhanesi'ne yazılı müracaatta bulunularak patrikhane arşivinde araştırma izni çıkarılmış; buradaki Yunanca gazete ve kitaplardan büyük ölçüde yararlanılmıştır. Selanik'teki Aristoteles Üniversitesi ve Makedonya Üniversitesi kütüphane arşivlerinden faydalanılmıştır. Yine Aristoteles Üniversitesi'nde bulunan açık kaynak arşivi taranmış, döneme ilişkin basında çıkan gazeteler incelenmiştir. 1953 Balkan Paketi çerçevesinde, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi belgeleri arasında araştırma yapılarak, çalışmaya dahil edilmesi uygun bulunan belgelerden faydalanılmıştır. Ayrıca, 1952-1960 yılları arasında Türk basınında önde gelen gazete ve dergilerde çıkan haberler, makaleler, yorumlar da dikkate alınarak dönemin havası yansıtılmaya çalışılmıştır.

Bu tez çalışmasında, çok uluslu Osmanlı İmparatorluğu içinde birbirlerine karşı verdikleri mücadelelerle ulus devlet olma özelliği kazanmış Türkiye ve Yunanistan'ın, Demokrat Parti Dönemi (1950-1960) siyasi, askeri, iktisadi ve kültürel ilişkileri incelenmeye çalışılacaktır.

Bu döneme ait ilişkilerin, Yunan penceresinden de görülebilmesi için Yunanca yazılmış orijinal kaynaklara başvurulmuştur. Bu amaçla, İstanbul'da bulunan Fener Rum Patrikhanesi'nin kütüphanesinden yararlanmak için Patrik Bartelemeos'un yazılı izni alınmıştır. Kütüphanede 1950-1960 dönemine ait

gazetelerin makro çekimleri tarafımca yapılmıştır. Döneme ait kitaplardan da yararlanılmıştır.

İstanbul Rum Patrikhanesi'ndeki Yunanca gazete arşivine başvurulmasındaki asıl neden; Türkiye'deki hiçbir kütüphanede, Yunanca gazete arşivinin günümüze kadar sürekliliğinin olmamasıdır. Söz konusu gazete yönetimlerinin, yayın hayatının başlangıcından sonuna kadar yayınladıkları her gazetenin bir nüshasını patrikhaneye günlük olarak gönderme sorumlulukları, buradaki arşivi zengin kılmıştır.

Apoyevmatini (Akşam), Elefteria (Özgürlük), Embros (İleri) ve Tahidromos (Postacı) gazeteleri 1950-60 dönemi içindeki yayın sürekliliği bakımından tercih edilmiştir.

Yayın hayatı sürekliliği bakımından en çok tercih edilen gazete olan Apoyevmatini (Akşam) gazetesi, ilk defa 12 Mayıs 1925 tarihinde İstanbul'da bulunan Beyoğlu İstiklal Caddesi'ndeki Suriye Pasajı'nda çıkarılmıştır¹ ve yayın hayatına günümüzde de devam etmektedir.

Embros (İleri) gazetesi yayın hayatına yine Beyoğlu'nda 1952 yılında başlamıştır. 6-7 Eylül 1955 olayları sırasında yayın hayatına ara verilen gazete, 1964 yılından, 1974 Kıbrıs Harekatı'na kadar yayınlanmaya devam etmiştir. Tahidromos (Postacı) ise 1955 yılında İstanbul'da günlük olarak çıkarılan bir gazetedir.²

Demokrat parti döneminde (1950-1960) yayınlanan Türkçe gazetelerden Cumhuriyet gazete arşivine İstanbul'da bulunan Beyazıt Kütüphanesi'nde ulaşılmış ve CD ortamına alınarak incelenmiştir. Bu kütüphanede Ayın Tarihi Dergisi'nde döneme ait olaylar incelenmiş, ayrıca bu süreli yayına internet ortamında da ulaşılmıştır.

Türkçe gazete tarama çalışması, Ankara Milli Kütüphane'de Halkçı, Hürriyet, Ulus gaztelerinde döneme ait olayların yer aldığı bölümlerin fotokopileri alınarak devam edilmiştir. Milliyet gazetesi arşivine ise İnternet üzerinden üye olunarak ulaşılmıştır.

¹ Ali Arslan, **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Rum Basımı**, Truva Yayınları, İstanbul, 2005, s. 166, Hakan Cem Işıklar, **Ege'de Casus Belli**, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2005, s. 33

² Arslan, **a.g.e.**, s. 174-175

Dönemin siyasi gelişmelerini incelemek açısından TBMM kütüphanesine gidilerek burada döneme ait Düstur ve TBMM tutanak Dergisi incelenmiştir.

Ayrıca, Ankara'da Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'ne başvurularak 1950-1960 dönemine ait gelişmeleri içeren belgeler, CD ortamında temin edilmiştir.

Yunanistan tarafının 1950-60 dönemine bakış açısını yakalamak için, bu dönemi ele alan, Yunanca olarak yayınlanmış olan dış politika kitaplarının neredeyse hepsi temin edilerek, tercüme yoluyla aktarılmaya çalışılmıştır.

Aynı şekilde, Türkçe olarak yayınlanan ve Demokrat Parti Dönemini işleyen mümkün olduğunca fazla kitaba ulaşılmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmada kullanılan Yunanca isimler, alfabe farklılığından doğan zorlukların giderilmesi amacıyla, transliterasyon yöntemi kullanılarak Latin harflerine çevirilmiştir.³

Tez hazırlık aşamasında, tez konumuzun seçimi, konunun çerçevesinin belirlenmesi, değerli ve farklı kaynaklara yönlendirmesi sayesinde bir araya gelen bu çalışmada bana yol gösteren tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Oğuz AYTEPE'ye ve Sayın Prof. Dr. Temuçin Faik ERTAN'a teşekkür ederim. Fener Rum Patrikhanesi arşiv görevlilerine kaynaklara ulaşmamda yaptıkları katkıdan dolayı teşekkürü borç bilirim. Çalışmalarım esnasında, manevi desteğini eksik etmeyen ailem ve yanımdan hiç ayrılmayan değerli arkadaşlarıma, bu kadar özel oldukları ve özel hissettirdikleri için teşekkür ederim.

³ Milas, **Geçmişten Bugüne Yunanlılar**, a.g.e., s. 231-234

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ATATÜRK VE İNÖNÜ DÖNEMLERİNDE TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİNE GENEL BİR BAKIŞ (1922-1945)

1.1. Lozan Antlaşması Etkisinde Türk-Yunan İlişkileri.....	8
1.2. Atatürk-Venizelos Etkisinde Türk-Yunan Yakınlaşması.....	14
1.3. İkinci Dünya Savaşı Dönemi Türk-Yunan İlişkileri.....	17
1.4. İkinci Dünya Savaşı Sonrası Türk-Yunan İlişkileri(1945-50).....	20

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE VE YUNANİSTAN'DAKİ İKTİDAR PARTİLERİ

2.1. Türkiye'deki İktidar Parti: Demokrat Parti (1950-60).....	24
2.2. Yunanistan'daki İktidar Partileri (1950-60).....	32
2.2.1. Papagos Hükümeti: Elinikos Sinagermos (Yunan Dirilişi) Partisi (1951-55)..	33
2.2.2. Karamanlis Hükümeti: ERE (Radikal Ulusal Birlik) Partisi (1955-61).....	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEMOKRAT PARTİ İKTİDARININ İLK YILLARINDA TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİ (1950-1954)

3.1. Askeri ve Siyasi İlişkiler.....	46
3.1.1. Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya Üyeliği.....	47
3.1.2. Türkiye ve Yunanistan'daki Askeri Üsler.....	50
3.1.3. Ortak Tatbikatlar.....	52
3.1.4. Balkan Paktı (1953).....	54
3.1.5. Bled Antlaşması (1954).....	62
3.2. İktisadi İlişkiler.....	64
3.3. Kültürel İlişkiler.....	72

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KIBRIS SORUNUNUN ORTAYA ÇIKMASI VE TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİ (1954-1960)

4.1. Kıbrıs Sorununun Ortaya Çıkması (1954).....	81
4.2. 6-7 Eylül Olayları (1955).....	88
4.3. Zürih ve Londra Antlaşmaları.....	95
4.4. İktisadi ve Kültürel İlişkiler.....	102
SONUÇ.....	106
KAYNAKÇA.....	109
EKLER.....	122

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
BCA	Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
bkz.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
CENTO	Central Treaty Organization (Merkezi Antlaşma Örgütü)
Ed.	Editör
EDA	Eniaia Dimokratiki Aristera (Birleşik Demokratik Sol)
EK	Enosis Kentrou (Merkez Birliği)
EOKA	Ethniki Organosis Kypriou Agoniston (Kıbrıs Savaşçıları Ulusal Örgütü)
EPEK	Ethnikis Proodeftikis Enosis Kendrou (Ulusal İlerici Merkez Birliği)
ERE	Ethniki Rizospastiki Enosis (Ulusal Radikal Birlik)
IDEA	Ieros Desmos Ellinon Aksiomatikon (Yunan Subayların Kutsal Birliği)
KKE	Kommounistiko Komma Ellados (Yunanistan Komünist Partisi)
KP	Komma Proodeftikon (Terakki Partisi)
LEK	Laiko Enotiko Komma (Birleşik Halk Partisi)
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Paktı Örgütü)
No.	Number (Sayı)
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)
OEEC	Organization for European Economic Co-operation (Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü)
s.	Sayfa
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TMT	Türk Mukavemet Teşkilatı

GİRİŞ

Yüzyıllar boyu aynı coğrafyayı paylaşan Türk ve Yunan halklarının ikili ilişkilerindeki kilit noktaların tespiti açısından, Dünya Savaşlarının çıkış yeri olan Balkanlar'da uygulanan politikaların her iki ulus açısından önemli sonuçlar doğurduğu yargısına varılabilir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun, İkinci Viyana Kuşatması (1683) esnasında bozguna uğratarak içte ve dışta otorite kaybetmesinin, Balkanlarda ulusalcı hareketlerin ortaya çıkması için zemin hazırladığını düşünmek mümkündür.⁴

Ortodoks kilisesinin tek elden yönetilmesi taraftarı olan Fatih Sultan Mehmet Dönemi'nden itibaren Bulgar ve Sırp'ların kiliselerinin bağımsızlığı ortadan kaldırılmış ve İstanbul Rum Patriği bütün Balkan Ortodoksları üzerinde ruhani, adli ve mali yetkilere sahip olmuştur. Babiâli tarafından zaman zaman Rumca fermanlar kaleme alınmış böylece Rumca, yarı resmi dil olarak kullanılmıştır. Ayrıca Fenerli Rum Beyleri devlet bürokrasisinde kitabet hizmetlerinde kullanılan tek gayrimüslim grup olmuştur.⁵ Bu durumun, Osmanlı Devleti içinde Rum tebaasını, diğerlerine göre daha ayrıcalıklı ve seçkin hale getirdiği söylenebilir.

Ayrıca Balkanların ticaret dilinin Rumca olması ve Rum armatörlerin Karadeniz ve Akdeniz'de ticareti ellerinde tutuyor olmalarının Yunan ulus söylemlerinin daha geniş bölgelere yayılmasına katkıda bulunduğu ve 1821 yılındaki Mora İsyanı'na da daha geniş bir etki alanında destek sağladığı düşünülebilir.

1814 yılında Odesa'da kurulmuş olan Filiki Eteria (Dostluk Cemiyeti)'nin da başı olan General Aleksandros İpsilantis'in Mart 1821'de Mora'da başlattığı devrim sekiz yıllık bir silahlı mücadelenin ardından başarılı olmuştur.⁶

İpsilantis'in 1821 yılında Prut Irmağı'nın karşı yakasına yaptığı ilk saldırıdan sonra Mora'daki dağınık şiddet olayları ayaklanmaya dönüştü ve başarı kazandı.

⁴ İlber Ortaylı, **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2006, s. 59.

⁵ **A.g.e.**, s. 62

⁶ Dimitri Kitsikis, **Türk-Yunan İmparatorluğu**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1996, s. 172-173

Bunun üzerine kısa sürede üç taşra hükümeti kuruldu ve bir anayasa benimsendi. Söz konusu anayasa 1823 yılında yeniden gözden geçirildi ve üç yerel hükümet tek bir merkeze bağlandı. 1824 yılında ise ayaklanmacılar arasındaki çekişme bir iç savaşa dönüştü.⁷

Navarin Deniz Savaşı esnasında İngiltere, Rusya ve Fransa'nın oluşturduğu müttefik donanması 20 Ekim 1827'de Navarin Limanı'nda demirli Osmanlı-Mısır donanmasını yakmıştır. Bunun sebebi, Girit ve Mora valiliği kendisine vaat edilen Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın, güçlü ordusu ile Yunanistan'da otorite kurmasından duyulan endişedir. Bu olay, büyük devletlerin Yunanistan'ın iç ve dış politikasına müdahalesinin başlangıcı olmuştur. Rusya, 1828 yılında Osmanlı'ya savaş açmıştır. Bunun üzerine yeterli donanıma sahip olmayan Osmanlı ordusu geri çekilmek zorunda kalmıştır. Savaşta Osmanlı'nın yenik düşmesi üzerine imzalanan 1829 tarihli Edirne Antlaşması ile Yunanistan, bağımsızlığını elde etmiştir. 3 Şubat 1830 tarihli Londra Protokolü, Yunanistan'ın bağımsız bir monarşi olduğunu öngörmektedir. Avrupa ise Yunan bağımsızlığını kendi eseri olarak görüyordu.⁸

Yunan Devleti'nin kurulmasıyla birlikte Osmanlı Devleti, Rum cemaatine kuşku ve güvensizlik duymaya başladı. Rumlar yeni kurulan Yunan Devleti'nin uzantısı gibi algılanmaya başlandığından Rumların devlet görevleri üstlenmeleri kısıtlandı.⁹

Osmanlı'ya karşı verilen bağımsızlık mücadelesinin ardından kurulan Yunan devletinin yayılcı politikası ise dönemin başbakanı Koletis tarafından 14 Ocak 1844 tarihinde ilk kez "Megali İdea" (Büyük Ülkü) adıyla ortaya atılmıştır.¹⁰ Bu amaç doğrultusunda Yunanlar, 1453'te düşmüş olan Bizans İmparatorluğu'nu yeniden kurmak, İstanbul'u geri alarak başkent yapmak, Ayasofya'yı kurtarmak, Girit, Teselya, Epir, Makedonya, Trakya, Ege Adaları, Kıbrıs, Oniki Adalar, Anadolu'nun Ege kıyıları ve Karadeniz'deki Pontus bölgesini topraklarına katmak istiyorlardı. Hatta 1881'de bu hedeflerden biri olan Teselya'yı ele geçirdiler. Ayrıca

⁷ Richard Clogg, **Modern Yunanistan Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997, s. 49-54

⁸ Ortaylı, **a.g.e.**, s. 80-82

⁹ Herkül Milas, **Geçmişten Bugüne Yunanlılar**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003, s. 213.

¹⁰ Herkül Milas, **Yunan Ulusunun Doğuşu**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1999, s. 211.

1897 yılında halen Osmanlı hakimiyeti altındaki Girit'te Yunan halkı ayaklanarak ENOSİS (anavatan ile birleşme) ilan etmişlerdi. Bunun üzerine 17 Nisan 1897 yılında çıkan Türk-Yunan Savaşı, Yunanların mağlubiyetiyle sonuçlanmış olsa da Teselya Türkiye'ye geri verilmemiştir. 1898 yılının Eylül ayında Türkler bir İngiliz Müfrezesine saldırarak İngiliz Konsolos yardımcısı ile denizcilerden bazılarını öldürdüler. Bunun üzerine büyük devletler adanın denetimini ele aldılar ve Türk askerleri Girit'ten çekildi. Girit ise 1913 yılında Yunanistan ile birleşti.¹¹

Girit'te bu gelişmeler yaşanırken Atina'da 1909 yılında, ordu içindeki askeri bir birlik, kral ailesinin ordudan elini çekmesini, ordu ve donanmada reform yapılmasını ve vergilerin azaltılmasını istediklerini; aksi takdirde Atina dışındaki Gudi'ye çekilen birliklerin, Atina'ya yürüyeceğini bildirdiler. Bunun üzerine başbakan istifa etti. Gudi Darbesi ile hükümetin başına, başbakan olarak, "Megali İdea" düşünün en büyük savunucularından olan Venizelos geçti.¹²

Mart 1912 seçimleri, üçte iki oy çoğunluğu alan Venizelos yanlıları için bir ödül olmakla birlikte halkın ulusal beraberlik duygusuna da dinamizm katmıştır. Seçimin ardından Yunanistan, Bulgaristan ve Sırbistan ile güç birliği yaparak 1912 Ekim ayında Türklerle savaşa girmiştir. Yunan askerleri 1912 yılının Kasım ayında en büyük ganimeti yani Selanik'i alırken, 1913 yılının Şubat ayında da Kıta Yunanistan'ın alınması en çok arzu edilen şehri Yanya'yı işgal ettiler. Yunan Deniz kuvvetleri, Ege'de İtalya'nın, Türkleri Libya'dan çekilmeye zorlamak için geçici olarak elinde tuttuğu Rodos ve Oniki Adalar dışındaki adaların çoğunu ele geçirdiler. 1913 İkinci Balkan Savaşı ile Girit, Yunan topraklarına katıldı ve Makedon topraklarının yarısından fazlası işgal edildi. Böylece Yunanistan Balkan Savaşları sonunda etkileyici biçimde toprak kazanmayı başarmıştı.¹³

Birinci Balkan Savaşı'na katılan devletlerin temsilcileri arasında 13 Aralık 1913'te Londra Konferansı açıldı. Osmanlı, aynı yıl imzalan Londra Antlaşması ile

¹¹ Michael Llewellyn Smith, **Yunan Düşü**, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2002, s. 16-27

¹² Şükrü S. Gürel, **Tarihsel Boyut İçinde Türk Yunan İlişkileri (1821-1993)**, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1993, s. 32-33

¹³ Stevan K. Pavlowitch, **İstoria Twn Balkaniwn 1804-1945**, Ekdoseis Banias, Thessaloniki, 2005, s. 274 (Stevan K. Pavlowitch, **Balkanların Tarihi 1804-1945**, Vanias Yayınları, Selanik, 2005, s.274.)

elden çıkan Edirne'yi, İkinci Balkan Savaşı sonunda, 10 Ağustos 1913'te, Bulgarlarla imzaladığı Bükreş Antlaşması ile geri almayı başardı. Yunanistan'ın ise bu antlaşmaların sonunda kazanımları; Selanik, Yanya, Ege Adaları (Rodos ve Oniki Adalar hariç), Girit ve Kavala'ya kadar olan topraklarını genişletmesi olmuştur. Bu topraklarda yaşayan Osmanlı vatandaşları ise dört yıl içinde ya bu topraklarda kalacaklar ya da buralardaki mallarını satıp karşılığını İstanbul'da almak üzere yaşadıkları yerleri terk edeceklerdi.¹⁴

Yunanistan'ın Balkan Savaşlarından toprak kazanımlarıyla çıkmasının; daha geniş bir alanda iktidarı ele geçirmesi, beraberinde sınır savunmasına yönelik endişelerinin artması ve Megali İdea düşüncesine cesaret vermesi açısından önemli olduğunu söyleyebiliriz.

Balkan Savaşlarında alınan yenilgi nedeniyle Rumeli'de yaşayan Türkler, daha topraklarını terk etmeden önce Balkan müttefikleri arasında anlaşmazlıklar ortaya çıktı. Avusturya-Macaristan Bosna'sında ve Sırbistan'da siyasi ve askeri iktidar kavgası nedeniyle yirmi yaşındaki Gavrilo Princip'in Habsburg veliahtını 28 Haziran 1914 yılında öldürmeye teşebbüs etmesi ile yaşanan Saray Bosna Suikastı, Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcı oldu.¹⁵ İşte bu yüzden Balkan coğrafyasını, sürekli sarsılan bir deprem bölgesine benzetmek mümkün olabilir.

Yunanistan Başbakanı Venizelos, Birinci Dünya Savaşı'na Almanya'nın yanında katılan ve savaşın sonunda parçalanacağı düşünülen Osmanlı Devleti'nden pay almak için İngiliz yetkililerle pazarlık başlatmıştı ve savaşa İngiltere ile Fransa'nın yanında katılmak için Yunan kralını ikna etmeye çalışıyordu. Fakat Yunan Kralı I. Konstantin, Alman Kayzeri II. Wilhelm'in kızıyla evliydi ve Almanya'nın karşısında savaşa katılmak istemiyordu. Başbakan Venizelos, 1915 yılındaki Çanakkale Savaşı'nın başında, Yunanistan'ın da diğer ülkeler gibi Çanakkale'ye asker göndermesi konusunda ısrar edince Yunan Kralı ile anlaşmazlığa düştü ve 1915 yılının Mart ayında istifa etmeye zorlandı. Venizelosçu subaylar, 1916 yılında Selanik'te ayaklanma başlattılar. Olayları yakından takip eden İngiliz ve Fransız hükümetleri, Venizelos hükümetini tanıdıklarını beyan ederek Atina

¹⁴ İlhan F. Akın, **Siyasi Tarih 1870-1914**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1983, s. 230-234.

¹⁵ Pawlowitch, **a.g.e.**,s. 302.

hükümetine baskı yaptılar. Bunun üzerine Kral Konstantin 1917 yılında tahttan çekildi ve Venizelos yeniden başbakan oldu. Venizelos, bundan sonra yenileceğini düşündüğü Osmanlı Devleti'nin topraklarını paylaşmak için önünde engel kalmadığını düşünüyordu.¹⁶

Yunan Başbakanı Venizelos'un Birinci Dünya Savaşı'nın sonucu ile ilgili öngörüsü gerçek oldu ve yenik düşen Osmanlı İmparatorluğu 30 Ekim 1918'de Mondros Silah Bırakışması Sözleşmesi'ni imzaladı. Bu sözleşmenin asıl amacını gözden kaçırmayan bazı Rumlar da yaşadıkları bölgelerde çatışmalar çıkararak ünlü 7'inci maddenin uygulanması için çaba gösteriyorlardı. Bir yandan da müttefiklerle ilişki kurarak isteklerini dile getiriyor ve topraklarını genişletmeye çalışıyorlardı. Bu doğrultuda Venizelos, bir diğer ifadeyle Osmanlı Devleti'ni paylaşım anlamına gelen 1919 Paris Barış Konferansı'na katılarak, Kuzey Epir, İstanbul hariç Doğu ve Batı Trakya, Pontus, Batı Anadolu, İmroz, Bozcaada, Oniki Adalar ve Kıbrıs'ı istediğini ortaya koydu.¹⁷

İtalya, kendisiyle daha önceden yapılmış olan Londra ve Saint Jean de Maurienne Antlaşmalarına dayanarak Yunanistan'ın İzmir üzerindeki isteklerine karşı çıkıyordu. Bu endişe ile İtalya'nın 2 Mayıs 1919 günü iki kruvazörünü İzmir'e yönlendirdiği haberini alan Yunan sempatizanı İngiltere Başbakanı Lloyd George, İtalya'nın bu durumu oldubittiye getirmesini engellemek için Yunanistan'ın İzmir'e asker çıkarmasına izin verilmesi konusunda Başkan Wilson'u ikna etti. Fransa Başbakanı Clemenceau, Yunanistan'ın İzmir'e asker çıkarmasının işgal ya da paylaşım anlamına gelmediği sadece halkı korumak için alınan bir önlem olduğu konusunda İtalya'yı ikna etti ve onayını aldı.¹⁸

Müttefik güçlerin, İzmir gibi önemli bir şehri ya da başka bir açıdan bakıldığında, Anadolu içlerine giriş anahtarını, İtalya gibi güçlü bir devlete teslim etmek yerine her açıdan daha zayıf konumda bulunan Yunanistan'a veriyor olmalarının, kendi içlerinde bile geçici bir çözüm olduğunu yorumlamanın doğru bir

¹⁶ Gürel, **a.g.e.**, s. 33-34

¹⁷ Melek Fırat, "1919-1923 Yunanistan'la İlişkiler", **Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt I, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003, s. 178-180.

¹⁸ Fırat, **a.g.m.**, s. 181, İstiklal Harbi Gazetesi Perşembe 15 Mayıs 1919, "İzmir İşgalinin Gizli Pazarlığı", **Unutulan Manşetler**, Ankara Ticaret Odası, 2007, s. 4.

yaklaşım olduğu söylenebilir. Bu geçici çözümün, bu devletlerin, Osmanlı toprakları üzerinde var olan gelecekteki gizli niyetleri hakkında ipucu verdiğini ve o niyetleri gerçekleştirme zamanı geldiğinde karşılarında güçlü bir devlet görmek istemediklerini düşünebiliriz.

Mondros Silah Bırakışması'nın 7'nci maddesi uyarınca İzmir'in, İtilaf Devletleri adına, Yunanlılarca işgal edileceği yönündeki kararın, 14 Mayıs 1919 günü İstanbul Hükümetine bildirilmesinin ardından 15 Mayıs 1919'da Yunanlar, İzmir'e asker çıkarmışlardır. İzmir'in işgali ile ilgili yabancı basında çıkan yazılarda, bu olayın, Anadolu Direnişi'nin oluşmasına katkıda bulunduğu yolunda ortak bir yargıya varıldığını görmek mümkündür.¹⁹ Nitekim yabancı basının bu yazılarını kanıtlar nitelikte, 1919 yılında, Mustafa Kemal önderliğinde ulusal direniş için ilk adımların atılarak; 22 Haziran'da Amasya Bildirisi'nin yayınlandığını, 23 Temmuz-7 Ağustos'ta Erzurum, 4-11 Eylül'de Sivas Kongresi'nin yapılmış olduğunu görüyoruz.

14 Şubat-21 Mart 1920'de toplanılan Londra Konferansı'nın gündeminde yine İzmir sorunu vardı. Bu konferansta daha ılımlı olan müttefikler Yunan askerlerinin İzmir'den çekilmesinden yana tavır sergiliyorlardı. Görüşmeler sürerken Kuvay-i Milliye birliklerinin Fransızları Maraş'tan attığı haberlerinin yarattığı kızgınlığın, 16 Mart 1920'de İstanbul'un işgaline de zemin hazırladığı söylenebilir. 18-26 Nisan 1920 San Remo Konferansı'nda ise Osmanlı topraklarının nasıl paylaşılacağını tarif eden Sevr Antlaşması metni kesin olarak saptanmış ve bu metin 22 Temmuz 1920'de Yıldız Sarayı'nda toplanan Saltanat Şurası'nda kabul edilmiştir. Bunun üzerine 10 Ağustos 1920'de Sevr Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmanın Türk- Yunan tarafını bağlayan hükümlerine göre; Batı Trakya, Tire, Akhisar, Ödemiş ve Bergama'yı içerecek biçimde İzmir, Yunan hakimiyetine girecekti. Yunanistan, İzmir'de yerli bir parlamento kuracak ve beş yıl sonra İzmir'in Yunanistan'a katılması için Milletler Cemiyeti'ne başvurabilecekti.²⁰

Bu gelişmelerin yaşandığı sırada; 23 Nisan 1920'de, T.B.M.M. açılmış ve yeni bir hükümet kurulmuştur. Yeni kurulan meclis ve hükümet başkanlığına

¹⁹ İzzet Öztoprak, **Türk ve Batı Kamuoyunda Milli Mücadele**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1989, s. 46-50

²⁰ Şerafettin Turan, **Türk Devrim Tarihi**, 2. Kitap, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1992, s. 187-191

Mustafa Kemal seçilmiş böylece Türkiye’de iki hükümet ve iki devlet oluşmuştur. Bu yeni devlet, 21 Ocak 1921’de konvansiyonel bir meclis anayasası kabul ettikten ve yeni bir ordu teşkilatlandırdıktan sonra dış temaslara geçmiştir.²¹

Türk ve Yunan orduları ilk kez 9 Ocak 1921 tarihinde I. İnönü Muharebesi sırasında karşı karşıya gelmişlerdi. Yunanların hedefi İstanbul-Bağdat demiryolunun geçtiği Eskişehir’i almaktı. Bu nedenle Bursa’dan Eskişehir’e, Uşak’tan Afyon yönüne ilerlediler. İki gün süren çarpışmalardan askeri anlamda bir sonuç alınamadı. Fakat bu savaş üzerine müttefikler, Sevr Barışı’nı yeniden gözden geçirmek üzere Londra’da toplanmayı kararlaştırdılar. 21 Şubat 1921’de toplanan Londra Konferansı sonunda da TBMM hükümetinin istediği yönde bir sonuç çıkmadı.²²

Londra Konferansı biter bitmez, Afyon-Eskişehir yönünde ilerleyen Yunan ordusu 27 Mart’ta Afyon’u ele geçirdi. Yunan ordusu 27 Mart 1921’de İsmet Paşa komutasındaki Türk ordusu ile 3 gün çarpıştı. II. İnönü Savaşı sonunda, Yunanlar ilk kez ciddi bir başarısızlık yaşayarak geri çekilmeye başladılar. Fakat güçlerini yeniden toplayarak yine aynı hedef olan Eskişehir’e, bu kez Kütahya üzerinden yöneldiler ve 17 Temmuz’da Kütahya’yı ele geçirdiler. Mustafa Kemal’in emriyle Sakarya’ya kadar çekilen Türk ordusu ile 24 Ağustos 1921’de karşı karşıya gelindi ve üç hafta süren muharebenin ardından Yunanlar başarısız oldu ve geri çekilmek zorunda kaldılar. Yunanların büyük bir alanda savaşıyor ve yığıldığını gören Türk ordusu 26 Ağustos’ta Yunan cephesine saldırmaya başladı. Büyük Taarruz ya da diğer ismiyle Başkomutanlık Meydan Muharebesi diye bilinen mücadelenin sonunda İzmir, tam anlamıyla Türk egemenliğine girdi ve Ekim 1922’de Türk-Yunan savaşları sona erdi.²³

²¹ Doğan, Soyaslan, “Kemalist Devrimler İçinde Hukuk Devriminin Anlam ve Önemi”, **Atatürk’ün Hukuk Devrimi**, Fakülteler Matbaası, 1983, s.75.

²² Fırat, **a.g.m.**, s. 187-188

²³ Fırat, **a.g.m.**, s. 187-193

BİRİNCİ BÖLÜM

ATATÜRK VE İNÖNÜ DÖNEMLERİNDE TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİNE GENEL BİR BAKIŞ (1922-1945)

1.1. Lozan Antlaşması Etkisinde Türk-Yunan İlişkileri

İstanbul ve Ankara Hükümetleri ile çift başlı bir sistemle yoluna devam eden Osmanlı İmparatorluğu topraklarında 1918-1922 yılları arasında, genelde itilaf devletlerine, özelde ise Yunanistan Krallığı'na karşı verilen Kurtuluş Savaşı ile siyasi bir devrim gerçekleştirilmiştir. Demokratikleşme yolunda, devrimin yönü içe çevrildi ve Lozan Barış görüşmelerinde ülkeyi hangi hükümetin temsil edeceği ikilemiyle birlikte saltanatın yıkılmasına giden kapılar açılmış oldu. Böylelikle, Lozan görüşmeleri için seçilecek temsilci krizi, saltanatın 1 Kasım 1922 tarihinde kaldırılmasının görünürdeki nedeni oldu.²⁴

Lozan görüşmelerine temsilci seçimi için Mustafa Kemal Atatürk, Heyet-i Vekileyi topladı ve TBMM hükümetini temsilen Dışişleri Bakanı İsmet İnönü, Eski Maliye Bakanı Hasan Saka ve Sağlık Bakanı Rıza Nur'un katılmasına karar verildi.²⁵

Lozan görüşmelerine hazırlık sırasında Türk tarafında bu gelişmeler yaşanırken Yunan tarafında 28 Eylül 1922'de bir ihtilal gerçekleştirildi ve Venizelos başa geçti.²⁶ İhtilal Komitesi, 1921 yılında Eskişehir ve Sakarya'da yaşanan trajik olaylardan²⁷, 1922 yılında Küçük Asya Felaketi²⁸ ya da Küçük Asya mağlubiyeti²⁹

²⁴ Bülent Tanör, **Kurtuluş Kuruluş**, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2006, s. 183-185

²⁵ Rıza Nur - Joseph C. Grew, **Lozan Barış Konferansının Perde Arkası (1922-1923)**, Örgün Yayınevi, 2007, s. 45-46

²⁶ Murat Hatipoğlu, **Türk-Yunan İlişkilerinin 101 Yılı (1821-1922)**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1988, s. 140

²⁷ Yunan Prensi Andreas, 14 yaşında Harp Okulu'na girdi. Daha sonra Almanya'daki ünlü Süvari Alayı'nda eğitim gördü. 1921 yılı Mayıs ayında yapılan Küçük Asya Harekatı'nda faaliyet gösteren 12'nci Tümenin komutasını ve sonrasında Sakarya'ya hareket gerçekleştiren B Kolordusunun komutasını devraldı. Bu hareket sırasında ordunun planla ve emirle değil de keyfi hareket ettiğini ve bu yüzden Yunan ordusunun Sakarya'da yenilgiye uğramasının trajik bir olay olduğunu ifade ediyor. Andreas Vasilopes, **Dorileon Sangarios**, Ekdoseis Enalios, Atina, 2008, s.7-29. (Andreas Vasilopes, **Eskişehir Sakarya**, Deniz Yayınları, Atina, 2008, s. 7-29.)

olarak nitelendirdikleri askeri hatalardan sorumlu tuttıkları üst düzey siyasi yönetici ve subayları yargılamıştır.³⁰ Askeri mahkemede, Yunan Kralı Konstantin, 1921 yılında başkomutanlığını üstlendiği Yunan ordusunun, Ankara önünde yenilmesi üzerine orduyu terk etmekle suçlandı ve ülkeden sürülmesine karar verildi. Yeterli sayıda askeri kuvvet cephede yerini almadan, Eskişehir'e ilerlemek, General Hacıanestis kumandasında İstanbul'a yürüyerek Trakya manevralarını zayıf bırakmak, halkın parasını boşa harcayarak itilaf devletlerinden gelebilecek kredileri engellemek gibi suçlardan dolayı yargılanan Dimitrios Gunaris, Nikolas Stratos, Petros Protopapadakis, Nikolas Theotokis, Georgios Baltacis, Georgios Hacıanestis hakkında 15 Kasım 1922'de oybirliğiyle idam kararı alınırken, Mihail Goudan ve Ksenofonta Stratigon ise ceza kanununun 23, 56, 109, 123 ve askeri ceza kanununun 194 ve 178'inci maddelerine dayanarak ömür boyu hapis cezasına çarptırıldılar.³¹ Yunan siyasi tarihine "Altıların Davası" olarak geçen bu olayda Yunanistan, ülkesine çeşitli görevlerle hizmet etmiş altı insanı kaybetti.³² Venizelos yanlısı ihtilal komitesi Venizelos'un Lozan görüşmelerine katılarak ülkeyi temsil etmesine karar verdi.

²⁸ Ağustos 1922 yılında II. Tümenin Komutanı olan Tümgeneral Ioannos Konstantinos, anılarında; Yunan ordusunun Küçük Asya'ya yaptığı hareketin bir felakete sonuçlandığını anlatmaktadır. Ioannos Konstantinos, **İ Drasis tis Aneksartitou Merarhias**, Elefteri Skepsis, Atina, 2002, s.103-107. (Ioannos Konstantinos, **Müstakil Tümenin Eylemleri**, Özgür Düşünceler, Atina, 2002, s. 103-107.)

²⁹ 1922 Ağustos'unda A Kolordusu Harekat Dairesi'nde görev yapan Yarbay K. D. Kanelopoulos, anılarında Küçük Asya Harekatı'nı büyük bir mağlubiyet olarak nitelendirmektedir. K. D. Kanelopoulos, **İ Mikrasiatiki İtta**, Elefteri Skepsis, Atina, 2009, s.321-323. (K. D. Kanelopoulos, **Küçük Asya Yenilgisi**, Özgür Düşünceler, Atina, 2009, s.321-323.)

³⁰ Clogg, **a.g.e.**, s. 126 - Llewellyn, **a.g.e.**, 452-455

³¹ A. Harisis, **İ Diki Twn Eks**, Dimioyrgia, Atina, 1996, s. 652-654. (A. Harisis, **Altıların Davası**, Atina, 1996, s. 652-654.)

³² Dimitrios Gunaris: Üç kez başbakanlık ve çeşitli bakanlıklar yapmış, dilbilimci, bilim adamı, avukat ve son hükümette Halkçı Parti lideriydi. Nikolas Stratos: Reformist Parti lideri, Venizelos hükümeti döneminde Deniz Bakanlığı yapmış ve hukuk eğitimi almış çalışkan bir siyasiydi. Petros Protopapadakis: Başbakanlık ve çeşitli bakanlıklarda görev yapmış bir mühendis ve matematikçiydi. Nikolas Teotakis: Gounaris kabinesinde savaş bakanlığı yapmış, dürüstlüğüyle tanınmış bir siyasiydi. Georgios Baltatzis: Yunanistan'da altı kez dışişleri bakanlığı görevini yürüten Baltatzis centilmen ve saygın bir devlet adamı olarak tanınırdı. Georgios Hacıanestis: Balkan savaşlarında başarılı hizmetler vermiş, Anadolu'daki Yunan kuvvetlerinin başına getirilmiş ve iyi eğitim görmüş bir subaydı. - Seçil Karal Akgün, "Yunan Yayılmacılığının Anadolu Macerası ve Kurtuluş Savaşı'ndan Sonra Siyasi İdamlar", **Stratejik Araştırmalar Dergisi**, Sayı:1, Şubat 2003, Yıl:1, s. 29, Michael Llewellyn Smith, **a.g.e.**, s. 471-481

1921-1922 yılları arasında yapılan Türk-Yunan savaşları sonunda, müttefiklerle 14 Ekim 1922’de imzalanan Mudanya Ateşkes Antlaşması³³, Türk ordusunun zafer meyvesi olmuştur denilebilir. Yunanistan’ın 1821-1829 arasında Osmanlı Devleti’ne karşı verdiği mücadele, 1919-1922 yılındaki Türk Kurtuluş Savaşı esnasında, Yunanlara karşı verilerek Lozan Barış Antlaşması’na giden yol açılmıştır.

Türk heyetinin, Ankara Hükümeti’nce imzalanan Mudanya Ateşkesi’ni; müttefik devletlerin ise İstanbul Hükümeti’nce imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşmasını temel alma eğiliminde olduğu konferans boyunca Türk tarafının asıl amacı misak-ı milli sınırlarını kabul ettirmek ve savaş alanında kazanılan zaferi diplomatik alana taşımak olmuştur.³⁴

Müttefik devletler ve Yunanistan ile barışı sağlamak amacıyla toplanılan ve toplam sekiz ayda tamamlanan Lozan Konferansı, Osmanlı borçları ve kapitülasyonlar konusunda çıkan görüş ayrılıkları nedeniyle kesintiye uğramış ve bu nedenle iki dönem halinde görüşülmüştür. İlk dönem görüşmeleri 21 Kasım 1922 tarihinden 4 Şubat 1923 tarihine; ikinci dönem görüşmeleri ise 23 Nisan 1923’ten 24 Temmuz 1923 tarihine kadar sürmüştür. İlk dönem görüşmeleri üç komisyon halinde yapılmıştır.³⁵

İsviçre’nin Lozan şehrinde toplanan konferansta Türk ve Yunan halkları arasında temel olarak; Lord Curzon başkanlığındaki birinci komisyonda(askeri komisyon) sınırlar ve askeri sorunlar, Marki C. Garroni başkanlığındaki ikinci komisyonda (siyasi komisyon) Türk ve Rum ahali mübadelesi ile Patrikhane, Pierre Eugene C. Barrere başkanlığındaki üçüncü komisyonda (mali komisyon) savaş tazminatı konularında görüşmeler yapılmıştır.³⁶

³³ Stanford J. Shaw, **Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye**, 2. Cilt, E Yayınları, İstanbul, 1983, s. 433

³⁴ Sevtap Demirci, **Belgelerle Lozan**, Alfa Yayınları, İstanbul,2011, s. 60

³⁵ Baskın Oran, “Lausanne Barış Antlaşması”, **Türk Dış Politikası**, Cilt I, İletişim yayınları, İstanbul, 2004, s. 218

³⁶ Demirci, **a.g.e.**, s. 76

İlk Dönem (21 Kasım 1922- 4 Şubat 1923), sınırlar ve askeri sorunların görüşüldüğü birinci komisyonda Türkiye ile Yunanistan arasındaki Trakya sınırı konusu, 26 Kasım 1922 tarihinde gündeme getirildi. Bu sınır konusundaki Türk tezine göre; bütün demiryolu hattı ve Edirne'nin mahallesi olan Karaağaç Türk egemenliğinde kalmalıydı. Fakat Meriç sınır olarak kabul edildi.³⁷

İkinci Komisyonda, 1 Aralık 1922'de Lord Curzon, Türk ve Yunan milletleri arasındaki savaş esirleriyle nüfus mübadelesi konularının görüşülerek, çözüme kavuşturulmasını teklif etmiştir.³⁸ Türk Heyeti, 16 Aralık 1922'de Nüfus Mübadelesi Alt Komisyonu'na, yararlandığı siyasi ayrıcalıkların ve bağlı olduğu kurumların ortadan kalkmasından sonra varlık nedenini yitirdiği gerekçesiyle Patrikhane'nin Türkiye'den taşınması için yazılı başvuruda bulunur. Yunan Heyeti, Türkiye'deki rejim değişikliğinin, eski çağlardan beri Hıristiyan unsurlara tanınmış haklara zarar verecek nitelikte olmadığını, İstanbul'daki Patrikhane'nin II. ve IV. Hıristiyan Konsüllerinin kararıyla kurulduğunu bu nedenle ancak yeni bir konsülün Patrikhane'nin görevinde kalmasına veya uzaklaşmasına karar verebileceğini öne sürmüştür. Lord Curzon, 10 Ocak 1923'teki oturumda Patrikhane'nin siyasi yetkileri, Türk Devleti için bir tehdit oluşturacaksa ortadan kaldırılabileceğini fakat dini ve ruhani yetkilerini ortadan kaldırmak için bir neden bulunmadığını ifade eder ve böylelikle Patrikhane'nin kalmasına karar verilmiştir.³⁹

İkinci komisyonun konuları çerçevesinde yapılan görüşmeler sonunda, 30 Ocak 1923'te, Yunan ve Türk halklarının mübadelesine ilişkin Sözleşme ve Protokol ile Sivil rehinelere geri verilmesine ve Savaş tutsaklarının mübadelesine ilişkin Türk-Yunan Antlaşması imzalanmıştır.⁴⁰

Yapılan antlaşmalar gereğince 1 Mayıs 1923 itibariyle başlayan göç sırasında mübadillerin nerelere, nasıl ve hangi tahsisatla taşınacakları II. TBMM'nin

³⁷ Nur-Grew, **a.g.e.**, s. 91 - Demirici, **age**, s. 85-87, Rifat Uçarol, **Siyasi Tarih (1789-2001)**, DER Yayınları, İstanbul, 2006, s. 665.

³⁸ Nur-Grew, **a.g.e.**, s.124

³⁹ Elçin Macar, **Cumhuriyet Döneminde İstanbul Rum Patrikhanesi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003, s. 99-108.

⁴⁰ Seha L. Meray, **Lozan Barış Konferansı Tutanaklar-Belgeler**, İkinci Takım, Cilt II, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001, s. 82-91.

gündemindeki sorunlar arasında yer almaktaydı. II. Meclis, mübadillerin sorunlarının çözümü için öncelikle teşkilatlanma yoluna gitmiş, sonrasında ise 8 Kasım 1923 tarihinde 20 maddeden oluşan Mübadele İmar ve İskan Kanunu'nu kabul etmiştir. Yine II. Meclis döneminde, Yunanistan göçmenlerini ülkeye taşımak amacıyla alınması uygun görülen vapurlar için Seyrisefain idaresinin bütçesine 600.000 lira aktarılmıştır. Ayrıca Yunanistan'dan Türkiye'ye gelen ahalinin üretici konuma geçebilmesi için hayvancılıkla uğraşanlara çift hayvanı, tohumluk verilirken belli bir zanaatı olanlara da ihtiyaç duydukları her türlü alet ve edevat temin edilmiştir.⁴¹

Türkiye'den Yunanistan'a göç eden mülteciler, "küçük fakat onurlu Yunanistan" düşüncesini savunan, kral yanlısı yerel halk tarafından kolay kabul edilmediler. 1922 akını ile gelen yeni yerleşimciler, 1830'da kurulan Yunanistan sınırları dahilinde doğmuş olan kesim tarafından ekonomik bir tehdit olarak algılanmışlardı. Topraklarını veya işyerlerini onlarla paylaşma eğiliminde değillerdi. "Eski Yunanistan" halkının yeni gelenlere yönelik sert ve direnişçi tutumları, en azından 1932 genel seçimlerine kadar etkili bir biçimde devam etti. Yunan siyasi partilerinin ise yeni gelenler için kesin bir politikaları yoktu ve bu duruma hazırlıksız yakalanmışlardı. Yaşanan kriz ortamından çıkabilmek amacıyla -Venizelos karşıtı aşırı sağ kesimin lehine olsa dahi- liberaller sert ekonomik tedbirler almak zorunda kalmışlardı.⁴²

Mali konuların görüşülmesi amacıyla 21 Ocak 1923'te toplanan üçüncü komisyonda, Osmanlı borçlarının düzenlenmesi konularındaki fikir ayrılıklarından dolayı Lozan Konferansı kesintiye uğramış ve görüşmelere ara verilmiştir. İkinci Dönem görüşmeleri 23 Nisan 1923 ile 24 Temmuz 1923 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.⁴³ Konferansın 4 Şubat 1923 günü kesintiye uğramasının nedeni bağıtılı ülkelerin alışmış oldukları ayrıcalıkları korumak için Türk Delegasyonu üzerinde uyguladıkları şiddetli baskı politikası olmuştur. Bu baskı politikası ise batılı devletlerin iki konuda kaygılarını yansıtmaktadır. Bunlardan ilki, yeni kurulacak

⁴¹ Işıl Çakan, **Türk Parlamento Tarihinde II. Meclis**, Çağdaş Yayınları, 1999, s. 339-342.

⁴² Thanos Veremis, "1922 Political Continuations and Realignment in the Greek State", **Crossing the Aegean**, Editör: Renee Hirschon, Berghahn Books, New York-Oxford, 2003, s.55-56

⁴³ Nur-Grew, **a.g.e.**, s. 217-235.

Türkiye’den olan alacaklarını içeren kısa süreli çıkarlarını içerirken ikincisi Türkiye’nin seçeceği ekonomik/sosyal sistem ile ilgilidir. Batı’nın söz konusu kaygılarını kavrayan hükümet, Konferansın kesintiye uğradığı bu dönemde 17 Şubat-4 Mart 1923 tarihleri arasında İzmir’de bir iktisat kongresi toplanmasını sağlayarak Batı Dünyasına güven verebilecek bir uygulamaya girişmiştir. İzmir İktisat Kongresi’nde, Türkiye’nin yabancı sermayeye karşı olmadığı, iktisadi özgürlüğünü tehdit etmediği sürece, yabancı sermayenin ülkeye girişini kolaylaştıracak önlemleri en az Batılı ülkeler kadar uygulamaya hazır olduğu fakat ortaya koyulmuştur.⁴⁴

Konferansın ikinci döneminde, Türk tarafı, Anadolu’yu işgale kalkışan Yunanistan’dan bu bölgelerde zarara yol açtığı gerekçesiyle kendisine tamirat borcu olduğunu öne sürmüştür. Yunan tarafı ise ekonomilerinin böyle bir tamirat borcunu para ile ödeyebilecek durumda olmadıklarını belirtmiştir. Bunun üzerine Türk Heyeti tamirat bedeli olarak Karaağaç’ı talep etmiş ve talebi kabul edilmiştir.⁴⁵

Lozan Antlaşması’nın 12’nci maddesince Gökçeada, Bozcaada, Tavşan Adalarının Türkiye’ye, Semadirek, Limni, Midilli, Sakız, Sisam ve Ahikerya Adalarının ise Yunanistan’a verilmesi onaylanıyordu. Antlaşmanın 13’üncü maddesi Yunanistan’a bırakılan adaların askerden arındırılmasını, 14’üncü maddesi, Gökçeada ve Bozcaada’da mahalli idare kurulmasını öngörüyordu.⁴⁶

⁴⁴ Beşir Hamitoğulları, “İktisadi Sistemimizin Oluşmasında Lozan Andlaşması’nın Etkileri”, **Lozan’ın 50. Yılına Armağan**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1978, s. 173-181.

⁴⁵ Fırat, **a.g.e.**, s. 335-336.

⁴⁶ Ali Kurumahmut, **Ege’de Temel Sorun Egemenliği Tartışmalı Adalar**, TTK Yayınları, Ankara, 1998, s. 70-71.

1.2. Atatürk-Venizelos Etkisinde Türk-Yunan Yakınlaşması

Lozan Barış Antlaşması'ndan sonra nüfus mübadelesi nedeniyle 1.300.000 Yunan ve 585.000 Türk, buldukları yerleri terk ettiler. Bu göç dalgası ve beraberinde getirdiği sorunlar, 1922 yılından 1930 yılına kadar Türk-Yunan ilişkilerinde gerilimli bir dönem yaşanmasına neden oldu.⁴⁷

Öncelikle Lozan Antlaşması'ndan arta kalan mübadeleye ilişkin mali ve hukuki sorunların çözümü için Türkiye ve Yunanistan hükümetleri arasında yapılan ikili görüşmeler sonucunda 21 Haziran 1925 yılında Ankara Antlaşması imzalandı. Fakat General Pangalos, iktidardaki Mihalakopulos hükümetinin dış politikadaki ılımlı tavrına karşı bir darbe ile hükümeti düşürdü ve bu antlaşma uygulanamadı.⁴⁸

İki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler, 1925 yılının Nisan ayında Cevat Ezine'nin Atina'da, 1925 yılının Ağustos ayında da Perikles Argiropulos'un Ankara'da göreve başlamasıyla ortaerçilik düzeyinde sürdürülmüştür.⁴⁹

General Pangalos'un 1926 yılının Ağustos ayında iktidardan düşürülmesi ve elçilik düzeyindeki yakınlaşma sayesinde Türkiye ile Yunanistan arasında uygulanamayan Ankara Antlaşması konuları yeniden gündeme geldi ve 1 Aralık 1926'da Atina Antlaşması imzalandı.⁵⁰

Venizelos'un 1928 yılında başbakan olmasının ardından, 10 Haziran 1930'da, Ankara'da, iki ülke arasında, nüfus mübadelesi konusundaki pürüzleri yeniden düzenleyen bir antlaşma imzalandı. Yunanistan Başbakanı, 27-31 Ekim 1930 tarihleri arasında, Türk hükümetinin daveti üzerine Türkiye'ye geldi. Burada Dostluk, Tarafsızlık, Uzlaşma ve Hakem Antlaşması ile Deniz Kuvvetlerinin

⁴⁷ Thanos Veremis, *Istoria Ton Elinoturkikon Sheseon 1453-2005*, Ekdoseis I. SIDERIS, Atina, 2005, s.116. (Thanos Veremis, *Yunan-Türk İlişkileri Tarihi 1453-2005*, I. SIDERIS Yayınları, Atina, 2005, s.116..)

⁴⁸ Damla Demiröz, *Savaşın Barışa Giden Yol Atatürk-Venizelos Dönemi Türk-Yunan İlişkileri*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007, s.50.

⁴⁹ Murat Hatipoğlu, *Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923-1954*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1997, s.107

⁵⁰ Gürel, *a.g.e.*, s. 38 - Fırat, *a.g.m.*, s.343

Sınırlanması Hakkında Protokol ve İkamet, Ticaret ve Seyrisefain Sözleşmesi imzalandı.⁵¹

Yunanistan'da 1932 yılında yapılan genel seçimleri Venizelos kaybetti ve yerine gelen yeni Başbakan Panayotis Çaldaris Hükümeti ile olası bir Bulgar saldırısına karşı sınırları korumak için 14 Eylül 1933'te Samimi (İçten) Antlaşma Pakti imzalanmıştır.⁵²

Atatürk'ün Selanik'te doğduğu ev, 1933 yılında kamulaştırılarak müze haline dönüştürülmüştür. Yine aynı yıl İstanbul'daki Aya Sofya Camisi Atatürk'ün kararı ile müze haline dönüştürülmüştür. Karşılıklı bu jestler ve barış havası içinde Venizelos 12 Ocak 1934 yılında Nobel Ödülü Komitesi'ne yazdığı bir mektupla, barış ödülünün Atatürk'e verilmesini önermiştir.⁵³

Bu gelişmelerin ardından Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya 9 Şubat 1934 tarihinde Balkan Antantını imzalayarak, sınırlarını güvence altına almayı, bölgedeki statükoyu değiştirmek isteyen Bulgaristan gibi revizyonist ülkelere karşı önlem almayı hedefliyorlardı.⁵⁴

İngiliz Basını, Türkiye'nin, komşularıyla yaptığı ortak savunma paktları ve güvenlik antlaşmaları ile uluslar arası alanda yapıcı tavrıyla dünya barışına katkı sağladığından söz etmiştir. Türkiye ile Yunanistan'ın 10 Haziran 1930'da mübadele konularını çözmek için Ankara'da masaya oturmasının ardından gelen yakınlaşma havasının 1934 yılındaki Balkan Pakti'nin kurulmasını sağladığı ifade edilmiştir.⁵⁵

⁵¹ Oğuz Kalelioğlu, **Tarih Boyunca Türk-Yunan İlişkileri ve Megali İdea**, Bilgi Yayınevi, 2009, s. 104.

⁵² Hatipoğlu, **Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923-1954**, s. 166-167.

⁵³ Sabahattin Özel, **Büyük Millet'in Evladı ve Hizmetkârı Atatürk ve Atatürkçülük**, DERİN Yayınları, İstanbul, 2006, s. 214-215., Venizelos'un Nobel Barış Komitesi'ne yaptığı başvurudan bir sonuç çıkmamış ve 1934 yılı Nobel Barış Ödülü, silahsızlanma çalışmalarındaki gayretlerinden dolayı, İngiliz İşçi Partisi Lideri Arthur Henderson'a verilmiştir. Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.170

⁵⁴ Uçarol, **a.g.e.**, s. 725.

⁵⁵ Mustafa Yılmaz, **İngiliz Basını ve Atatürk'ün Türkiye'si**, Phoneix Yayınevi, Ankara, 2002, s. 161-162.

Atatürk, bir dış politika prensibi olarak devletlerle askeri ittifaklardan ve bağlantılardan kaçınmak istemişti. Çünkü bir devletle yapılan bir ittifakın, bu bağlantının aleyhinde olan diğer bir devlet üzerinde şüphe, güvensizlik ve rahatsızlık doğurabileceği endişesi içindeydi. Böylesi bir durumun tüm devletlerle iyi ilişkiler içinde, statükocu bir Türkiye'nin dış politika ilkeleriyle bağdaşmayacağına inanıyordu. Atatürk, bu sebeplerden dolayı Balkan Paketi'nin imzalanmasından sonra da bu ittifakın doğurabileceği sonuçlardan kaygılandığını gizlememiştir.⁵⁶

Türkiye'nin Atina Büyükelçisi olarak 1929-1934 ve 1939-1945 olmak üzere iki dönem halinde görev yapan Enis Akaygen 1934 yılında İran'a tayin olduğunda, İran'da diplomatik temsilciliği olmayan Yunanistan, ülkesinin İran'daki menfaatlerinin Türkiye Büyükelçiliği vasıtasıyla korunmasını Türkiye'den talep etmiştir. Bu talebin kabul edildiği Yunan tarafına 19 Temmuz 1934 tarihinde bildirilir ve Enis Bey bu tarih itibarıyla Tahran'da Türk menfaatlerinin yanı sıra Yunan menfaatlerini de gözetmeye başlamıştı.⁵⁷

Türkiye ile Yunanistan arasında 1930 Dostluk, Tarafsızlık, Uzlaştırma ve Hakemlik Antlaşması ile 1933 Samimi Pakta 27 Nisan 1938 tarihinde bir ek antlaşma imzalandı. Bu antlaşma ile Pakt ülkeleri, bağıtlı taraflardan birinin saldırıya uğraması halinde, tarafsızlığını korumayı taahhüt eder.⁵⁸ Antlaşmanın ek protokolünün ikinci ve üçüncü maddeleri gereğince Balkan Antantı, ancak bir Balkan Devletinin antant ülkelerinden birine saldırması durumunda işlerlik kazanabilirdi.⁵⁹

⁵⁶ Aptülâhat Akşin, **Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1991, s. 123-125.

⁵⁷ Enis Tulça, **Atatürk, Venizelos ve Bir Diplomat Enis Bey**, Simurg Yayıncılık, İstanbul, 2003, s. 64-65.

⁵⁸ Fırat, **a.g.m.**, s. 354-355.

⁵⁹ İsmail Soysal, **Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları 1920-1945**, Cilt I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001, s. 464.

1.3. İkinci Dünya Savaşı Dönemi Türk-Yunan İlişkileri

Mustafa Kemal Atatürk, 1931 yılında, Amerikalı General Mc Arthur'a, içinde buldukları dönemin geçici bir ateşkes dönemi olduğunu, 1940-1945 yılları arasında, Almanya'nın revizyonist tutumunun ateşleyici etkisiyle, Birinci Dünya Savaşı'nın devamı niteliğinde, ikinci bir Dünya savaşının yaşanacağını ve savaştan Sovyetler Birliği'nin galip geleceğini öngördüğünü, ifade etmiştir.⁶⁰, Almanya'nın Polonya'yı 1 Eylül 1939 yılında işgali gerekçesiyle başlayan İkinci Dünya Savaşı'nın içine, bağıtlı olduğu ittifaklar sonucu Türkiye'nin de çekilmeye çalışılması nedeniyle, ülkesinin ittifak antlaşmalarına girmesi konusundaki kaygısını gizlemeyen Büyük Lider Atatürk'ün, öngörülerinde yanılmadığı söylenebilir.

İkinci Dünya Savaşı sırasında, Türkiye'yi zor durumda bırakan bu ittifaklardan biri Balkan Paktı diğeri ise 1939 yılında, İngiltere ve Fransa ile imzaladığı Üçlü İttifak Antlaşmasıydı.

Üçlü İttifak Antlaşması'nın hükümleri gereği, Türkiye'nin, İtilaf Kuvvetleri'nin Balkanlara saldırması veya İtalya'nın Akdeniz'de bir savaş başlatması durumunda, İttifak Devletleri tarafında, savaşa katılması bekleniyordu.⁶¹

Nitekim Yunanistan'ın İngilizlere üs vermesini bahane ederek 28 Ekim 1940 yılında İtalya, Yunanistan'ı işgal ettiğinde, İttifak Devletleri, Türkiye'nin kendi taraflarında savaşa katılmasını beklemişlerdi. Fakat Yunanistan'ı işgal eden İtalya'nın bir Balkan devleti olmayışı, Türkiye'nin Balkan Paktı'ndan dolayı Yunanistan'ın yanında savaşa katılma yükümlülüğünü ortadan kaldırıyordu.⁶²

Fakat Türkiye, Trakya'da 37 tümenlik askeri bir yığınak yaparak olası bir Bulgar saldırısına karşı Balkan Paktı gereği Yunanistan'ın yanında yer alacağını belli etmiş ve bu sayede İtalyan saldırısı sırasında Yunanistan, Bulgaristan sınırında büyük

⁶⁰ Metin Aydoğın, **Yeni Dünya Düzeni Kemalizm ve Türkiye: 20. Yüzyılın Sorgulanması**, İkinci Cilt, Otopsi Yayınevi, 1999, s. 468-469.

⁶¹ William Hale, **Türk Dış Politikası 1774-2000**, Mart Matbaası, İstanbul, 2003, s.76

⁶² Hatipoğlu, **Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923-1954**, s. 223-224.

ölçüde askeri birlik bulundurmak zorunda kalmayarak İtalyan ordusunu kısa sürede topraklarından çıkarabilmiştir.⁶³

İtalya'nın ardından Almanya, 6 Nisan 1941'de Yunanistan'a saldırdı. Yunan ordusu ancak 24 Nisan'a kadar direnebilmişti. Bu tarihte ordunun teslim olmasının ardından Almanlar, önce Girit'i sonra da 1941 yılında tüm Yunanistan'ı işgal etmişlerdi. Bu tarihten itibaren Yunanistan'da işgaller karşısında direniş örgütleri kurulmaya başladı.⁶⁴

Yunanistan'da 1941-1942 kışında büyük bir açlık baş göstermişti. Alman kaynaklarına göre; Atina'da 1941 yılı Aralık ayında Atina'da açlıktan ölenlerin sayısı günde 300 kişiyi buluyordu. Kişi başı yıllık ekme tüketti 1939 yılında 179 kilogram iken 1942 yılında 40 kilograma düşmüştü. Yaşam koşulları çok ağırdı ve enflasyon, astronomik oranlara ulaşmıştı.⁶⁵

Türkiye, bu ortamda, Yunanistan'a insani yardım amacıyla, Kurtuluş adlı Türk Vapuru ile 13 Ekim, 27 Ekim, 24 Kasım, 12 Aralık, 28 Aralık olmak üzere, Pire Limanı'na, 1941 yılı boyunca, toplam beş sefer halinde, bakliyat, yumurta, konserve balık, patates, sağlık ve giyim eşyası gibi malzemeler göndermiştir. Kurtuluş Vapuru'nun, Marmara Adası'nda, 20 Ocak 1942 günü karaya oturması nedeniyle, yardım malzemeleri, 1942 yılı boyunca, Dumlupınar adlı Türk Vapuru ile gönderilmeye başlamıştır. Yunanistan'ın Pire Limanı'na, 21 Şubat, 26 Mart, 24 Nisan, 6 Haziran, 19 Temmuz olmak üzere yine beş sefer halinde, bakliyat, incir, elma, patates, kuru üzüm, şeker, yumurta, battaniye gibi yardım malzemeleri ulaştırılmaya çalışılmıştır. Kurtuluş ve Dumlupınar vapurlarıyla, on seferde gönderilen toplam yardım malzemesi miktarı, 17000 ton civarındadır.⁶⁶

⁶³ Cemil Koçak, **Türkiye'de Milli Şef Dönemi 1938-1945**, Cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 1996, s. 315-316.

⁶⁴ Gürel, **a.g.e.**, s. 48.

⁶⁵ Clogg, **a.g.e.**, s. 156-157.

⁶⁶ Çağla Derya Tağmat, **Yunanistan'da Büyük Açlık ve Türk Yardımları (1941-1943)**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2010, s. 112-125 - Hatipoğlu, **a.g.e.**, s. 252-253

İkinci Dünya Savaşı sırasında yapılan bu yardımlar, Türk, Yunan ve Rumları birbirlerine ne kadar yaklaştırdıysa, Varlık Vergisi Kanunu'nun uygulanışının da bir o kadar uzaklaştırdığını söyleyebiliriz.

Savaşın getirdiği ekonomik sıkıntıları çözebilmek amacıyla gayrimüslim, dönme ve Müslüman mükelleflerin ödemekle yükümlü olduğu Varlık vergisi, 11 Kasım 1942'de TBMM'nce onaylanarak yürürlüğe girmişti.⁶⁷ Kanuna göre, vergisini ödemeyi bir ay geciktirenler, vergi yükümlülüklerini, götürdükleri çalışma kamplarında, fiziki çalışma yöntemiyle ödemekle mükelleftiler. Bu amaçla, vergisini ödeyemeyenler, ikamet ettikleri yerlerden polis tarafından alınarak öncelikle Sirkeci'de bir kampa götürüldüler. Buradan da doğudaki illere sevk ediliyorlardı. Kamplara sevk edilenler genellikle yol yapımında çalıştırılmışlardı. Kamptaki yaşam koşulları iyi değildi ve kamplarda ölenler olmuştu. Çalışma mükellefiyeti sadece gayrimüslimlere uygulanmıştı.⁶⁸ Bu yüzden söz konusu vergi kanunu eleştirilerin hedefi oluyordu. Varlık Vergisi Kanunu, 15 Mart 1944'te çıkarılan bir yasayla tamamen ortadan kaldırıldı.⁶⁹

Türkiye'de bu gelişmeler yaşanırken, Moskova'da 1944 yılında İngiliz Başbakanı Churchill İle Sovyet Lideri Stalin arasında "Yüzdeler Anlaşması" yapılmıştı. Bu antlaşma ile Balkan devletleri ya İngiliz ya da Sovyet etki alanı içinde yer alacaktı. Anlaşmaya göre; Yunanistan, %90 oranında İngiliz etki alanında bırakılıyordu.⁷⁰

Sovyetler Birliği Dışişleri Bakanı Molotov, İkinci Dünya Savaşı'nın 14 Ağustos'ta Japonya'nın teslim olmasıyla fiilen bitmesine az bir süre kala 19 Mart 1945'te, Türkiye Büyükelçisi Selim Sarper'e bir nota vererek Türkiye ile Sovyetler Birliği arasında 17 Aralık 1925 yılında imzalanan Dostluk ve Tarafsızlık Antlaşması'nın süresini, değişen koşullar nedeniyle uzatmayacağını açıklamıştır.

⁶⁷ Macar, a.g.e., s. 175.

⁶⁸ Ayhan Aktar, **Varlık Vergisi ve Türkleştirme Politikaları**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000, s. 149-151.

⁶⁹ Dilek Güven, **Cumhuriyet Dönemi Azınlık Politikaları Bağlamında 6-7 Eylül Olayları**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2005, s. 115-117.

⁷⁰ Gürel, a.g.e., s. 49.

Türkiye, iki ülke arasındaki dostluğu devam ettirmek için 4 Nisan'da Sovyet notasına cevap vererek, Molotov'un şartlarını öğrenmek istemiştir. Bunun üzerine Sovyetler Birliği, Kars ve Ardahan'ın kendisine verilmesinin yanı sıra Boğazlarda üs talep etmiştir. Türkiye ise bu teklifleri sertçe reddetmiştir.⁷¹ Bu gelişmelere dayanarak Türkiye'nin de Yunanistan gibi Batı'nın etki alanında kalmayı tercih edeceği düşünülebilir.

1.4. İkinci Dünya Savaşı Sonrası Türk-Yunan İlişkileri (1945-50)

İkinci Dünya Savaşı'ndan Amerika ve Sovyetler Birliği gibi iki büyük devlet galip çıkmıştır. Soğuk Savaş Dönemi, bu iki büyük devlet ile iktisadi ve siyasi açıdan bu iki devletin koruyuculuğuna muhtaç olan daha küçük devletlerin arasındaki çatışmaların, silah kullanılmadan yaşandığı, yirmi yıllık bir dönemdir. Bu dönemde, dünya ülkeleri, Doğu veya Batı olmak üzere, tercih ettikleri iki farklı siyasi bloktan birinde ilişkilerini yürütmüşlerdir.⁷²

Savaşın sonlarında Sovyetler Birliği, bazılarını işgal ettiği, komünist hükümetlerce yönetilen, Polonya, Romanya, Bulgaristan, Macaristan, Doğu Almanya, Arnavutluk ve Yugoslavya'da - Winston Churchill'in deyişiyle Demir Perde ülkelerinde- etki sahibi olmuştu. Ayrıca, 1947 yılından itibaren bu ülkelerle Demir Perde bloğunu güçlendirmek amacıyla dostluk, işbirliği ve saldırmazlık antlaşmaları yaptı. Sovyetler Birliği'nin çağrısı üzerine uluslar arası komünizm faaliyetlerini yeniden örgütlemek amacıyla Silezya'da bir konferans düzenlendi. Konferansın sonunda 5 Ekim 1947'de Demir Perde ülkelerinin üyesi olduğu bir

⁷¹ Mustafa Aydın, "İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye 1939-1945", **Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt I, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003, s. 472-474.

⁷² Oral Sander, **Siyasi Tarih 1918-1994**, İmge Kitabevi, Ankara, 2007, s.224-225.

Kominform kurulduğu ilan edildi. Böylece dünyanın iki bloğa ayrılmış olduğu, yayımlanan bir bildiri de açıklandı.⁷³

Esasen Batı dünyasındaki rakiplerinin saf dışı bırakılmasını sağlaması açısından iki kutuplu cepheleşme teorisi, Amerika Birleşik Devletleri'ne uygun geliyordu. Fakat Amerika'nın SSCB ile cepheleşmesi sırasında katlanmaya hazır olduğu kaynaklar açısından bakıldığında Amerika kapitalizminin uzun dönemi gerekliliklerinin izin verebileceği çabalardan daha fazlası gerekliydi. Dış ilişkilerinde serbestiyet kazanmak için Amerika'nın temel stratejik hedefi Avrupa ve Asya'da bir anti-Sovyet güç dengesi kurabilmektir.⁷⁴

Amerika, komünizmi reddeden ülkelerin koruyuculuğunu üstlenirken, Sovyetler Birliği'nin de Komünizmi yaymak için özellikle Slav ülkelerine destek verdiğini söyleyebiliriz. Coğrafi açıdan da Batı'da yer alan Amerika'nın, Batı bloğu, Doğu'da yer alan Sovyetler Birliği'nin ise Doğu bloğu ülkeleri arasındaki politikaların simgesi olduğu düşünülebilir. Bloklar arası tercihin sebepleri arasında, ulusal çıkarlar, tehdit algıları, beklentiler sayılabilir.

Japonların Yamato zırhlısından sonra 270 metrelik boyu, 57.500 tonluk ağırlığıyla, dünyanın en büyük savaş gemisi olan "USS Missouri" gemisi, Washington'da ölen Büyükelçi Münir Erteğün'ün naşını getirmek için 5 Nisan 1946'da İstanbul'a geldi. ABD arşivlerinde yapılan çalışmalara göre geminin görünürdeki geliş sebebi Münir Erteğün'ün naşını getirmektir. Asıl geliş sebebi ise; Moskova'yı tedirgin edecek bir gövde gösterisiydi. Missouri'nin gelişi, Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı sırasında yürüttüğü tarafsızlık politikasının bedeli olan siyasi yalnızlığın sonu olarak da yorumlandı.⁷⁵

Bu sırada ilk aşaması İkinci Dünya Savaşı içinde 1944 yılında başlayan ve savaşın bitiminde, 1946 yılında ikinci aşaması patlak veren Yunan İç Savaşı, Kuzey

⁷³ Uçarol, a.g.e., s. 816-817.

⁷⁴ Muharrem Gümüş, **1950-1960 Arası Türk Dış Politikası**, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu, 2006, s. 19.

⁷⁵ **Cumhuriyetin 75 Yılı 1923-1998**, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 1998, s. 294., - Hale, a.g.e., s.114.

Yunanistan'da, komünist çeteciler ile Yunan ordusu arasında başlamış ve 1949 yılına kadar sürmüştür. Yunanistan'ın konuyu kendi içinde halledemeyerek Birleşmiş Milletlere taşınması sonucu bir araştırma komisyonu oluşturulmuş ve bu komisyon, Arnavutluk, Yugoslavya ve Bulgaristan'ın, Yunanistan'daki komünist çetecilere yardımda bulunduğunu tespit etmiştir. Bu üç Sovyet uydusunun, Sovyetler Birliği'nin direktifiyle Balkanlarda kurulmak istenen komünist bloğun içine Yunanistan'ın da çekilmesi çabası olarak değerlendirilebilir. Yunan İç Savaşı'nın bitişinde, Amerika'nın 1947 yılında yaptığı Truman Yardımı ve komünist Yunan çetecilerine büyük oranda yardımda bulunan Yugoslavya'nın 1948'de Kominform'dan atılması⁷⁶ sonucu, çetecilere yaptığı yardımı kesmesi, etkili olmuştur.⁷⁷

İngiltere, 21 Şubat 1947'de Amerikan Dışişleri Bakanlığı'na, Türkiye ve Yunanistan ile ilgili iki muhtıra vererek, içinde bulunduğu ekonomik kriz nedeniyle bu iki ülkeye yaptığı askeri ve ekonomik yardımları kesmek zorunda kaldığını ifade etmiş ve Batı'nın savunması açısından önemli olan bu ülkelere Amerika'nın yardım elini uzatarak, Sovyetler karşısında yalnız bırakmamasını istemiştir. Bunun üzerine Amerikan Başkanı Truman'ın adıyla anılan Truman Doktrini çerçevesinde düzenlenen "Yunanistan ve Türkiye'ye Yardım Kanunu 22 Mayıs 1947'de onaylanarak yürürlüğe girmiştir.⁷⁸

⁷⁶ Sovyetler Birliği Komünist Partisi, Yugoslav Komünist Partisi'ne 4 Mayıs 1948'de bir mektup göndererek Yugoslavya'da bulunan Sovyet memur ve subaylarına iyi davranılmadığı ve kendilerine istenilen bilgilerin verilmediğini bildirmiştir. Yugoslavya bu iddiaları reddederken, Sovyet uzman ve subaylara verilen ücretin yüksek olması sebebiyle sayılarında azaltma yapıldığı açıklanmaktadır. Bu cevabın üzerine S.S.C.B. iki ülke arasındaki uyuşmazlığı Kominform'un gelecek toplantısına taşımış ve Kominform'un 28 Haziran 1948 tarihli kararı ile Yugoslavya Kominform'dan çıkarılmıştır. Yugoslavya'nın Kominform'dan çıkarılmasının temel nedenleri ise; Tito-Stalin kuvvet mücadelesi, Yugoslavya'nın Bulgaristan, Arnavutluk ve Romanya'yı içine alan Balkan Federasyonu kurma çabalarıyla S.S.C.B.'nin Doğu Avrupa'daki üstünlüğünü tehdit etmesi, Moskova için bir hammadde pazarı olmak istememesi, tarımın kolektivizasyonunun ağırdan alınması, Triyeste ile Avusturya'nın bazı toprakları üzerinde isteklerde bulunması, sayılabilir. Oral Sander, **Balkan Gelişmeleri ve Türkiye (1945-1965)**, Sevinç Matbaası, 1969, s. 58-59..

⁷⁷ Sander, **a.g.e.**, s. 37-40.

⁷⁸ Mehmet Gönlübol, **Türk Dış Politikası (1919-1965)**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara, 1969, s. 226-229. - Manos Markoglou, **To Dogma Truman**, Eteria Meletis Elinikis İstorias, Atina, 2003, s. 79. (Manos Markoglou, **Truman Doktrini**, Yunan Tarihi Araştırmaları Kurumu, Atina, 2003, s. 79.)

İkinci Dünya Savaşı nedeniyle ekonomik sorunlar yaşayan Avrupa ülkelerinin kalkınmasını sağlamak amacıyla, Amerikan Dışişleri Bakanı Marshall öncülüğünde 3 Nisan 1948 yılında “İktisadi İşbirliği Kanunu” kabul edilmiş ve Türkiye ile Yunanistan’ın da aralarında bulunduğu 16 Avrupa ülkesi 16 Nisan 1948’de Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilatını(Organization of European Economic Cooperation-OEEC) kurmuşlardır.⁷⁹

Bu gelişmeler yaşanırken 1949 yılında Türkiye ile bir doğu bloğu ülkesi olan Bulgaristan arasında tehcir sorunu yaşanmaktaydı. İki ülke arasında 18 Ekim 1925 tarihinde imzalanan anlaşmaya göre her iki devlet Türk ve Bulgar azınlığın taşınabilir mallarını yanlarına alarak göç etmelerine engel olmayacaklardı. Fakat İkinci Dünya Savaşı sonrası işgücüne ihtiyaç duyan Bulgar Hükümeti, Türklerin göç etmesini engelleyici davranışlarda bulunmuştur. Yine aynı devlet, üzerinde 150000 Türk’ün tarımla geçimini sağladığı Güney Dobruca’da kolektif çiftlikler kurmuş ve bu bölgede makineleşme hareketine başlamıştır. Dolayısıyla buradaki Türkler işsiz kalmış ve Bulgaristan da 1950 yılında sayısı 250000’i bulan Türk’ü Türkiye’ye göçe zorlamıştır.⁸⁰

Nitekim Yunanistan’ın, İtalyan, Alman işgalleri, “Yüzdeler Anlaşması” ve İç Savaş, Türkiye’nin ise, Sovyetler Birliği’nin toprak ve üs talebi ile Bulgaristan’ın tehcir hareketi nedenleriyle, Batı bloğu etki alanı içinde yer almak istemesi, doğal bir zorunluluk olarak yorumlanabilir.

⁷⁹ Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995**, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2010, s. 540-541, Bu örgüt 1960’ta Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü’ne (Organization for Economic Cooperation and Development) dönüşmüştür. - Çağrı Erhan, “1945-1960 ABD ve NATO’yla İlişkiler”, (Ed. Baskın Oran), **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, Cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005, s. 540.

⁸⁰ Sander, **a.g.e.**, s. 71-73.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE VE YUNANİSTAN'DAKİ İKTİDAR PARTİLERİ

2.1. Türkiye'deki İktidar Parti: Demokrat Parti (1950-60)

Fransız İhtilali'nin getirdiği milliyetçilik akımının etkisiyle Osmanlı İmparatorluğu'ndaki pek çok millet bağımsızlığını ilan ederek devlet kurmuşlardı. İmparatorluktan ayrılan son millet olan Türkler ise Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılma sürecinde teşkilatlanmaya başlamıştı.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, 23 Nisan 1920'de meclisin en yaşlı üyesi olan Sinop Milletvekili Şerif Bey tarafından açıldı. Bundan sonra 1921 yılında Teşkilat-ı Esasiye Kanunu kabul edildi. Bu kanuna göre; egemenlik kayıtsız şartsız millete aitti ve TBMM, milletin temsilcisiydi.⁸¹

Yürürlükteki bu anayasaya göre hükümet üyelerini meclis seçerdi. Fakat mecliste teklif edilen adaylara oy verilmeyince, kolaylıkla bir hükümet bunalımı yaratılabılırdi. Ekim ayının sonlarında böyle bir durum yaşandı. Mustafa Kemal bu bunalımdan kurtulmak için Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun bir iki maddesinde değişiklik yapılmasını önerdi. Fakat hilafet taraftarları henüz cumhuriyet fikrine hazır değillerdi. Onların karşı çıkmalarına rağmen kanun, 29 Ekim 1923'te meclisten geçti ve cumhuriyet ilan edildi. Türkiye Cumhuriyeti'ni ilk cumhurbaşkanı Mustafa Kemal oldu.⁸²

Bağımsızlık mücadelesini yürütmek amacıyla 4 Eylül 1919'da toplanan Sivas Kongresi'nde bir araya gelen Müdafaa-i Hukuk cemiyetlerinin birlikteliği ile Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti oluşturulmuştur. I. TBMM rejimiyle birlikte meclisin tüm üyeleri bu cemiyetin de üyesi sayılmışlardır. Cemiyet, 10 Mayıs

⁸¹ Tanör, **a.g.e.**, s.197-198.

⁸² Niyazi Berkes, **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002, s. 508-509.

1921’de meclis içinde yeni bir tüzükle Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu adıyla örgütlenmiştir. Bu grup Halk Fırkası’nın tabanını oluşturmuştur.⁸³

Başbakan İsmet İnönü önderliğindeki Halk Fırkası içinde oluşan muhalefet, Hüseyin Rauf Bey’in çevresinde toplanarak 17 Kasım’da Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası’nı kurdu. Bu yeni partinin “cumhuriyet” sıfatını kullanması Halk Fırkası’nın da ismini “Cumhuriyet Halk Fırkası” olarak değiştirmeye yöneltti. Bu yeni parti liberal, laik ve milliyetçi politikalarından yanaydı. Ancak CHF’nin köktenci, merkeziyetçi ve otoriter eğilimlerine karşı çıkıyordu. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, parti üyelerinin Şeyh Said İsyanı’nı desteklediği ve siyasal amaçlar uğruna dini istismar ettiği gerekçesiyle, 3 Haziran 1926’da, İstiklal Mahkemesi’nin tavsiyesi üzerine kapatıldı. Bundan sonra 1930 yılında Atatürk’ün teşvikiyle Serbest Cumhuriyet Fırkası kuruldu. Bu parti, ifade özgürlüğünü, liberal ekonomiyi, yabancı yatırımların teşvikini savunuyordu. Fakat Fethi Okyar, iktidar partisini usulsüzlük ve seçimlerde hile yapmakla suçlayınca Atatürk, bu durum karşısında tarafsızlığını koruyamayacağını bildirdi ve parti, 16 Kasım 1930’da Fethi Okyar tarafından kapatıldı.⁸⁴

Mustafa Kemal Atatürk’ün 10 Kasım 1938’de İstanbul’da ölümünden sonra İsmet İnönü Cumhurbaşkanı seçildi. Böylece 1945 yılına kadar sürecek olan Milli Şef Dönemi başlamış oldu. Cumhurbaşkanı seçilen İnönü, Celal Bayar’a Başbakanlık görevi verdi ve Celal Bayar, hükümeti kurdu.⁸⁵

Celal Bayar Hükümeti’nin istifa ettiği 25 Ocak 1939 günü CHP Genel Sekreteri Refik Saydam hükümeti kurmakla görevlendirildi.⁸⁶ Refik Saydam’ın bazı denetlemelerde bulunmak amacıyla gittiği İstanbul’da 7 Temmuz 1942 gecesi ani

⁸³ Çakan, **a.g.e.**, s. 28-29.

⁸⁴ Erik Jan Zürcher, **Modernleşen Türkiye’nin Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995, s. 242-261.

⁸⁵ İsmet Bozdağ, **Zaferlerle ve Şereflerle Dolu Bir Hayat Celal Bayar**, Tercüman Aile ve Kültür Kitaplığı Yayınları, İstanbul, 1986, s. 61-64., Koçak, **a.g.e.** Cilt 1, s. 139-144.

⁸⁶ Cemil Koçak, **Türkiye’de Milli Şef Dönemi (1938-1945)**, Cilt 2, İletişim Yayınları, İstanbul, 1996, s. 13

ölümüyle Başbakanlığa vekaleten Fikri Tuzer atandı. Fakat kısa süre sonra 9 Temmuz 1942’de Şükrü Saraçoğlu görevi devraldı.⁸⁷

İkinci Dünya Savaşı, tüm dünyada, serbest seçimlere dayanan demokrasi uygulamalarının, tek partili diktatörlük yönetimlerinin ve siyasal sistemlerin yerini almasına sebep olmuştur. Bu dönemde, Batılı müttefiklerin yanında yer almak isteyen ülkeler, kendi siyasal sistemlerini, Batı formunda düzenleme çabaları içine girmişlerdir.⁸⁸ Savaş sonrası, Tek parti, tek şef sistemi ile yönetilen Türkiye’ye dünya kamuoyunun baskısı artmıştır. Batı ittifakına girmek isteyen Türkiye, bu dönemde, siyasal yapısını demokratikleştirme çabaları içine girmiştir.⁸⁹

Çetin Yetkin’e göre; Tan Gazetesi, 4 Aralık 1945 yılında yerle bir edildiği sırada İnönü, ABD’nin desteğini sağlamak amacıyla, çok partili düzene girişimini başlattığını ve girişimin içten olduğunu Amerika’ya kanıtlamaya çalışıyordu. Tan Gazetesi sahibi ve başyazarı Zekeriya Sertel ise İnönü’nün açıkladığı bu siyaseti eleştiren türde yazılar yazmakta ve CHP’nin bu konuda başarılı olamayacağını ima etmekteydi. Tan Gazetesi’ne yapılan saldırının ilk nedeni bu yazılardı. İkinci nedeni ise Tefik Rüştü Aras’ın Tan Gazetesi’ne gelerek Zekeriya Sertel’e, Celal Bayar ve Adnan Menderes ile birlikte ikinci bir parti kurulacağını bildirmesi ve bu partinin yayın organı ihtiyacını karşılamak üzere Tan basımevinde Zekeriya Sertel’in eşi Sabiha Sertel’in başkanlığında “Görüşler” adlı haftalık bir dergi çıkarılmasıydı.⁹⁰

CHF içindeki muhalefetin sesi 1945 yılı bütçe görüşmeleri sırasında daha çok çıkmaya başlamıştı. Çiftçiye Topraklandırma Kanunu’nun Millet Meclisi’nden çıktığı günlerde, İzmir Milletvekili Celal Bayar, Aydın Milletvekili Adnan Menderes, İçel Milletvekili Refik Koraltan ve Kars Milletvekili Fuat Köprülü meclise, “Dörtlülük Takrir” adıyla bilinen bir önerge vermişlerdi. Dört milletvekili, önergelerinde; kanunlardaki ve parti tüzüğündeki antidemokratik hükümlerin kaldırılmasını ve

⁸⁷ Koçak, a.g.e., Cilt 2, s. 275-279.

⁸⁸ Koçak, a.g.e., Cilt 2, s. 560.

⁸⁹ Turgay Uzun, “Türkiye’de Demokrasi’ye Geçişin İç ve Dış Etkenleri”, **Demokrasi Platformu: Üç Aylık Fikir-Kültür-Sanat ve Araştırma Dergisi**, Demokrat Parti ve Menderes, Cilt-1, Yıl:5, Sayı:17, Kış 2009, s. 37.

⁹⁰ Çetin Yetkin, **Karşı Devrim 1945-1950**, Otopsi Yayınları, İstanbul, 2003, s. 468-481.

seçimlerin serbestçe yapılmasını istiyorlardı. Dörtlü Takrir, bu türlü taleplerin usulen gruba getirilemeyeceği gerekçesiyle reddedilmiştir. Önergeleri reddedilen dört milletvekilinden ikisi; Adnan Menderes ve Fuat Köprülü, Vatan Gazetesi'nde açık muhalefete başladılar ve bu sebeple 21 Eylül'de oybirliğiyle partiden ihraç edildiler. Bu ihraç kararı üzerine Refik Koraltan, 2 Ekim'de Vatan Gazetesi'ne bir beyanat vererek arkadaşlarının partiden ihracının tüzüğe aykırı olduğunu ileri sürdü ve kendisi de aynı akıbete uğradı. Son olarak, Eylül sonunda milletvekilliğinden, Aralık ayında da partiden istifa eden Celal Bayar, 1 Aralık'ta basına verdiği demeçte, yeni bir parti kuracaklarını açıkladı. Bu açıklamadan sonra İsmet İnönü ve Celal Bayar bir araya gelerek CHP içinden çıkacak bir muhalefet partisi konusunu görüştüler. İnönü'nün onayını alan kurucular, 7 Ocak 1946'da Demokrat Parti'yi kurdular.⁹¹

Türkiye'nin 1945 yılında çok partili hayata geçiş kararı almasının ardından CHP, 5 Haziran 1946'da çıkarılan bir yasa ile seçimlerin tek dereceli olması, kullanılan oyların kapalı bir zarf içinde sandığa atılmasını kabul etti. Ayrıca TBMM, genel seçimlerin 1947 yılının Ekim ayı yerine, 21 Temmuz 1946'da yapılmasına karar verdi. Seçimlerin bir yıl önceye alınmasının esas nedeninin, Demokrat Parti'nin teşkilatlanmasına ve seçimlere hazırlanmasına yeterince zaman bırakmak olduğu yönünde kamuoyunda yorumlar yapılıyordu. Nitekim DP, seçimlere kadar ancak 34 il ve 160 ilçede teşkilatlanabilmişti. Cumhuriyet tarihinde ilk defa çok partili bir seçim yapılacağı için Demokrat Parti'nin CHP karşısında güçlü adaylar göstermesi gerekiyordu. Bu nedenle, İstiklal Savaşı Kahramanı Fevzi Çakmak'ı kadrosuna, bağımsız aday olarak, dahil etti. Seçimlerin sonucunda, meclisteki 465 sandalyenin 397'sini CHP, 61'ini DP, 7'sini bağımsızlar kazandı.⁹²

DP'nin seçimi kaybetmesi konusunda, kuruluş tarihinden çok kısa bir süre sonra seçime gidilmiş olması, bu yüzden Türkiye'nin her ilinde örgütlenmesini tamamlayamamış olması, seçimlerin açık oy, gizli sayım yöntemiyle yapılmış olmasının sonucu olarak halkın seçim yaparken özgür hareket edememiş olması,

⁹¹ Cem Eroğul, **Demokrat Parti (Tarihi ve İdeolojisi)**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1970, s. 9-12.

⁹² Mustafa Çufalı, "Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Çok Partili Genel Seçimi: 1946 Seçimleri", **Demokrasi Platformu: Üç Aylık Fikir-Kültür-Sanat ve Araştırma Dergisi**, Demokrat Parti ve Menderes, Cilt-1, Yıl:5, Sayı:17, Kış 2009, s. 44-49.

oyların sayımı sırasında CHP lehine tavır takınılmış olması yolunda iddialar ileri sürülmüştür.⁹³

Seçim Kanunu'na göre; 14 Mayıs 1950 seçimlerinde 1946 seçimlerinin aksine, seçmen oyunu gizli vermiş, oylar ise açık sayım yöntemiyle sayılarak, sonuçlar resmi sandık mazbatalarıyla siyasi partiler temsilcilerine verilmişti. Seçim sonucunda DP, mecliste yarıdan fazla sandalye elde etmişti. Meclis 22 Mayıs 1950 günü açılmış ve Celal Bayar Türkiye'nin üçüncü cumhurbaşkanı olarak görevine başlamıştı ve aynı gün meclise sunduğu bir tezkere ile Bakanlar Kurulu'nun teşkili ile Adnan Menderes'i görevlendirmişti. Böylece Adnan Menderes, onbirinci Başbakan olarak Türk siyasi tarihinde yerini almıştı.⁹⁴

Birinci Adnan Menderes Hükümeti, 22 Mayıs 1950- 9 Mart 1951 tarihleri arasında görev yapmıştır. Dönemin Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü liderliğinde yürüttüğü dış politikasının temelinde; büyük-küçük bütün devletlerin özgürlük ve toprak bütünlüklerine saygı duymak ve barışçı bir politika izlemek yer alıyordu. Hükümetin bir diğer dış politika hedefi, Truman ve Marshall yardımıyla kendisini destekleyen ABD'nin yanı sıra, İngiltere ve Fransa ile de siyasi, iktisadi, kültürel ilişkileri güçlendirmektir.⁹⁵

Ayrıca, Birinci Menderes Hükümet Programı'nda, vatandaş hak ve hürriyetlerini gerçekleştirmek için gereken kanunların çıkarılarak, anayasada tek parti devrinden kalan ne varsa tasfiye edileceği açıklanmıştır. Bu çerçevede 18 Temmuz 1932 yılından beri 18 yıldır uygulanmakta olan ve halkın büyük çoğunluğunun şikayet ettiği ezanın Arapça okunması yasağı, DP'nin parti

⁹³ M. Çağatay Okutan, "Demokrat Parti'nin Doğuşunda Etkili Olan Sosyo-Politik Dinamikler", **Demokrasi Platformu: Üç Aylık Fikir-Kültür-Sanat ve Araştırma Dergisi**, Demokrat Parti ve Menderes, Cilt-1, Yıl:5, Sayı:17, Kış 2009, s. 6.

⁹⁴ Orhan Cemal Fersoy, **Bir Devre Adını Veren Başbakan: Adnan Menderes**, Garanti Matbaası, İstanbul, 1975, s. 246-253.

⁹⁵ Kemal Girgin, **T.C. Hükümetleri Programlarında Dış Politikamız (70 Yıllık Panoraması 1923-1993)**, Ankara, 1993, s.26-27.

programındaki laik anlayışında benimsediği din ve vicdan hürriyeti gerekçesiyle 16 Haziran 1950 tarihinde kaldırıldı.⁹⁶

Demokrat Parti yöneticileri arasında çıkan anlaşmazlıklar nedeniyle Menderes, kabinesiyle birlikte 8 Mart 1951’de istifa etti ve ara seçimlere gidildi. Ara seçimler sırasında yapılan propaganda sırasında, DP ve CHP arasında dini konuların işlenme yoğunluğu dikkat çekici oldu. Ayrıca bu dönemde DP’nin dış politikasında aşırı Amerikancılık, yabancı sermayecilik, özel teşebbüsçülük, dini temayüller daha fazla ortaya çıktı. Ara seçimleri büyük farkla DP kazandı.⁹⁷

Ara seçimlerin ardından iktidara gelen İkinci Adnan Menderes Hükümeti, 9 Mart 1951- 17 Mayıs 1954 tarihleri arasında görev yapmıştır. Dışişleri Bakanlığı görevini Fuat Köprülü’nün yürüttüğü hükümetin, açıklamış olduğu dış siyaset programına göre; ülkenin hür milletler cephesinde yapacağı savunma antlaşmaları sayesinde revizyonist devletlerin saldırılarından korunabileceğine inanıldığı ifade edilmiştir. Ayrıca, Komşu ülkelerle iyi dostluk ilişkileri kurulmak istendiği de belirtilmiştir.⁹⁸

Demokrat Parti’nin, 15 Aralık 1953’te onaylayarak yürürlüğe koyduğu bir yasayla CHP’nin mal varlıklarına el koyması, 27 Ocak 1954 tarihinde Köy Enstitüleri’ni ehliyetli öğretmen yetiştirmeye elverişli olmadığı gerekçesiyle kapatması, iktidar ile muhalefet arasını açan olaylar olmuştur. Katılım oranının %88.63 oranında olduğu genel seçimler 2 Mayıs 1954 günü yapılmış ve DP, oyların %58.42’sini alarak 503 milletvekili çıkarmayı başarmıştı. Muhalefetteki CHP ise %35 oy oranıyla 31 milletvekili çıkarmıştı.⁹⁹

⁹⁶ Adnan Küçük, “Türkiye’de 1950-1960 Arası Dönemde Hukuki Gelişmeler ve Fiili Uygulamalar: Türkiye Ne Oranda Demokratikleşebildi?”, **Demokrasi Platformu: Üç Aylık Fikir-Kültür-Sanat ve Araştırma Dergisi**, Demokrat Parti ve Menderes, Cilt-1, Yıl:5, Sayı:17, Kış 2009, s. 59-62.

⁹⁷ Eroğul, **a.g.e.**, s. 74-76.

⁹⁸ Girgin, **a.g.e.**, s. 27-28.

⁹⁹ Mustafa Albayrak, “Demokrat Parti Döneminde İktidar Muhalefet İlişkileri” **Demokrasi Platformu: Üç Aylık Fikir-Kültür-Sanat ve Araştırma Dergisi**, Demokrat Parti ve Menderes, Cilt-1, Yıl:5, Sayı:17, Kış 2009, s. 168-170.

Mecliste tek parti gibi hareket etmesini sağlayan 1954 seçimleri ile kurulan Üçüncü Adnan Menderes Hükümeti, 17 Mayıs 1954- 9 Aralık 1955 tarihleri arasında görev yapmıştır. Fuat Köprülü yine dönemin dışışleri bakanlığı görevini yürütmüştür. Hükümet, NATO teşkilatı içinde dünya barışının sağlanması için diğer ülkelerle müşterek hareket etmeyi, Yunanistan ve Yugoslavya ile yapılan Ankara Antlaşması'nı daha da güçlendirmek için gayret sarf etmeyi hedeflemiştir..¹⁰⁰

Üçüncü Menderes Hükümeti, iç politikada muhalefet ile sert tartışmalara girmiş, muhalefetin radyodan yararlanma hakkına son vermiş, eleştirilerini arttıran basına karşı sert önlemler almış ve pek çok gazeteciyi ağır şekilde cezalandırmıştı. Dış Politika konusunda ise Hükümeti en çok uğraştıran konu Kıbrıs meselesi ve 6-7 Eylül olayları nedeniyle Yunanistan'la yaşadığı sorular olmuştu. İçte ve dışta yaşanan bu olaylar nedeniyle kabine 30 Kasım 1955 tarihinde istifa etti. Bunun üzerine Cumhurbaşkanı Celal Bayar, 1 Aralık 1955'te yeni kabineyi kurma görevini Başbakan Adnan Menderes'e verdi.¹⁰¹

Dördüncü Adnan Menderes Hükümeti, 9 Aralık 1955-25 Kasım 1957 tarihleri arasında görev yapmıştır. Fuat Köprülü önderliğindeki Dışışleri Bakanlığı dış politikası, içinde bulunulan ortak savunma paklarının daha da güçlendirilmesi yönünde olmuştur. Bu kapsamda Yunanistan ve Yugoslavya ile imzalanan Balkan Paktı'nın geliştirilmesi için gayret sarf edileceği açıklanmıştır. Kıbrıs meselesi üzerinde hassasiyetle durulduğu ifade edilmiştir.¹⁰²

DP Hükümeti'nin katıldığı son seçimler olan 1957 genel seçimleri, oldukça sert geçen seçim kampanyasından sonra 27 Ekim günü yapılmıştır. Seçim sonucunda DP 424, CHP ise 178 milletvekilliği kazanmıştır.¹⁰³ Bu sonuçlar incelendiğinde iktidardaki DP'nin oy kaybettiği, muhalefetteki CHP'nin ise oylarını arttırdığı ortaya çıkmaktadır.

¹⁰⁰ Girgin, **a.g.e.**, s. 28.

¹⁰¹ Mustafa Albayrak, **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)**, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2004, s.281-282.

¹⁰² Girgin, **a.g.e.**, s. 29-30.

¹⁰³ Albayrak, **a.g.e.**, s. 298-302.

Beşinci Adnan Menderes Hükümeti, 25 Kasım 1957-26 Mayıs 1960 tarihleri arasında görev yapmıştır. Dönemin Dışişleri Bakanlığı görevini Fatin Rüştü Zorlu üstlenmiştir. Bu dönemde NATO'nun, Türkiye'nin milli savunmasını desteklemek yönünden önemli bir yere sahip olduğu açıklanmıştır.¹⁰⁴

Muhalefet Partisi CHP, 1957 yılı seçimlerinde milletvekili sayısını arttırınca, iktidara karşı “Ege Taarruzu” adı verilen propaganda gezilerine çıktı. İktidar da bu gezilere “Vatan Cephesi” ile cevap vermeye çalışınca meclisteki tartışmalar çatışma derecesine ulaştı. Bu dönemde ülkenin her yerinde mitingler düzenleniyordu. Mecliste kurulan Tahkikat Komisyonu'nun kurması ve bu komisyonun tutuklama yetkisiyle güçlendirilmesi, gösterilerin üniversitelere sıçramasına neden oldu. Ankara ve İstanbul'da sıkıyönetim ilan edildi. Beyazıt Meydanı'nda seken bir merminin bir gence isabet ederek öldürmesi üzerine Harbiyeliler, hükümet aleyhinde yürüyüşe geçtiler. Bu olaylar üzerine ordu, 27 Mayıs 1960 yılında iktidara el koydu.¹⁰⁵

Milli Birlik Komitesi'nin gerçekleştirdiği 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi, Türkiye'deki askeri müdahaleler yolunu açmış olması bakımından önemlidir.¹⁰⁶

Demokrat Parti'nin fiili ölümü 27 Mayıs 1960 tarihinde ordunun iktidarı ele almasıyla, hukuki ölümü ise 29 Eylül 1960 tarihinde, Ankara Dördüncü Asliye Hukuk Mahkemesi'nin verdiği kapatma kararı ile gerçekleşti.¹⁰⁷

¹⁰⁴ Girgin, **a.g.e.**,s. 30-31.

¹⁰⁵ Bozdağ, **a.g.e.**, s.111-112.

¹⁰⁶ Çetin Yetkin, **Türkiye'de Askeri Darbeler ve Amerika 27 Mayıs 1960-12 Mart 1971-12 Eylül 1980**, Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları, 2006, s.84.

¹⁰⁷ Eroğul, **a.g.e.**, s. 187.

2.2. Yunanistan'daki İktidar Partileri (1950-60)

1821 yılında bağımsızlığını ilan eden Yunanistan bir devlet olarak 1830 yılında tarih sahnesine çıkmış, 1843 yılına kadar mutlaki monarşiyle yönetilmiş, 1843-1844 tarihleri arasında ise meşruti monarşi ile yönetilmeye başlamıştı. İlk anayasa 1844 yılında kabul edilmiş fakat Yunan Silahlı Kuvvetleri'nin siyasi ilişkilerdeki ağırlığı nedeniyle sürekli bir devrim ve karşıdevrim süreci içine girilmişti.¹⁰⁸

1924-1935 tarihleri arasında Cumhuriyet rejimi altında yaşayan Yunanistan, 1935 yılında yeniden anayasal monarşiye döndü. Bir yıl süren parlamenter hükümetin ardından 1936 yılında İoannis Metaksas, kral tarafından başbakanlığa getirildi. Bundan sonra Metaksas parlamentoyu feshetti ve kendini ömür boyu başbakan ilan etti. Koyu bir kralcı olan Metaksas, faşist özellikler gösteren bir baskı yönetimi kurmuştur. İşte Yunanistan, İkinci Dünya Savaşı başladığı zaman böyle bir siyasi ortamdaydı. 1940 Ekim'inde önce İtalya'nın sonra Almanya'nın işgaline uğradı.¹⁰⁹

İkinci Dünya Savaşı'nın son bulmasıyla ülke içinde çeşitli siyasi olaylar baş gösterdi. Yapılan halk oylamalarında monarşi yanlısı ve karşıtı gruplar arasında çıkan çatışmalar 1944 yılı Aralık ayında kısa süreli olarak durmuş olsa da, kral yanlısı faşist gruplar ile aşırı sol görüşlü komünist gruplar arasında çıkan çatışmalar 1946-1949 yıllarının "Kardeş Kavgası"¹¹⁰ olarak anılacağı İç Savaş yılları olmuştur.¹¹¹

¹⁰⁸ Murat Hatipoğlu, Yunanistan'da Etnik Gruplar ve Azınlıklar, Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi Araştırma Projeleri Dizisi 3/99, Ankara, 1999, s. 12-13.

¹⁰⁹ Sander, **a.g.e.**, s.253

¹¹⁰ Emfilios Polemos: Aynı gruba mensup kişiler veya gruplar arasında yaşanan silahlı, şiddetli çatışma, kardeşlerarası savaş. Yunanistan'da özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında çıkan iç savaş anlatmak için kullanılan terim. Instituto Neollinikon Spudon (İdrima M.Triandafilidis), **Leksiko Tis Kinis Neollinikis**, Selanik, 2003,s.461. (Çağdaş Yunan Araştırmaları Enstitüsü (M. Triandafilidis Vakfı), **Genel Çağdaş Yunan Sözlüğü**, Selanik, 2003, s.461.)

¹¹¹ **Nea Enkiklopedia**, Tomos 33, Malliaris Paideia, Selanik, 2006, s.196-204 (**Çağdaş Yunan Ansiklopedisi**, Cilt 33, Malliaris Eğitim Yayınları, Selanik, 2006, s.196-204.)

1949 yılında İç Savaş'ın sonlanmasıyla birlikte Yunanistan'ın yönetiminde rol oynayan siyasi partiler ve kurulan hükümetler, Türkiye'de Demokrat Parti Dönemi ile yaşanan ilişkilerin incelenmesi açısından önemlidir.

İç Savaş öncesi kurulmuş ve savaş sonrasında varlıklarını sürdürebilen siyasi partiler, savaş sonrası yapılan ilk siyasi seçimlerde sol, sağ ve merkezci partiler olmak üzere üç büyük grupta birleştiler¹¹². Türkiye'de Demokrat Parti iktidarı sürecinde, Yunanistan'da Ellinikos Sinagermos (ES- Yunan Dirilişi) ve Ethniki Rizospastiki Enosis (ERE- Ulusal Radikal Birlik) partileri iktidar olmuştur.

2.2.1. Papagos Hükümeti: Ellinikos Sinagermos (Yunan Dirilişi) Partisi (1951-55)

1949 yılının Ağustos ayında İç Savaş'ın son bulmasıyla, askeri idare altındaki siyasi yönetimin, yani savaş sonrası rejimin nasıl şekilleneceği ile ilgili önemli bir sorun ortaya çıkmıştı. Diktatörlüğün etkisi, tipik bir parlamenter rejimin örtüsü altında, yılın son aylarında dahi hala en sancılı şekliyle etkisini göstermekteydi.¹¹³ Parlamentoda ve parlamento dışındaki askeri idarede yaşanan tereddüt, geçici hükümetin şekillenmesi için ortaya konulan çabaları uzattıkça uzatıyor, zaman kaybından başka bir şey yaratmıyordu. Geçici hükümet kurulmasının ortak amacı, seçim süreci öncesinde istikrarlı bir gücün sağlanması için seçim gayretlerini ertelemektir. Seçimlerin ertelenmesi için uygulanan farklı çabalar ve parlamenter geleneklerin korunması, özellikle de idam cezasının ertelenmesi konusunda bir

¹¹² Partiler arası gruplaşma 1950 yılının ikinci yarısına kadar süren partilerarası yeniden gruplaşma süreci sonrasında; 1951 yılında sol kanatta EDA (Birleşik Demokratik Sol Parti), aynı yıl sağ kanatta ise Ellinikos Sinagermos (Yunan Dirilişi) partileri kuruldu. Sonraları sağ kanadın ikiye bölünmesiyle 1955'te Koma Proodeftikon (Terakki Partisi) ve ERE (Radikal Ulusal Birlik) partileri siyasi sahnede boy gösterdiler. Merkezde oluşum ise daha geç yıllarda, 1961 senesinde Yeorgio Papandreu tarafından liberal partilerin birleştirilmesiyle Enosis Kendru (Merkez Birliği) meydana geldi. **Nea Enkiklopedia**, Tomos 34, Malliaris Paideia, Selanik, 2006, s.185-188

¹¹³ Veremis, **a.g.e.**, s.145

yandan üç büyük parti liderlerinin¹¹⁴ öte yandan ise ABD'nin sert baskısıyla karşılaşan Yunan Hükümeti'nde söz konusu istikrarlı gücü sağlayabilecek tek kişi ise İç Savaş'ın birleştirici simgesi ve geleceğin lideri olacak Aleksandros Papagos'du.¹¹⁵ Bu görüşler ışığında siyasi durumu eleştiren Aleksandros Papagos 20 Aralık 1949 tarihinde "Demokratik parlamento sistemi, günümüz Yunanistan'ının sahip olduğu tek rejimdir" ve "Diktatörlük, ülkenin mezarı (...)"¹¹⁶ birinci derecede yıkımı olacaktı." sözleriyle öne çıktı.¹¹⁷

Geçici hükümetin kurulmasında yaşanan son siyasi başarısızlık da, 1950 yılının Ocak ayı başlarında hükümet kriziyle sonuçlandı. Laiko Koma Partisi (Halk Partisi) Lideri Konstantinos Çaldaris, yaşanan siyasi krize yol açtığı gerekçesiyle General Aleksandros Papagos'u suçlayıcı ithamlarda bulundu ve kendisinin siyasete karıştığını vurguladı.¹¹⁸ Bu açıklamanın ardından Papagos, 5 Ocak 1950 tarihinde generallikten istifa ettiğini açıkladı ancak iki gün sonra yeniden göreve döndü. Çünkü Yunan Kralı Pavlos, İç Savaş'ta kendisine ve ülkesine yönelik gösterdiği büyük başarı ve gayretler sonucunda Yunan ordusunda ilk defa General Papagos'u Mareşal rütbesine terfi ettirmişti¹¹⁹ ve kendisine sadık bu gücü yanında tutmak isteyerek onu görevine tekrar çağırdı. Fakat Papagos, geri dönmeye önce, yani istifasının ertesi günü Diomidis ara hükümeti de görevinden istifa ettiğini açıkladı. Geçici hükümeti kurma görevini devralan Meclis Eski Başkanı İoannis Theotokis ise derhal meclisi dağıttı ve yeni seçim tarihini 19 Şubat 1950 olarak açıkladı¹²⁰. Seçim sistemiyle ilgili yapılan müzakerelerin uzaması, seçim tarihini de iki hafta uzattı ve

¹¹⁴ Konstantinos Çaldaris, Sofoklis Venizelos ve Yeorgio Papandreu

¹¹⁵ Vasilis Panagiotopoulos, **İstoria Tu Neu Ellinismu 1770-2000**, Ellinika Grammata, Atina, 2003, s. 10. (Vasilis Panagiotopoulos, **Çağdaş Yunanlığın Tarihi 1770-2000**, Yunan Belgeleri, Atina, 2003, s. 10.)

¹¹⁶ Kaynak metinde de konuşma üç nokta ile bölünmüştür.

¹¹⁷ **Kathimerini**, 31 Temmuz 1951. (**Günlük**, 31 Temmuz 1951.)

¹¹⁸ Panagiotopoulos, **a.g.e.**, s.9-10

¹¹⁹ Dimitris Kіçikis, **İstoria Tou Ellinoturkiku Horu 1928-1973**, Vivliopolion Tis Estias, Atina, 1995, s.182. (Dimitris Kіçikis, **Yunan-Türk Ülkeleri Tarihi 1928-1973**, Atina, 1995, s.182.)

¹²⁰ **To Vima**, 14 Ocak 1950. (**Kürsü**, 14 Ocak 1950.)

son olarak 5 Mart 1950 tarihi belirlendi.¹²¹ Papagos'un Ocak ayı başında yaptığı açıklama, yaklaşan seçimlere istifa edip katılmayacağı yönündeydi.¹²²

Seçim sistemiyle ilgili süren uzun tartışmalar sonunda %20'lik baraj oranı ortadan kaldırıldı ve 5 Mart 1950 tarihinde yapılan seçimlere katılan 29 siyasi oluşumdan 10 tanesi mecliste milletvekili çıkarabildi. Bununla birlikte seçimlere katılan siyasi partilerden hiçbirisi %20 oy oranını geçemedi.¹²³

Seçim sonrası sağ kanatta en önemli parti yapılanması, %18,8 oy oranı ve 62 milletvekiliyle Çaldaris'in liderliğindeki Laiki Koma (Halk Partisi) oldu.¹²⁴ Seçimlerde ikinci parti olarak çıkan ve merkezde bulunan Nikolaos Plastiras'ın partisi Ulusal İlerici Merkez Birliği (Ethnikis Proodeftikis Enosis Kendru -EPEK) %16,44 oy oranı ve 44 milletvekiline sahip oldu.¹²⁵

Seçimlerin ardından yeni kurulacak hükümet görevinin kime verileceği sorusuna merkez kanattan yanıt gecikmedi. Üç büyük merkez partisi lideri¹²⁶ kendi aralarında anlaştilar ve 12 Mart 1950 tarihinde Plastiras'ı başbakan adayı göstererek krallığa bir koalisyon teklifi sundular.¹²⁷ Kral ise, 22 Mart 1950'de Sofoklis Venizelos'u başbakanlık görevine getirdi¹²⁸. Ancak sonra, Yunanistan'ın Amerikan Büyükelçisi Henry Grady'nin ani müdahalesiyle Venizelos hükümeti mecliste yemin

¹²¹ Popi Paraskevopulu, **Filelefthera Anigma Stin Ellada Meta Ton Emfilio. İ Anodos Ke İ Ptosi Tu Plastiras**, ekdosis Fitrakis/Tipos A.E.-Singhroni İstoria, Atina, 1987, s.60-63. (Popi Paraskevopulu, **İç Savaş Sonrası Yunanistan'da Liberal Açılım Plastiras'ın İktidara Gelişi ve Düşüşü**, Fitrakis Çağdaş Tarih Basın Yayınları, Atina, 1987, s. 60-63.)

¹²² Panagiotopoulos, **a.g.e.**, s.11

¹²³ **Aynı yer**

¹²⁴ Clogg, **a.g.e.**, s.179 – **İstoria Tou Elinikou Ethnous-Singhronos Elinismos Apo To 1941 Eos To Telos Tou Eona**, Ekdotiki Atinon A.E., Tomos IST, Athina, 2000, s.176. (1941'den Yüzyılın Sonuna Kadar Yunan Ulusunun Tarihi, Atina A.E. Yayınları, Cilt 16, Atina 2000, s. 176.)

¹²⁵ A.Dimitrios Drogidis, **Singhroni Elliniki İstoria 1453-1997**, University Studio Press, Selanik, 1997, s.558-559. (A.Dimitrios Drogidis, **Çağdaş Yunan Tarihi 1453-1997**, Üniversite Stüdyo Basımı, Selanik, 1997, s.558-559.)

¹²⁶ Nikolaos Plastiras-Ethnikis Proodeftikis Enosis Kendru (Ulusal İlerici Merkez Birliği), Sofoklis Venizelos-Koma Fileleftheron (Liberallerin Partisi) ve Yeorgio Papandreu-Dimokratiko Sosialistiko Koma (Demokratik Sosyalist Parti).

¹²⁷ Paraskevopulu, **a.g.e.**, s.42-44

¹²⁸ **To Vima**, 23 Mart 1950. (**Kürsü**, 23 Mart 1950.)

etmeden dağıldı ve 15 Nisan 1950 tarihinde Plastiras'ın başbakanlığa getirilmesi ve merkezde bulunan üç partinin ittifakıyla yeni hükümet kuruldu.¹²⁹

Fakat Plastiras hükümeti yalnızca dört ay görevde kalabildi. Aynı yılın Ağustos ayında, Koma Fileleftheron'un (Liberallerin Partisi) hükümete olan desteğini çekmesinin ardından Plastiras 18 Ağustos 1950 tarihinde görevinden istifa etti¹³⁰. Saray ve Amerikan Büyükelçiliği tarafından aynı ay içerisinde, Aleksandros Papagos liderliğinde bir "geçici hükümet" oluşturulması kararlaştırıldı. Papagos ise Sofoklis Venizelos'un tarafını destekliyordu. Dolayısıyla Papagos çözümü de başarısızlıkla sonuçlandı. Üstelik bu başarısızlık general ile sarayın karşı karşıya gelmesine de neden oldu¹³¹. Plastiras hükümetinin istifası, yaklaşık üç ay süren bir hükümet krizine yol açtı.¹³²

Güvenilir bir çözüme ihtiyaç duyularak, yaşanan siyasi krize 13 Eylül 1950'ye kadar bir çözüm aranmaya çalışıldı. İlk başta, Koma Fileleftheron (Liberallerin Partisi) lideri Venizelos'un başbakanlığında tek partilik bir iktidar yapısı oluşturuldu. Yalnızca iki gün sonra, Dimokratiko Sosialistiko Koma (Demokratik Sosyalist Parti) lideri Papandreu'nun da başbakan yardımcısı olması koşuluyla hükümet genişledi. Ancak bu oluşturulan ittifak hükümeti de 51 günden fazla dayanmadı. Venizelos'un görevini kötüye kullandığı nedeniyle patlak veren skandal neticesinde yalnızca hükümet dağılmakla kalmadı, ayrıca Laiko Koma (Halk Partisi) Partisi de bölündü. Böylece Venizelos yönetimi, 3 Kasım 1950 tarihinde Laiko Koma (Halk Partisi) Partisi'nden ayrılan bakanların ardından yeniden şekillendi ve ayrılanlar 16 Kasım 1950'de aralarında Stefanos Stefanopoulos, Konstantinos Karamanlis ve Yorgos Rallis gibi milletvekillerinin de bulunduğu Laiko Koma (Halk Partisi) milletvekillerinin katılımıyla bağımsız bir meclis grubu

¹²⁹ Panagiotopoulos, **a.g.e.**, s.12.

¹³⁰ İlias Nikolakopoulos, **Apo To Telos Tu Emfilio Polemu Eos Tin Anodo Tis Enosis Kendru, İstoria Tu Elliniku Ethnos**, Ekdotiki Athinon, Tomos 16, Atina, 2000, s.175. (İlias Nikolakopoulos, **İç Savaş'ın Bitişinden Merkez Birliği Partisi'nin İktidarına, Yunan Ulusu Tarihi**, Atina Yayınevi, Cilt 16, Atina, 2000, s.175.)

¹³¹ Nikolakopoulos, **a.g.e.**, s.175.

¹³² Panagiotopoulos, **a.g.e.**, s.13.

oluşturdular¹³³. Bu milletvekilleri ve Ethniko Enotiko Koma (Ulusal Birleştirici Parti) Partisi, 1951 yılının Ocak ayında, Stefanos Stefanopulos ve Panagiotis Kanelopulos'un eşliderliğinde Laiko Enotiko Koma (Halkı Birleştirici Parti-LEK)'yı kurdular¹³⁴. Laiko Koma (Halk Partisi) ve geriye kalan milletvekilleri, ilk başta iki partili Venizelos hükümetinden arta kalanları destekledi. Ancak 18 Şubat 1951'de LEK (Halkı Birleştirici Parti) Partisi, EPEK (Ulusal İlerici Merkez Birliği) Partisi'nin desteğini de alarak bakanlar kurulunda güvenoyu aldı.¹³⁵

Ancak siyasi havanın değişmesi pek de gecikmedi. 29 Mayıs 1951'de kralın ve başbakanın tüm vazgeçirme çabalarına rağmen Aleksandros Papagos, genelkurmay başkanlığı ve generallik görevinden istifa etti¹³⁶. Yaşanan bu kriz, ertesi gün istifanın duyulmasıyla daha da büyüdü ve İDEA¹³⁷ (Yunan Subayları Kutsal Bağı) cemiyeti üyesi üst düzey kurmaylar tarafından askeri bir hareket gerçekleştirildi¹³⁸. Kara Kuvvetleri Komutanlığı ve Genelkurmay Başkanlığı karargahları ile Atina Radyo İstasyonu basılarak ele geçirildi. 30 Mayıs 1951 askeri isyanı olarak tarihe geçen olaylar, ertesi sabah Papagos'un Kara Kuvvetleri karargahına giderek bizzat yaptığı "geri çekilin" çağrısı sonrası sonra erdi. Bu hareket sonunda Papagos'a inanan ve onu destekleyen askerler tarafından, ne kralın ne de hükümetin baskı kurarak askeri kontrol edemeyeceği gösterildi.¹³⁹

Değişen siyasi hava ve Papagos'un istifası sonrası gelişen olaylar çerçevesinde, yaklaşan seçimlere doğru Papagos'un gücünün artmasından endişe duyan Papandreu, yeni seçim yasasının oylanmasını engellemek istedi ve 1 Temmuz

¹³³ Panagiotopulos, **a.g.e.**, s.11.

¹³⁴ Nikolakopulos, **a.g.e.**, s.176.

¹³⁵ Drogidis, **a.g.e.**, s.562.

¹³⁶ Dafnis Grigoriu, **Sofoklis Eleftheru Venizelos**, İkaros Yayınları, Atina, 1970, s.483-484. (Dafnis Grigoriu, **Eleftherios Venizelos'un Oğlu Sofoklis Venizelos**, İkaros Yayınları, Atina, 1970, s.483-484.)

¹³⁷ İeros Desmos Ellinon Aksiomatikon (Yunan Subaylarının Kutsal Bağı): Yunan Ordusu'nda Genç Subaylar Derneği üst yöneticilerince oluşturulan gizli bir paramiliter örgüttü - Spiros Linardatos, **Apo Ton Emfilio Sti Hunda:1949-1952**, Tomos 1, Dimosiografikos Organismos Lambraki Yayınları, Atina, 2009, s.235. (Spiros Linardatos, **İç Savaş'tan Cunta'ya: 1949-1952**, Cilt 1, Lambraki Basın Kuruluşu Yayınları, Atina, 2009, s. 235.)

¹³⁸ **To Vima**, 2 Haziran 1951. (**Kürsü**, 2 Haziran 1951.)

¹³⁹ İDEA cemiyeti öncülerinin kral aleyhinde gerçekleştirdikleri bu ilk tepki ve amaçları aslında 1967 yılında yapılacak askeri darbenin de bir göstergesiydi. - Paraskevopulu, **a.g.e.**, s.136-137.

1951’de DSK (Demokratik Sosyalist Parti) Partisi hükümetten ayrıldı. Mecliste çoğunluğu elinde bulunduran Sofoklis Venizelos'un iktidar hükümeti, Ethniki Proodeftiki Enosis Kendru (Ulusal İlerici Merkez Birliği-EPEK) ve Laiko Koma (Halk Partisi) partilerini desteklemeyi kabul etti. 26 Temmuz 1951’de seçim yasası, bu üç parti tarafından Yunanistan’da ilk defa temsili karma seçim sisteminin kullanılmasıyla birlikte oy çokluğuyla kabul edildi ve yeni geçici hükümet oluşturuldu. Hemen ardından hükümet, yeni seçim manifestosunu hazırladı ve seçim tarihini 9 Eylül olarak belirledi. Anayasa tasarısı uygulama yetkisinin Dördüncü Kurucu Anayasa Meclis Komisyonu’na verilmesi henüz onaylanmamıştı ve yeni kurulan ortak meclisin dağılması için kanun hükmünde sunulan kararname, yeni parlamentonun ilk iki aylık süreç içerisinde meclis yetkili komisyonu kararıyla anayasa tasarısının oylamaya sunulmasıyla kabul edilebileceğini veya reddedilebileceğini öngörüyordu.¹⁴⁰

Seçimlerde karşılaşılabilecek asıl sorun, oluşturulan seçim manifestosunda belirtildiği üzere özellikle küçük partilerin zayıflatılması yoluyla önceki seçimlerde elde edilen yaklaşık %40’lık oy çokluğu oranını elinde tutan politik güçlerin yeniden tanımlanmasıydı. Fakat Aleksandros Papagos, siyasi seçimlerde kaybetme riski bulunmasına rağmen siyasete atılma kararı aldığını açıkladı ve birkaç gün sonrasında dağılan Laiko Enotiko Koma (Halkı Birleştirici Parti) ve Neo Koma (Genç Parti) partilerini de birleştirerek 6 Ağustos 1951 tarihinde Ellinikos Sinagermos (Yunan Dirilişi)¹⁴¹ Partisi’ni kurdu¹⁴² ve yeni kurulan parti, genel seçimlere katıldı¹⁴³.

Mecliste 258 milletvekilinin seçimi için 1.717.012 seçmenin katılımıyla gerçekleştirilen 9 Eylül 1951 seçimlerinde birinci sırayı %36,53 oy oranı ve 114 milletvekili ile Aleksandros Papagos’un liderliğinde Ellinikos Sinagermos (Yunan Dirilişi) Partisi kazanmıştır. Meclise giren diğer partiler ve oy oranları ise şöyledir:

¹⁴⁰ Panagiotopoulos, **a.g.e.**, s.13.

¹⁴¹ Ellinikos Sinagermos, sağ kanatta olmasına rağmen sol ve sağ kanadı birleştirmeyi amaçlamış, o dönemin birleştirici simgesi Fransız “DE GAULLE” yanlısı Gaulist partiden ödünç alınmış bir isim: Sinagermos=Rally/Rassemblement (canlandırma,toparlama), George C. Divry, **Divry’s Modern English-Greek and Greek-English Desk Dictionary**, D.C.Divry Inc., New York, 1976, s.691.

¹⁴² Panagiotopoulos, **a.g.e.**, s.15.

¹⁴³ **Kathimerini**, 8 Ağustos 1951. (**Günlük**, 8 Ağustos 1951.)

%23,49 oy oranı ve 74 milletvekiliyle Nikolaos Plastiras'ın partisi EPEK (Ulusal İlerici Merkez Birliği), %19,04 oy oranı ve 57 milletvekiliyle Sofoklis Venizelos'un partisi Koma Fileleftheron (Liberallerin Partisi), %10,57 oy oranı ve 10 milletvekiliyle İoannis Pashalidis'in partisi Eniea Dimokratiki Aristera (Birleşik Demokratik Sol), %6,66 oy oranı ve 2 milletvekiliyle Konstantinos Çaldaris'in partisi Laiko Koma (Halk Partisi) ve son olarak %1,23 oy oranı ve 1 milletvekiliyle Aleksandros Baltacis'in partisi Sinagermos Agroton ke Ergazomenon (İşçi ve Çiftçilerin Dirilişi).¹⁴⁴

9 Eylül seçimlerine katılan partilerden bir diğeri de İoannis Pashalidis'in liderliğinde kurulan Eniea Dimokratiki Aristera (Birleşik Demokratik Sol-EDA) Partisi olmuştur.¹⁴⁵ Yunan İç Savaşı'nın sonlanmasının ardından 1 Ağustos 1951'de kurulan ilk siyasi parti EDA(Birleşik Demokratik Sol)'dır. Parti yapısı komünistler tarafından oluşturulmuş gibi görünse de, diğer sol görüşlü, komünist olmayan güçler de parti tabanını şekillendirmişlerdir. EDA((Birleşik Demokratik Sol) Partisi, kurulduğundan itibaren siyasi yelpazede aynı yerde temsil edilmiştir. 9 Eylül seçimlerinde oyların %10,6'sını toplayarak mecliste 10 milletvekiliyle komünist solu temsil etmiştir¹⁴⁶.

Plastiras Hükümeti, Yunanistan'ın NATO'ya kabulü¹⁴⁷ sürecinde gerekli bürokratik işlemleri tamamladı. Yunan-Türk ilişkilerinin geliştirilmesini amaçlayarak;¹⁴⁸ adanın ilhaki için sürekli gösteriler düzenleyen ve Kıbrıs Sorununu Yunan siyasetinin odak noktası haline getirmeye çalışan Yunan Halkının geniş bir kitesinin ve Başpiskopos Makarios'un tüm baskılarına rağmen Kıbrıs Sorunu'nu

¹⁴⁴ Panagiotopoulos, **a.g.e.**, s.12-15.

¹⁴⁵ Nikolakopoulos, **a.g.e.**, s.177-178.

¹⁴⁶ EDA Partisi en büyük başarısını 1958 seçimlerinde %24,43'lük oy oranıyla seçimleri kazanarak elde etmiş, söz konusu seçimlerde muhalefet karşısında ana muhalefet rolünü üstlenmiştir. **Nea Enkiklopedia, Tomos 34**, a.g.e., s.185. (**Çağdaş Ansiklopedisi**, Cilt 34, Malliaris Eğitim Yayınları, Selanik, 2006, s. 185.)

¹⁴⁷ Yunanistan, Türkiye ile birlikte 18 Şubat 1952'de Kuzey Atlantik Antlaşması'na girdi, Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı, **NATO El Kitabı**, Basın ve Enformasyon Bürosu, NATO, Brüksel,1998,s.391.

¹⁴⁸ Konstantinos Svolopoulos, **İ Elliniki Eksoteriki Politiki 1945-1981**, Tomos 2, Estia, Atina, 2007, s.56-59. (Konstantinos Svolopoulos, **Yunan Dış Politikası 1945-1981**, Cilt 2, Estia Yayınları, Atina, 2007, s. 56-59.)

Birleşmiş Milletler Örgütü'nün önüne sürmeyi reddetmiştir. Ayrıca enflasyon karşıtı sıkı bir politika izleyerek 1953 yılı Ağustos ayında ekonomik alanda birtakım reformlar uygulamıştır. Hükümetin göstermiş olduğu politik istikrarın büyüklüğü EPEK (Ulusal İlerici Merkez Birliği) Partisi'ni destekleyen halk tabakasını da şaşırtmıştı. Fakat bu istikrar uzun soluklu olmayacaktı. Zira hükümet politikasında sıkıntılı ve çelişkilerin yaşanmasına sebep olan sorun, İç Savaş'ın sonlanmasının ardından ortaya çıkan “barış” ve “milliyetçilik” bağının zayıflamasıyla giderek artmaktaydı. Hükümet, sürekli yaşanan tereddütlerin ardından Nisan 1952'de idam cezasına çarptırılmış yaklaşık 2000 kişinin cezasının müebbet hapse çevrilmesiyle ilgili yasayı oyladı. (kanun no v.2058/1952¹⁴⁹) Birçok siyasi suçlu da kesin ve şartlı olmak üzere tahliye edildi. 1951 yılı Ekim ayındaki tutuklu sayısı 14.000 iken, 1952 yılı Aralık ayında bu sayı 5.500 olmuştur¹⁵⁰. Plastiras hükümetinin bu uzlaşımçı tutumu, o dönemki idam cezalarının temyiz edilmesini sağlamıştır.¹⁵¹

Hükümetin bir yandan Kıbrıs Sorunu, öte yandan siyasi hükümlülerin davaları ve kendi politikasında yaşanan bu zor ve çelişkili durumların haricinde, Ellinikos Sinagermos (Yunan Dirilişi) Partisi'nin sert muhalefeti de hükümet işlevinde ciddi bir biçimde sorunlara yol açmıştı. Öyle ki; Başbakan Nikolaos Plastiras, 10 Mart 1952 günü yarı felç olmuştur. Plastiras'ın devamlı rahatsızlığı, 1952 yılı yazında, siyasi alanda yeni bir kriz meydana getirmiştir. Dört hükümet mebusunun taraf değiştirmesiyle, hükümet meclis içerisindeki oy çokluğunu kaybetmiştir.¹⁵²

Hükümetin parlamentoda oy çokluğunu sağlayamaması ve üstüne Eniea Dimokratiki Aristera (Birleşik Demokratik Sol) üyesi iki milletvekilinin de istifa etmeleri, muhalefete oy çokluğuyla seçim sistemini yeni seçim başlığı altında gündeme getirme gücü vermiştir. Bu fikrin ABD Büyükelçisi John Emil Peurifoy tarafından da desteklenmesiyle, 1952 yılının Eylül ayı başlarında oy çokluğuyla

¹⁴⁹ Barışma Ölçütleriyle İlgili Yasa

¹⁵⁰ Panagiotopoulos, **a.g.e.**, s.16.

¹⁵¹ Grigoriu, **a.g.e.**, s.495-496.

¹⁵² **İstoria Tou Elliniku Ethnus**, s.189.

seçim sistemi hükümetin de sessizce kabul etmesiyle yürürlüğe girdi ve seçim tarihi 16 Kasım olarak belirlendi.¹⁵³

16 Kasım 1952 tarihinde 1.600.172 seçmenin katılımıyla gerçekleştirilen seçimlerde, mecliste temsil edilecek 300 sandalyenin 247'sini %49,22'lik oy oranıyla Aleksandros Papagos'un başkanlığını yaptığı Ellinikos Sinagermos (Yunan Dirilişi) Partisi kazanmıştır. Böylece Ellinikos Sinagermos (Yunan Dirilişi) Partisi çalışmalarının mükafatı olarak meclisteki salt çoğunluğu eşi benzeri görülmemiş bir çoğunlukla elde etmiştir. Nikolaos Plastiras ile Sofoklis Venizelos'un koalisyon partileri Ethnikis Proodeftikis Enosis Kendru (Ulusal İlerici Merkez Birliği-EPEK) ve Koma Fileleftheron (Liberallerin Partisi-KF) ise¹⁵⁴ %38,61 oy oranı alarak 53 milletvekiliyle sınırlı kalmıştır. Bu büyük yenilgi sonrası Merkez'in toparlanması için yaklaşık bir 10 yıl gerekecektir. EPEK (Ulusal İlerici Merkez Birliği) Partisi'nin 1952 seçimlerini kaybetmesinden birkaç ay sonra da 26 Temmuz 1953'te Nikolaos Plastiras vefat etmiştir. Seçimlerde Eniea Dimokratiki Aristera (Birleşik Demokratik Sol-EDA) Partisi ise %11,28'lik oy oranıyla kalmış ve hiçbir milletvekili çıkaramadan seçimlerde sonuncu olmuştur.¹⁵⁵

Ellinikos Sinagermos (Yunan Dirilişi)'un mutlak galibiyetinin ardından Aleksandros Papagos, İç Savaş sonrası Yunanistan'ında oluşturulan ilk uzun soluklu ve tek partili hükümeti kurdu. Sağcılar ise, yeniden yapılanmanın ardından yaklaşık 10 yıl boyunca siyasi sahnede etkisiz kaldılar.¹⁵⁶

¹⁵³ Moris Zenevua, **İ Ellas Tu Karamanli İ İ Dimokratia Disheris?**, Sideris Yayınevi, Atina, 1972, s.166-167. (Moris Zenevua, **Karamanlis'in Yunanistanı mı yoksa Demokrasi mi Zor?**, Sideris Yayınevi, Atina, 1972, s.166-167.)

¹⁵⁴ Nikolakopoulos, **a.g.e.**, s.182-183.

¹⁵⁵ Panagiotopoulos, **a.g.e.**, s.18.

¹⁵⁶ Nikos Psirukis, **İ Neelliniki Eksoteriki Politiki**, Epikerotita, Atina, 1983, s. 251. (Nikos Psirukis, **Çağdaş Yunan Dış Politikası**, Güncel Olaylar Yayınları, Atina, 1983, s. 251.) - Zenevua, **a.g.e.**, s.167.

Papagos Hükümeti, Amerikan yanlısı bir siyaset gütmeye ve 1947 yılından beri yürürlükte olan Truman Doktrini doğrultusunda bir yön izlemeye devam etti.¹⁵⁷

İç ve dış siyasette tutarlı bir şekilde devam eden hükümet, 1954 yılı ilkbaharına kadar önemli bir olayla karşılaşmadı. O sene, birbiriyle doğrudan olmasa da dolaylı olarak bağlantılı iki olay, hükümetin mutlak gücünü sarstı. Bunlardan ilki, o dönemde güçlü bir bakan olan Spiros Markezini'nin hükümetten istifası, ikinci olay ise, iç siyaseti büyük zora sokacak olan Kıbrıs Sorunu'nun tekrar gündeme gelmesiydi. Kıbrıs Sorunu gölgesinde Papagos - Markezini çatışması devam ederken politik sahnedeki değişim 1955 yılı Şubat ayında Papagos'un sağlık durumunun kötüleşmesine kadar devam etti. Kıbrıs'ta yaşanan olaylar yalnızca iç politikayı değil, Türk-Yunan ilişkilerini de doğrudan sarsıyordu. Bu krizi atlatmanın tek çözümü ise Şubat 1956'da yapılacak seçimler olacaktı.¹⁵⁸

Kıbrıs'ta EOKA (Kıbrıs Savaşçıları Ulusal Örgütü), 1 Nisan 1955 tarihinde silahlı çatışmalara başlamıştı.¹⁵⁹ O günün şafak vakti, Lefkoşa Radyo İstasyonu'nda ve adanın çeşitli yerlerinde bulunan birçok İngiliz ordugahında patlamalar meydana geldi.¹⁶⁰ Konuya çözüm bulunması amacıyla İngiliz Hükümeti'nin arabuluculuğunda "Türkiye, Yunanistan ve Büyük Britanya" arasında üçlü bir görüşme planladı.¹⁶¹ Bu gelişmelere paralel olarak Yunanistan'da siyasi istikrarsızlık halen sürmekteydi. Dönemin Bayındırlık Bakanı Konstantinos Karamanlis, süre giden talihsiz koşulları tersine çevirmek için Haziran ayı başında bir halef hükümet oluşturdu. Sonunda Eylül olaylarının¹⁶² da patlak vermesinin ardından, Kral Pavlos 1 Ekim 1955

¹⁵⁷ Y. Yannis Valinakis, **İsagogi Stin İstoria Tis Ellinikis Eksoterikis Politikis 1949-1974**, Paratiriti, Selanik, 1988, s.42. (Y. Yannis Valinakis, **Yunan Dış Politika Tarihine Giriş 1949-1974**, Gözlem Yayınları, Selanik, 1988, s. 42.)

¹⁵⁸ Panagiotopoulos, **a.g.e.**, s.20-21.

¹⁵⁹ Spiros V. Markezini, **Singhroni Politiki İstoria Tis Ellados (1936-1975)**, Tomos 3, Ekdotikos Organismos Papiro, Atina,1994, s.64. (Spiros V. Markezini, **Çağdaş Yunan Siyasi Tarihi 1936-1975**, Cilt 3, Papiro Yayın Kurumu, Atina,1994, s.64.)

¹⁶⁰ Nikos Psirukis, **İstoria Tis Singhronis Elladas 1940-1967**, Epikerotita, Atina, 1976, s. 293. (Nikos Psirukis, **Modern Yunanistan Tarihi 1940-1967**, Güncel Olaylar Yayınları, Atina, 1976, s. 293.)

¹⁶¹ **İstoria Tou Elliniku Ethnos**, s.189.

¹⁶² 6-7 Eylül'de İstanbul'da yaşanan olaylar Yunanistan tarihinde "Septemvriana" olarak adlandırılır. Eylül ayında meydana gelen olaylar anlamına gelir, Georgios Babiniotis, **Leksiko Tis Neas Ellinikis**

tarihinde Başbakan Papagos'a bir mektup yazarak derhal istifa çağrısında bulunmuş, Papagos bu çağrıyı olumsuz cevaplayarak hastalığı süresince görevde kalacağı yanıtını vermiştir, ancak bu yanıtın ardından kısa bir süre sonra vefat etmiştir.¹⁶³

2.2.2. Karamanlis Hükümeti: ERE (Radikal Ulusal Birlik) Partisi (1955-61)

Aleksandros Papagos'un 4 Ekim 1955'te vefatının ertesi günü Yunan Kralı Karamanlis'den hükümeti kurmasını istedi ve Karamanlis başbakanlık görevini meclisteki diğer milletvekillerinin de güvenoylarını alarak devraldı.¹⁶⁴

Teslim aldığı hükümet ve partisi, yaşanan siyasi olaylar nedeniyle yıpranmıştı. Yaklaşan seçimlerin kendi lehine sonuçlanması ve fazla oy kaybına uğramamak için yeni seçim yasası çalışmalarına başlayan Konstantinos Karamanlis, seçim yasasının hazırlanarak oylanmasının ardından çekirdek yapısını Ellinikos Sinagermos (Yunan Dirilişi)'un ana gövdesini oluşturan milletvekillerinin büyük çoğunluğu ve Koma Fileleftheron (Liberallerin Partisi) kanadından ayrılan çeşitli milletvekillerinin oluşturduğu Ethniki Rizospastiki Enosis (Ulusal Radikal Birlik-ERE) Partisi'ni 4 Ocak 1956'da kurarak, seçimlere bu parti adı altında katılacağını açıkladı.¹⁶⁵

Meclise 300 milletvekilinin seçimi için 19 Şubat 1956'da yapılan seçimlere 3.364.361 seçmen katılmıştır. Seçimlerde 165 milletvekiliyle Ethniki Rizospastiki

Glossas, Kendro Leksikologias E.P.E., Atina, 2002, s.1581. (Georgios Babiniotis, **Çağdaş Yunan Dili Sözlüğü**, Kelime Hazinesi Merkezi, Atina, 2002, s.1581.)

¹⁶³ Panagiotopoulos, **a.g.e.**, s.21-22.

¹⁶⁴ Tasos Sakelaropoulos, **O Konstantinos Karamanlis Ke Tin Epohi Tu**, Musio Benaki, Atina, 2007, s.82. (Tasos Sakelaropoulos, **Konstantinos Karamanlis ve Dönemi**, Benaki Müzesi, Atina, 2007, s. 82.)

¹⁶⁵ Panagiotopoulos, **a.g.e.**, s.22-23.

Enosis (Radikal Ulusal Birlik-ERE) partisi oyların %47,38'ini alarak birinci parti çıkmıştır.¹⁶⁶

1 Mart 1956'da mecliste yemin edip görevi devraldığı ilk andan itibaren Karamanlis Hükümeti kendisini artan Kıbrıs olayları ve Yunan-Türk ilişkileriyle karşı karşıya, büyük bir fırtınanın içinde buldu. Öyle bir fırtına ki; 9 Mayıs 1956 tarihinde, Atina'da çok büyük çaplı bir gösteriler düzenlendi ve halk İngiliz Büyükelçiliği'ne yürüdü.¹⁶⁷

Kıbrıs politikasının yeniden düzenlenmesi ve dış ülkelerden destek bulmak amacıyla Konstantinos Karamanlis yurtdışına birtakım ziyaretler gerçekleştirmiş, Birleşmiş Milletler Teşkilatı'ndan ve ABD'den yardım taleplerinde bulunmuştur. Bu kapsamda 9 Kasım 1956'da ilk defa dönemin ABD Başkanı Dwight D. Eisenhower ile görüşmüştür.¹⁶⁸

Kıbrıs politikasına paralel olarak, Karamanlis Hükümeti'nde parti içerisinde de anlaşmazlıklar ortaya çıkmıştı. Geniş çapta yapılan işbirlikleri ve hükümeti şekillendirme çabaları 1957 yılı boyunca devam etti. 1958 yılı başlarında ise içten içe var olan bu kriz yeni seçim yasasında katsayılı temsil sistemi uygulamasıyla zirve yaptı. Parti içindeki anlaşmazlıklar Yorgos Rallis ve beraberindeki 13 milletvekilinin partiden istifa etmeleriyle son buldu. Böylece ERE (Radikal Ulusal Birlik) Partisi'nin meclisteki milletvekili çoğunluğu tehlikeye girdi. Parti içerisini düzenlemek ve durumu temize çıkarmak amacıyla Karamanlis, hükümetin istifasını vererek meclisi dağıttı ve yeni seçim tarihi olarak 11 Mayıs 1958 belirlendi.¹⁶⁹

Yapılan seçimlerin sonucu ERE (Radikal Ulusal Birlik)'ye rahat bir nefes aldırttı ve mecliste 171 milletvekiliyle yeniden çoğunluğu ele geçirdi. 3.847.785 kişinin katıldığı seçimlerde Karamanlis'in ERE (Radikal Ulusal Birlik) Partisi %41,16 oy oranıyla birinci parti olurken seçimlerde en büyük sürpriz ise İoannis

¹⁶⁶ *İstoria Tou Elliniku Ethnus*, s.191.

¹⁶⁷ Panagiotopoulos, *a.g.e.*, s.26 - *İstoria Tou Elliniku Ethnus*,s.195.

¹⁶⁸ Sakelaropoulos,*a.g.e.*,s.93-95.

¹⁶⁹ Panagiotopoulos, *a.g.e.*, s.26.

Pashalidis'in partisi Eniea Dimokratiki Aristera (Birleşik Demokratik Sol)'nın %24,42 oy oranı ve 79 milletvekiliyle ikinci parti olmasıydı¹⁷⁰.

ERE (Radikal Ulusal Birlik)'nin seçim başarısının ardından Karamanlis Hükümeti bir yıllık süreç içerisinde Kıbrıs sorununa çözüm bulmak amacıyla Zürih'te ve Londra'da Türkiye ve İngiltere ile görüşmelerin ardından bağımsız bir Kıbrıs Devleti'nin kurulması yönünde anlaşılabilir. Hazırlanan anlaşma taslağı da Başpiskopos Makarios ve Fazıl Küçük tarafından imzalandı.¹⁷¹

Hükümetin 1958 yılında başlayıp 9 Temmuz 1961'de sonuçlandığı bir diğer başarısı ise, Avrupa Ekonomik Topluluğı'na Yunanistan'ın dahil edilmesidir.¹⁷²

¹⁷⁰ Sakelaropoulos, **a.g.e.**, s.102.

¹⁷¹ İsmail Bozkurt, "Kıbrıs'ın Tarihine Kısa Bir Bakış", **Avrupa Birliğı Kısacasında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)**, Ankara,2001,s.14.

¹⁷² Panagiotopoulos, **a.g.e.**, s.27.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
DEMOKRAT PARTİ İKTİDARININ İLK YILLARINDA TÜRK-YUNAN
İLİŞKİLERİ
(1950-1954)

3.1. Askeri ve Siyasi İlişkiler

Demokrat Parti Dönemi'nde, Türkiye ve Yunanistan arasındaki askeri ve siyasi olaylar birbiriyle bağlantılı ya da birbirinin tamamlayıcısı niteliğinde olduğundan dolayı birlikte incelenecektir.

1950 yılı Haziran ayında Yeni Türk Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü ve Yunanistan Başbakanı Nikolaos Plastiras'ın Paris'te gerçekleştirdikleri görüşme sonunda, tüm alanlarda etkili bir Türk-Yunan işbirliği gerçekleştirme konusunda anlaşıldılar.¹⁷³

İmzalanan yeni Yunan-Türk İşbirliği Anlaşması Sofoklis Venizelos tarafından yapılan basın açıklamasında şöyle ifade edilmiştir: “Dost ve komşu ülke Türkiye ile olan ilişkilerimiz mükemmel seviyededir. Yunanistan ve Türkiye Genelkurmay Başkanlıkları arasında icra edilen görüşmeler sonrasında, iki taraflı anlaşma yapılmaması kararlaştırıldı. Ancak muhtemelen toplu bir güvenlik anlaşması imzalanması kararlaştırıldı. Yetkililerimiz, halihazırda devletlerin Genelkurmay Başkanlıkları ile yakın temas halindedir ve Akdeniz'in güvenliği konusunda meşgul oluyorlar.”¹⁷⁴

Anlaşma kapsamında iki ülke arasındaki askeri işbirliği ve karşılıklı güvenin pekiştirilmesi amacıyla; Semadirek Adası'nın kuzeyinde bulunan mayınlı sahayı taramak üzere Yunanistan Deniz Kuvvetleri'ne mensup bir mayın tarama gemisinin

¹⁷³ **Kathimerini**, 13 Ekim 1950. (**Günlük**, 13 Ekim 1950.)

¹⁷⁴ **To Vima**, 28 Aralık 1950. (**Kürsü**, 28 Aralık 1950.)

Ocak 1951 tarihinde Türk Karasularına girmesine izin verildi.¹⁷⁵ Bu mayınların Birinci Dünya Savaşı döneminde Osmanlı'nın İtilaf Devletleri'nin Çanakkale Boğazı bölgesine girmelerini engellemek amacıyla döşedikleri mayınlar olabileceği düşünülebilir.

3.1.1. Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya Üyeliği

İkinci Dünya Savaş sonrasındaki Sovyet genişlemesinden tedirgin olan Batı Avrupa Ülkeleri (İngiltere, Fransa, Lüksemburg, Hollanda, Belçika) 17 Mart 1948 yılında imzaladıkları Brüksel Antlaşması ile ortak bir savunma sistemi içinde ekonomik ve kültürel ilişkilerini güçlendirme kararı almışlardır. Bu devletler 1948 yılının Eylül ayında Batı Birliği Savunma Örgütü'nü kurmuşlardır. ABD'nin ulusal güvenliği tehlikeye düşürecek bir silahlı saldırı durumunda bireysel ya da toplu savunma hakkını kullanma ve barışa katkıda bulunmasını öngören yasa tasarısının 1 Haziran 1948'de Amerikan Senatosu'nda onaylanmasıyla ABD'nin Avrupa'yı kapsayan bir savunma örgütü içinde yer alması mümkün oluyordu. Böylece Brüksel Antlaşması'nı imzalayan devletler; İngiltere, Fransa, Lüksemburg, Hollanda, Belçika'nın yanı sıra, ABD, Kanada, İtalya, Danimarka, Norveç, Portekiz, İzlanda'nın oluşturduğu toplam 12 ülke 4 Nisan 1949'da Washington'da Kuzey Atlantik Antlaşması (North Atlantic Treaty Organisation)'nı imzaladılar. Dünyanın en büyük siyasi ve askeri örgütü olan NATO Antlaşması 24 Ağustos 1949'da yürürlüğe girdi.¹⁷⁶

İkinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Japonya, 1910 yılında ülkesine katmış olduğu Kore'yi teslim etti. Sıcak savaştan galip çıkan ve aralarında soğuk savaş yaşayan ABD ile Sovyetler Birliği, Kore topraklarında kendilerine bağlı yerel

¹⁷⁵ Semadirek adasının kuzey doğusunda bulunan mayınlı sahayı tarayacak olan Yunan mayın tarama kuvvetlerinin karasularımıza girmesine izin verilmesi, **BCA**, 30.18.01.02_124.97.16., Bkz. EK-1

¹⁷⁶ Turgay Merih, **Soğuk Savaş ve Türkiye 1945-1960**, Eabil Yayıncılık, Ankara, 2006, s. 54-56.

hükümetler kurdular. NATO'nun kurulmasıyla, Avrupa'daki Sovyet ilerlemesi kararlı bir direnişle karşılaşmıştı. Bu nedenle yönünü Asya'ya kaydıran Sovyetler Birliği'nin etkisiyle, Kuzey Kore Birlikleri Güney Kore'ye doğru saldırıya geçtiler.¹⁷⁷

Kuzey Kore ile Güney Kore arasında 25 Haziran 1950'de başlayan savaşa Amerika'nın artan bir ilgi göstermesi üzerine, Batı Bloğu ile daha iyi ilişkiler kurmak için hükümet tarafından, basında Güney Kore lehine kampanya açıldı. Gazetelerde Türk askerlerinin, dünya barışı için gönüllü olarak savaşa gitmeye hazır olduğu yazıldı. DP Hükümeti 25 Temmuz 1950 gecesi yaptığı olağanüstü toplantı sonucunda Kore'ye 4500 kişilik bir savaş birliği göndermeye karar verdi.¹⁷⁸

Türkiye, Kore Savaşı ile ilk defa kendi sınırları dışında bir askeri harekate dahil oldu ve NATO dışında olmasına rağmen, Kore'ye asker göndermekle, Türk milletinin Batı savunmasına sadakatini kanıtlamış oldu.

Yunanistan, İç Savaş'tan kurtulmak için Amerika'dan hem siyasi, hem askeri hem de ekonomik destek almıştı. Özellikle Bulgar tehdidine karşı bu desteğin devamı için NATO içinde yer almak istiyordu. Ayrıca 29 Temmuz 1950 yılında Türk Hükümeti'nin NATO'ya üyelik için resmi talebi, Nikolaos Plastiras Hükümeti'ni cesaretlendirdi fakat Plastiras Hükümeti bu tarihte iktidardan düştü. Daha sonra bu çabaları yeni hükümet devam ettirdi.¹⁷⁹

Aslında Amerika; Yunanistan'da yaşanan İç Savaş'ın bitmesinin hemen ardından Yunanistan'ın NATO'ya üyeliğine hazır değildi. Aksine, 1949-1950 yılları arasında Yunanistan'da mevcut Kara Kuvvetleri personel sayısının 120.000'e azaltılması konusunda ısrar ediyordu. Ayrıca İç Savaş sonrası yorgun ve isteksiz olan Yunanistan'ı, kuzey komşusu olan ülkelerle ilişkilerini normale döndürme konusunda cesaretlendiriyordu. Fakat ABD'nin bu tutumu 1950 yazında Kore Savaşı'nın patlak vermesiyle değişti. Soğuk Savaş yılları boyunca ABD, Yunanistan

¹⁷⁷ Sander, **a.g.e.**,s.275-277.

¹⁷⁸ Eroğul, **a.g.e.**, s. 68-69.

¹⁷⁹ **İstoria Tou Elinikou Ethnous, a.g.e.**, s.238. (**Yunan Ulusunun Tarihi, a.g.e.**, s.238.)

ve Türkiye'yi kullanışlı ve müşterek bir ileri karakol desteği olarak görme eğilimindeydi ve her iki ülkenin de önemi 1950 Haziran'ından sonra yükseldi. Amerikalılar, Yunanistan ve Türkiye'nin NATO'ya üyelik ihtimali konusunda daha ılımlı oldular.¹⁸⁰

1950'de Türkiye, Amerikalıların konuya dikkatini çekerek, eğer Batı Birliği'nin dışında kalırlarsa, Yunanistan ve Türkiye'nin Sovyet yayılımı için kolay birer hedef olacağını işaret etti. Yunanistan da Türkiye'nin bu tezini kendi tarafından destekledi. Çünkü Yunanistan, İngiltere'nin önerdiği üzere Orta Doğu savunmasında yalnız kalmak istemiyordu. Sofoklis Venizelos'un 1951 yılında İngiltere Dışişleri Bakanı Anthony Eden'e de söylediği üzere; Yunanistan, Batı Birliği ön cephesinde tek başına kalmak istemiyordu.¹⁸¹

Bunun üzerine ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından 15 Mayıs 1951 tarihinde yapılan açıklamada, Türkiye ile Yunanistan'ın NATO'ya üye olarak alınmalarını İngiltere ve Fransa'ya teklif ettiği bildirildi. NATO üyesi 12 ülkenin Dışişleri Bakanlarının, 15-20 Eylül 1951 tarihleri arasında Ottawa'da yaptıkları toplantıda Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya alınmasına oybirliği ile karar verildiği açıklandı.¹⁸² Daha sonra Amerika 15 Şubat 1952'de iki ülkeyi resmi olarak NATO'ya davet etti. Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya girişi 18 Şubat 1952'de onaylandı.¹⁸³

Her iki ülkenin NATO'ya kabulü sonrasında Sovyet Rusya'ya yönelik bazı ortak kararlar alınmıştı. Alınan bu kararların S.S.C.B.'de yarattığı yankıları görüşmek üzere Yunanistan Genelkurmay Başkanlığı'ndan bir heyet, Ankara'ya

¹⁸⁰ Evanthis Hatzivassiliou, "Greece and the Cold War Frontline state, 1952-1967", Routledge, New York, 2006, s. 11. (Evanthis Hatzivassiliou, "Yunanistan ve Soğuk Savaş, Cephe Hattı Devleti, 1952-1967", Routledge Basımevi, New York, 2006, s. 11.)

¹⁸¹ a.g.e., s. 12.

¹⁸² Hüseyin Bağcı-Mehmet Şahin, "Doğu-Batı Arasında Demokrat Parti Dış Politikası", **Demokrasi Platformu: Üç Aylık Fikir-Kültür-Sanat ve Araştırma Dergisi**, Demokrat Parti ve Menderes, Cilt-1, Yıl:5, Sayı:17, Kış 2009, s. 192-193.

¹⁸³ Yorgos Çiçopulos, "İ Elinoturkikes Amindikes Sheseis 1945-1947", **İ Elinoturkikes Sheseis 1923-1987**, Ekdoseis Gnosi, Atina, 1991, s. 177-178. (Yorgos Çiçopulos, "Yunan-Türk Savunma İlişkileri 1945-1947", **Yunan-Türk İlişkileri 1923-1987**, Bilgi Yayınları, Atina, 1991, s. 177-178.), Valinakis, a.g.e., s.48-49., Mihail B. İkonomaku, **Gia Mia Eliniki Stratigiki**, Ekdosis: Nea Thesis, 1981, s. 30. (Mihail B. İkonomaku, **Bir Yunan Stratejsi**, Yeni Tezler Yayınları, 1981, s. 30.)

gelerek konuyu Türk Genelkurmayı ile görüşmek istemiş, heyetin 14 Nisan 1952 tarihinde Türkiye'ye gelmelerinde bir sakınca görülmemiştir.¹⁸⁴

Yunan Deniz Kuvvetlerine mensup Armatolos isimli gemi ve beraberindeki tank çıkarma gemisi, 3-7 Temmuz 1952 tarihleri arasında İstanbul Limanı'na gelmişlerdir.¹⁸⁵ Gemilerin ziyaret nedeninin, Yunanistan Deniz Harp Okulu öğrencilerinin yıllık planlı eğitimleri kapsamında her sene yaz aylarında çevre ülkelerin askeri limanlarına yönelik gerçekleştirdiği ziyaretlerden biri olduğu söylenebilir.

NATO üyeliği sonrasında Türk Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Muzaffer Göksekin ve beraberindeki heyet, 1952 yılı Aralık ayında Yunanistan Hava Kuvvetleri'ni ziyaret etmişlerdir.¹⁸⁶

3.1.2. Türkiye ve Yunanistan'daki Askeri Üsler

Sovyetler Birliği 1949 yılı Ağustos ayında ilk atom bombasını elde etti. Fakat elde edilen silahın menzili, ABD toprakların vurmak için yeterli değildi. Aslında Amerika'nın nükleer tekeli muhafaza edildi. Fakat bu tekel Kore'de bir savaşın çıkmasını engellemek için yeterli değildi. Eisenhower'ın 1953 yılında iktidara gelmesiyle ABD'nin stratejik planlamasını yönlendiren kitlesel misilleme doktrini oluşturuldu. Bu doktrin 1954'ten 1967 yılına kadar NATO stratejisini oluşturdu. Kitlesel misillemelerin caydırıcılığı için Sovyetler Birliği'nin çevresinde deniz aşırı bir üs ağının oluşturulması gerekliydi. Bu üsler, ABD'nin Sovyet topraklarını atom

¹⁸⁴ Yunan askeri heyetinin Ankara'ya gelmesinde Dışişleri Bakanlığı'nca bir mahzur görülmediği, **BCA**, 30.01.00.00_61.374.11.

¹⁸⁵ Yunan Deniz Kuvvetlerine mensup 2 geminin İstanbul Limanına gelmesine ve telsizleriyle haberleşmesine izin verilmesi, **BCA**, 30.18.01.02_129.56.10., Bkz. EK-2

¹⁸⁶ Yunan Hava Kuvvetleri'ni ziyaret için Yunanistan'a gönderilecek olan Hv. Kuv. Kom. Org. Muzaffer Göksekin'e ile beraberindeki heyete yevmiye verilmesi, **BCA**, 30.18.01.02_130.92.8., Bkz.EK-3

bombasıyla vurmaya muktedir olmasını sağlayacaktı. 1950'lerde siber ajanlık çok hızlı gelişti. Bu on yıl içerisinde Amerikan diplomasisi Yunanistan ve Türkiye üzerinde odaklanmıştı. Bu iki ülkede kullanacağı üsler için kullanma müsaadesi istiyordu. Çünkü Sovyetler Birliği'ndeki devasa sanayi kuruluşları, Kafkas petrol kaynakları, Karadeniz'in büyük limanları ve nükleer silah deneme alanına yakınlığı bakımından Türkiye ve Yunanistan'ın jeopolitik konumunun önemi buradan anlaşılıyordu. Bu çerçevede ABD'nin iki ülkenin her biriyle bu güne kadar imzalanmış 150 civarında anlaşma yaptığı tahmin edilmektedir.¹⁸⁷

Yunan Hükümeti, ülkesinde kurulacak ABD üsleri ile NATO'dan beklediği yardımı Amerika vasıtasıyla daha kolay almak niyetindeydi. Bu amaçla Papagos Hükümeti, ABD ile daha somut bir ikili savunma işbirliği oluşturulması yönünde istekliydi. Amerika ise, Yunanistan'a kendi topraklarında ABD üsleri kurulması konusunda resmi bir istekte bulunması için cesaret veriyordu. 1953 yılı Mayıs ayında Papagos, bu isteği Eisenhower'a bir mektup yazarak ilettili. İkili görüşmeler 1953 yılı Ağustos ayında başladı ve birkaç hafta sürdü. Sonuç olarak 12 Ekim 1953 tarihinde, Yunanistan ile ABD arasında NATO Örgütü kuralları çerçevesinde bir anlaşma imzalandı. Bu anlaşmayla ABD kuvvetleri Yunanistan toprakları dahilinde serbestçe hareket edebilecekti. Ayrıca anlaşmaya özel bir madde eklenerek Amerikalı personelin Yunanistan'da yalnızca ABD mahkemelerinde yargılanabileceği ve infazlarının da Yunanistan'da yapılamayacağı belirtiliyordu. Anlaşma ile birlikte Amerika; Hellenikon ve Heraklion üslerinde (hava üssü), Suda Limanı'nda (deniz ve hava üssü) ve Nea Makri'de (muhabere birliği) büyük askeri üsler oluştururken, ülkenin çeşitli yerlerinde de küçük birlikler teşkil edildi. Yunan Kralı Pavlos'un ülke dışında olmasını ve meclisin de tatil olması nedeniyle anlaşma, oluşturulan Hükümet Kabinesi tarafından imzalandı ve birkaç gün sonrasında mecliste teşkil edilen özel komisyon tarafından onaylandı.¹⁸⁸

İki ülkedeki Amerikan ve NATO Amerikan üsleri elektronik takip, muhabere ve lojistik destek amaçlı kullanılmaktadır. Türkiye'de Çanakkale Boğazı'nda, Karadeniz'de ve Türkiye'nin güneydoğusuna yerleştirilen bu üsler, Kafkas ve

¹⁸⁷ Çiçopulos, **a.g.m.**, s.183-185.

¹⁸⁸ Hatzivassiliou, **a.g.e.**, s. 31-32.

Karadeniz Bölgesi'ndeki Sovyet güçlerinin takibi için kullanıldı. Yunanistan'daki askeri üsler ise Akdeniz'deki 6'ncı filoya hareket ve destek amacıyla ve Ege'de kritik ve stratejik noktaların takibi için kullanıldı. Değişen uluslararası koşullara rağmen Türkiye ve Yunanistan'da konuşlu bu üsler söz konusu iki ülkenin askeri ve siyasi liderleri tarafından ulusal çıkarları öne sürmek için ABD karşısında bir baskı unsuru olarak kullanıldı.¹⁸⁹

3.1.3. Ortak Tatbikatlar

İzmir Limanı'nda demirli bulunan filoların 17 Ağustos 1952 tarihinde Ege Denizi'ne açılmasıyla Türk-Yunan Müşterek Deniz manevraları başlamış oldu. Müşterek tatbikata katılmak üzere Yunanistan'dan 6 muhrip İzmir'e geldi. Akdeniz Üsler Komutanı ev sahipliğinde cumartesi akşamı saat 21:00'de Tüccar Kulübünde Yunan subaylar için resmi bir kabul tertiplenmiştir.¹⁹⁰ Türk Deniz Kuvvetleri Komutanı Koramiral Sadık Altıncan, müşterek deniz tatbikatları hakkında görüşmek ve Yunan Deniz Kuvvetleri Komutanı Amiral Kostas'ın ziyaretini iade etmek için 18 Ağustos'ta Yunanistan'a hareket etmiştir.¹⁹¹

Müşterek tatbikatlar iki ordu koordinasyonuna katkıda bulunduğu gibi sonrasında düzenlenen resmi kabul sayesinde de karşılıklı güven sağlanmaya çalışılmaktadır.

¹⁸⁹ Çiçopulos, **a.g.m.**, s.183-185.

¹⁹⁰ "Türk-Yunan Müşterek Deniz Manevraları başladı", **Milliyet**, 18.08.1952, s.1.

¹⁹¹ "Türk-Yunan Deniz manevraları başlıyor", **Milliyet**, 17.08.1952, s.7.

1953 yılı Mart ayı içinde icra edilen; Türkiye, Yunanistan, İtalya ve Malta deniz ve hava kuvvetleri arasında Ortak Hava Savunma Tatbikatının planlanması için Floransa'da 8 Ocak 1953 tarihinde bir toplantı düzenlenmiştir.¹⁹²

Tarihte ilk defa Türk ve Yunan kuvvetleri, Trakya bölgesinde 4 Ekim 1953 tarihinde müşterek hareket yapmışlardır. Bütün NATO komutanlarının takip ettiği tatbikat esnasında Türk ve Yunan birlikleri, gösterdikleri başarıyla Trakya manevralarının emniyetli bir hale geldiğini ispatlamışlardır. Bu başarıdan duyduğu memnuniyeti dile getiren NATO kumandanı General Wyman, Türk ve Yunan ordularının gittikçe büyüyen kuvvetleri ile müşterek hareket etmelerinin tarihi bir an ve gurur kaynağı olduğunu ifade etmiştir. Birinci Ordu Kumandanı Orgeneral Baransel Türk ve Yunan ordularının ortak bir düşman karşısında yan yana mücadele etmesinden duyduğu memnuniyeti dile getirmiş ve Keşan Harekatı'na katılan Türk ve Yunan tabur komutanlarını tebrik etmiştir. Tatbikatı takip eden Yunan Genelkurmay İkinci Başkanı Tümgeneral Gikas, iki milletin bölge barışı için aynı fikirde çalışmasından gurur duyduğunu ve gerektiğinde olası bir muhaberede aynı şekilde çalışacaklarını ifade ettikten sonra misafirperverliğinden dolayı Orgeneral Baransel'e teşekkür etmiştir.¹⁹³

Türk ve Yunan ordularının Keşan Harekatı ile hazırlık durumunda bulunmalarını gerektiren ortak düşmanın ise Sovyet uydusu Bulgaristan olduğu söylenebilir.

¹⁹² Türkiye, Yunanistan, İtalya ve Malta deniz ve hava kuvvetleri arasında yapılacak Hava Savunma Tatbikatı için Floransa'da açılacak konferansa katılacak subaylara verilecek gündelik, **BCA**, 30.18.01.00_131.5.9., Bkz. EK-4

¹⁹³ “İ Htesini İmera Ton Gimnasion Tis Trakis”, **Apogevmatini**, 5 Ekim 1953, s. 1.(“Trakya Tatbikatlarının Dünkü Günü”, **Akşam**, 5 Ekim 1953, s. 1.), “Türk-Yunan müşterek hareketi dün başladı”, **Milliyet**, 05.10.1953, s.1-7

3.1.4. Balkan Paktı (1953)

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Balkanlardaki genel resme baktığımızda; uyguladığı denge politikası sayesinde kendisini savaş dışı bırakmış bir Türk Devleti'ni ve içinde bulunduğu siyasi yalnızlığını bertaraf etme çabasını, İkinci Dünya Savaşı sırasında Mihver Devletleri'nin işgaline uğrayan ve sonrasında kendisini Sovyet uydularının desteklediği İç Savaş'ın içinde bulan bir Yunanistan ve 1948 yılında Kominform'dan çıkarıldıktan sonra Sovyet tehdidiyle baş başa kalan bir Yugoslavya görmekteyiz.

Coğrafi açıdan Balkanlar bölgesinde Sovyetler Birliği ve uydularının çemberi ve tehdidi altındaki bu üç yalnız devletin kendi aralarında ciddi bir çıkar çatışmalarının olmaması, ortak savunma konusunda işbirliği yapmalarında bir sakınca olmadığı söylenebilir.

NATO'ya eş zamanlı olarak üye olan Türkiye ile Yunanistan arasında 1951 ve 1952 yıllarında yetkililerce karşılıklı ziyaretler yapılmıştır. Bu ziyaretlerin amacı, NATO'dan doğan askeri işbirliğinin içeriğini belirlemek ve dostane ilişkileri geliştirmektir. Bu amaçla ilk olarak 31 Ocak 1952'de Dışişleri Bakanı Sofoklis Venizelos, Ankara'ya geldi. Başbakan Adnan Menderes ise, beraberinde Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü ve Türkiye Genelkurmay Başkanı M. Nuri Yamut ile birlikte 26 Nisan 1952'de Yunanistan Başkenti Atina'ya gitti. Görüşmelerde iki ülke arasındaki politik ve askeri meselelerin yanında Yunanistan, Yugoslavya ve Türkiye'nin, Atlantik Paktı paralelinde ortak bir birlik kurma çabaları da görüşüldü.¹⁹⁴

Ancak bu dönemin en önemli diplomatik ziyareti, Yunan Kralı Paul ve Kraliçe Frederika'nın 1952 yılı Haziran ayında Türkiye'ye yaptığı ziyaret olmuştur. Çünkü Kral Paul, Türkiye'yi ziyaret eden ilk Yunan Hükümdarı olmuştur.¹⁹⁵ Yunan

¹⁹⁴ Fransız Combat gazetesinde Türk-Yunan İlişkileri konusunda yer alan bir haber, **BCA**, 30.01.00.00_102.634.5.

¹⁹⁵ Samim Akgönül, **Türkiye Rumları Ulus-Devlet Çağından Küreselleşme Çağına Bir Azınlığın Yok Oluş Süreci**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007, s. 169-170.

Kralı'nın Türkiye'yi ziyaretinin önemi, kralın kendi babasının 30 yıl öncesine kadar Yunan İstila Ordusunun başında yürümesine rağmen, kendisinin Türk-Yunan dostluğunun pekiştirilmesi için büyük çaba göstermesidir. Bir diğer etken de, Yunanistan ve Türkiye'ye yönelik artan S.S.C.B. tehdidinin Yunan-Türk dostluğunu zorunlu kılmasıdır. Bu amaçla Türkiye'yi ziyaret eden Kral Paul, samimiyetle ve büyük bir sıcaklıkla karşılanmıştır.¹⁹⁶

Yunanistan Başbakanı Papagos'un 7 Kasım 1952'de Selanik'te halka yaptığı konuşmasında; Türkiye ile Yunanistan arasındaki iyi ilişkilerin artık Yugoslavya ile de yaşandığını, her üç ülkenin de samimi kardeşliğinin bölgede güvenlik ve barışın simgesi olacağını söylemiştir.¹⁹⁷

Türkiye'nin üçüncü Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Kral Paul ve Kraliçe Frederika'nın ziyaretlerini iade etmek için Yunan Hükümeti'nin davetlisi olarak 25 Kasım 1952'de Yunanistan'a hareket etti. Yunanistan'da 16 Kasım 1952 tarihinde yapılan seçimlerin ardından Atina'ya gitmesi planlanmıştır. Seçimler nedeniyle yeni kurulacak hükümetin vakti olmadığından Cumhurbaşkanı'na karşılama merasimi düzenlemek üzere geçici hükümet bu işle ilgilenmiştir.¹⁹⁸ Celal Bayar ve Türk Heyeti 26 Kasım sabahı Pire Limanı'na vardıklarında Yunanlar tarafından festival havası içinde karşılandılar. Pire'yi Atina'ya bağlayan cadde boyunca kurulan taklarda Türkçe olarak "Hoşgeldiniz", "Yaşasın Türkiye" yazıları asılıydı. Günlük gazetelerde ise büyük puntolarla "Büyük dost, Türkiye Cumhurbaşkanı geliyor", "Türk-Yunan dostluğunu hiçbir tesir bozamaz" şeklinde başlıklar vardı. Türk Heyeti 3 Aralık 1952 gününe kadar, Pire, Atina, Mora, Selanik, İskeçe ve Gümülcine'yi gezmiş ve Celal Bayar Gümülcine'de kendi isminin verildiği lisenin açılışını yapmıştır.¹⁹⁹

¹⁹⁶ Türk-Yunan Anlaşması başlığı altında İngiliz Daily Telegraph gazetesinde çıkan yazının tercümesi, **BCA**, 30.01.00.00_102.635.5.

¹⁹⁷ Amerika'da çıkan New York Times gazetesinde ve Yunan basınından Ta Nea, Eleftheria ve Le Messenger d'Athanes gazetelerinde yayınlanan bazı makaleler, **BCA**, 30.01.00.00_102.638.10.5.

¹⁹⁸ Amerika'da çıkan New York Times gazetesinde ve Yunan basınından Ta Nea, Eleftheria ve Le Messenger d'Athanes gazetelerinde yayınlanan bazı makaleler, **BCA**, 30.01.00.00_102.638.10.6.

¹⁹⁹ Ziya Şakir, **Türkiye Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Yunanistan Seyahat Hatıraları**, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1953, s. 5-42. Seyahat resimleri için Bkz. EK 5-13.

Bu gelişmeler paralelinde Yunan ve Yugoslav orduları arasında da görüşmeler yaşanmaktadır. Görüşmeler sürerken, Yugoslavya niyetinin tüm güney sınırını savunmak olduğunun sinyallerini vermiştir. Bu gelişme, üçlü bir savunma paktı işbirliğinin önünü açmıştır. Yunan basınında bu olay zafer havasıyla karşılanmış olsa da, geniş bir halk kitlesi tarafından olaya temkinli yaklaşılmaması gerektiği görüşü hakimdir. Yunan meclisinin NATO Daimi Temsilcisi Panagiotis Pipinelis, Yunanistan'ın Türk ve Yugoslav desteğine ihtiyaç duyduğu izlenimini yaratmaması; öte yandan uzlaşımçı tavrını da sürdürmesi gerektiğini vurgulamıştır. Yunanistan ve Türkiye'nin çok aceleci hareket etmemesi gerektiği gibi, Tito'yu da Sovyet baskılarına maruz kalmadan kendi taraflarında tutmak gerekiyordu. İlişkiler askeri seviyede devam etti. 1952 yılı Eylül ayında Yugoslav askeri temsilcileri, Atina'ya ve Ankara'ya birer ziyaret düzenlediler. Yunanistan'ın temsilcisi, Kasım ayında Belgrad'a gitti ve onu müteakiben Aralık 1952'de de Türkiye'nin temsilcisi Belgrad'a gitmişti. İlk başlarda yalnızca gayri resmi bir savunma işbirliği düşünen Yugoslavlar, bu ziyaret ve görüşmelerin ardından ciddi ciddi bir üçlü savunma anlaşması için koşulları değerlendirmeye başladı.²⁰⁰

Fakat bu süreç kusursuz değildi. Görüşmeler boyunca çeşitli sorunlar ortaya çıkmıştı. Örneğin; 1952 yılında Yugoslavya'nın Yunanistan sınırları dahilinde yaşayan Slavca konuşan kişilerin azınlık olarak değerlendirilmesi için Yunanistan'a verdiği nota, Atina tarafından kesin bir dille reddedildi. Çünkü Yunanistan tarafından Yugoslavya'nın bu isteği, Kuzey Makedonya topraklarının Yugoslavya'nın bir parçası olduğuna dair Yugoslavya tarafından hak iddia edileceği şeklinde algılanmıştı. Bu sorun, 1953 yılında Papagos hükümeti tarafından Selanik Limanı'ndaki serbest bölgenin Yugoslavya'ya tekrar açılmasıyla çözüldü. Ancak başka sorunlar da vardı. Bir diğer sorun ise anlaşma şartlarının uygulanmasıyla, özellikle de garantörlük maddesi ile ilgiliydi. Buna göre; anlaşmaya taraf devletlerden herhangi birisine dışarıdan bir saldırı gelmesi halinde diğer iki devlet de saldırıyı kendisine yapılmış olarak farz edecekti. Fakat; Yunanistan ve Türkiye'nin NATO üyesi ülkeler olmaları nedeniyle, Yugoslavya'ya yönelik gelebilecek herhangi bir saldırı neticesinde, NATO da dolaylı olarak müdahil oluyordu. Böyle bir sorun,

²⁰⁰ Hatzivassiliou, **a.g.e.**, s. 36.

Atina ve Ankara'nın üzerine almak istemediği bir sorundu. Ancak; bu anlaşmanın şartından kaçınılması halinde, bu sefer de Yunanistan ve Türkiye'nin Yugoslavya ile araları açılacak, dolayısıyla bölgede Yugoslavya ve Bulgaristan gibi diğer Sovyet ülkeleri arasında bir kriz yaşanması kaçınılmaz olacaktı. Özellikle Yugoslavya ile İtalya arasında Trieste meselesi yüzünden devam eden bir sorun da göz ardı edilemezdi. Bu şartlar altında 1952 yılı sonlarında ABD İçişleri Bakanı Dean Acheson'un askeri görüşmelerin devam etmesi konusunda Amerika'nın destek verdiğini, ancak ortaya çıkabilecek herhangi bir sorun karşısında ise Yunanistan ve Türkiye'nin NATO ülkeleri ile resmi ittifakının bozulabileceği ve her iki ülkenin de NATO'daki konumlarında sorunlar yaşanabileceği açıklamasında bulundu. Yunanistan ve Türkiye'nin endişelerine çözüm İtalya tarafından geldi. İtalya Başbakanı Alcide de Gasperi 1953 yılının Ocak ayında Atina'yı ziyaret ederek, İtalya'nın Balkan Paktı'nı desteklediğini ve böyle bir paktın Sovyet Bloğu'ndan gelebilecek herhangi bir tehdide karşı müdahale ederek NATO ile birlikte tehdide karşı koyabileceğini açıkladı. Böylece bu sorun da ortadan kalkmış oldu. Garanti maddesi ile yaşanan sorunu ise Türkiye Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'den gelen teklif çözüme kavuşturdu. Yine 1953 yılı Ocak ayında Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü Belgrat ve Atina'yı ziyaret ederek üç ülke arasında bir dostluk anlaşması imzalanmasını teklif etti. Bu sırada Yunanistan ve Türkiye, Yugoslavya'nın ileride NATO'ya üyelik olasılığını da ileri sürdü ve garanti meselesinden bir daha bahsedilmedi.²⁰¹

Sovyetler Birliği'nin, Balkan komünist devletlerini de arkasına alarak gerçekleştirmesi öngörülen emelleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- 1- Doğu Trakya'dan Karadeniz ve Çanakkale Boğazlarına taarruz;
- 2- Batı Trakya'dan ve Rodoplar'dan inerek Meriç vadisinden Selânik civarındaki Vardar ağzına kadar uzanan Ege kıyılarına taarruz;
- 3- Yunan Makedonya'sından geçerek bütün Yunanistan'ı Matapan burnuna kadar işgal edecek taarruz;

²⁰¹ a.g.e., s. 37-38.

4- Yugoslavya'yı kuzey doğudan, doğudan ve güneyden çevirerek Arnavutluk'a ve Adriyatik denizinin doğu kıyılarına kadar uzanacak taarruz;

Yukarıda sayılan istikametlerden yapılacak taarruzları, Bulgar, Rumen, Macar ve Arnavutluk ordularının da destekleyebileceği endişesi, Balkan Paktı imzacı devletlerini bir araya getirmiştir.²⁰²

Dünya basınında çıkan haberlere göre; Türkiye, Yugoslavya ve Yunanistan arasında Balkanların savunmasına yönelik üçlü paktın yakında imzalanacağı açıklanmıştır. Bu amaçla İzmir'deki NATO teşkilâtının Türk askeri temsilcisi olan General Behçet Türkmen, Yunan askerî idarecileri ile görüşmek üzere 3 Ocak 1953'te Atina'ya gitmiştir. Atina'da üç gün kalan General Behçet Türkmen, Yunan Savunma Bakanı Capellooulos ve Yunan askeri temsilcileri ile görüş alışverişinde bulunmuştur.²⁰³

Resmi anlaşma öncesinde her üç devlet 25 Şubat 1953 tarihinde Atina'da bir ön anlaşma imzaladı. Üç gün sonra ise asıl anlaşma Ankara'da yapıldı.²⁰⁴ Resmi adı, "Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan Krallığı ve Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti Arasında Dostluk ve İşbirliği Andlaşması" olan Balkan Paktı, Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında 28 Şubat 1953 tarihinde Ankara'da üç Dışişleri Bakanı tarafından imzalanmıştır.²⁰⁵

Sovyet Rusya'nın Balkanlardaki revizyonist tavrına karşı ortak bir savunma endişesinden doğan bu antlaşma 10 maddeden oluşmaktadır²⁰⁶. İmzacı taraflar, antlaşmanın ilk maddesinde, yılda en az bir kere ortak çıkarlarını ilgilendiren konularda konferans yapacaklarını; 2. maddede, savunma konularında ortak hareket etmeyi; 3. maddede, üç ülke genelkurmayları arasında savunma konusunda fikir

²⁰² **Cumhuriyet**, 5 Ocak 1953.

²⁰³ **Cumhuriyet**, 3 Ocak 1953.

²⁰⁴ Hatzivassiliou, **a.g.e.**, s. 38.

²⁰⁵ **Düster**, , C.34, Üçüncü Tertip, Ankara Başvekalet Matbaası, Kasım 1952-Ekim 1953, s. 1348 - Haral G. Nikolaou, **Diethneis Politikes Kai Stratiotikes Sinthikes-Simfonies Kai Simvaseis**, Ekdoeseis I. Floros, Atina, 1996, s. 441. (Haral G. Nikolaou, **Uluslar arası Politikalar, Askeri-Antlaşmalar, Anlaşma ve Sözleşmeler**, I. Floros Yayınları, Atina, 1996.)

²⁰⁶ Türkiye-Yunanistan ve Yugoslavya arasında imzalanan Dostluk ve İşbirliği Anlaşması, **BCA**, 30.01.00.00_61.376.5.1., Bkz. EK-14

alışverişinde bulunmayı; 4. maddede, ekonomik, teknik ve kültürel alanda işbirliği yapmayı; 5. maddede, aralarında çıkabilecek uyuşmazlıkları birbirlerinin içişlerine karışmadan barışçı yollarla çözmeyi; 6. maddede, içlerinden birinin çıkarlarına ters düşen ittifaklardan kaçınacaklarını; 7. maddede, kendi aralarında yapılan bu ittifaka aykırı olabilecek yükümlülüklere girmeyeceklerini; 8. maddede, üç ülke arasında yapılan ittifakın Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya üye olmaları sebebiyeti ile doğan hak ve yükümlülüklerini etkilemeyeceğini; 9. maddede, antlaşmanın yeni katılımcılara açık olduğunu; 10. ve son maddede ise antlaşmaya 5 yıldan önce son veremeyeceklerini ve ittifakın dışında kalmak isteyen devletin bir yıl öncesinden haber vermesi gerektiğini taahhüt etmişlerdir.²⁰⁷

Mecliste söz alan Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü 28 Şubat 1953'te Ankara'da imzalanan Türk-Yugoslav-Yunan Dostluk ve İşbirliği Antlaşması'nın tasdiki ile ilgili olarak on maddeden oluşan anlaşmanın kimsenin aleyhine olmadığını ve olamayacağını belirterek anlaşmanın yegane gayesinin barışı ve mevcudiyeti korumak olduğunu açıklamıştır. Anlaşma sahasının teknik, ekonomi, askeri ve kültürel sahada genişletileceği ipuçlarını veren Türk Bakan, anlaşmanın üçüncü maddesinde de belirtildiği gibi üç ülke genelkurmay başkanlarının savunma konularında görüş alışverişinde bulunacaklarını açıklamıştır. Bu anlaşmanın Yunanistan ve Yugoslavya Parlâmentolarında tasdik edildiğini açıklayan Köprülü, sıranın kendilerine geldiğini ifade ederken kararın yine yüksek mecliste olduğunu ifade etmiştir.²⁰⁸

Meclis Başkanı Refik Koraltan daha sonra sözü, Cumhuriyet Halk Partisi adına Avni Doğan'a bırakmıştır. Yozgat milletvekili Avni Doğan, Yunanistan ve Yugoslavya ile Türkiye arasında, dostluk ilişkilerini yazılı bir karara bağlayan, bu antlaşmayı memnurlukla karşıladıklarını ifade etmiştir. Bu anlaşmanın Balkanlarda üç ülkenin güvenliğini teminat altına alacağı için bu bölgede istikrarı sağlayacak bir yazılı belge olacağını dile getirmiştir. Üçlü ittifakın komşu Balkan ülkelerine de örnek teşkil etmesini temenni ettiğini ifade eden Avni Doğan, bu üç ülkenin Atlantik

²⁰⁷ İsmail Soysal, **Türkiye'nin Uluslararası Siyasal Bağlıları 1945-1990**, Cilt 2, Ankara 2000, s. 471-472

²⁰⁸ **TBMM Tutanak Dergisi**, Dönem:IX, Toplantı:3, Cilt 22, T.B.M.M. Basımevi, Ankara, 1953, s.297

Paktı savunma istikametinde siyasi olarak birleştğini ve uğrayacakları herhangi bir saldırı durumunda antlaşmanın otomatik olarak işleyecek askeri hükümler içermediğine dikkati çekmiştir. Birleşmiş Milletler Anayasasına uygun olan bu anlaşmayı Cumhuriyet Halk Partisi adına tasvip ettiklerini açıklamıştır.²⁰⁹

Üçlü paktın imzalanmasından sonra 21 Mayıs 1953 tarihli Yeni Sabah gazetesi, Paktın içindeki Yugoslavya'ya dair endişelerini dile getirdiği yazıda olası bir Sovyet saldırısı karşısında Yugoslavya'nın tutumunun kestirilemeyeceğini belirtmiştir. Yugoslavya'nın kendisi gibi sosyalist olmayan iki devlet ile yaptığı anlaşmayı ne derece samimi hislerle yaptıklarına dair endişe duyulduğunu belirten gazete Yugoslavya'nın bu durumunun Türk ve Yunan halklarınca dikkatle takip edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Yugoslavya'nın Balkan Paktı'na yaklaşmasının tek nedeninin Sovyet korkusu olduğunu iddia eden gazete Yugoslavya'nın bu hareketinin aslında komünizme değil sadece Sovyet Lideri Stalin'e karşı olduğunu ve onun ölümünden sonra Moskova'ya karşı yumuşamasının kaçınılmaz olduğunu ifade etmiştir. Moskova'nın da asi Slav evladını ailenin içine tekrar almak için teşebbüslere başladığını bildiren gazete "Şeytanla izdivaç edilince rahat etmek kolay olmaz." cümlesi ile yazısına son vermiştir.²¹⁰

Yugoslav gazeteleri, Sovyet Rusya Lideri Mareşal Stalin'in ölüm haberini 6 Mart 1953 tarihinde birinci sayfada yayımlamışlardır.²¹¹ Bu haberin, Stalin'in yarattığı güvenlik endişesi yüzünden Yunanistan ve Türkiye'ye yaklaşan Yugoslavya'nın Balkan Paktı ile ilgili tutumu ve paktın geleceği üzerinde önemli etkileri olduğu açıktır.

Stalin'in ani ölümü, Dostluk Anlaşmasını ve Balkanlardaki gelişmeleri doğrudan etkilemiştir. Stalin'in halefleri, Balkanlardaki barış ortamının varlığını tehlikeye atacak nitelikte kişilerdi. Her ne kadar barış varlığını koruyacaklarını iddia etseler de, diğer NATO üyesi devletler gibi Yunanistan'da yeni Sovyet politikasını samimi görmüyordu. Sovyetler'in Tito'ya yeni bir açılım yapma ihtimali, Yunanistan

²⁰⁹ TBMM Tutanak Dergisi, s.299

²¹⁰ Ayın Tarihi, No:234, Mayıs 1953, s. 9

²¹¹ Ayın Tarihi, No:232, Mart 1953, s. 155

ve Türkiye'yi endişelendirdi. Her iki ülke de bu durumdan etkilenmemek için Yugoslavya'nın NATO üyeliğini desteklediklerini açıkladılar. Fakat bu desteğin bir noktaya kadar olması ve Yunanistan ile Türkiye'nin kendi üyeliklerini etkilememesi gerekiyordu.²¹²

Üçlü pakt yolunda atılan diğer bir önemli adım ise 20 Kasım 1953 tarihinde olmuştur. Her üç ülkeden Genelkurmay Başkanlığı temsilcilerinin katılımıyla Belgrat'ta yapılan görüşmelerde, Bulgaristan'dan gelebilecek süpriz bir saldırıya karşı ortak bir savunma planı tartışılarak prensipte anlaşıldı. Plan dahilinde doğrudan bir askeri müdahale konusu 1954 yılı Mart ayında yapılacak bir sonraki toplantıda görüşülmek üzere bırakıldı. Yunanistan'ın ortak bir askeri karargah oluşturulması fikri Belgrat tarafından reddedildi. Çünkü Yugoslavya kendi kuvvetlerini bir NATO subayının emri altına koymaya taraftar değildi. Askeri müdahale, ileride yaşanabilecek bir saldırı karşısında her üç ülkenin silahlı kuvvetlerinden oluşan müşterek bir askeri birliğin oluşturulması şeklinde yapılacaktı.²¹³

Ankara Paktı askeri görüşmeleri Türk, Yunan ve Yugoslav Milli Savunma Bakanlarının katılımıyla 8 Mart 1954 günü saat 09:00'da Ankara'da yapılmıştır. Görüşmelerden sonra Ankara Paktı'nın birinci yıldönümü nedeniyle verdiği beyanatta Yugoslav Dışişleri Bakanı Koca Popoviç, Birleşmiş Milletler anayasasına uygun olarak ve adaletli bir biçimde üç ülkenin barışı kurmak için bir araya geldiği bu paktın bir yıllık işbirliği sonuçlarının olumlu olduğunu değerlendirmiştir.²¹⁴

Balkan Paktı sonrasında ülkeler arasında gelişen ilişkiler çerçevesinde Yugoslavya Genelkurmay Başkanı General Dapçeviç'in 10 Temmuz 1954'te Yunanistan'ı ziyaret etmesi planlanmıştır. Söz konusu ziyaret kapsamında Türkiye'nin de katılımını sağlamak ve her üç ülkenin genelkurmay başkanları

²¹² Hatzivassiliou, **a.g.e.**, s. 39.

²¹³ Hatzivassiliou, **a.g.e.**, s. 40.

²¹⁴ **Ayın Tarihi**, No:244, sayfa 91

arasında bir toplantı düzenlenmesi maksadıyla Türkiye Genelkurmay Başkanı Orgeneral A. Nurettin Baransel Yunanistan'a davet edilmiştir.²¹⁵

3.1.5. Bled Antlaşması (1954)

Balkan Paktı'nın imzalanmasından sonra üç ülke arasındaki ziyaret ve görüşmeler devam etmiş ve Mareşal Tito'nun 12-16 Nisan tarihlerinde Ankara ziyareti sırasında iki konu üzerinde görüş birliğine varılmıştır. Bu konular; Üç devlet arasında bir ittifak anlaşması imzalanmasının zamanı geldiği ve Yugoslavya'nın NATO üyesi olmayışının, ittifaka engel teşkil etmeyeceğiydi.²¹⁶

9 Ağustos 1954'de Yugoslavya'nın Bled kentinde imzalanan "İttifak, Siyasal İşbirliği ve Yardımlaşma Andlaşması", 28 Şubat 1953'te Ankara'da imzalanan antlaşmanın resmi bir ittifaka dökülmesidir.²¹⁷ Bled Antlaşması'nın bu yönüyle bölgesel bir savunma ittifakı niteliğinde olduğu söylenebilir.

Bled Andlaşması'nın 1. Maddesinde Tarafların Birleşmiş Milletlerin barışçı amaçlarına bağlılıkları ve uluslararası uyuşmalıklara barışçı çözüm arayacakları belirtilmektedir. İttifakla ilgili hüküm 2. Maddede yer almıştır: Aralarından birine silahlı bir saldırı, ötekilerine karşı da yapılmış sayılacak, böylece üç devlet etkin bir ortak savunma için gerekli görecekları tüm önlemleri birlikte alacak ve saldırıya uğrayana yardım edecek; birlikte kararlaştırılmadıkça, saldırganla ayrı barış ya da herhangi bir anlaşma yapmayacaktır. 3. Maddede savunma kuvvetlerinin güçlendirilmesinde tarafların birbirlerine yardım etmesi; 4. Maddede Dışişleri Bakanları ya da, duruma göre, başkaca yetkililerden oluşacak "Sürekli Konsey" in

²¹⁵ Yunan ve Yugoslav Genelkurmay başkanlarının yapacağı toplantıya Türk Genelkurmay Başkanı'nın da katılmasının uygun görüldüğü, **BCA**, 30.10.00.00_222.496.18., Bkz. EK-15

²¹⁶ Cüneyt Göreci, **Türk Basınında "İkinci Balkan Antantı" (1952-1955)**, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Ankara, 2004, s. 51.

²¹⁷ Gönlübol, **a.g.e.**, s. 261.

yılda en az iki kez toplanacağı, kararların oybirliği ile alınacağı, genelkurmay toplantılarının sürdürüleceği belirtilmiştir.7. Madde Tarafların bir saldırı durumunda Birleşmiş Milletlerle bağlantı içinde kalmalarını, 8. Madde birbirlerine karşı bir ittifaka ya da yükümlülüğe girmemelerini; 9. Madde bu Andlaşmanın Tarafların BM’de doğan yükümlülüklerini bozmayacağını; 10. Madde de özellikle Türkiye ile Yunanistan’ın NATO ile bağlarını etkilemeyeceğini belirtmiştir. 11. ve 12. Maddeler Ankara ve Bled Andlaşmaları arasındaki uyumu düzenlemekte ve 13. Madde ise Andlaşmanın en az 20 yıl boyunca yürürlükte kalacağını belirtmektedir ki, bu işlemler yapılıncaya Andlaşma 3 Nisan 1955’te yürürlüğe girmiştir.²¹⁸

Yugoslav Hükümeti tarafından Başbakan Adnan Menderes’e 29 Aralık 1954 tarihinde gönderilen telgrafta; Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında imzalanan Bled Antlaşması’nın üç ülke menfaatlerini korumanın yanı sıra dünya barışına da katkıda bulunmasından dolayı duyulan memnuniyet ifade edilmiş ve anlaşmanın sürdürülmesi isteği belirtilmiştir²¹⁹.

Yunanistan ve Türkiye arasında Balkan Paktı ile gelişen dostane ilişkiler, Kıbrıs sorunu nedeniyle kesintiye uğramıştır.²²⁰

Atatürk Dönemi’nde 1934 yılında imzalanan Birinci Balkan Paktı ile İkinci Balkan Paktı arasında büyük farklar vardır. Çünkü Birinci Balkan Paktı, Avrupa’nın henüz ideolojik bir duvarla ikiye bölünmemiş olduğu bir dönemde imzalanmıştır. Birinci Balkan Birliği Devletleri, karşılıklı anlaşmalara saygılı, hem batı hem de doğu devletleriyle iyi geçinen devletlerdir. İkincisi ise Avrupa’nın Demir Perde devletleriyle ikiye bölünmüş olduğu bir dönemde, ideolojik ayrılıkların içinde imzalanmıştır.²²¹

Balkan Paktı’nı imzalayan devletler bu işbirliğinden az çok yararlanmışlar; güvenlik endişeleri ortadan kalkınca pakta gereken önemi vermemeye başlamışlardır.

²¹⁸ Soysal, **Türkiye’nin Uluslar arası Siyasal Bağlıları 1945-1990**, s. 473.

²¹⁹ Türkiye-Yugoslavya-Yunanistan Krallığı arasında Ankara ve Bled anlaşmalarının tesis ettiği işbirliğinin devam ettirilmesi hakkında, **BCA**, 30.01.00.00_18.106.42.1., Bkz. EK-16

²²⁰ Gönlübol, **a.g.e.**, s. 268.

²²¹ Akşin, **a.g.e.**, 273.

İttifakın Sürekli Konseyi, Ankara’da yaptığı ilk toplantıdan sonra, bir daha toplanamamış ve Sekreterlik çalışmaz hale gelmiştir. Balkan Danışma Meclisi ise hiçbir zaman bir araya gelememiştir. Ankara ve Bled Antlaşmalarının kağıt üzerinde kalan 20 yıllık yürürlük süreleri ise 3 Nisan 1975’de devletler hukukunda “kullanımdan düşme” diye bilinen kavram gereği resmen sona ermiştir.²²²

3.2. İktisadi İlişkiler

Türk ve Yunan Hükümetleri arasındaki iktisadi ilişkilerin, iki ülke arasında istikrarlı siyasi ilişkilerin kurulmasıyla sürdürülebildiği ifade edilebilir.. Ortak tehdit algılarına sahip olduğu için bir araya gelen Türkiye ve Yunanistan aynı zamanda, aynı coğrafyada ortak çıkar taleplerine de sahip olabilir. Bu nedenle Türk-Yunan siyasi ilişkileri inişli çıkışlı bir grafik çizmekte; bu durum da iktisadi ilişkilerin kesintiye uğramasına neden olmaktadır. İki ülke iktisadi ilişkileri, 1950 yılından Kıbrıs sorununun dünya gündemine taşındığı 1955 yılına kadar, siyasi olaylara paralel olarak olumlu olarak değerlendirilebilir. Türkiye ve Yunanistan arasındaki iktisadi ilişkilerin sadece kendi aralarındaki ilişkilerden değil, kendileri dışındaki siyasi ve ekonomik krizlerden etkilendiği söylenebilir. Özellikle Soğuk Savaş Dönemi’nin başında ortaya çıkan siyasi ikiliğin, Türkiye ve Yunanistan’ın da iktisadi tarafını belirlemesine yol açtığını ifade edebiliriz.

Batı Avrupa ekonomik yeniden düzenleme taslağının tamamlanması ve doğu Avrupalılar tarafından Eylül 1947’de Kominform’un kurulmasıyla kıtanın ikiye bölünmesi meşrulaşmış oldu.²²³

²²² Soysal, **Türkiye’nin Uluslar arası Siyasal Bağlılıkları 1945-1990**, s. 474

²²³ W.John Young, **İ Evropi Tu Psihru Polemu 1945-1991.Politiki İstoria**, (Çeviri Yorgos Demercidis), Triti Ekdosi, Ekdosis Pataki, Atina, 2003, s. 46. (W.John Young, **Soğuk Savaş Avrupası 1945-1991 Siyasi Tarihi**, (Çeviri Yorgos Demercidis), 3. Basım, Pataki Yayınları, Atina, 2003, s. 46.)

İngiltere, 1947 yılı Şubat ayında Amerika'ya, 19'uncu yüzyıl başından beri Doğu Akdeniz ve Ortadoğu'da yaptığı yardımlara devam edemeyeceğini bildirdi. Amerika, İngiltere'nin oluşturduğu iktidar boşluğunu doldurdu ve 12 Mart 1947'de Truman Doktrini'ni ilan ederek, bölgedeki Batı varlığını takviye etmek amacıyla Türkiye ve Yunanistan'a askeri ve ekonomik yardım yapılacağını bildirdi. Türkiye ve Yunanistan'a yapılması planlanan ekonomik ve askeri yardım miktarı muazzamdı. Yunanistan Truman doktrini çerçevesinde Amerika'dan, 1947 yılından 1960'lı yılların sonuna kadar olan dönemde, toplam iki buçuk milyar dolar yardım aldı.²²⁴

İkinci Dünya Savaşı nedeniyle ekonomik sorunlar yaşayan Avrupa ülkelerinin kalkınmasını sağlamak amacıyla, Amerikan Dışişleri Bakanı Marshall öncülüğünde 3 Nisan 1948 yılında "İktisadi İşbirliği Kanunu" kabul edilmiş ve Türkiye ile Yunanistan'ın da aralarında bulunduğu 16 Avrupa ülkesi 16 Nisan 1948'de Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilatını(Organization of European Economic Cooperation-OEEC) kurmuşlardır.²²⁵

Marshall Planının uygulanmasının dördüncü çeyreğinde Yunanistan, %55-45'i kalkınma ve askeri amaçla verilen yardım görünümünde toplamda 1.327 milyon dolarlık borç ve bağışı kabul ederek almıştır. Bununla birlikte Marshall Planı'nın uygulanmasının sonuçları beklentileri karşılamamıştır. İç Savaş ve sanayi alanında yaşanan önemli geç kalmışlıklar nedeniyle Yunanistan'da ekonomik alanda uygulanan düzenlemeler Batı Avrupa'ya kıyasla kolay olmamıştır.²²⁶

Paris'te toplanan İktisadi İşbirliği Konferansı'na katılan Türkiye ise, iktisadi durumu hakkında gerekli bilgileri verdikten sonra, savaş sonunda hazırladığı iktisadi kalkınma programını gerçekleştirmek için 615 milyon dolar yardıma ihtiyacı olduğunu ifade etmiştir. Türkiye'nin teklifi başlangıçta, Türkiye'nin savaştan yıkılmadan çıktığı, yer altı zenginliklerinin Avrupa'nın kalkınmasına katkıda

²²⁴ Çiçopulos, **a.g.m.**, s.177-178. Gönübol, **a.g.e.**, s. 226-229.

²²⁵ Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 540-541, Bu örgüt 1960'ta Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'ne (Organization for Economic Cooperation and Development) dönüşmüştür. (Erhan, **a.g.m.**, s. 540.

²²⁶ Svolopulos, **a.g.e.**, s.27-28.

bulunabilecek düzeyde olduğunu ileri sürülerek reddedilmiş fakat sonra 4 Temmuz 1948’de Türkiye’ye yardıma başlanmıştır.²²⁷

Marshall yardım planı Türkiye idarecisi Orta Elçi Mr. Russel, 20 Temmuz 1950 tarihinde Türk-Yunan ve Marshall planı temsilcileri arasında yapılan toplantıda, Türk-Yunan Hudut Komisyonu’nun Meriç Nehri’nin taşmasından dolayı ortaya çıkabilecek hudut değişikliklerini önlemek amacıyla alınabilecek tedbirler üzerinde konuştuğunu ve bu konuda kendilerine yardıma hazır olduğunu açıkladı.²²⁸ Meriç nehri iki ülke arasındaki sınır olması sebebiyle önem taşımaktadır. Bu önemin farkında olan A.B.D.’nin, iki ülke ilişkilerinin sorunsuz gelişiminin kendi menfaatine olduğunu bilinciyle hareket ettiğini söyleyebiliriz. Yunanistan ve Türkiye’nin A.B.D. ekonomik yardımlarını almanın yanı sıra Avrupa ülkelerinin üye olduğu ekonomik topluluklar içinde yer alarak dünya ekonomisindeki yerini sağlamlaştırmaya çalıştığı ifade edilebilir.

Avusturya, Belçika, Lüksemburg, Danimarka, Fransa, Almanya, İzlanda, İtalya, Hollanda, Norveç, Portekiz, İsveç, İsviçre, Birleşik Krallık, İrlanda, Türkiye ve Yunanistan’ın üye olduğu Avrupa Tediyele Birliği, 1 Temmuz 1950’de kurulmuştur. Anlaşma’ya göre, birliğe üye olan her devlet, birliğe üye olan diğer devletlerle olan münasebetlerinde o devletlere karşı borçlu duruma gelmemekte fakat birliğe karşı borçlanmaktadır. Her ayın sonunda her devlet kendi para sahasıyla diğer devletlerin para sahası arasındaki aylık bilançolarını iki taraflı olarak BIS’e (Bank For Internatinal Settlements) göndermektedir. BIS, her üye devletin hesabındaki net açık ya da fazlalığı tespit etmektedir.²²⁹ Türkiye ve Yunanistan’ın, A.B.D. ve Avrupa ülkeleriyle iktisadi işbirliğinin yanı sıra bu dönemde kendi aralarında da birtakım iktisadi teşebbüslerde bulduklarını gözlemlemek mümkündür.

Bu teşebbüsler kapsamında Ege Bölgesi’ndeki Sığacık ve Aliaga İskelelerinin Yunanistan ile yapılacak ithalat ve ihracata açılması konusunun Yunan Elçiliği ile

²²⁷ Gönlübol, **a.g.e.** , s. 236-237.

²²⁸ “Türk-Yunan hudut komisyonunun faaliyeti”, **Milliyet**, 21.07.1950, s.1

²²⁹ Erkan Toy, **Demokrat Parti Döneminde Yabancı Sermaye ve Yatırımlar (1950-1960)**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2009, s. 76.

görüülmesi için Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından 5 Ağustos 1950 tarihinde Dışışleri Bakanlığı yetkili kılınmıştır.²³⁰

Ayrıca, Milliyet gazetesinin 12 Mart 1951 tarihli haberinde, Yunanistan'a canlı hayvan ihracatını devam etmekte olduğu bildirilmektedir. Canlı hayvan ihraç fiyatlarının dış piyasa fiyatlarına uymasının, Yunanistan'a hayvan ihracı faaliyetini de hızlandırdığı ifade edilmektedir.²³¹

Bunların yanı sıra Yunanistan Başbakanı Venizelos'un Türkiye ziyareti sonrasında 2 şubat 1952'de oluşturulan Türk-Yunan Karma Komisyonu, 1-22 Nisan tarihleri arasında görüştüğu konulardan bazılarını sonuca bağladı ve komisyonun Yunan Heyeti Başkanı M. Bakkalbaşı ile Türk Heyeti Başkanı Cemal Hüsnu Taray tarafından iki ÷lke arasında karşılıklı olarak vize formalitelerinin kaldırılması kararlaştırıldı.²³² Vizelerin kaldırılması ile karşılıklı turistik gezilerin sayısında artış olduğu söylenebilir.

Bir diğer gelişme ise Edirne'nin Karaağaç ilçesinde bulunan Pazarkule Gümrük Kapısı'nın 1952 yılında Yunanistan'ın Kastanies Gümrük Kapısı ile karşılıklı olarak faaliyete başlaması olmuştur.²³³ Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın onayıyla Yunanistan sınırında bulunan Pazarkule 20 Kasım 1952 tarihinde Türkiye'ye girip çıkacaklar için sınır kapısı olarak tayin edilmiştir.²³⁴

İki ÷lke arasında gümrük ve vize işlemlerinin kolaylaştırılmasının ardından 1952 yılı Nisan ayında Yunanistan'dan İstanbul'a 800 kişilik bir turist kafilesinin geldiği; bu ziyarete karşılık Türkiye'den Demokrat Parti Eminönü Teşkilatı'na

²³⁰ Ege'deki Sığacık ve Aliağa iskelelerinin Yunanistan'la yapılacak ithalat ve ihracata açılması hususunda Yunanistan Elçiliği ile nota teatisi için Dışışleri Bakanlığı'ne yetki verilmesi, **BCA**, 30.18.01.02_123.65.5., Bkz. EK-19

²³¹ "Yunanistan'a hayvan ihracatı devam ediyor", **Milliyet**, 12.03.1951, s.2

²³² " Türk-Yunan Muhtelit komisyonu mesaisini muvafakatiyle bitirdi.", **Milliyet**, 27.04.1952, s.7.

²³³ <<http://edirnegumruk.gov.tr/pazarkule.aspx>> 05.07.2011

²³⁴ Yunanistan sınırında bulunan Pazarkule mevkiinin, Türkiye'ye girip çıkacaklar için hudut kapısı olarak tayini, **BCA**, 30.18.01.02_130.85.12., Bkz. EK-20

mensup 1000 kişilik bir grubun Mayıs ayında Yunanistan'a ziyaretleri planlandığı açıklanmıştır.²³⁵

Apoyevmatini gazetesinde 10 Ocak 1953'te yayınlanan habere göre; Amerikan Başkanı Truman'ın önerisiyle Amerikan hükümetinin Yunanistan ve Türkiye'ye 78.600 milyon dolarlık askeri yardımda bulunacağı ve bu yardım sayesinde iki ülke işbirliği ile Batı Bloğu'nun doğu kanadının müdafaasının sağlanacağı açıklanmıştır.²³⁶

Türkiye ve Yunanistan arasında Nisan-Kasım 1952 tarihlerinde gelişen ticaret alışverişinin 1953 Ocak ayında iki ülke arasında hububat, çimento, tarım ve sanayi malzemelerinin alım-satımı ile devam ettirilmesi yolunda girişimlerde bulunulmuştur. Ankara'da iki ülke arasında yapılan anlaşmaya göre 50.000 ton Türk hububatının Yunanistan'a ihraç edilmesi kararlaştırılmıştır. Yunanistan hububatın bir tonuna 96 dolar ödemeyi taahhüt etmiştir.²³⁷

Basında 9 Şubat 1953 tarihinde çıkan habere göre, canlı hayvan ihtiyacını Yugoslavya'dan temin eden Yunanistan, Yugoslavya'da görülen kuraklık yüzünden, Türkiye'den bir parti kuzu almak için ilgililer nezdinde teşebbüse geçmiştir.²³⁸

Yunanistan'da 13 Ağustos 1953'te başlayıp 17 Ağustos 1953 tarihine kadar süren bir dizi deprem nedeniyle; Yunanistan'ın batısında bulunan İyon Adaları'nda (Korfu, Zakintos ve Kefalonya) 800 kişiyi hayatını kaybetti, 900 kişi yaralandı ve 100.000 kişi evsiz kaldı. Ülkede olağanüstü hal ilan edildi ve Yunanistan uluslararası yardım çağrısında bulundu. Yapılan çağrıya ABD başta olmak üzere Türkiye, İngiltere, İtalya, Fransa ve İsrail devletleri cevap verdiler. Yunanistan'a yönelik

²³⁵ "Yunanistan'a Tertip Edilen Seyahat", **Milliyet**, 30.04.1952, s.2.

²³⁶ **Apoyevmatini**, 10 Ocak 1953, s.2. (**Akşam**, 10 Ocak 1953, s.2.)

²³⁷ **Apoyevmatini**, 12 Ocak 1953, s. 2. (**Akşam**, 12 Ocak 1953, s. 2.)

²³⁸ "Yunanistan bizden kuzu almak istiyor", **Milliyet**, 09.02.1953, s.3

insani yardım faaliyetleri kapsamında 135 ton yiyecek ve yardım malzemesi gönderildi.²³⁹

Avrupa İktisadi İşbirliği çerçevesinde iki ülke arasındaki ticari ilişkileri geliştirmek amacıyla Türkiye ile Yunanistan arasında, Türkiye Temsilcisi Turgut Menemencioğlu, Yunanistan Temsilcisi, Aleksis Liatis tarafından 7 Kasım 1953 tarihinde, 11 maddelik bir Ticaret Antlaşması imzalandı²⁴⁰. Anlaşmanın birinci maddesine göre; iki ülke arasındaki ticari mübadeleler, iki ülkede yürürlükte bulunan ithalat ve ihracat rejimlerine uygun olarak yapılacaktır. İkinci maddede; Türkiye, Yunanistan'dan gönderilecek malların ithali için gerekli izni vereceğini taahhüt ediyordu. Üçüncü madde ile Yunanistan, Avrupa İktisadi İşbirliği üyesi ülkelere uyguladığı ithalat serbestliği yükümlülüklerini uygulamayı taahhüt ediyordu. Dördüncü maddeye göre; taraflardan birinin, yürürlükteki liberasyon (dış ticaret serbestliği) rejimine aykırı hareket etmesi halinde, karma bir komisyon toplanarak duruma müdahale edecekti. Beşinci maddede, anlaşmanın yürürlük süresi içinde yapılacak olan ticari mübadelelere ait ödemelerin, bugünkü tarihli Ödeme Anlaşması çerçevesinde dağıtılacağı bildirilmektedir. Altıncı madde ile iki ülke, iptidai maddelerin aralarında tahvili konusunda uzlaşmaya varmışlardı. Ayrıca bu maddelerin, mamul haline getirilmesi için gereken masrafların kliring yoluyla dağıtılacağı bildiriliyordu. Yedinci maddede, anlaşmanın yürürlüğe konmasından sonra her iki ülke tarafından sevk edilen mallar hakkında, ihracatı yapan ülke makamlarınca verilecek örnek bir yemin metni isteme hakkına sahip olacaktı. Bedeli, yüz Türk lirasını veya başka bir para birimiyle muadilini aşmayan sevkiyatlar için yemin metni aranılmadığı belirtilmiştir. Sekizinci maddede; iki ülke temsilcilerinden seçilecek karma bir komisyon oluşturulacağı ve bu komisyonun yapılan anlaşma çerçevesindeki tüm meseleleri çözmekle görevlendirildiği bildirilmiştir. Dokuzuncu maddede; anlaşmanın yürürlüğe konmasından önce her iki ülke uzman makamlarınca onaylanmış olduğu bildirilmektedir. Bu nedenle uygulama sürecinde olan ticari işlemlerin bu makamlarca düzenleneceği kabul edilmektedir. Onuncu madde

²³⁹ Daniel L. Haulman, **The United States Air Force and Humanitarian Airlift Operations 1947-1994**, Air Force Historical Research Agency, Washington, 1998, s.238.

²⁴⁰ Türkiye ile Yunanistan arasında 7 Kasım 1953 tarihinde Ankara'da imzalanan ticaret ve ödeme anlaşması metni, **BCA**, 30.10.00.00_219.478.14., Bkz. EK-21

anlaşmanın yürürlüğe girmesiyle, her iki ülkenin yetkili makamlarınca düzenlenen fakat anlaşmanın onaylanması sırasında henüz tamamlanmamış olan işlemlerin, uzman makamlarca düzenleneceği bildirilmektedir. On birinci maddede söz konusu anlaşmanın imzalandığı tarih itibariyle bir yıl yürürlükte kalacağı ifade edilmektedir.²⁴¹ Bu anlaşma ile iki ülke iktisadi ilişkilerinin resmileştirildiği söylenebilir.

Türkiye ve Yunanistan arasında ticaret anlaşması imzalandığı sırada Edirne sınırları içinde bulunan Uzunköprü Gümrük Kapısı 1953 yılında Gümrük Başmemurluğu olarak faaliyete başlamıştır. Yunanistan tarafında ise Pyhton Gümrük Kapısı bulunmaktadır. Uzunköprü, Türkiye'nin Yunanistan'a tren yolu bağlantısı olan tek gümrük kapısıdır.²⁴²

7 Kasım 1953 tarihinde, Türkiye ile Yunanistan arasında bir de Ödemeler Anlaşması imzalanmıştır. Dokuz maddeden oluşan “Türkiye ile Yunanistan Arasında Ödeme Anlaşması”, Türk Hükümeti adına Turgut Menemencioğlu, Yunan Hükümeti adına Aleksis Liatis tarafından imza edilmiştir. Anlaşmanın ilk maddesine göre; Türkiye'ye ithal edilmiş veya edilecek Yunan mallarının bedellerine ait ödemelerin, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası nezdinde Yunanistan Bankası adına açılan faizsiz bir A.B.D. doları hesabına para yatırmak suretiyle yapılacaktır. İkinci maddeye göre; Yunanistan'a ithal edilmiş veya edilecek Türk mallarının bedellerine ait ödemeler ile Yunanistan'dan Türkiye'ye yapılacak diğer her türlü ödemeler, ilk maddede belirtilen hesabın zimmetinden yapılacaktır. Üçüncü maddeye göre; Hak sahiplerine ödemeler yapılmasını sağlamak için Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ile Yunanistan Bankası yapacakları her türlü tahsilâtı günü gününe birbirlerine bildireceklerdir. Dördüncü maddeye göre; ilk maddede bahsedilen hesabın zimmet veya matlup bakiyesi 1.000.000 A.B.D. dolarını aşmadığı müddetçe, evvelki maddeler hükümleri gereğince, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ve Yunanistan Bankası tarafından yapılacak ödemeler iki Âkîd Taraf arasında döviz transferine mahal vermeyecektir. Aksi takdirde, bu rakamı aşan miktarlar alacaklı

²⁴¹ **Düstur**, Üçüncü Tertip, Cilt 36, Kasım 1954-Ekim 1955, Ankara Başvekalet Matbaası, 1955, s.185-187.

²⁴² <<http://edirnegumruk.gov.tr/uzunkopru.aspx>> 05.07.2011

tarafa, isteği üzerine, A.B.D. doları ile veya yukarıda anılan iki bankanın önceden mutabık kalacakları başka bir para ile ödenecektir. Beşinci maddeye göre; Türkiye’de Türk lirasının dolara ve dolarların Türk liralara çevrilişi Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının resmî kuru üzerinden yapılacaktır. Aynı şekilde Yunanistan’da drahmelerin dolara ve dolarların drahmiye çevrilişi Yunanistan Bankasının resmî kuru üzerinden yapılacaktır. Baka bir para birimi üzerinden olan alacakların A.B.D. dolarına çevrilişi, Milletlerarası Para Fonunca kabul edilmiş olan rayiç üzerinden veya böyle bir rayiç mevcut değilse, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ile Yunan Bankasınınca söz konusu paraya tediye anında tatbik edilen resmî rayiç üzerinden yapılacaktır. Altıncı maddeye göre; Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası ile Yunanistan Bankası bu Anlaşmanın iyi işlemesi için alınacak tedbirler üzerinde anlaşacaklardır. Yedinci maddeye göre; anlaşmanın birinci maddesinde bahsedilen hesapta artan bakiye olması durumunda, bu bakiye altı ay zarfında mal teslimi suretiyle tasfiye olunacaktır. Bu sürede de yine bir bakiye kalacak olursa, bu bakiye, borçlu tarafça A.B.D. doları veya iki merkez bankasının önceden mutabık kalacakları diğer bir para ödemek suretiyle tasfiye olunacaktır. Sekizinci maddeye göre; anlaşmanın yürürlük süresince bir Avrupa Tediye Birliğinin kurulması hakkındaki Anlaşma yürürlükte kaldığı ve Türkiye ile Yunanistan bakımından tatbikine devam edildiği müddetçe, bu son Anlaşmanın hükümleri tatbik edilecek ve tercihen geçerli olacaktır. Dokuzuncu maddeye göre bu anlaşma bir yıl geçerli olacaktır.²⁴³

Bu anlaşmalar çerçevesinde Turgut Menemencioğlu ve Aleksis Liatis arasında 7 Kasım 1953 yılında yapılan yazışmalar aracılığıyla Türkiye’ye ithal olunabilecek Yunan malları fiyat listeleriyle birlikte gönderilmiştir. Ayrıca Türkiye liberasyon listesinde bulunan Yunan malları ile Yunanistan’dan Türkiye’ye ithal olunabilecek malların listesi de gönderilmiştir.²⁴⁴

²⁴³ **Düstur**, Üçüncü Tertip, Cilt 36, Kasım 1954-Ekim 1955, Ankara Başvekalet Matbaası, 1955, s.197-199.

²⁴⁴ **Düstur**, Üçüncü Tertip, Cilt 36, Kasım 1954-Ekim 1955, Ankara Başvekalet Matbaası, 1955, s.188-197. Bkz. EK-22

3.3. Kültürel İlişkiler

Türk ve Yunan toplumları, 1950-1954 ve 1959-1960 tarihleri arasında ortak tehdit ve ortak savunma ihtiyaçlarından doğan bir dostluk ve işbirliği içerisine girmişlerdi. Birbirine ihtiyacı olmaktan ve ortak kültürden gelen birleştirici değerler, bu dostluğun bağlarının daha kuvvetli olmasını sağlamış olabilir. Bu dönemde iki ülkenin spor, sanat ve eğitim alanlarında kültürel alışverişte bulunduğunu söylemek mümkündür. Fakat 1954 yılında ortaya çıkan Kıbrıs meselesi yüzünden ikili ilişkilerin kesilme noktasına geldiğini söyleyebiliriz. Demokrat Parti Dönemi'ndeki kültürel ilişkilerin daha çok iki ülke içinde yaşayan azınlıklar üzerinde yoğunlaştığını söylemek mümkündür. Bu dönemde hem Türk hem de Yunan hükümetlerinin, azınlıklara eğitim, sanat, spor ve basın yayın alanında sağlanan hak ve hürriyetleri derinlemesine sorguladıkları ortaya konabilir.

İstanbul Rumları tarafından çıkarılan To Vima (Kürsü) Gazetesi, 1946 yılında Galata, Numhane Sokağı, No:77'de Grigorios Kokinos ve Yorgo Kasapakis tarafından yayınlanmaya başlanmıştı. Kendisini “gündelik siyasi akşam gazetesi” olarak tanımlayan bu gazete dört sayfa ve resimli olarak yayınlanmakta olup 1949 yılındaki fiyatı 5 kuruş idi. 1950'den itibaren Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes'in fotoğraflarını yayınlayan bu gazete Türk-Yunan dostluğuna katkılarından dolayı Demokrat Partililere övgüler yaparak Rum cemaati içinde DP'nin propagandasına vasita olmaktaydı. To Vima (Kürsü) gazetesi 1950'lerin ortalarında kapanmıştı. Eylül 1955 yılında yayına hayatına devam etmekteydi.²⁴⁵

Türk ve Yunan milletlerinin 1950'li yıllardan itibaren sporun her dalında mücadele etmeye başladığı söylenebilir. Bu çerçevede Türkler ve Yunanlar arasında 13 Eylül 1950 tarihinde yapılan boks maçları esnasında Elektrik Spor Kulübü, Türkiye adına, eski dünya boks şampiyonlarından Hristofenidis'e bir buket takdim etti ve iki takım birbirlerine başarılar diledi. Halit Ergönül ve Panayotidis arasındaki ilk müsabakayı Halit Ergönül aldı. Tayyar Kolçak ve Lambridis arasındaki ikinci

²⁴⁵ Arslan, a.g.e., s.173

müسابakayı ise Tayyar Kolçak aldı. Gecenin son maçı ise Cevdet Özdençek ile Yorgi Çaldaris asında yapıldı ve Çaldaris maçı kazandı.²⁴⁶

Türk-yunan ordu takımları arasında Ankara İnönü Stadi'nda 1 Ocak 1951 tarihinde yapılan Ankara-Atina Garnizon maçı, Türk takımının 4-1'lik galibiyetiyle sonuçlandı.²⁴⁷

1950'li yılların dostluk havası içinde 20 Nisan 1951'de toplam 21 maddeden oluşan Türk-Yunan Kültür Anlaşması imzalandı. Bu anlaşmaya göre; Türkiye ve Yunanistan hükümetleri, ülkelerinde bulunan üniversitelerde anlaşmaya taraf olan diğer ülkenin dil, edebiyat, tarih kürsülerinin oluşturulması için çaba gösterecek; iki ülke arasında akademik personelin değişimi teşvik edilecek; eğitim ücretleri dengeli olacak; öğrencilere ve akademisyenlere burs imkanı sağlanacak; bilimsel kuruluşlar arasında işbirliği sağlanacak; bilimsel ve kültürel çalışmalar desteklenecektir; akademik kurumlar arası denklik sağlanacaktır; akademik personel ve öğrencilere tatil kursları açılması sağlanacak; kültürel ve mesleki işbirliği ziyaretleri teşvik edilecek; Spor ve izcilik kampları düzenlenecek; arkeolojik eserlerin korunması ve bir arkeolojik araştırma sırasında rastlanılan diğer ülke tarihi eseri hakkında bilgi vermek; arşiv faaliyetlerinde birbirlerine yardımcı olmak; iki ülkede yayınlanan ders kitaplarının müfredatında bu ülkelere ait olumsuz bilgi ve yönlendirmelerin bulunmamasına dikkat etmek; buldukları coğrafi bölgeyi ilgilendiren bilimsel ve kültürel konuların araştırılması için konferanslar düzenlemek; üyelere biri Atina diğeri Ankara'da bulunan daimi bir komisyon kurulması ve dışişleri bakanlığı ile eğitim bakanlığı arasında işbirliği yapılması öngörülmüştür.²⁴⁸

Kültür Anlaşması'nın imzalanmasından sonra İstanbul Rumları tarafından Apostolos Andreas (Aziz Andreas) Gazetesi; 1951 yılında Rum-Ortodoks cemaati adına Patrik Athinagoras öncülüğünde yayınlanmaya başlamıştı. Apostolos Andreas,

²⁴⁶ "Dün gece yapılan boks maçları", **Milliyet**, 14.09.1950, s.5

²⁴⁷ "Ankara-Atina Garnizon maçını dün 4-1 kazandık", **Milliyet**, 02.01.1951, s.6

²⁴⁸ Akgönül, **a.g.e.**, s. 170-175..

Ortodoks mezhebini ilgilendiren haber ve dini konuları ele alan haftalık resimli bir gazetedir. 1955 yılında Rum Patrikhanesi Matbaası'nda basılmaktaydı.²⁴⁹

1950'li yıllarda uluslar arası spor müsabakalarına olan ilginin yüksek olduğu söylenebilir. Bu alanda, Atina'da, 19 Ağustos 1951'de yapılan Panatinia atletizmi oyunlarında Türk koşucularından Doğan Acarbay, 400 metre, Ekrem Koçak ise 1500 metre koşusunda birincilik elde etmiştir. Cirit atma müsabakalarında ise 5000 metrede Cahid Önel birinci olarak Türkiye'yi gururlandırmıştır.²⁵⁰

Bu dönemin spor alanında en çok konuşulan ismin Fenerbahçe Futbol Takımı'nda 17 yıl futbol oynayan Rum futbolcu Lefter Küçükandonyadis olduğu söylenebilir. 22 Aralık 1925'te Büyükada'da doğan ve askerlik hizmetinin hemen ardından Fenerbahçe'ye transfer olan futbolcu, 400'ün üzerinde gol atarak rekor kırdı. Milli formayı ise 50 kez giyerek Futbol Federasyonu'nun Altın Şeref Madalyası'nı alan ilk futbolcu oldu. Rum futbolcunun Milli forma altında attığı 22 gollük rekoru 33 yıl kırılmadı. Üstün top tekniği ve unutulmaz gollerinden dolayı futbolseverler Lefter Küçükandonyadis'e "Ordinaryüs" lakabını taktılar. 1950'lerde futbol tribünlerinde "Ver Lefter'e yazsın deftere" sloganı yaygın olarak kullanıldı.²⁵¹

Dönemin kültürel anlamda en önemli gelişmelerinden biri diyebileceğimiz olay, Yunan Başbakan Vekili ve Dışişleri Bakanı Sofoklis Venizelos'un 31 Ocak-5 Şubat 1952 tarihleri arasında Türkiye'ye yaptığı resmi gezi sırasında, İstanbul'da bir Türk-Yunan Dostluk Derneği kurulmasının kararlaştırılmasıydı. İstanbul'da bu konuyu görüşmek üzere 31 Ocak 1952 tarihinde İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay Başkanlığı'nda çok sayıda aydın ve işadammın katıldığı bir toplantı düzenlenmiştir. Toplantı sonucunda Yunanistan'da etkinlik gösteren Yunan-Türk Dostluk Derneği ile koordineli olarak çalışması kararlaştırılan Türk-Yunan Dostluk Derneği 5 Mayıs 1952'de kuruldu.²⁵²

²⁴⁹ Arslan, a.g.e., s.175

²⁵⁰ "Atina'da dün yapılan atletizm yarışmaları", **Milliyet**, 20.08.1951, s.4

²⁵¹ **Cumhuriyetin 75 Yılı 1923-1953**, s. 346.

²⁵² **Cumhuriyetin 75 Yılı 1923-1953**, s. 354.

Ayrıca, 5830 sayılı kanunla hazineye intikal eden Şişli Halkevi binasının bir katı Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın onayıyla 18 Haziran 1952 tarihinde Türk-Yunan Dostluk Cemiyeti'ne tahsis edilmiştir.²⁵³

Batı Trakya'da yaşayan Türk azınlık açısından olumlu karşılanabilecek bir gelişme ise Türkiye'nin üçüncü Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın, Yunan Kralı'nın davetlisi olarak gittiği Yunanistan'daki resmi ziyaretleri sırasında kendi adını taşıyan, Gümülcine'deki Celal Bayar Lisesi'nin 3 Aralık 1952 tarihinde açılış törenine katılmasıdır, diyebiliriz. Tören oldukça kalabalıktı. Lisenin kapısı Türk ve Yunan bayraklarının renklerini taşıyan kurdelelerle süslenmişti. Lisenin öğrencileri arasından seçilen 12 kız öğrenci kapıda Celal Bayar'ı karşılıyorlardı. Öğrencilerin yarısı, kırmızı-beyaz, diğer yarısı da mavi-beyaz renkte elbiseler giymişti. Türk İstiklal Marşı'nın okunmasının ardından, Celal Bayar açılış kurdelesini kesti ve okulun içini gezdi.²⁵⁴ İki ülke arasında imzalanan 1951 tarihli Kültür Anlaşması'nın maddelerinden birinin daha yerine getirilmiş olduğunu söyleyebiliriz.

Türkiye-Yunanistan ilişkilerinin gelişme sürecinde olduğu 1952 yılında eğitim konusunda yaşanan bir diğer gelişme; Yunanistan Dışişleri Bakanlığı ve Eğitim Bakanlığı'nın Türkiye'de yaşayan Yunan azınlık ile Batı Trakya'da yaşayan Müslüman azınlığın eğitimleri ve eğitim sistemleri ile ilgili tespit ve önerilerde bulunmak üzere kapsamlı bir çalışma yapması için Yunanistan Bakanlar Kurulu'nun 969/28-8-1952 sayılı kararı ile Yunanistan Eğitim Bakanlığı Genel Sekreteri Evangelos Papanuços'un İstanbul'a gönderilmesi olmuştur. Papanuços'un ziyaretinin iki amacı vardı. Bunlardan birincisi; Türkiye'deki Rum azınlık okullarının işleyişi hakkında Türkiye yasaları çerçevesinde derinlemesine bilgi sahibi olmak ve bunu Trakya'daki Müslüman azınlığın eğitimiyle kıyaslamaktı. İkinci amacı ise; İstanbul Rum Patrikhanesi ile ortak çalışarak İstanbul'daki Rum azınlık okullarında ilk ve ortaokul seviyesindeki okulların işleyişi hakkında detaylı bilgiye sahip olup, Yunanlı yetkililere azınlık okullarının eğitim sistemleri hakkında sonuç getirici öneri ve tekliflerde bulunmaktı. Evangelos Papanuços'un bu ziyaretinin gizli tutulması

²⁵³ Hazineye intikal eden Şişli Halkevi binasının Valilik, Nişantaşı Gençlik Kulübü, Türk-Yunan Dostluk Cemiyeti ve Çalışma Bakanlığı'na tahsisi, **BCA**, 30.18.01.02_129.56.16., Bkz. EK-23

²⁵⁴ Şakir, **a.g.e.**, s. 40-42. Gümülcine'deki Celal Bayar Lisesi'nin açılış fotoğrafları için Bkz.EK 24-28

planlanmıştı ve görev süresi iki hafta olarak belirlenmişti. Ancak Bakanlar Kurulu kararının halk arasında duyulması çok uzun sürmemiştir. Türk Hükümetinin bu ziyaretten rahatsız olacağı yönünde Atina basınında yer alan çeşitli haberlerin ardından Papanuços'un görev süresi kısaltılmıştı. 11-20 Ekim 1952 tarihleri arasında gerçekleştirdiği 9 günlük araştırmanın ardından Yunanistan'a dönmüş ve azınlıklara yönelik uygulanan eğitim sistemi ile ilgili tüm verilerin yer aldığı ve her iki azınlık grubun da eğitim sistemlerinin uygulanışını o dönemden günümüze kadar etkileyen 29 sayfalık bir rapor yazmıştı.²⁵⁵

20 Kasım 1952 tarihinde "Günümüzde Gelişmekte Olan Yunan-Türk ilişkileri Çerçevesinde Batı Trakya'daki Türklerin ve İstanbul'daki Rumların Eğitim Konuları" başlıklı raporu Yunanistan Eğitim ve Dışişleri Bakanlığına sunulmuştu. Yalnızca 9 günde hazırlanan raporun birinci bölümünde; Türkiye'de yürürlükte olan yasalar çerçevesinde Rum azınlık okullarının işleyişi ve Yunanistan'da geçerli Trakya Müslümanlarının eğitimleri hakkında detaylı bilgiler vermiş ve karşılıklı önerilerde bulunmuştu. Raporun ikinci ve son bölümünde ise Rum azınlığının eğitiminin ayrıntılı bir analizini yapmış; öğrenci ve eğitimcilerin de görüşlerine başvurarak eğitimin planlanması ve ortaya çıkan sorunlar konusunda bilgi vererek, soruna çözüm bulmak amacıyla çarpıcı önerilerde bulunmuştu.²⁵⁶

Evangelos Papanuços, hazırladığı raporda, Türk yetkililerce Rum azınlık okullarının özel okul kapsamına alındığını ve okullara kurucusunun isminin verildiğini bildirmişti. Türk kanunları çerçevesinde bu okulların eğitim sistemine Patrikhane ve Yunan Konsoloslugu tarafından herhangi bir müdahalede bulunulmasına izin verilmediğini fakat Türk devleti tarafından kitaplardaki ideolojik konulara müdahale edildiğini ifade etmişti. Benzer uygulamaların Batı Trakya'daki Müslüman okulları için de geçerli olduğunu açıklamıştı. Okul binalarının eskiliğinden ve öğretmenlerin çok yaşlı olduğundan da bahsederek bu sorunların

²⁵⁵ Andonis Y. Pavlidis, "Omogeniaki Ekpedevsi Konstantinupolis Ke Mionotiki Ekpedevsi Thraakis Kata Ta Mesa Tu 20tu Eona", **Themata İstorias Tis Ekpedevsis Tis EL.E.I.E. Dergisi**, Sayı 3, Sonbahar 2003, s.1-4. (Andonis Y. Pavlidis, "20. Yüzyılın Ortalarında İstanbul'daki Diasporanın ve Trakya'daki Azınlığın Eğitimi", **EL.E.I.E. Eğitimi Tarih Konuları Dergisi**, Sayı 3, Sonbahar 2003, s. 1-4.)

²⁵⁶ Pavlidis, **a.g.m.**, s.5

okullara düzenli olarak müfettişler gönderilmesi ve denetlemelerde bulunulmasıyla çözülebileceğini önermişti. Papanuços, İstanbul'da eğitim veren 44 Rum ilkokulunda eğitim gören 4577 öğrencinin ve 257 öğretmenin olduğunu belirterek eğitici/eğitilen oranının 1/18 olduğunu, aynı oranın Yunanistan'da ise 1/55 olduğunu belirtmişti.²⁵⁷ Yunanistan Eğitim Bakanlığı Genel Sekreteri Evangelios Papanuços'un İstanbul'daki eğitim oranlamasının Yunanistan'a göre daha iyi durumda olduğu sonucunu elde ettiğini söylemek mümkündür.

1952 yılında kültürel anlamda yaşanan bir diğer gelişme, Yunanistan'da bulunan körler okulu müzik şefi Striglis'in, 23 Temmuz 1952 tarihinde Türkiye'yi ziyareti olmuştu. Ziyaret amacının, Türkiye ve Yunanistan'daki körler okulları arasında bir münasebet kurmak olduğunu belirten Striglis, Eylül ayında Yunanistan'dan getireceği kör talebelerine konser verdireceğini açıklamıştı.²⁵⁸

İstanbul Rumlarının çıkardığı Embros (İleri) Gazetesi; 1952 yılında Beyoğlu, Yüksek Kaldırım, Galip Dede Caddesi, No:103'te yayınlanmaya başladı. 6-7 Eylül 1955 olayları sırasında matbaası tamamen tahrip edilen gazete kısa süre içinde tekrar yayınlanmaya başladı.²⁵⁹

1953 yılında imzalanan Balkan Paketi'nin oluşturduğu karşılıklı güven ortamında Türkiye ve Yunanistan arasındaki ziyaretlerin arttığı söylenebilir. Dünya ordulararası futbol şampiyonasının final karşılaşmalarından ikincisi 22 Mart 1953 tarihinde Ankara 19 Mayıs stadında on beş bini aşan bir seyirci kitlesi önünde Türk ve Yunan takımları arasında gerçekleştirildi. Hollandalı, Belçikalı ve Fransız hakemlerce yönetilen maç 1-0 Türk takımı lehine sonuçlandı.²⁶⁰

²⁵⁷ Pavlidis, **a.g.m.**, s.7-8.

²⁵⁸ "Yunanistan'daki körler okulu müzik şefi geldi", **Milliyet**, 24.07.1952, s.3

²⁵⁹ Arslan,**a.g.e.**,s.174

²⁶⁰ "Ordu takımımız Yunanistan'ı 1-0 yendi", **Milliyet**, 22.03.1953, s.5

Türk futbol takımı Fenerbahçe ve Yunan takımı A.E.K arasında 5 Nisan 1953'te Panatinaikos Stadı'nda yapılan maç 4-1 Yunanistan üstünlüğü ile sona erdi. Maçı izlemek için stada 12000 seyirci katıldı.²⁶¹

Türk, Yunan ve Yugoslav milli atletizm takımlarının katılımıyla 1 Temmuz 1953 tarihinde Atina'da yapılan "Üçlü Balkan Yarışmaları" sonucunda 800 metrede Ekrem Koçak, 1500 metrede Cahit Önal, 10000 metrede Osman Coşğul birinciliği elde ettiler. Tüm yarışmaların sonunda yapılan toplam puan sıralamasına göre; Yugoslavya birinciliği, Yunanistan ikinciliği, Türkiye ise üçüncülüğü elde etmiştir.²⁶²

İstanbul'da yapılması düşünülen Rum Patrikhanesi inşası için Amerika'daki Yunanlılar bir balo düzenleyerek para toplamışlardır. Balo Tertip Heyeti Fahri Başkanlığı Amerika'daki Türk Büyükelçiliği'ne teklif edilmiş ve teklif Başbakan Müsteşarı Salih Korur'un 4 Temmuz 1953 tarihli onayıyla kabul edilmiştir.²⁶³

25 Ağustos 1953 tarihli Milliyet Gazetesi'nde çıkan habere göre; İstanbul enternasyonal tenis turnuvalarına katılan 18 erkek, 1 kadın yabancı tenisçi arasında Yunanistan'ı temsilen L. Stelyos yer almıştır. Lazare Stelyos, 14-25 Ağustos tarihleri arasında yapılan ilk turnuvada ve 5-14 Eylül 1947'de yapılan ikinci tenis şampiyonasında tek erkekler şampiyonluğunu kazanmıştır. Stelios, 21-30 Ağustos tarihleri arasında yapılan üçüncü turnuvaya da katılarak çift erkekler galibi olmuştur.²⁶⁴

Yunan Basın Yayın Genel Müdürlüğü üst düzey yöneticilerinden Hristos Hristidis, Müslüman azınlığa yönelik Yunan basınının tutumu ile Türk basınına karşılaştırmak üzere 1953 yılında İstanbul'a giderek Hürriyet gazetesi başta olmak

²⁶¹ Embros, 6 Nisan 1953, s. 4. (İleri, 6 Nisan 1953, s. 4.)

²⁶² "Atina'da yapılan üçlü balkan yarışmalarında üçüncü geldik", **Milliyet**, 01.07.1953, s.5

²⁶³ İstanbul'da yapılması düşünülen Rum Patrikhanesi için para toplamak amacıyla Yunanlıların yaptıkları faaliyetler, **BCA**, 30.10.00.00_199.733.7., Bkz. EK-29

²⁶⁴ "İstanbul enternasyonal tenis turnuvalarına umumi bir bakış", **Milliyet**, 25.08.1953, s.5

üzere çeşitli Türk gazetelerinde çalışmıştır.²⁶⁵ Hristidis'in Türkiye'de yürüttüğü çalışmaların ardından Müslüman azınlığın eğitim ihtiyaçlarına yönelik aşağıdaki önerileri getirmiştir:

1- Yerel yetkililerin bazı kesin düzenlemeler yaparak Trakya'daki azınlık halkı, eğer kendileri de isterlerse "Türk" olarak tanımlamaları,

2- Başbakanlık Basın Yayın Genel Müdürlüğü'ne istekte bulunularak ve Batı Trakya konularının yakından takip edilerek bu konuda yayın yapılması,

3- Üç üyeli bir komisyon oluşturulup Batı Trakya'daki tüm azınlık problemlerinin toplanarak üçer aylık periyotlar halinde devlete sunulması ve bu sorunlara çözüm bulunması,

4- Acilen alınacak tedbirler kapsamında; genç Türk nüfusun lise ve üniversite eğitimlerinin sağlanması için burs verilmesi ve bu amaçla hükümet tarafından bir açıklama yapılması.²⁶⁶

Hristidis'in bu ciddi görüşlerini de dikkate alan Papagos Hükümeti'nin, 1954 yılında meclis oylamasından geçirerek çıkardığı 3065/1954 sayılı kanunla birlikte Yunanistan'da ilk kez Müslüman Okulu yerine Türk Okulu terimi kullanılmaya başlanmıştır.²⁶⁷

Yunan-Türk Karma Heyeti'nce 19-30 Nisan 1954 tarihleri arasında yapılan görüşmeler, gizli olarak nitelendirilmiştir ve komisyon toplantı tutanakları 39 sayfalık el yazması metinde yazılmıştır. Görüşmeler neticesinde İstanbul ve Trakya'daki okullarda okutulacak kitaplar başta olmak üzere; öğretmenlerin

²⁶⁵ Kostis A. Çiumis, **İ Musulmaniki Mionotita Tis Thrakis (1950-1960)**, Ekdotikos İkos Ant. Stamuli, Selanik, 2006, s.90. (Kostis A. Çiumis, **Trakya Müslüman Azınlığı (1950-1960)**, Ant. Stamuli Yayınevi, 2006, s. 90.)

²⁶⁶ a.g.e., s.96-97

²⁶⁷ Kostis A. Çiumis, "*İ Metanastevsi Ton Musulmanon Apo Ti Ditiki Thraki Stin Turkia Tin Periodo 1953-1954 Ke İ Epiptosis Tis Stis Ellinoturkikes Shesis*", **Praktika 19. Panelliniu İstoriku Sinedriu, 29 Eos 31 Maiu 1998**, Selanik, 1999, s.340. (Kostis A. Çiumis, "*Müslümanların Batı Trakya'dan Türkiye'ye 1953-1954 Dönemindeki Göçü ve Yunan-Türk İlişkilerine Etkileri*", **19. Yunan Tarih Kurultayı Zabıtları, 29-31 Mayıs 1998**, Selanik, 1999, s. 340.)

sorunları, her iki azınlığın isim sorunu gibi çeşitli konularda anlaşmaya varılarak 1 Mayıs 1954 tarihinde bir eğitim anlaşması imzalanmıştır.²⁶⁸

²⁶⁸ Çiumis, **a.g.e.**, s.100.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KIBRIS SORUNUNUN ORTAYA ÇIKMASI VE TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİ (1954-1960)

4.1. Kıbrıs Sorununun Ortaya Çıkması (1954)

Nüfusunu Ortodoks Rumlar ile Müslüman Türklerin oluşturduğu Kıbrıs Adası, 1571'den 1878'e kadar Osmanlı egemenliğinde kalmıştır. Daha sonra ada, 1878 yılındaki Osmanlı-Rus Savaşı sırasında, İngiltere'nin Osmanlı'ya verdiği diplomatik desteğin bedeli olarak İngiliz geçici yönetimine bırakılmıştır.²⁶⁹

İoannis Katapodis'e göre; 1878 yılında İngiltere ile Osmanlı arasında İstanbul'da yapılan gizli bir anlaşma gereği Kıbrıs Adası yıllık 93.000 liraya İngiltere'ye kiralanmıştı. Aynı yılın Temmuz ayında Sör Garnet Wolseley, İngiltere'nin Kıbrıs Adası'na gönderdiği ilk "Sömürge Valisi ve Askeri Komutanı" sıfatıyla adaya gelmiştir. Sör Wolseley'in adaya varışından birkaç gün sonra günlüğünde yazdığı sözler ise o dönem İngiltere'sinin gözündeki Türk imajını gözler önüne sermek açısından manidardır: "Buraya gelen herkes aynı şeyi söylüyor; Ada'nın yüzü, Osmanlılar tarafından yıkılan refahın geçmişi ile mühürlenmiş. Türk atının geçtiği her yer bir daha filiz vermeyecek şekilde tahrip olmuş. Türkler burayı yalnızca yıkmakla kalmamış, beceriksizce başkalarının da buraya hayat vermesini ve bir şeyler üretmelerini engellemişler."²⁷⁰

1878 yılında adanın Osmanlı tarafından İngiltere'ye kiralanmasıyla başlayan süreç, İngiltere'nin Birinci Dünya Savaşı sırasında 5 Kasım 1914'te Osmanlı'nın karşı cephede savaşa girmesini bahane göstererek adayı ilhak ettiğini bildirmesiyle devam etmiştir. Osmanlı ise bu olayı yalnızca protesto etmekle yetinmiştir. İngiltere

²⁶⁹ Gürel, a.g.e., s. 53.

²⁷⁰ İoannis G. Katapodis, **Teseris Eones Diplomatikis Drastiriotitos Ston Evropaiko Horo 1648-1959**, Eptalofos ABEE, Atina, 1996, s. 815. (İoannis G. Katapodis, **Avrupa Ülkesinde Dört Asırlık Diplomatik Faaliyetler 1648-1959**, Yeditepe Yayınları, Atina, 1996, s. 815.)

adayı bu tarihten itibaren sömürge geleneğine uygun olarak yönetmeye başlamıştır.²⁷¹

1913 yılında İngiltere, Başbakan Lloyd George ve Winston Churchill tarafından ilk defa Elefteros Venizelos'a belirli değiş tokuşlar karşılığında Kıbrıs'ı Yunanistan'a bırakmayı teklif etti. Bu teklif Venizelos tarafından hemen kabul edilse de, sonrasında patlak veren Yunan-Bulgar savaşı, anlaşmanın yapılamadan iptal edilmesine sebep oldu. İngiltere tarafından ikinci bir resmi teklif ise 1915 yılında Yunanistan'ın tarafsızlığını bozup savaşa girmesi koşuluyla Kıbrıs'ın Yunanistan'a verileceği yönünde yapıldı. Ancak Yunan Hükümetinin bu şartı reddetmesi sebebiyle teklif geri çevrildi.²⁷²

24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Antlaşması'nın ülkeye ilişkin hükümlerinin 20'nci maddesinde yer alan "Türkiye, İngiliz Hükümetince 5 Kasım 1914 tarihinde ilan edilen, Kıbrıs'ın İngiltere'ye katılımını tanıdığını bildirir"²⁷³ ifadesi Türk-Yunan ilişkilerinde kilit rol oynayacak olan Kıbrıs'ın, Lozan'daki statüsünün bilinmesi açısından önemlidir.

Dimitris Mihalopoulos'a göre, Kemal Atatürk'ün Çağdaş Türkiye'si Lozan Antlaşması'ndan sonra revizyonist siyasetinden vazgeçerek kendi kabuğuna çekildi. Hilalin gölgesinde yaşamak isteyen Kıbrıslı Türkler, anavatana yerleşme fikrine karşı değillerdi. Böylece, 1920 yılında adadan Anadolu'ya doğru bir göç dalgası başladı ve bu göç dalgasını 1931 İsyanı da tetikledi. Bilindiği üzere 1925 yılında İngiliz sömürgesi haline gelen Kıbrıs'ta, 1931 yılı Ekim ayında Yunan asıllı ada halkının, hükümetin ada nüfusu üzerine ekonomik baskısını protesto etmek için başlattığı gösteriler, kısa sürede Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesi talebiyle birlikte şiddet eylemlerine dönüştü. O dönemde Kıbrıslı Türkler, Kıbrıslı Rumların aleyhine bir tavır sergilemiyorlardı. Aksine onları destekler gibi görünüyorlardı ve bütün bu eylemler sömürge hükümetine yani İngiltere'ye yönelikti. Adada yaşanan kargaşa nedeniyle Kıbrıslı Türklerin başlattıkları göç dalgası, Türkiye basınına, adadan

²⁷¹ Mehmet Hasgüler, **Kimin Adası? Kıbrıs'ın Akisi 1954-1968**, Nobel Yayın Dağıtım, 2005, s. 15.

²⁷² Katapodis, **a.g.e.**, s. 816.

²⁷³ Meray, **a.g.e.**, s. 7.

kaçma eğilimi olarak yansımıştı. 1931 isyanı ve sonrasında otoriter rejimin adada uyguladığı baskılara rağmen ekonomik alanda olumlu gelişmeler yaşandı. Ankara Hükümeti'nin İkinci Dünya Savaşı süresince ustaca uyguladığı tarafsızlık politikası, yeşil adaya ilgisinin canlanmasına yol açtı. Çatışmanın ilk yıllarından itibaren, adadaki Türk azınlığın geleceğine dair endişelerini bahane eden Türk hükümetinin, adanın İngiltere tarafından Yunanistan'a terk edilmesini onayamayacağı açıktı. Diğer bir deyişle Ankara Hükümeti, İkinci Dünya Savaşı ile birlikte Kıbrıs'taki İngiliz sömürgesine karşı aktif olarak mücadeleye girdi ve bu göç dalgasının azalması için çaba harcadı.²⁷⁴

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Amerikan yardımları ile kendine gelen Yunanistan'ın, Megali İdea (Büyük Ülkü) hedefleri içinde yer alan Kıbrıs'ın anavatan Yunanistan ile birleşmesi (Enosis) talebi, 1950 yılı itibariyle gündeme gelmeye başlamıştır.²⁷⁵

Kıbrıs Kilisesi, 15-22 Ocak 1950 tarihleri arasında adanın Yunanistan'a bağlanması konusunda, halkın görüşünü ortaya koymak için bir referandum yaptı. Resmi olarak 15 Ocak'ta başlayıp 22 Ocak'ta biten halk oylamasına, 18 yaş ve üzerindeki tüm kadın ve erkekler katılabilirlerdi. O tarihte adada yaşayan sömürgecin nüfusu 488.000 kişiydi. İngiltere'nin 1946 yılında yaptığı nüfus sayımına göre; adada 361.199 Yunan (%80,2), 80.548 Türk (%17,9), 8.367 Ermeni ve Maruniler (%1,9) yaşamaktaydı.²⁷⁶ 1950 yılında yapılan oylamaya katılan 224.747 Kıbrıslı Rum'dan 215.208'i (yaklaşık %96) adanın Yunanistan'a bağlanması lehine oy kullandı. Geriye kalanlar ise genellikle devlet memuru oldukları için oylamaya katılmaktan korkmuşlardı. Bir diğer önemli olay da Ermenilerin pek çoğu ve sınırlı sayıda Kıbrıs

²⁷⁴ Dimitris Mihalopoulos, **Elada Ke Turkia 1950-1959**, Ekdoseis Roes, Atina 1989, s.17. (Dimitris Mihalopoulos, **Yunanistan ve Türkiye 1950-1959**, Roes Yayınları, Atina 1989.)

²⁷⁵ Oğuz Kalelioğlu, **Kıbrıs Barış Harekatı ve Gazimagosa Savunması (15 Temmuz-15 Ağustos 1974)**, Çetin Matbaacılık, Ankara, 2011, s. 13.

²⁷⁶ Ermeniler adaya Ortaçağ'da yerleşmişlerdi. Adada yaşayan Ermeniler'in 3.686'sı Gregoryen, geri kalanları ise Ermeni Ortodoks Kilisesi'ne bağlıydı veya Protestan'dı. Maruniler ise Lübnan'dan gelmişlerdi. İlk başlarda sayıları fazla iken 20. yüzyıl ortalarında sayıları azaldı ve 1946 nüfus sayımında sayıları 2.083 olarak belirlenmiştir. Maruniler'in dini lideri halen Lübnan'da bulunmaktaydı. 1946 yılında Kıbrıs'ta yaklaşık 1000 Katolik Rum ve 654 Anglikan yaşıyordu ve onlar adanın tarihi serüveninden bir iz taşıyorlardı. Kıbrıs Türklerinin hemen hepsi Sünni idi ve aralarında hiçbir itilaf yoktu. Çünkü Osmanlı'nın 1571 yılında adayı fethinden sonra gelmişlerdi. Mihalopoulos, **a.g.e.**, s. 18-19.

Türk'ünün, adanın Yunanistan'a bağlanması umudunu taşımasıydı. Bu olay Amerika'nın Port Said/Mısır Konsolos Yardımcısı Philip Ernst'ün 1947'de Kıbrıs'a gerçekleştirdiği gezi sonrasında ABD Dışişleri Bakanlığı'na yazdığı Kıbrıs raporunda belirtilmiştir. Ernst, Zengin Ermenilerin İngiliz egemenliğini istemelerine rağmen, geri kalan nispeten daha fakir Ermenilerin ise Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanmasını arzu ettiklerini vurgulamış; adada Yunanlılar ile barış ve uyum içerisinde yaşayan Türklerden bazılarının ise Kemal'in bizzat kendi girişimleriyle başlattığı laiklik sürecinin zamanla tamamlanmasının ardından Anavatan'a karşı olan güvensizlikleri nedeniyle adanın Yunanistan'a bağlanması taraftarı olduklarını belirtmiştir. Kıbrıslı Türklerin büyük çoğunluğunun ise Enosis (İlhak) karşıtı olduğunu vurgulamıştır. Bu karşıtlığın sebebi, Kıbrıslı Rumların anavatanı olan Yunanistan'ın dünyanın en fakir ülkesi konumunda olması ve Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanma olasılığı neticesinde yaşam standartlarının ciddi bir biçimde düşüş tehlikesiyle karşı karşıya olmasıydı. Türklerin bu tutumu karşısında Kıbrıs Kilisesi 3 Mart 1950 tarihinde referandum sonuçlarına dayanarak aldığı kararla Yunanistan'a, İngiltere'ye ve ABD'ye büyükelçilik gönderme kararı aldı. Kutsal Sinod tarafından büyükelçi ve üyeleri belirlendi. Ancak kilisenin aldığı bu karar Kıbrıs kilisesi ile Girne Mitropoliti Kiprianos'u, yardımcıları Nikolaos Lanitis, Savas Loizidis ve Sekreter Georgios Rosidis'i karşı karşıya getirdi. 1948 yılında II. Makarios tarafından da tavsiye edilen milli mücadelenin dış ülkelerde de koordinasyonunun sağlanması amacıyla ortaya atılan elçilik fikri 27 Nisan 1950'de meclise sunuldu.²⁷⁷

1950 yılı referandumunun ardından kısa bir süre sonra Başpiskopos II.Makarios öldü. Yerine 20 Ağustos 1950 tarihinde yeni başpiskopos olarak Kiti Mitropoliti III.Makarios seçildi. Genç başpiskopos göreve geldiğinde henüz 37 yaşındaydı. Atina ve Boston üniversitelerinde eğitim görmüş genç başpiskopos, hırslı ve istekliydі. Başpiskoposluk makamına çıkış töreninde halka yaptığı konuşmada, adanın Yunanistan'a bağlanması için elinden gelen her şeyi yapacağı konusunda yemin etmişti. Daha da önemlisi Makarios, konuşmasında şunları ifade etti: "Bu kutsal kubbe altında, inançla, aziz yeminimizi edelim. Taviz vermeyeceğiz! Taviz vermeyeceğiz! Uzlaşma yok! Zorbalığı ve şiddeti engelleyeceğiz. Artan

²⁷⁷ Mihalopoulos, a.g.e., s. 18-21.

cesaretimizle, bize göz dikenlere karşı namuslu duruşumuzu sergileyeceğiz; ilhak ve yalnızca ilhak”²⁷⁸

Kıbrıs Başpiskoposu Makarios, 1951 yılında Yunan Subayı Grivas’ı Kıbrıs’a davet etmiş ve ona Rum Gençlik Teşkilatı PEON’u organize etme görevini vermişti. PEON, zararlı faaliyetleri ve tahrik edici tutumundan dolayı İngiliz Hükümeti tarafından kapatıldıktan sonra EOKA ismini alarak yeniden Makarios’un hizmetinde faaliyet göstermeye devam etmiştir. Yeraltında hastane kuracak kadar modern cihazlarla donatılmış olan ve Kıbrıs Adası’nın her tarafında teşkilatlanmış olan EOKA, sadece Türkler ve İngilizlere karşı değil aynı zamanda kendi prensiplerini kabul etmeyen Kıbrıslı Rumlara karşı da gasp ve saldırılarda bulunmuştur.²⁷⁹

Nikos Psiruki’e göre; EOKA’nın Kıbrıslıların körelmiş milli vicdanına giden yolu tarafsızca temizlemek amacıyla ortaya çıktığı belirtilirken, örgütün yemini ise şöyledir:

“Baba-Oğul-Kutsal Ruh (Agia Triada) adına yemin ederim ki;

- Kıbrıs’ın İngiltere boyunduruğundan kurtulması için tüm gücümle mücadele edeceğim ve bu yolda hayatımı feda edeceğim.
- Hiçbir bahaneyi öne sürmeksizin mücadelemden vazgeçmeyeceğim ve mücadele amacına ulaşıncaya kadar örgüt liderinin tüm emirlerine uyacağım.
- Örgüt liderinin ve yalnızca onun tüm emirlerine tam itaat edeceğim.
- Yakalanmam durumunda sırrımı tamamen saklayacağım, örgütün sırlarını ve kendi mücadelemın adını tutacağım ve kesinlikle itiraf etmeyeceğim.
- Kendi bilgim ve örgüt liderinin bilgi ve yetisi dahilinde, örgütün hiçbir emrini yahut sırrını açıklamayacağım.

²⁷⁸ Psirukis, **İstoria Tis Singhronis Elladas 1940-1967**, s. 260-261. (Psirukis, **Modern Yunanistan Tarihi 1940-1967**, s. 260-261.)

²⁷⁹ Fulya Yurdağün, **1955-1965 Yıllarında Türkiye Basınında Kıbrıs Sorunu**, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları, İstanbul, 2008, s. 23.

- Faaliyetlerim yalnızca mücadelem doğrultusunda olacak ve kendi menfaatime veya parti çıkarına yönelik olmayacak.

- Eğer bu yeminimi çiğnersem ŞEREFSİZ olayım ve en büyük cezayı çekeyim.”²⁸⁰

Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında imzalanan Balkan Antlaşması'nın, 9 Ağustos 1954 yılında imzalanan Bled Antlaşması ile bir ittifaka dönüştürülmesinden bir hafta sonra 16 Ağustos 1954'te, Yunan Hükümeti, Kıbrıs sorununu Birleşmiş Milletler'e taşıyarak ada halkına self-determinasyon (kendi mukadderatını kendi tayin etme) hakkı verilmesini istemiştir.²⁸¹

Büyük Britanya Hükümeti'nin, Kıbrıs Sorunu'nun gündeme getirilmesine ısrarla karşı çıkmasından sonra, Kıbrıs Rum yönetiminin sert baskıları ve Yunan toplumunun ortak fikri karşısında Papagos Hükümeti sorunu BM gündemine taşımaktan başka çözüm yolu olmadığını düşündü. Karşıt emarelere rağmen, Yunan Hükümeti ve diplomatik çevrelerinde Türkiye'nin Kıbrıs sorunu ile ilgilenmediği görüşü hakimdi. Bu nedenle BM'ye yapılan başvurudan Yunanistan lehine sonuç çıkması ihtimali olduğuna inanıyorlardı. Hükümet ve Dışişleri Bakanlığı yetkilileri, Batı Trakya'da verilecek birkaç taviz ve Amerikan mali yardımının Türk Hükümeti'ni tatmin edeceği yönünde öngöründe bulunuyorlardı. Bu öngörüyü, Dışişleri Bakanlığı Genel Müdürü Aleksis Kirou da kardeşinin gazetesi olan Estia (Yurt) gazetesinde hararetli bir biçimde desteklemiştir. O dönemde Yunanistan'ın NATO Temsilcisi Panagiotis Pipinelis ise bu öngörüye karşı çıkıyordu. Yunan Hükümeti, ABD'nin iyi niyetli tarafsızlığını da hesaba katarak 16 Ağustos 1954'te BM Genel Kurulu'na başvuruda bulundular. Yunanistan Başbakanı Papagos, Kıbrıs Sorunu'nun BM 9'uncu Genel Kurulu'nda görüşülmesini talep etmiş ve İngiliz himayesinde, hakların eşitliği ve Kıbrıs Adası halkının kendi kaderini tayin etmesi ilkesinin uygulanmasını talep etmiştir. Ayrıca Kıbrıs nüfusunun binlerce yıldır Yunan olduğunu ifade etmiştir. Bundan sonra adanın tarihi ve demografik

²⁸⁰ Psirukis, **İstoria Tis Singhronis Elladas 1940-1967**, s. 294. (Psirukis, **Modern Yunanistan Tarihi 1940-1967**, s. 294.)

²⁸¹ Fahir Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 640.

unsurlarının tanımlamış ve Kıbrıs Rumlarının Yunanistan ile birleşme çabaları üzerinde durduktan sonra Büyük Britanya ile olan uzlaşmazlığın altını çizmiştir. Fakat başvurudan biraz önce, Amerikalıların konuya iyi niyetli bir tarafsızlıkla yaklaşacağı teorisi çökmeye başlamıştı. 28 Temmuz'da ABD Dışişleri Bakanı John Foster Dulles, Yunanistan Başbakanı Papagos'a başvuruyu iletmemesini öğütlemiş ve sorunların çözümü için ABD'nin dostane arabuluculuğunu teklif etmiştir. Sonrasında Papagos, ABD Başkanı'na şahsi bir mektup göndererek sorun BM'de görüşüldüğü sırada tarafsızlığını korumasını talep etmiştir. 24 Eylül 1954'te BM genel kurulu gündeminde Kıbrıs oylaması yer aldı. Yunan talebi, sosyalistlerden, Asya kökenliler ve Latin Amerika devletlerinden 30 olumlu oy topladı. Batı Avrupa devletleri ve ABD ise aleyhte oy verdiler. Bazı devletler ise oylamadan kaçındılar.²⁸²

Bunun üzerine 14 Aralık 1954 tarihinde Kıbrıs sorunu, BM siyasi komitesinde görüşülmeye başlandı. Türkiye temsilcisi Selim Sarper, Kıbrıs Adası'nın Yunanistan'a verilmeyeceğini bildirdi. Bu açıklama üzerine Yunanlar, Selanik'te bulunan Atatürk'ün doğduğu evin önünde, Türkiye, İngiltere ve Amerika aleyhinde gösteriler düzenlediler. Bu protesto gösterileri karşısında Türk Hükümeti ılımlı tutumunu koruyordu.²⁸³

Yunanistan'ın, Kıbrıs'da self-determinasyon (kendi yazgısını belirleme) uygulanması talebi karşısında, 17 Aralık 1954 tarihinde toplanan BM Genel Kurulu, konuyu "şimdilik" müzakere etmeme kararı aldı.²⁸⁴

Balkan Paketi'nin yarattığı dostluk havasına gölge düşürmesinden çekindiği için, "Kıbrıs Sorunu" diye bir sorun olmadığını ileri süren Adnan Menderes, bu gelişmelerin ardından Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'yu, Kıbrıs davasında Türklerin haklılığını ortaya koyacak tezleri araştırmakla görevlendirdi. Dışişleri Bakanlığı'nda bu amaçla kurulan Kıbrıs Komisyonu'nun amacı; Kıbrıs üzerinde en az Yunanistan kadar hak sahibi olduğumuzu belgeleriyle kanıtlayarak dünya

²⁸² Çiumis, a.g.e., s. 129-131.

²⁸³ Feroz ve Bedia Turgay Ahmad, **Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi (1945-1971)**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1976, s. 131.

²⁸⁴ Erol Mütercimler-Mim Kemal Öke, **Düşler ve Entrikalar Demokrat Parti Dönemi Türk Dış Politikası**, Alfa Yayınları, 2004, s.309

kamuoyuna duyurmak ve sorun çözülmüncye kadar Kıbrıs Türklerine gerekli her türlü yardımı yaparak baskıya dayanma güçlerini arttırmaktı. Yaptığı çalışmalar sonunda Komisyon, Kıbrıs konusunda Türk görüşünü anlatan Beyaz Kitap'ı hazırlatarak dış temsilciliklere gönderdi.²⁸⁵

Yunanlar, BM Genel Kurulu'ndan çıkan karardan hoşnut olmadıkları için yine faaliyete geçtiler. 1955 yılı Mart ayı itibariyle Kıbrıs'taki terör eylemleri hız kazandı. Kıbrıs'ta Yunan halkını ezen sömürgeci devlet pozisyonundan kurtulmak için İngiltere, Türkiye'yi de Kıbrıs meselesinde taraf haline getirdi. Bu amaçla 1955 yılı Haziran ayında Türkiye ve Yunanistan'ı Kıbrıs sorununu görüşmek için Londra'ya davet etti. Bu davet üzerine Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasındaki görüşmeler, 27 Ağustos 1955'te başladı. Londra Konferansı'ndaki Türk tezi; Kıbrıs Adası'nın Türkler'e verilmesi yönündeydi. Yunan tezi ise Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanmasını (Enosis) savunuyordu. Londra Konferansı'nda yapılan görüşmeler uzadıkça, soruna taraf olan toplumların sınırları iyice geriliyor ve basın yoğun bir biçimde bu konuyla meşgul oluyordu.²⁸⁶ Londra'daki üçlü görüşmeler 7 Eylül'e kadar sürdü ancak yapılan toplantılar hiçbir sonuç vermiyordu. Bu arada 6 Eylül günü Türkiye'de, özellikle İstanbul ve İzmir'de ülkedeki Yunan unsuruna karşı olaylar başladı.²⁸⁷

4.2. 6-7 Eylül Olayları (1955)

Türkiye ve Yunanistan Dışişleri Bakanları'nın, Kıbrıs'ın geleceğini belirlemek için bir araya geldiği bu Konferans sırasında, 6 Eylül tarihli İstanbul Ekspres Gazetesi'nde çıkan, Atatürk'ün Selanik'teki evinin bombalandığı yolundaki

²⁸⁵ Hüseyin Bağcı, **Türk Dış Politikasında 1950'li Yıllar**, ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayınları, Ankara, 2001, s.107-109.

²⁸⁶ Eroğul, **a.g.e.**, s. 123-124.

²⁸⁷ Katapodis, **a.g.e.**, s. 817.

haber, “6-7 Eylül Olayları” olarak bilinen ve azınlıklara yönelik olarak iki gün süren saldırıların tetikleyici unsuru olmuştur.²⁸⁸

Bu olayların ortaya çıkış hikayesi, Stefanos Çaparos tarafından şöyle anlatılmaktadır:

“Türkler’in 1922 yılında Yunanlılara karşı elde ettikleri zaferin yıldönümünü kutlamaları nedeniyle Türkiye Başbakanı Adnan Menderes’in 30 Ağustos 1955 tarihinde, İstanbul’da halka yaptığı konuşma esnasında kullandığı Yunan karşıtı bir söz, Türk Halkı’nı Yunanlara karşı kışkırtırken, Rum Diasporası arasında şaşkınlık yarattı. 3 Eylül 1955’te, yani 20. Uluslararası Selanik Fuarı’nın açılış gününde Türkiye’nin Selanik Konsolosunun eşi Yunanlı foto muhabiri Bay Kiriakidis’e Yunanistan’daki görev sürelerinin kısa bir süre sonra sona ereceği ve İstanbul’a dönecekleri için kendisine hatıra olarak Türk Konsolosluğu binasının ve Kemal Atatürk’ün doğduğu evin bir dizi fotoğrafını sipariş etti. Yunan Hükümeti bu binaları kendi inisiyatifiyle satın alarak restore etmiş ve Türk Halkına bir dostluk göstergesi olarak Türkiye’ye hediye etmişti. Daha sonra bu fotoğrafları Yunanlıların oyunu olarak bilinen ünlü “bomba eyleminde” kullanmak için tahrif ettiler. 5 Eylül 1955 akşam saat 10 sıralarında Atatürk’ün evine komşu olan Türk konsoloslğunun bahçesinde meydana gelen patlamada, evin kapı ve pencerelerin camları kırıldı. Bomba eylemi neticesinde binaya ise hiç zarar gelmedi. Sonradan kabul edildiği gibi bu olay, İngiliz İstihbarat Teşkilatı’nın yardım ve teşviki ile Türklerin önceden hazırladıkları bir plandı. Bomba eylemi planını gerçekleştirecek uygun kişilerin bulunması ve Yunanistan’ın bu olayla ilgili zan altında bırakılması için Ankara’daki hükümet tarafından Gümölcine Konsolosu’na bir emir verildi. Gümölcine Konsolosu, güvenilir arkadaşı olan Yunanistan’daki Liberal Parti Milletvekili Faik Engin ile bu sırrı paylaştı. Faik Engin de, Selanik Üniversitesi’nde burslu olarak hukuk okuyan oğlu Oktay’ı, olayda kullanılacak patlayıcı düzeneği Selanik Konsolosu Mehmet Ali Balin’e götürmesi için görevlendirdi. Balin de patlayıcı düzeneği Konsolos Yardımcısı Mehmet Ali Tekinoğlu’na teslim etti. Mehmet Ali Tekinoğlu da bombayı 5 Eylül 1955 akşamı düzeneği yerleştirecek olan konsolosluk

²⁸⁸ Macar, a.g.e., s. 196-197, Eroğul, a.g.e., s. 124.

mübaşiri Mehmet Oğlu Hasan'a teslim etti. Yunan polisi, olayla ilgili derinlemesine araştırma yaptı. Soruşturmanın ardından, Türk Konsoloslğunun sert tepkilerine rağmen Mübaşir Hasan tutuklandı. Olayla ilgili basın açıklaması yapan Kuzey Yunanistan Bakanı Yardımcısı N. Vlahoyannis, basına verdiği demeçte; bomba saldırısının düzmece ve Ankara Hükümeti tarafından hazırlanan kurnazca bir oyun olduğunu söyledi. Ayrıca Vlahoyannis, Hasan'ın işbirlikçisinin Oktay Engin olduğunu açıkladı. Olayla ilgili tutuklanan Mehmet Oğlu Hasan ve Oktay Engin, suçlarını itiraf ettiler.”²⁸⁹

6-7 Eylül olaylarının nasıl geliştiğini, o dönem İstanbul'daki Patrikhane'de fotoğrafçı olarak görev yapan gazeteci Dimitrios Kaloumenos ise ayrıntılarıyla şöyle anlatmaktadır:

“Trajik 6-7 Eylül olaylarının planlanmış bir senaryoya göre ve Türk yetkililerin bilgileri dahilinde organize edilmiş mafya grupları tarafından mutlak bir doğruluk ile gerçekleştirildiği kanıtlanmıştır. Devletin taşıma araçlarıyla (trenlerle, arabalarla, gemilerle ve askeri araçlarla) Anadolu'dan Türk grupları getirilmiştir. Bu grupların aldıkları emirle, zaten olaydan günler öncesinde işaretlenen Rum dükkanlara ve evlere saldırılmasına karar verilmişti. Karanlık çöktükten sonra her şey mükemmel bir şekilde uygulanacaktı.

İstanbul Ekspres gazetesi, Atatürk'ün Selanik'teki evinin bombalandığı haberini o gün öğleden sonraki ikinci bir basımla yayımladı. Fanatik bir grup, kısa sürede Rum azınlığın geniş ölçüde yaşadığı Beyoğlu Semtine bağlı Taksim Meydanı'nda toplandı ve kısa sürede sayıları çoğaldı. Toplanan grupların liderleri, park halinde olan askeri araçlardan aldıkları malzemeleri (baltalar, bıçaklar, demir sopalar, levyeler, değnekler, metal topuzlar ve sopalar) arkadaşlarına dağıttılar. Olayların başlama saati 6 Eylül akşam üzeri 18:30 olarak belirlendi ve aynı günün gecesi saat 02.00'de bitecekti. Akşam saat 18:30'da büyük çoğunluğunu öğrencilerin oluşturduğu ilk grup harekete geçti. Olaylar öncesinde Türk dükkanları yanlışlıkla tahrip edilmesin diye boyalarla işaretlenmişti. Yunan karşıtı sloganlar atan grubu

²⁸⁹ Stefanos Çaparos, **Ekato Hronia Polemos Elladas-Turkias (1900-2000)**, Ekdotikos İkos A.A.Livanis, Atina, 1999, s. 318-320. (Stefanos Çaparos, **Yunanistan ve Türkiye'nin 100 Yıllık Savaşı (1900-2000)**, A.A.Livanis Basımevi, Atina, 1999, s. 318-320)

gören Müslüman aileler evlerinin camlarına Türk bayrakları asıyorlardı. Ardından silahlı gruplar, ellerinde demir sopalar ve topuzlarla Taksim'den başlayarak önceden işaretlenmiş Hıristiyan dükkanlarını tahrip etmeye başladılar. Diğer gruplar ise evlere ve dükkanlara giriyor ve evlerin mobilyaları ile dükkanlar içerisindeki malları sokağa fırlatıyordu. Son grup da değerli değersiz tüm eşyaları yağmalıyordu. Tüm bu olaylar Türk yetkililerin gözleri önünde, polis güçlerinin yalnızca seyretme toleransı altında gerçekleşiyordu. Yıkım olaylarının bitmesinin ardından askeri birlikler bölgeye geldi ve sıkıyönetim ilan edildi. Türk yetkililer olayları Komünist gruplara veya "Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti'ne" yüklemeye çalışıyordu. Fakat daha sonra ispat edildiği üzere, olayların başında İçişleri Bakanı Namık Gedik vardı.

Sekiz saat süren olaylarda; 4.340 dükkan ve mağaza, 110 otel ve restoran, 21 fabrika ile 27 eczane tamamen harap oldu. Kiliseler, mezarlıklar ve okullar yerle bir edilirken Patrikhane'deki mezarların çoğu açıldı. 35 kilise ve 3 Rum matbaası kullanılamaz hale geldi. 5 spor ve kültür merkezi ciddi şekilde hasar görürken 2.600 eve girilerek yağma edildi.

7 Eylül 1955 Çarşamba günü de olaylar devam etti. Öğle saatlerinde İstanbul'un Avrupa tarafında bulunan Aziz Vaftiz John Kilisesi ateşe verildi. Kiliseler ve manastırların yağmalanmasına devam edilirken Fener, Boğaz ve Adalar'daki Rum evlerine girildi ve değerli eşyalar alındı.

Olayların ertesi günü Türk hükümeti olaya sebep olan kişilerin yakalandıklarını duyurdu. Ancak tutuklananlar yalnızca olaylardan bir gün önce aflu salıverilen eski hapisane tutuklularıydı. 8 Eylül 1955 tarihinde Başbakan Adnan Menderes Türk basınına ve İngiliz The Times of London gazetesine verdiği demeçte; yaşanan olayların sorumlusunun rejim karşıtı komünistler olduğunu ifade etti. Menderes, olaylardan birkaç gün sonra olaya karışan çete liderlerini serbest bıraktı ve Hikmet Bil'i Türkiye'nin Beyrut Büyükelçiliği Basın Ataşesi olarak, Oktay Engin'i ise Ankara'daki Türk İstihbarat Servisi'nin başına atadı.²⁹⁰

²⁹⁰ Dimitrios Kaloumenos, **The Crucifixion Of Christianity: The historic truth of the incidents of September 6-7, 1955 in Constantinople (Istanbul)**, Second Edition, Atinai, Atina, 1991, s. 24-26.

İstanbul, İzmir ve Ankara’da, aynı anda başlayan bu gösteriler, Türkiye’de yaşayan Rumlara yönelikti. İstanbul’da yapılan gösteriler polisin ve askeri birlikleri kontrolünden çıkmıştı ve üç kişi gösteriler sırasında hayatını kaybetmişti. Olaylarla ilgisi bulunduğu düşünülen 3000’den fazla kişi tutuklanmış fakat kısa sürede serbest bırakılmıştı. İzmir’deki olayları İzmir Valisi Kemal Hadımlı’nın çıkardığı ve omuzlarda taşındığı söyleniyordu. Ankara’daki olaylar diğer illere göre daha kısa sürede kontrol altına alınmıştı. Bu olayların sonuçları, iç ve dış politikada DP’nin büyük sorunlar yaşamasına neden olmuştu. Hatta bu olaylar nedeniyle DP yöneticileri askeri mahkemede yargılanmışlardı. Duruşmalar sırasında, Başbakan Menderes’in özel danışmanı Hayrettin Sümer, dönemin Devlet Bakanı Mükerrer Sarol’un kendisine “Biz onlara gösteri yapmalarını söyledik, ama böylesine demedik. Zaten Türk’e vur desen, öldür anlıyor” dediğini ifade etmişti. Hayrettin Sümer’in bir diğer iddiası da; Adnan Menderes’in özel sekreterinin kendisine “cinayet işlediler ve şimdi de ellerini yıkayarak temizlemeyi deniyorlar” şeklindeki ifadesiydi. Bu nedenlerle, Türk siyasi tarihinde 6-7 Eylül olaylarının, Demokrat Parti tarafından organize edildiği görüşü hakimdir.²⁹¹

İstanbul’daki Alman ve İngiliz Başkonsolosluklarının raporlarına göre; Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes, İçişleri Bakanı Namık Gedik, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay, Londra Konferansı üzerinde baskı oluşturmak amacıyla, 6-7 Eylül saldırılarına katılmışlardı. Amerikan Konsoloslugu’nun raporuna göre ise; hükümetin saldırı harlıklarına katkısına değinildikten sonra 6-7 Eylül Olaylarının büyümesini, güvenlik güçlerinin pasifliği ya da donanımsızlığına değil de hükümetin olaylara müdahale edilmemesi konusundaki talimatlarına dayandırmaktadır.²⁹²

Yunan Hükümeti Batı Trakya’da yaşayan Müslüman azınlığa yönelik olası bir misillemeye karşı sıkı önlemler almıştı. Dışişleri Bakanlığı’na vekalet eden Panayotis Kanellopoulos, 7 Eylül tarihinde Türkiye maslahatgüzarını Atina’ya davet

(Dimitrios Kaloumenos, **Hıristiyanlığın Çarmıha Gerilişi: İstanbul’da 6-7 Eylül 1955 Olaylarının Tarihi Gerçeği**, İkinci Basım, Atine Basımevi, Atina, 1991, s. 24-26.)

²⁹¹ Bağcı, **a.g.e.**, s.113-115.

²⁹² Güven, **a.g.e.**, s.73.

etti ve İstanbul ile İzmir şehirlerinde yaşanan tarihte eşi görülmemiş olaylardan dolayı Türk Hükümetinin kabinesini devretmesini istedi. Ayrıca devlet yetkililerinin, Yunanistan'da yaşayan Türk azınlığı, Yunan halkının gösterilerine karşı korumak için kesin talimat aldığını bildirdi. Kanelopoulos, Türk diplomat ile yaptığı görüşmede, Atlantik Paktı daimi konseyini toplantıya çağırarak İzmir'deki NATO üsünde görev yapan Yunan subaylarının geri çekilmesi için emir verildiğini açıkladı. Türk elçi vekili, yaşanan olaylardan dolayı duyduğu üzüntüyü ifade ettikten sonra Yunanistan'da yaşayan Müslümanların korunması için alınan önlemlerden dolayı teşekkür etti.²⁹³

6 Eylül 1955 olayları, Batı Trakya'da yaşayan Müslüman nüfus arasında, Yunanistan'daki durumlarının kötüleşmesine yönelik bir korku yarattı. Yunan tarafı, her şeye rağmen böyle bir intikam durumunun söz konusu olmadığını ifade etti. Toplumlar ve azınlıklar İstanbul'da yaşanan vandalizmi kınadılar ve bu tür eylemlerin Türk-Yunan ilişkilerine ve yaşam şartlarına olumsuz etki yaptığını belirttiler. Olayları kınayanlar arasında Gümülcine Müftüsü, Rodos Müftüsü, Rodop Tütün İmalat Kurumu Başkanı Hayrullah Efendi, Trakya Gazetesi Editörü ve Rodop Milletvekili Osman Nuri, eski milletvekili ve Milliyet Gazetesi Editörü Hamdi Hüseyin Fehmi yer almaktaydı. Nuri ve Hamdi Beyler, yaşanan olayları gazetelerinde yayınladıkları makaleler aracılığıyla da kınamışlardı.²⁹⁴

Londra Konferansı'na katılan Yunan temsilcileri 7 Eylül 1955 tarihinde matem havası içinde ülkelerine geri döndüler. 8 Eylül tarihinde NATO Genel Sekreteri Lordos İsmay ittifakın daimi konseyini toplantıya çağırdı. İsmay, 6-7 Eylül olaylarının NATO ideal ve itibarına verilen en büyük darbe olduğunu ifade etti. 12 Eylül tarihinde ise Yunanistan'ın Ankara Büyükelçiliği tarafından Türk Dışişleri Bakanlığı'na, İstanbul ve İzmir'de yaşayan Yunan azınlığa yönelik şiddet olaylarını kınayan sözlü bir nota verildi.²⁹⁵

²⁹³ Mihalopoulos, **a.g.e.**, s. 85.

²⁹⁴ Çiumis, **a.g.e.**, s. 143-144.

²⁹⁵ Mihalopoulos, **a.g.e.**, s. 86.

Demokrat Parti'nin 6-7 Eylül Olayları'ndaki rolü ile ilgili bir diğer iddia Yassıada Duruşmaları'nın 24 Ekim 1960 pazartesi günü saat 09:35'te başlayan üçüncü oturumunda ortaya atıldı. Cumhuriyet Halk Partisi Araştırma ve Yayın Bürosu Uzmanı ve aynı zamanda Fuat Köprülü'nün damadı olan Şahit Coşkun Kırca, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun Londra Büyükelçiliği aracılığıyla Başbakan Adnan Menderes'e 27-30 Ağustos tarihleri arasında şifreli bir telgraf gönderdiği ve söz konusu telgrafta; İngilizlerin, Yunanlılara kendi yazgısını belirleme vaadinde bulunma eğiliminde olduklarını gözlemlediğini, bu konuda Türk heyetinin ve gazetecilerin ellerinden geleni yaptıklarını, Başbakan'ın da ilgililere gereken emirleri vermesinde fayda olacağını yazdığını belirtmiştir. Coşkun Kırca, çıkan olaylarla NATO Daimi Delegeliği'nde görev yaparken okuduğu bu telgrafi birleştirerek yaptığı yorumda; Türk Hükümeti'nin Kıbrıs meselesinde siyaset değiştirdiğini ve bu siyasetin Türk milleti tarafından da desteklendiğini dünyaya göstermek için 6-7 Eylül olaylarının tertiplenmiş olabileceğini iddia etmiştir. Fatin Rüştü Zorlu ise Londra Konferansı sırasında Menderes'e bir telgraf gönderdiğini fakat içeriğinin iddia edildiği gibi olmadığını ifade etmiştir. Bu iddialar üzerine Başsavcı, söz konusu telgrafın bulunarak iddia dosyasına konulmasını istemiştir fakat telgraf bulunamamıştır.²⁹⁶

Yassıada'da, 19 Ekim 1960 yılında başlayan 6-7 Eylül Olayları Davası'nda toplam 76 sanığın dinlenmesinin ardından, mahkeme 5 Mayıs 1961 tarihinde sanıklar hakkındaki kararı açıkladı. Davada yargılanan on sanıktan üçü hapis cezası almıştı. Dönemin Başbakan'ı Adnan Menderes ve Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'ya 6 yıl, İzmir Valisi Kemal Hadımlı'ya 4,5 ay hapis cezası verilmişti. Diğer yedi sanık için beraat ve zaman aşımı nedeniyle davanın ortadan kalkması kararı verildi.²⁹⁷

²⁹⁶ Mehmet Arif Demirer, **6 Eylül 1955 Yassıada 6/7 Eylül Davası**, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 1995, 173-181.

²⁹⁷ Erol Mütercimler-Mim Kemal Öke, **a.g.e.**, s. 325.

4.3. Zürih ve Londra Antlaşmaları

Yunan Hükümeti, 23 Eylül 1955'te BM Genel Konseyi onuncu oturumunda Kıbrıs sorununun gündeme alınması talebinde bulundu. Başbakan Menderes, 29 Eylül 1955 yılında Yunan Başbakanı Papagos'a şahsi bir mesaj göndererek İzmir'de görev yapan Yunan subaylarının aileleriyle birlikte görevlerinin başına geri dönmelerini arzu ettiğini ve onların güvenliklerinin garanti altına alınacağını taahhüt ettiğini ifade etti. Papagos söz konusu mesaja Ekim ayı başlarında verdiği cevapta Yunan hükümetinin bağlı oldukları ittifaktan dolayı uluslararası sorumluluklarının bilincinde olduklarını fakat yaşanan olayların müttefik ilişkilerine zarar verdiğini belirterek, Atina'daki hükümet kabinesinin olaylardan dolayı maddi ve manevi tazminat talebi konusunda ısrar ettiğini bildirdi. Başbakan Papagos, 4 Ekim 1955 tarihinde vefat etti ve yerine Kral Pavlos tarafından Konstantinos Karamanlis getirildi.²⁹⁸

Yunan Kamuoyunda Karamanlis Hükümeti, 6-7 Eylül olaylarına gereken tepkinin verilmemesi, sorumluların hasıraltı edilmesi, olaylar hakkında yalan beyanatta bulunulması, Kıbrıs konusu ile ilgili gizli dosyaların Muhalefet partisi ile paylaşılmaması ve Kıbrıs konusunda İngilizler ile gizli müzakerelerde bulunulması gerekçeleriyle eleştirilerin hedefi oldu.²⁹⁹

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 1 Mart 1956 yılında çıkarılan bir kanun ile 6-7 Eylül olaylarında mağdur olanlara ödenecek tazminatın azami sınırı 60 milyon Türk lirası olarak belirlendi. Ankara'daki Yunan Büyükelçiliği, meclis tarafından belirlenen bu meblağı çok düşük bulunduğunu belirterek kanuna itiraz etti. Bunun üzerine Türk Hükümeti, tazminatın yeterli gelmemesi halinde daha yüksek bir meblağın onaylanabileceğini bildirdi. Türkiye'de bulunan konsolosluk yetkilileri Türk hükümetinin belirlediği 60 milyon lirayı az-çok tatmin edici buldular. Türkiye Millet Meclisi, 6-7 Eylül olayları mağdurlarına vergi muafiyeti tanıyan kanunu da oylamaya sundu. Ayrıca Türk Kızılayı, mağdurlara temel ihtiyaçlarını karşılamaları

²⁹⁸ Mihalopoulos, **a.g.e.**, s. 89-90.

²⁹⁹ Çiumis, **a.g.e.**, s. 153.

için para dağıttı. Bir yardım kurumu ise yardım kampanyası başlattı. Kampanya sayesinde 3.110 kişiye 4.500.000 Türk lirası dağıtıldı. 1956 yılı Ekim ayında belirlenen tazminata karşılık 2.850.000 Türk Lirası ön ödeme yapıldı. Geri kalan ödemeler de Türk Devleti tarafından hak sahiplerine hızla yapıldı.³⁰⁰

Türk Hükümeti, 1955 yılında yaşanan 6/7 Eylül olayları nedeniyle 1956 yılına, siyasi baskı altında girmişti. Bu nedenle İngiltere'nin Kıbrıs'a özerklik verilmesi çerçevesinde yaptığı girişimler karşısında önceleri oldukça yumuşak olan Türkiye'nin tavrı, özerkliğin zamanla ilhaka dönüşebileceği endişesi ve 6/7 Eylül olaylarının siyasi şantaj meselesine dönüştüğüne dair izlenimleri nedeniyle sertleşmeye başlamıştı.³⁰¹

6-7 Eylül olayları üzerine Yunanistan'ın Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na yaptığı yeni (veya ikinci) bir başvuru Birleşmiş Milletler tarafından reddedildi. Bu sırada EOKA'nın Kıbrıs'taki faaliyetleri giderek artıyordu. 1955 yılı Ekim ayında İngiltere, Kıbrıs Komutanlığı görevine General Sör John Harding'i atadı ve Harding, Makarios ile adanın geleceği konusunda ve anayasal çerçevede karşılıklı görüşmeler düzenlenmesi için girişimde bulundu.³⁰²

Bu sırada Kıbrıs Başpiskoposu Makarios'un Kıbrıs'a silah soktuğu ve EOKA terör örgütü ile bağlantısının kanıtlanması üzerine, İngiliz Hükümeti, Makarios'u 9 Mart 1956 günü sürgüne yolladı. Bu durum, Türkiye'de sevinçle karşılanırken, Yunanistan, duruma tepki olarak, Londra'daki Büyükelçisini geri çekti. EOKA terör örgütü ise, Türklere yönelik eylemlerini hızlandırdı. Haziran ayı sonunda, İngiliz Koloniler Bakanı'nın verdiği rakamlara göre; EOKA eylemleri sonucunda, adadaki Türk polisi arasında 7 ölü, 17 yaralı; sivil halk arasında ise 1 ölü, 22 yaralı vardı. İngiliz askeri güçleri arasında ise 39 ölü, 154 yaralı vardı. Olaylardan sonra, iki Rum teröristin idam edilmesi, terör olaylarının artmasına neden oldu. İdam kararlarının onaylanması, Yunanistan'da da karışıklıklara neden oldu ve Atina'da çıkan olaylarda 7 kişi öldü. Hatta Yunanistan'da muhalefet partisi bu olayları hükümeti düşürmek

³⁰⁰ Mihalopoulos, **a.g.e.**, s. 81-82.

³⁰¹ Merih, **a.g.e.**, s. 225.

³⁰² Katapodis, **a.g.e.**, s. 818.

için araç olarak kullanmışsa da etkili olamamıştır Fakat Kıbrıs konusunda en çok eleştiri alan Dışişleri Bakanı Theotokis istifa etmiş; yerine Averof gelmiştir.³⁰³

İngiltere, adada yaşanan karışıklıkların düzenlenmesini sağlayacak bir anayasa hazırlaması için ünlü hukukçu Lord Radcliffe'i, Kıbrıs'a gönderdi. Radcliffe anayasasının içeriği 19 Aralık 1956'da İngiltere ve Kıbrıs'ta ilan edildi. Resmen ilan edilen anayasaya göre; Kıbrıs, İngiltere egemenliğinde kalacak; Çoğunluğu Rumların oluşturduğu bir meclis kurulacak; meclis üyeleri arasında kurulacak bir kabinenin Türk işlerinden sorumlu bir Türk bakan olacak; dışişleri, iç güvenlik ve savunma konularında yasa yapma yetkisi, İngiliz hükümetinde olacak veya bu yetki İngiliz Hükümeti tarafından atanan bir vali sorumluluğunda olacak. Radcliffe Anayasası, self-determinasyon hakkını ortadan kaldırdığı gerekçesiyle, Rumlar tarafından reddedildi. Bu gelişmeler yaşanırken, İngiliz Hükümeti tarafından Şeyssel Adaları'na sürgüne gönderilen EOKA'nın gizli lideri Makarios, Kıbrıs'a dönmek şartıyla serbest bırakıldı.³⁰⁴

İngiltere tarafından gönderilen hukuk uzmanı Radcliffe'in hazırladığı anayasa tasarısının Rumlar tarafından reddedilmesi üzerine taraflar arasındaki uzlaşma imkanları ortadan kalkmış ve İngiliz yönetimi, adadaki asayışı sağlamak için sert uygulamalarını artırmıştı. Bunun üzerine, Kıbrıs sorununa getirilen tüm çözümleri eylemleriyle engellediği söylenen EOKA, İngiliz yönetiminin içtenliğini sınamak için 16 Ağustos 1956'da, tek taraflı ateşkes ilan etti. Ateşkese rağmen, İngiltere'nin ada üzerindeki siyasetinin değişmediğini gören EOKA yeniden eylemlerine başladı.³⁰⁵

EOKA'nın eylemlerine karşı, 1955 yılı Eylül ayı ortalarında Volkan Direniş Örgütü kuruldu. İlk Volkancılara göre “Var olmak lazımsa kan akıtmamak niye “ kelimelerinin ilk harflerinden oluşan Volkan Örgütü'nün kuruluş şeması bilinmemekteydi. Dr. Fazıl Küçük, örgütün sevk ve idaresinde görev üstlenmişti.

³⁰³ Merih, **a.g.e.**, s. 226.

³⁰⁴ Koç, **a.g.e.**, s. 148-149.

³⁰⁵ Melek Fırat, “Kıbrıs Sorununun Gölgesinde Dostluk (1955-1960)”, **Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt I, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003, s. 603-604.

Fakat Volkan Örgütü'nün, EOKA'nın saldırılarına karşı yeterli düzeyde bir savunma gerçekleştiremediği anlaşılıyordu. Bu nedenle bazı Kıbrıslı Türk gençler Volkan Örgütü'ndeki faal görevlerinden bütünüyle kopmadan 9 Eylül Cephesi'ni kurdular. Yine aynı dönemde Lefkoşa'nın bir mahallesinde silahsız eylemler gerçekleştiren Kara Çete kuruldu. Bu sırada, EOKA'nın 3 Eylül 1956 yılına kadar Türk, Rum, İngiliz ve yabancı uyruklular arasında 153 kişiyi öldürdüğü, 413 kişiyi de yaraladığı ifade edilmiştir.³⁰⁶

1957 yılına gelindiğinde, adada Rum örgütü EOKA'nın saldırıları hız kesmeden devam ediyordu. Kıbrıslı Türkler ise de bu saldırılara karşı mücadele vermekteydi. Yunanistan, Rumlara karşı koymak amacıyla yeni yapılanmalar oluşturan Türkleri adadaki Rumlara karşı saldırı düzenlemek ve yağma yapmak suçlamasıyla 1957 yılı Şubat ayında üçüncü kez Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na başvuruda bulunarak şikayet etti. Genel Kurul'da yapılan oylamada 72 evet ve 2 çekimser oy ile Kıbrıs sorunu uluslararası boyuta taşındı ve adada mevcut barış ortamının, demokratik ve yasal hakların yeniden sağlanması için müzakerelere başlanması kararı alındı. Aynı yılın Mart ayında, Rumlar ile Türkler arasında ikinci kez ateşkesin sağlanmasının ardından Başpiskopos Makarios'un serbest bırakılması, ancak adaya dönüşünün yasaklanması sebebiyle Yunanistan 1957 yılı Aralık ayında dördüncü kez Birleşmiş Milletlere Kıbrıs konusunda başvuruda bulundu. Birleşmiş Milletler Örgütü Genel Kurulu Siyasi Komisyonu, İngiltere'yi suçlu bularak bir bildiri yayınladı. Bildiride, "Kendi kaderini tayin hakkı Kıbrıs Halkının sorumluluğu dahilindedir" kararı verildi. Ancak Kıbrıslı Rumlar tarafından "Kıbrıs'ın özgürlüğü için uluslararası alanda haklı zaferi" olarak nitelendirilen bu karar, Siyasi Komisyonda alınması gereken 2/3'lük oy çokluğunu sağlayamadığı gerekçesiyle Genel Kurul tarafından iptal edildi.³⁰⁷

EOKA'nın Türklere yönelik saldırılarının artması üzerine savunma amacıyla, 1 Ağustos 1958'de Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT) kuruldu. Manga, bölük, tabur ve alay nizamı içerisinde teşkil edilen ve milli bir teşkilat olan TMT'nin amacı;

³⁰⁶ Süleyman Koç, **Dünden Bugüne Kıbrıs Sorunu ve Stratejik Yaklaşımlar**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2005, s. 151-154.

³⁰⁷ Katapodis, **a.g.e.**, s. 819.

Kıbrıs Türklerinin can ve mal güvenliğini sağlamak, Kıbrıs Türklerine yapılacak saldırıları önlemek, Enosis ülküsüne ulaşmak için yapılan terörle mücadele etmek, Rumlara ve İngilizlere karşı Kıbrıs Türklerinin haklarını savunmak, anavatan Türkiye ile ilişkileri geliştirmek, Kıbrıs Türk halkının anavatana bağlılığını sürdürmek, Enosis yanlısı Kıbrıs Rumlarının Türk toplumu içerisinde ideolojik etkinlik yaratmasını ve Türk cephesini bölmesini engellemektir.³⁰⁸

İngiltere Hükümeti, adadaki terör eylemlerini kalıcı olarak durdurmak çözümler arıyordu. Bu amaçla, 19 Haziran 1958 tarihinde, Mac Millan Planı'nı ortaya atmıştı. Söz konusu plana göre; Kıbrıs'ta yerli bir hükümet kurulacak, dışişleri ve savunma İngiltere'nin elinde kalacak, iç güvenlik ise İngiltere ve yerli hükümet arasında paylaşılacaktı. 7 veya 10 yıl sürecek bu muhtariyet devresinden sonra, Türk azınlığın menfaatleri de dikkate alınarak self-determinasyon uygulamasına gidilecekti.³⁰⁹

Mac Millan Planı'nı reddederek sorunu ikinci kez Birleşmiş Milletler'e taşıyan Yunanistan, BM'de lehine bir karar çıkaramayınca Türkiye ile anlaşma yoluna gitmiştir. Bu amaçla iki ülke başbakanları Adnan Menderes ve Georgios Karamanlis 5 Şubat 1959'da Zürih'te bir araya geldiler. Görüşmeler sonunda 11 Şubat 1959 yılında Zürih Antlaşması'nın esasları konusunda fikir birliğine vardılar. On maddeden oluşan bu esaslar temelde şu şekildeydi: Kurulacak olan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Başkanı Rum, Başkan Yardımcısı Türk olacaktı ve icra yetkisi bu iki kişide toplanacaktı. 7 Rum 3 Türk'ten oluşan Bakanlar Kurulu oluşturulacaktı. Temsilciler Meclisi %70 Rum ve % 30 Türk olarak seçilecekti. Devletin resmi dili Türkçe ve Rumca olacaktı ve bu iki toplum milli bayramlarını özgürce kutlama hakkına sahip olacaklardı. Devletin ordusu % 60 Rum ve %40 Türk olmak üzere 2000 kişiden oluşacaktı. Yine aynı şekilde % 70 Rum ve % 30 Türk oranında 2000 kişilik polis ve jandarma gücü kurulacaktı. Kıbrıs Adası'nın Lefkoşa, Magosa, Larnaka, Limasol, Baf kasabalarında Kıbrıs Türklerine ayrı belediyeler kurma hakkı tanınacaktı. Türk ve Rum halkının, hukuk ve ceza davaları kendi toplumuna ait

³⁰⁸ Yakan Cumalıoğlu, "Kıbrıs Türklerinin Bağımsızlık ve Özgürlük Mücadelesi", **Avrupa Birliği Kısacasında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)**, Ankara, 2001, s. 17-20.

³⁰⁹ Hasgüler, **a.g.e.**, s. 96-98.

hakimlerinin görevlendirildiği mahkemelerde görülecekti. Bu esaslara ek olarak Türkiye, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin garantör devleti olacak ve Kıbrıs Adası'nın Yunanistan'a ilhakı anlamına gelen "Enosis" faaliyetlerini yürütmeye çalışanlar cezalandırılacaktı.³¹⁰

Zürih Antlaşması'nın esaslarını belirledikten sonra iki ülke başbakanları ülkelerine dönerlerken dışişleri bakanları da İngiltere Dışişleri Bakanı'na Zürich Antlaşması'nın esasları hakkında bilgi vermek için Londra'ya gittiler. Üç ülke dışişleri bakanları arasında yapılan görüşmelerden sonra ikinci bir Londra Konferansı düzenlenmesine karar verildi. İkinci Londra Konferansı'na; Türkiye'yi temsilen Başbakan Menderes, Yunanistan'ı temsilen Başbakan Karamanlis, İngiltere adına Başbakan Mc Millan, Kıbrıs Türkleri'ni temsilen Dr. Fazıl Küçük, Kıbrıslı Rumları temsilen de Başpiskopos Makarios'un katılımı planlandı. Dr. Fazıl Küçük ve Makarios 16 Şubat 1959'da Zürich Antlaşması'nın esaslarını kabul ettiklerini beyan eden Londra Antlaşması metinlerini imzaladılar.³¹¹

Fakat antlaşmayı imzalamak üzere Londra'ya hareket eden Başbakan Menderes'in uçağı 17 Şubat 1959'da Gatwich Havaalanı yakınlarında düştü. Türk heyetinin de içinde bulunduğu uçak kazasında 14 kişi yaşamını yitirirken Adnan Menderes yaralı olarak kurtuldu ve Londra Antlaşması'nın metinlerini, tedavi gördüğü hastanede 19 Şubat 1959'da imzaladı.³¹² Anlaşma imza töreni, 19 Şubat

³¹⁰ Koç, **a.g.e.**, s. 167-169.

³¹¹ Bağcı, **a.g.e.**, s. 125-126.

³¹² Feroz-Bedia Turgay Ahmad, **a.g.e.**, s. 191-192., Üçlü Kıbrıs Konferansı'na katılmak üzere Başbakan Adnan Menderes ve beraberindeki heyeti Londra'ya götüren Viscount tipi "Sev" uçağı, 17 Şubat günü saat 16:58'de, Londra'nın 25 mil güneyindeki Gatwick Havaalanı yakınlarında düştü. Adnan Menderes'in kurtulduğu kazada, uçaktaki 21 kişiden aralarında Basın Yayın ve Turizm Bakanı Server Somuncuoğlu, Anadolu Ajansı Müdürü Şerif Arzık, Türk Hava Yolları Genel Müdürü Abdullah Parla, Akşam Gazetesi Foto Muhabiri Burhan Tan, Eskişehir Milletvekili Kemal Zeytinoğlu, Başbakanlık Özel Kalem Müdürü Muzaffer Ersü, Dışişleri Bakanlığı I. Daire Başkanı İlhan Savut, Dışişleri Katibi Sedat Görmüş ve uçak personelinin de bulunduğu 14 kişi öldü; Çanakkale Milletvekili Emin Kalafat ağır, diğer yolcular ve mürettebat hafif yaralandı. İngiltere Havacılık Bakanlığı yapılan ilk soruşturmadan sonra uçağın düşmesine yoğun sisin ve uçağın kuleyle irtibatının kesilmesinin neden olduğunu, uçağın yerde 250 m. kadar patinaj yaptığını, bu sırada her iki kanadının koptuğunu ve parçalandığını açıkladı. Adnan Menderes Newgate Chaffold Çiftliği'nde çalışan Weller ve Bailey aileleri tarafından çiftlik evine taşındıktan sonra Londra Kliniği'nde müşahade altına alındı; Emin Kalafat ve diğer yaralılar en yakın sağlık kuruluşlarında tedavi altına alındılar. Basının "sulh şehitleri" diye nitelediği cenazeler 22 Şubat'ta yurda getirildi. Adnan Menderes, 26 Şubat'ta döndüğü İstanbul'da büyük tezahüratla karşılandı. Yurt içinde ve dışında

günü saat 16.00'da Londra'da bulunan Lancaster Sarayı'nda Yunanistan Başbakanı Karamanlis ve İngiltere Başbakanı Mc Millan'ın katılımıyla gerçekleştirildi. Böylece adanın ve bölgenin yakın tarihinde yer alan kötü bir sayfa kısa süreliğine de olsa kapanmış oldu. Londra'daki anlaşmanın imzalanmasının ardından Makarios 1 Mart 1959'da adaya geri döndü. Aynı yılın Aralık ayında yapılan seçimlerde Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı Başpiskopos Makarios olurken, Fazıl Küçük de cumhurbaşkanı yardımcısı oldu.³¹³

Türk-Yunan Birliği Derneği Başkanı Dr. Apostolos Orfanidis, Başbakan Menderes'e bir mektup göndererek Kıbrıs Sorunu nedeniyle gerginleşen iki ülke ilişkilerinin Londra ve Zürih Antlaşmalarıyla iyileştirilmesinden duyduğu memnuniyeti ifade etmiş ve Menderes'in Londra'da geçirdiği uçak kazasından dolayı üzüntülerini ve geçmiş olsun dileklerini iletmiştir.³¹⁴

Zürih ve Londra Antlaşmaları sonunda, İngiliz Yönetimi'nin son Valisi Sir Hugh Foot, 82 yıl boyunca İngiliz sömürgesi olan Kıbrıs Adası'nın yönetim hakkını, 16 Ağustos 1960'ta, Türk ve Rum toplumlarına bıraktı ve Chichester adlı İngiliz savaş gemisiyle Magosa Limanı'ndan ayrıldı. Türkiye ile Yunanistan'ın garantörlüğündeki antlaşmalar çerçevesinde sayısı belirlenen Türk ve Yunan alaylarının, Kıbrıs'a yerleştirilmesiyle Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti fiilen kuruldu.³¹⁵

Tevfik Rüştü Aras, Yeni Tanin'de, 21 Ekim 1965 tarihinde yayınlanan makalesinde; Kıbrıs sorununu iki kez BM'ye taşıyan Yunanistan'ın devam eden çabalarının sonuç vermeyeceğini ve Türkiye'nin, Zürih ile Londra anlaşmalarından geri adım atmayacağını ifade etmiştir.³¹⁶

büyük yankı uyandıran olay, politik ortamda geçici bir yumuşama sağladı. **Cumhuriyetin 75 Yılı 1954-1978**, Cilt 2, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 1998, s. 446. Bkz. EK-17

³¹³ Katapodis, **a.g.e.**, s. 821.

³¹⁴ Türk-Yunan Birliği Derneği adına Dr. Apostolos Orfanidis'in Başbakan'a yazdığı mektup, **BCA**, 30.01.00.00_7.39.12., Bkz. EK-18

³¹⁵ Koç, **a.g.e.**, s. 174-177., Mihalopoulos, **a.g.e.**, s. 138.

³¹⁶ Tevfik Rüştü Aras, **Görüşlerim**, Yörük Matbaası, İstanbul, 1965, s. 177-179.

4.4. İktisadi ve Kültürel İlişkiler

1953 yılında iki ülke arasında iktisadi alanda yaşanan olumlu gelişmelerin 1954 yılı başlarında yavaş yavaş basına yansıdığı ortaya konulabilir. Örneğin Milliyet Gazetesinde 27 Ocak 1954 tarihinde yer alan bir habere göre; Yunanistan'dan zeytinyağı ithal edilmesine ilişkin görüşmeler yapıldığı bildirilmektedir.³¹⁷

Bunun yanı sıra Yunanistan Turizm Bakanlığı, 1954 yılı Şubat ayında; ülkeye gelecek öğrenci ve profesörlere yönelik kolaylıklar sağlanacağını açıklamıştır. Bu amaçla özellikle yaz aylarında otellerde %25 oranında indirim yapılmış, Atina Politeknik Üniversitesi'ndeki öğrenci yurdunda 60 yataklı bir kontenjan ayrılmış ve lokantalarda indirim uygulanmıştır. Ulaşım araçlarında ise %50'lik bir indirim uygulanmıştır.³¹⁸ Yunanistan'ın Kıbrıs Meselesini 1954 yılında BM gündemine sokmasıyla gerginleşen Türk Yunan ilişkilerinin 1955 yılında daha büyük oranda kesintiye uğradığı ve bu olumsuz havanın iktisadi ilişkilere de yansıdığı söylenebilir.

Ankara'da imzalanan Balkan Paketi'nin birinci yıldönümü nedeniyle, Türkiye Milli Talebe Federasyonu tarafından 28 Şubat 1954'te Ankara Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nde saat 11:20'de düzenlenen Balkan Talebe Festivali'nin açılış töreni, Türk Yunan ve Yugoslav öğrencileri, üç ülke gazetecileri ve Başbakan Menderes, Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü, Milli Eğitim bakanı Rıfıkı Salim Burçak, Yunan Büyükelçisi Jean Kalergis, Yugoslav Büyükelçisi Miso Paviceviç, Ankara Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Hüseyin Cahit Oğuzoğlu'nun katılımıyla yaklaşık 200 kişinin huzurunda yapılmıştır.³¹⁹

Festivalde Başbakan Adnan Menderes, üç ülkenin gençlerine hitaben verdiği mesajda; ortak olarak düzenlenen bu şenliklerde bir araya gelinmesinin 1953 Ankara Anlaşması'nın amacına ulaştığının bir delili olduğunu ifade etmiştir. Bu tarihten 30-

³¹⁷ “Yunanistan'dan zeytinyağı ithal edilecek”, **Milliyet**, 27.01.1954, s.2

³¹⁸ Muhtelif tarihli Yunan basınında çeşitli konularda yayınlanmış makalelerin tercümeleleri, **BCA**, 30.01.00.00_104.648.1.

³¹⁹ **Ayın Tarihi**, no:243, sayfa 87

40 yıl önce üç ülke arasında böyle ortak bir buluşmanın hayal bile edilemeyeceğini vurgulayan Başbakan, bu festivalin insanlığın ve barışın geleceği için umut vaat ettiğini sözlerine eklemiştir.³²⁰

4936 sayılı Üniversiteler Kanunu'nun 28'inci maddesine Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yunan Dili ve Edebiyatı (Klasik Filoloji) profesörlüğüne 22 Nisan 1954'te Suat Sinanoğlu atanmıştır.³²¹ Bu dönemde Atatürk'ün açtığı bir fakültede Yunan Dili ve Edebiyatı'nı Türkiye'de tanıtan ve öğreten bir kürsünün varlığı kültürel ilişkilerin eğitim alanındaki bir gelişmesi olarak değerlendirilebilir.

Türk-Yunan enternasyonal atletizm yarışmalarının ikinci müsabakası 19 Haziran 1954 günü Mithatpaşa Stadı'nda başladı. Jandarmanın bandosunun iştirak ettiği resmi geçit törenine Yunan atletleri Türk bayrağı, Türk atletleri ise Yunan bayrağı taşıyarak katıldılar.³²²

25 Temmuz 1954 yılında yapılan Balkan Atletizm karşılaşmalarında 110 metre engelli koşuda; Mustafa Batman üçüncü, Erdoğan Karabelen altıncı olmuştur. Gülle atmada; Nuri Turan beşinci, Necdet Akın altıncı olurken 1500 metre koşuda; Cahid Önel ikinci, Turhan Göker dördüncü olmuştur. 100 metrede; Muzaffer Selvi ikinci, 400 metrede Emin Doybak dördüncü, Doğan Acarbay altıncı, uzun atlamada; Akın Altıok dördüncü, Aydın Onur beşinci olmuştur. 5000 metrede Abdullah Gökpinar ikinci, Osman Coşğül dördüncü, Cirit atmada ise Halil Zıraman dördüncü, Kemal Köksal altıncı olarak ülkemizi temsil etmişlerdir. Yugoslavların 94, Yunanların 54 ve Türklerin 50 puan alarak tamamladıkları karşılaşmaların sonunda bir Balkan Spor Komitesi oluşturulmasına karar verilmiştir. Bu amaçla yapılan toplantıya 4 Türk, 4 Yunan ve 4 Yugoslav temsilci katılmış ve olumlu sonuçlar

³²⁰ **Ayın Tarihi**, no:243, sayfa 88

³²¹ Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yunan Dili ve Edebiyatı Profesörlüğüne Suat Sinanoğlu'nun tayini, **BCA**, 30.0.011.001.000_244.16.18., Bkz. EK-30

³²² "Türk-Yunan beynelmilel atletizm yarışmaları başladı", **Milliyet**, 20.06.1954, s.4

alınmıştır.³²³ Üç ülke arasında spor müsabakalarına da yansıyan bu ilişkilerin 1953 yılında imzalanan Balkan Paketi'nin temel attığı söylenebilir.

Papagos Hükümeti Eski Tarım Bakanlarından Anastasis Bakalbasis'in, Müslüman azınlığın durumu ve bu konuda alınması gereken tedbirlerle ilgili kaleme aldığı rapor yazısında, 1954-1955 yıllarında Yunan Hükümeti'nin Müslüman azınlığa yönelik uyguladığı düzenlemeleri belirtti. Bakalbasis'in raporuna göre; Yunan Hükümeti 1954-1955 yılları arasında Müslüman azınlığa yönelik yardım kapsamında düzenli olarak verdiği 250.000 Drahminin yanı sıra, tek seferde 600.000 Drahmilik para yardımında bulunmuştur. Bu para, Batı Trakya'da bulunan 18 okulun tamirata ve iki yeni okulun inşası için kullanıldı. Aynı raporda Trakya bölgesinde İlkokul düzeyinde eğitim veren 292 okulun bulunduğu, bu okullarda eğitim gören 12.599 öğrenci ve 353 kadrolu ve 24 geçici görevle çalışan Türkçe öğretmenin görev yaptığı belirtiliyor. Yunanca öğretmen sayısının ise 181 olduğu belirtilerek bunlardan yalnız 45'inin devlet memuru olduğu ifade ediliyor. Yunanca dersinin toplam 206 azınlık okulunda verilmesine rağmen 86 okulda hiç öğretilmiyordu.³²⁴

1956 senesi Mart ayında meydana gelen şiddetli yağışlar ve karların erimesi sebebiyle 11-21 Mart tarihleri arasında Türkiye'nin kuzeybatı bölgesinde sel baskınları ve su taşkınları oluştu. Oluşan sel baskınları neticesinde yüzlerce insan evlerini terk etmek zorunda kaldı. Türkiye'ye yardım amacıyla ABD'nin gönderdiği yardım malzemelerini taşıyan bir kargo uçağı, Fransa'nın Evreux-Fauville Hava Üssü'nden kalkarak Atina'da ikmal ve konaklama için izin istedi. Fakat Yunanistan, Türkiye ile arasındaki politik sorunlardan dolayı uçağın Atina'ya inişine izin vermemiş, bunun üzerine kargo uçağı İstanbul'a iniş yapmıştır.³²⁵ Yunan Hükümeti'nin bu tutumunda; Türkiye ile arasında Kıbrıs Olayları nedeniyle yaşanan gerginlik ve 6-7 Eylül Olayları'nın etkili olduğu söylenebilir.

³²³ "Balkan Atletizm Karşılaşmaları", *Milliyet*, 25.07.1954, s.3

³²⁴ Çiumis, *a.g.e.*, s.106-107.

³²⁵ Haulman, *a.g.e.*, s.342-343.

Bu nedenle bu dönemdeki istisnai gelişmelerden biri, Edirne il sınırı içindeki İpsala Gümrük Kapısı'nın, Yunanistan'ın Kipi Gümrük Kapısı ile karşılıklı olarak 1956 yılında kurulmuş olmasıdır.³²⁶

Tiyatro yazarı Selahattin Batu'nun Yunan mitolojisinden esinlenerek evrensel değerleri irdelediği “Güzel Helena” adlı eser, ilk olarak 1953 yılında Yunan Yönetmen Muzeridis tarafından Ankara Devlet Tiyatrosu'nda sahneye kondu. Söz konusu yapıt, Alman şair Bernt von Heiseler tarafından “Helena Bleibt in Troja” adıyla Almanca'ya çevrilmiş ve Avusturya'nın Bregenz kentinde 1957 yılında düzenlenen Uluslar arası Tiyatro Eserleri Yarışması'nda 74 oyun arasında ikinci seçildi. Güzel Helena adlı oyun ayrıca Bregenz Festivali'nin açılışı dolayısıyla 21 Temmuz 1959'da Viyana Devlet Tiyatrosu'nca sahnelendi.³²⁷

³²⁶ <<http://edirnegumruk.gov.tr/ipsala.aspx>> 05.07.2011

³²⁷ **Cumhuriyetin 75 Yılı 1923-1953**, s. 455.

SONUÇ

İkinci Dünya Savaşı, Amerika ve Sovyetler Birliği gibi iki büyük ülkenin zaferiyle sonuçlanmış olsa da iki ülke arasındaki silahsız soğuk savaş, uzun yıllar devam etmiştir. Dünya, bu dönemde, siyasi anlamda doğu ve batı olmak üzere iki bloğa bölünmüştü. Amerika'nın, komünizmi reddeden tüm ülkelerin koruyuculuğunu üstlenirken Sovyetler Birliği'nin de komünizmi tüm dünyaya yaymak için çaba harcadığı yorumlanabilir.

Demokrat Parti Dönemi (1950-1960) Türk Yunan ilişkilerini iki bölümde incelemek uygun olacaktır. İkili ilişkilerin 1950-1954 yılları arasında ABD'nin ve NATO'nun etkisiyle olumlu bir seyir izlediğini söylemek mümkündür. İlişkiler, 1954-1960 aralığında ise Kıbrıs Meselesi nedeniyle olumsuz bir seyir izlemiştir. Hatta bu dönemde NATO ülkeleri bile Türkiye ve Yunanistan arasındaki barışı sağlayamamıştır.

ABD'nin, Türkiye ve Yunanistan'ı Batı Bloğu içinde tutmak için öncelikle Marshall ve Truman yardımlarıyla ekonomik destek sağlamış olduğu sonrasında bu ülkeleri komünizm tehlikesinden uzak tutmak için sağ merkezli siyasi partilerin iktidara gelmesini sağladığı ifade edilebilir.

Türkiye'de Demokrat Parti Hükümeti, Yunanistan'da ise Ellinikos Sinagermos (Yunan Dirilişi) Partisi, kamuoyunda aşırı Amerikancı politika izlemekle eleştirilmiştir. Bu iki iktidar partisi hükümetlerinin Amerikancı politika eğilimlerini ABD'den aldıkları ekonomik yardıma ve çevrili oldukları Sovyet uydu Devletlerinin revizyonist istekleri karşısında güçlü bir devlet olan Amerika'nın himayesine sığınma ihtiyacına bağlamak mümkündür.

Özellikle sınır güvenlikleri konusunda ortak tehdit algısıyla hareket eden Türkiye ve Yunanistan'ın güvenlik garantisi arayışı içinde Batı Savunma Sistemi'ne dahil olmak istediği düşünülebilir. İki ülke yine ABD'nin desteğiyle 1952 yılında NATO'ya dahil edilmiştir. NATO'ya üye olduktan sonra rahat bir nefes aldığı tahmin edilen Türkiye ve Yunanistan bu dönemde askeri, siyasi ve iktisadi işbirliği içine girmiştir.

Ayrıca NATO kapsamında ortak tatbikatlar yaparak özellikle Bulgar tehdidine karşı ortak savunma planı oluşturmuşlardır. Türkiye ve Yunanistan'ın ülkelerinde Sovyetlere karşı ABD ve NATO üslerinin kurulmasına izin vererek zaman zaman bunu ekonomik çıkar sağlamak amacıyla siyasi bir araç olarak kullandıkları söylenebilir.

Demokrat Parti Dönemi'nde ABD ve NATO'nun çıkarları doğrultusunda dış politika geliştirdiğini söyleyebileceğimiz Türkiye ve Yunanistan'ın 1953 yılında imzaladığı Balkan Paktı ve 1954 yılında Balkan Paktı'nın tamamlayıcısı olarak imzaladıkları Bled Antlaşması ile Batı Bloğu içindeki işbirliğini sağlamlaştırdıkları ifade edilebilir.

Fakat Yunanistan'ın 21 Ağustos 1954 yılında Kıbrıs meselesini "Milletlerin eşit haklara sahip olmaları ve kendi geleceklerini bizzat kendilerinin tayin etme hakkına sahip bulunmaları" prensibine dayandırarak Birleşmiş Milletler gündemine taşınması, Türkiye ve Yunanistan arasında 1954 tarihine kadar olan dostluk ilişkilerin kırılma noktası olduğunu yorumlayabiliriz.

Basında çıkan haberlere rağmen, Balkan Paktı'na zarar vermek istemediği için "Kıbrıs Meselesi" şeklinde bir sorunun varlığını inkar eden ve bu konuda bir politika geliştirme ihtiyacı duymadığı düşünülen DP hükümetinin, konunun Ellinikos Sinagermos hükümeti tarafından BM gündemine taşınmasından sonra bu konuda önlem alması gerektiğinin farkına vararak Türkiye'nin ada üzerindeki haklarını haklı gösterecek belgeleri sunması için bir Kıbrıs Komisyonu kurulmasını istediği söylenebilir.

Çalışmalar sonunda DP hükümetinin Kıbrıs Politikası; adanın iki halk arasında paylaşımı anlamına gelen "Taksim" tezi olurken Ellinikos Sinagermos hükümeti, ada halkı arasında oylama yapılarak kendi kaderlerini belirlemeleri anlamına gelen "Self-determinasyon" tezini savunuyordu. Kıbrıs Rumları ise, adanın Yunanistan ile birleşmesini öngören "Enosis" tezini savunuyorlardı. Bu bağlamda taraflar arasında İngiltere'nin arabuluculuğunda Londra'da yapılan görüşmeler 6-7 Eylül olaylarıyla kesintiye uğradı.

Ellinikos Sinagermos (Yunan Dirilişi) Partisi Lideri Papagos'un 4 Ekim 1955'te vefatının ardından Yunan Kralı'nın emriyle yine aynı parti içinde görev

yapan Karamanlis, yeni bir hükümet kurmakla görevlendirildi. Karamanlis, Kıbrıs meselesi yüzünden eleştirilere maruz kalarak oyları komünist partilere kaptıran Ellinikos Sinagermos (Yunan Diriliş) Partisi'nden istifa etti ve Ethniki Rizospastiki Enosis (Radikal Ulusal Birlik) Partisi'ni kurdu. Böylece Kıbrıs meselesinin çözümü kurulan yeni partiye kaldı.

Ethniki Rizospastiki Enosis Partisi (Radikal Ulusal Birlik)'nin Kıbrıs sorunu konusunda Yunanistan'daki ABD Büyükelçiliği ve Yunan Kralı'nın direktifleri doğrultusunda, iktidarı devraldığı Ellinikos Sinagermos Partisi ile aynı çizgide yol aldığı söylenebilir.

Sonuç olarak; 1954 yılı sonrasında Kıbrıs sorunu gölgesinde yürütülen iki ülke ilişkilerinin, Kıbrıs Adası'nın Kıbrıs halkı arasında ortak yönetimini öngören Zürih Anlaşması'nın 1959 yılında imzalanması ve 1960 yılında Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla tekrar ılımlı hale geldiğini söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

ARŞİV BELGELERİ

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

RESMİ YAYINLAR

Düstur, Üçüncü Tertip, Cilt 34, Kasım 1952-Ekim 1953, Ankara Başvekalet Matbaası, 1953

Düstur, Üçüncü Tertip, Cilt 36, Kasım 1954-Ekim 1955, Ankara Başvekalet Matbaası, 1955

KİTAPLAR

Ahmad, Feroz ve Bedia Turgay, **Türkiye’de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi (1945-1971)**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1976.

Akgönül, Samim, **Türkiye Rumları Ulus-Devlet Çağından Küreselleşme Çağına Bir Azınlığın Yok Oluş Süreci**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007.

Akın, İlhan F., **Siyasi Tarih 1870-1914**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1983.

Akşin, Aptülaha, **Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1991.

Aktar, Ayhan, **Varlık Vergisi ve Türkleştirme Politikaları**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000.

Albayrak, Mustafa, **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)**, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2004.

Aras, Tefik Rüştü, **Görüşlerim**, Yörük Matbaası, İstanbul, 1965.

Armaoğlu, Fahir, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995**, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2010.

Arslan, Ali, **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Rum Basını**, Truva Yayınları, İstanbul, 2005.

Avrupa Birliği Kışkırcısında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını), (Ed. İrfan Kaya Ülger, Ertan Efeğil) Ankara, 2001.

Aydoğan, Metin, **Yeni Dünya Düzeni Kemalizm ve Türkiye: 20. Yüzyılın Sorgulanması**, İkinci Cilt, Otopsi Yayınevi, 1999.

Babiniotis, Georgios, **Leksiko Tis Neas Ellinikis Glossas**, Kendro Leksikologias E.P.E., Atina, 2002. (Babiniotis, Georgios, **Çağdaş Yunan Dili Sözlüğü**, Kelime Hazinesi Merkezi, Atina, 2002.)

Bağcı, Hüseyin, **Türk Dış Politikasında 1950'li Yıllar**, ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayınları, Ankara, 2001.

Berkes, Niyazi, **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002.

Bozdağ, İsmet, **Zaferlerle ve Şereflerle Dolu Bir Hayat Celal Bayar**, Tercüman Aile ve Kültür Kitaplığı Yayınları, İstanbul, 1986.

Clogg, Richard, [Çev: D. Şendil], **Modern Yunanistan Tarihi**, İstanbul, 1997.

Cumhuriyetin 75 Yılı 1923-1953, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 1998.

Cumhuriyetin 75 Yılı 1954-1978, Cilt 2, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 1998.

Çakan, Işıl, **Türk Parlamento Tarihinde II. Meclis**, Çağdaş Yayınları, 1999

Çaparas, Stefanos, **Ekato Hronia Polemos Elladas-Turkias (1900-2000)**, Ekdotikos İkos A.A.Livanis, Atina, 1999. (Çaparas, Stefanos, **Yunanistan ve Türkiye'nin 100 Yıllık Savaşı (1900-2000)**, A.A.Livanis Basımevi, Atina, 1999.)

Çiumis, Kostis A., **İ Musulmaniki Mionotita Tis Thrakis (1950-1960)**, Ekdotikos İkos Ant. Stamuli, Selanik, 2006. (Çiumis, Kostis, **Trakya Müslüman Azınlığı (1950-1960)**, Ant. Stamuli Yayınevi, 2006.)

Demirci, Sevtap, **Belgelerle Lozan**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2011.

Demirer, Mehmet Arif, **6 Eylül 1955 Yassıada 6/7 Eylül Davası**, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 1995.

Demirözü, Damla, **Savaştan Barışa Giden Yol Atatürk-Venizelos Dönemi Türk-Yunan İlişkileri**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007.

Divry, George C., **Divry's Modern English-Greek and Greek-English Desk Dictionary**, D.C.Divry Inc., New York, 1976.

Drogidis, A.Dimitrios, **Singhroni Elliniki İstoria 1453-1997**, University Studio Press, Selanik, 1997. (Drogidis, A. Dimitrios, **Çağdaş Yunan Tarihi 1453-1997**, Üniversite Stüdyo Basımı, Selanik, 1997.)

Eroğul, Cem, **Demokrat Parti (Tarihi ve İdeolojisi)**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1970.

Fersoy, Orhan Cemal, **Bir Devre Adımı Veren Başbakan: Adnan Menderes**, Garanti Matbaası, İstanbul, 1975.

Girgin, Kemal, **T.C. Hükümetleri Programlarında Dış Politikamız (70 Yılın Panoraması 1923-1993)**, Ankara, 1993.

Gönlübol, Mehmet, **Türk Dış Politikası (1919-1965)**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara, 1969.

Grigoriu, Dafnis, **Sofoklis Eleftheru Venizelos**, İkaros Yayınları, Atina, 1970. (Grigoriu, Dafnis, **Elftherios Venizelos'un Oğlu Sofoklis Venizelos**, İkaros Yayınları, Atina, 1970.)

Gürel, Şükrü Sina, **Tarihsel Boyut İçinde Türk Yunan İlişkileri (1821-1993)**, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1993.

Güven, Dilek, **Cumhuriyet Dönemi Azınlık Politikaları Bağlamında 6-7 Eylül Olayları**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2005.

Hale, William, **Türk Dış Politikası 1774-2000**, Mart Matbaası, İstanbul, 2003.

Hasgüler, Mehmet, **Kimin Adası? Kıbrıs'ın Akisi 1954-1968**, Nobel Yayın Dağıtım, 2005.

Hatipoğlu, Murat, **Türk-Yunan İlişkilerinin 101 Yılı (1821-1922)**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1988.

_____ ; **Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923-1954**, Siyasal Kitabevi, Ankara 1997.

_____ ; **Yunanistan'da Etnik Gruplar ve Azınlıklar**, Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi (SAEMK) Araştırma Projeleri Dizisi 3/99, Ankara, 1999.

Harisis, A., **İ Diki Twn Eks**, Dimioyrgia, Atina, 1996. (Harisis, A., **Altıların Davası**, Atina, 1996.)

Hatzivassiliou, Evanthis, **Greece and the Cold War Frontline state, 1952-1967**, Routledge, New York, 2006. (Hatzivassiliou, Evanthis, **Yunanistan ve Soğuk Savaş Cephe Hattı Devleti, 1952-1967**, Routledge Basımevi, New York, 2006.)

Haulman, Daniel L., **The United States Air Force and Humanitarian Airlift Operations 1947-1994**, Air Force Historical Research Agency, Washington, 1998.

Işıklar, Hakan Cem, **Ege'de Casus Belli**, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2005

İ Elinoturkikes Shesis 1923-1987, Ekdoseis Gnosi, Atina, 1991. (**Yunan-Türk ilişkileri 1923-1987**, Bilgi Yayınevi, Atina, 1991.)

İkonomaku, Mihail B., **Gia Mia Eliniki Stratigiki**, Ekdosis: Nea Thesis, 1981. (İkonomaku, Mihail B., **Bir Yunan Stratejisi**, Yeni Tezler Yayınları, 1981.)

İnstituto Neoellinikon Spudon (İdrima M.Triandafilidis), **Leksiko Tis Kinis Neoellinikis**, Selanik, 2003. (Çağdaş Yunan Araştırmaları Enstitüsü (M. Triandafilidis Vakfı), **Genel Çağdaş Yunan Sözlüğü**, Selanik, 2003

İstoria Tou Elinikou Ethnous-Singhronos Elinismos Apo To 1941 Eos To Telos Tou Eona, Ekdotiki Atinon A.E., Tomos IST, Athina, 2000. (**1941'den Yüzyılın Sonuna Kadar Yunan Ulusunun Tarihi**, Atina A.E. Yayınları, Cilt 16, Atina 2000.)

Kalelioğlu, Oğuz, **Tarih Boyunca Türk-Yunan İlişkileri ve Megali İdea**, Bilgi Yayınevi, 2009.

_____ ; **Kıbrıs Barış Harekati ve Gazimagosa Savunması (15 Temmuz-15 Ağustos 1974)**, Çetin Matbaacılık, Ankara, 2011.

Kanelopoulos, K. D., **İ Mikrasiatik İtta**, Elefteri Skepsis, Atina, 2009 (Kanelopoulos, K. D., **Küçük Asya Yenilgisi**, Özgür Düşünceler, Atina, 2009.)

Katapodis, İoannis G., **Teseris Eones Diplomatikis Drastiriotitos Ston Evropaiko Horo 1648-1959**, Eptalofos ABEE, Atina, 1996. (Katapodis, İoannis G., **Avrupa Ülkesinde Dört Asırlık Diplomatik Faaliyetler 1648-1959**, Yeditepe Yayınları, Atina, 1996.)

Kitsikis, Dimitris, **Türk-Yunan İmparatorluğu**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1996.

_____ ;Dimitris Kığikis, **İstoria Tou Ellinoturkiku Horu 1928-1973**, Vivliopolion Tis Estias, Atina, 1995. (Dimitris Kığikis, **Yunan-Türk Ülkeleri Tarihi 1928-1973**, Atina, 1995.)

Koç, Süleyman, **Dünden Bugüne Kıbrıs Sorunu ve Stratejik Yaklaşımlar**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2005.

Koçak, Cemil, **Türkiye’de Milli Şef Dönemi 1938-1945**, Cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 1996.

_____ ; **Türkiye’de Milli Şef Dönemi (1938-1945)**, Cilt 2, İletişim Yayınları, İstanbul, 1996.

Konstantinos, Ioannos, **İ Drasis tis Aneksartitou Merarhias**, Elefteri Skepsis, Atina, 2002. (Konstantinos, Ioannos, **Müstakil Tümenin Eylemleri**, Özgür Düşünceler, Atina, 2002.)

Kurumahmut, Ali, **Ege’de Temel Sorun Egemenliği Tartışmalı Adalar**, TTK Yayınları, Ankara, 1998.

Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı, **NATO El Kitabı**, Basın ve Enformasyon Bürosu, NATO, Brüksel,1998.

Linardatos, Spiros, **Apo Ton Emfilio Sti Hunda:1949-1952**, Tomos 1, Dimosiografikos Organismos Lambraki Yayınları, Atina, 2009. (Linardatos, Spiros,

İç Savaş'tan Cunta'ya: 1949-1952, Cilt 1, Lambraki Basın Kuruluşu Yayınları, Atina, 2009.)

Macar, Elçin, **Cumhuriyet Döneminde İstanbul Rum Patrikhanesi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.

Markezinis, Spiros V., **Singhroni Politiki İstoria Tis Ellados (1936-1975)**, Tomos 3, Ekdotikos Organismos Papiros, Atina,1994. (Markezinis, Spiros V., **Çağdaş Yunan Siyasi Tarihi 1936-1975**, Cilt 3, Papiros Yayın Kurumu, Atina,1994.)

Markoglou, Manos, **To Dogma Truman**, Eteria Meletis Elinikis İstorias, Atina, 2003. (Markoglou, Manos, **Truman Doktrini**, Yunan Tarihi Araştırmaları Kurumu, Atina, 2003.)

Meray, Seha L., **Lozan Barış Konferansı Tutanaklar-Belgeler**, İkinci Takım, Cilt II, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001.

Merih, Turgay, **Soğuk Savaş ve Türkiye 1945-1960**, Ebabil Yayıncılık, Ankara, 2006.

Mihalopulos, Dimitris, **Elada Ke Turkia 1950-1959**, Ekdoseis Roes, Atina 1989. (Mihalopulos, Dimitris, **Yunanistan ve Türkiye 1950-1959**, Roes Yayınları, Atina 1989.)

Milas, Herkül, **Geçmişten Bugüne Yunanlılar Dil, Din ve Kimlikleri**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.

_____ ; **Yunan Ulusunun Doğuşu**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1999.

Mütercimler, Erol – Öke, Mim Kemal, **Düşler ve Entrikalar Demokrat Parti Dönemi Türk Dış Politikası**, Alfa Yayınları, 2004,

Nea Enkiklopedia, Tomos 33, Malliaris Paideia, Selanik, 2006. (**Çağdaş Ansiklopedisi**, Cilt 33, Malliaris Eğitim Yayınları, Selanik, 2006.)

Nea Enkiklopedia, Tomos 34, Malliaris Paideia, Selanik, 2006. (**Çağdaş Ansiklopedisi**, Cilt 34, Malliaris Eğitim Yayınları, Selanik, 2006.)

Nikolakopulos, İlias, **Apo To Telos Tu Emfilu Polemu Eos Tin Anodo Tis Enosis Kendru, İstoria Tu Elliniku Ethnus**, Ekdotiki Athinon, Tomos 16, Atina, 2000. (Nikolakopulos, İlias, **İç Savaş'ın Bitişinden Merkez Birliği Partisi'nin İktidarına, Yunan Ulusu Tarihi**, Atina Yayınevi, Cilt 16, Atina, 2000.)

Nikolaou, Haral G., **Diethneis Politikes Kai Stratiotikes Sinthikes-Simfonies Kai Simvaseis**, Ekdoeseis I. Floros, Atina, 1996. (Nikolaou, Haral G., **Uluslar arası Politikalar, Askeri- Antlaşmalar, Anlaşma ve Sözleşmeler**, I. Floros Yayınları, Atina, 1996.)

Nur, Rıza – Grew, Joseph C, **Lozan Barış Konferansının Perde Arkası (1922-1923)**, Örgün Yayınevi, 2007.

Oran, Baskın, **Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler Yorumlar**, Cilt I: 1919-1980, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.

Ortaylı, İlber, **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2006.

Özel, Sabahattin, **Büyük Millet'in Evladı ve Hizmetkârı Atatürk ve Atatürkçülük**, DERİN Yayınları, İstanbul, 2006.

Öztoprak, İzzet, **Türk ve Batı Kamuoyunda Milli Mücadele**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1989.

Panagiotopoulos, Vasilis, **İstoria Tu Neu Ellinismu 1770-2000**, Ellinika Grammata, Atina, 2003. (Panagiotopoulos, Vasilis, **Çağdaş Yunanlığın Tarihi 1770-2000**, Yunan Belgeleri, Atina, 2003.)

Paraskevopulu, Popi, **Filelefthera Anigma Stin Ellada Meta Ton Emfilio. İ Anodos Ke İ Ptsi Tu Plastiras**, ekdosis Fittrakis/Tipos A.E.-Singhroni İstoria, Atina, 1987. (Paraskevopulu, Popi, **İç Savaş Sonrası Yunanistan'da Liberal Açılım Plastiras'ın İktidara Gelişi ve Düşüşü**, Fittrakis Çağdaş Tarih Basın Yayınları, Atina, 1987.)

Pavlowitch, Stevan K., **İstoria Twn Balkaniwn 1804-1945**, Ekdoeseis Banias, Tessaloniki, 2005. (Pavlowitch, Stevan K., **Balkanların Tarihi 1804-1945**, Vanias Yayınları, Selanik, 2005.)

Psirukis, Nikos, **İ Neoelliniki Eksoteriki Politiki**, Epikerotita, Atina, 1983. (Psirukis, Nikos, **Çağdaş Yunan Dış Politikası**, Güncel Olaylar Yayınları, Atina, 1983.)

_____ ; **İstoria Tis Singhronis Elladas 1940-1967**, Epikerotita, Atina, 1976. (**Modern Yunanistan Tarihi 1940-1967**, Güncel Olaylar Yayınları, Atina, 1976.)

Sakelaropoulos, Tasos, **O Konstantinos Karamanlis Ke Tin Epohi Tu**, Musio Benaki, Atina, 2007. (Sakelaropoulos, Tasos, **Konstantinos Karamanlis ve Dönemi**, Benaki Müzesi, Atina, 2007.)

Sander, Oral, **Siyasi Tarih 1918-1994**, İmge Kitabevi, Ankara, 2007.

_____ ; **Balkan Gelişmeleri ve Türkiye (1945-1965)**, Sevinç Matbaası, 1969.

Shaw, Stanford J., **Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye**, 2. Cilt, E Yayınları, İstanbul, 1983.

Smith, Michael Llewellyn, **Yunan Düşü**, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2002.

Soyaslan, Doğan, “Kemalist Devrimler İçinde Hukuk Devriminin Anlam ve Önemi”, **Atatürk’ün Hukuk Devrimi**, Fakülteler Matbaası, 1983.

Soysal, İsmail, **Türkiye’nin Siyasal Antlaşmaları 1920-1945**, Cilt I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001.

_____ ; **Türkiye’nin Uluslararası Siyasal Bağlıları 1945-1990**, Cilt 2, Ankara 2000.

Svolopoulos, Konstantinos, **İ Elliniki Eksoteriki Politiki 1945-1981**, Tomos 2, Estia, Atina, 2007. (Svolopoulos, Konstantinos, **Yunan Dış Politikası 1945-1981**, Cilt 2, Estia Yayınları, Atina, 2007.)

Şakir, Ziya, **Türkiye Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın Yunanistan Seyahat Hatıraları**, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1953.

Tanör, Bülent, **Kurtuluş Kuruluş**, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2006.

Tulça, Enis, **Atatürk, Venizelos ve Bir Diplomat Enis Bey**, Simurg Yayıncılık, İstanbul, 2003.

Turan, Şerafettin, **Türk Devrim Tarihi**, 2. Kitap, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1992.

Uçarol, Rifat, **Siyasi Tarih (1789-2001)**, DER Yayınları, İstanbul, 2006.

Unutulan Manşetler, Ankara Ticaret Odası, 2007.

Valinakis, Y. Yannis, **İsagogi Stin İstoria Tis Ellinikis Eksoterikis Politikis 1949-1974**, Paratiriti, Selanik, 1988. (Valinakis, Y. Yannis, **Yunan Dış Politika Tarihine Giriş 1949-1974**, Gözlem Yayınları, Selanik, 1988.)

Vasilopes, Andreas, **Dorileon Sangarios**, Ekdoseis Enalios, Atina, 2008. (Vasilopes, Andreas, **Eskişehir Sakarya**, Deniz Yayınları, Atina, 2008.)

Veremis, Thanos, **Istoria Ton Elinoturkikon Sheseon 1453-2005**, Ekdoseis I. SIDERIS, Atina, 2005. (Veremis, Thanos, **Yunan-Türk İlişkileri Tarihi 1453-2005**, I. SIDERIS Yayınları, Atina, 2005.)

Yetkin, Çetin, **Karşı Devrim 1945-1950**, Otopsi Yayınları, İstanbul, 2003.

_____ ; **Türkiye’de Askeri Darbeler ve Amerika 27 Mayıs 1960-12 Mart 1971-12 Eylül 1980**, Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları, 2006.

Yılmaz, Mustafa, **İngiliz Basını ve Atatürk’ün Türkiye**, Phoneix Yayınevi, Ankara, 2002.

Young, W.John, **İ Evropi Tu Psihru Polemu 1945-1991.Politiki İstoria**, (Çeviri Yorgos Demercidis), Triti Ekdosi, Ekdosis Pataki, Atina, 2003. (Young, W.John, **Soğuk Savaş Avrupası 1945-1991 Siyasi Tarihi**, (Çeviri Yorgos Demercidis), 3. Basım, Pataki Yayınları, Atina, 2003.)

Zenevua, Moris, **İ Ellas Tu Karamanli, İ, İ Dimokratia Disheri?**, Sideris Yayınevi, Atina, 1972. (Zenevua, Moris, **Karamanlis’in Yunanistanı mı yoksa Demokrasi mi Zor?**, Sideris Yayınevi, Atina, 1972.)

Zürcher, Erik Jan, **Modernleşen Türkiye’nin Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995.

MAKALELER

Akgün, Seçil Karal, “*Yunan Yayılmacılığının Anadolu Macerası ve Kurtuluş Savaşı’ndan Sonra Siyasi İdamlar*”, **Stratejik Araştırmalar Dergisi**, Sayı:1, Şubat 2003.

Albayrak, Mustafa, “*Demokrat Parti Döneminde İktidar Muhalefet İlişkileri*” **Demokrasi Platformu: Üç Aylık Fikir-Kültür-Sanat ve Araştırma Dergisi**, Demokrat Parti ve Menderes, Cilt-1, Yıl:5, Sayı:17, Kış 2009.

Aydın, Mustafa, “*İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye 1939-1945*”, **Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşı’ndan Bugüne Olgular, Belgeler Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt I, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.

Bağcı, Hüseyin – Şahin, Mehmet, “*Doğu-Batı Arasında Demokrat Parti Dış Politikası*”, **Demokrasi Platformu: Üç Aylık Fikir-Kültür-Sanat ve Araştırma Dergisi**, Demokrat Parti ve Menderes, Cilt-1, Yıl:5, Sayı:17, Kış 2009.

Bozkurt, İsmail, “*Kıbrıs’ın Tarihine Kısa Bir Bakış*”, **Avrupa Birliği Kısacasında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)**, Ankara, 2001.

Cumalıoğlu, Yakan, “*Kıbrıs Türklerinin Bağımsızlık ve Özgürlük Mücadelesi*”, **Avrupa Birliği Kısacasında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)**, Ankara, 2001.

Çiçopulos, Yorgos, “*İ Elinoturkikes Amindikes Sheseis 1945-1947*”, **İ Elinoturkikes Sheseis 1923-1987**, Ekdoseis Gnosi, Atina, 1991. (Çiçopulos, Yorgos, “*Yunan-Türk Savunma İlişkileri 1945-1947*”, **Yunan-Türk İlişkileri 1923-1987**, Bilgi Yayınları, Atina, 1991.

Çiumis, Kostis A., “*İ Metanastevsi Ton Musulmanon Apo Ti Ditiki Thraki Stin Turkia Tin Periodo 1953-1954 Ke İ Epiptosis Tis Stis Ellinoturkikes Shesis*”, **Praktika 19. Panelliniu İstoriku Sinedriu, 29 Eos 31 Maiu 1998**, Selanik, 1999 (Çiumis, Kostis A., “*Müslümanların Batı Trakya’dan Türkiye’ye 1953-1954 Dönemindeki Göçü ve Yunan-Türk İlişkilerine Etkileri*”, **19. Yunan Tarih Kurultayı Zabıtları, 29-31 Mayıs 1998**, Selanik, 1999

Çufalı, Mustafa, “*Türkiye Cumhuriyeti’nin İlk Çok Partili Genel Seçimi: 1946 Seçimleri*”, **Demokrasi Platformu: Üç Aylık Fikir-Kültür-Sanat ve Araştırma Dergisi**, Demokrat Parti ve Menderes, Cilt-1, Yıl:5, Sayı:17, Kış 2009.

Erhan, Çağrı, “*1945-1960 ABD ve NATO’yla İlişkiler*”, (Ed. Baskın Oran), **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, Cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005.

Fırat, Melek, “*1919-1923 Yunanistan’la İlişkiler*”, **Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşı’ndan Bugüne Olgular, Belgeler Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt I, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.

Fırat, Melek, “Kıbrıs Sorununun Gölgesinde Dostluk (1955-1960)”, **Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşı’ndan Bugüne Olgular, Belgeler Yorumlar**, (Ed. Baskın Oran), Cilt I, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.

Hamitoğulları, Beşir, “İktisadi Sistemimizin Oluşmasında Lozan Andlaşması’nın Etkileri”, **Lozan’ın 50. Yılına Armağan**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1978.

Küçük, Adnan, “Türkiye’de 1950-1960 Arası Dönemde Hukuki Gelişmeler ve Fiili Uygulamalar: Türkiye Ne Oranda Demokratikleşebildi?”, **Demokrasi Platformu: Üç Aylık Fikir-Kültür-Sanat ve Araştırma Dergisi**, Demokrat Parti ve Menderes, Cilt-1, Yıl:5, Sayı:17, Kış 2009.

Okutan, M. Çağatay, “Demokrat Parti’nin Doğuşunda Etkili Olan Sosyo-Politik Dinamikler”, **Demokrasi Platformu: Üç Aylık Fikir-Kültür-Sanat ve Araştırma Dergisi**, Demokrat Parti ve Menderes, Cilt-1, Yıl:5, Sayı:17, Kış 2009.

Oran, Baskın, “Lausanne Barış Antlaşması”, **Türk Dış Politikası**, Cilt I, İletişim Yayınları, İstanbul 2004.

Pavlidis, Andonis Y., “Omogeniaki Ekpedevsi Konstantinopolis Ke Mionotiki Ekpedevsi Thrakis Kata Ta Mesa Tu 20tu Eona”, **Periodiko Themata İstorias Tis Ekpedevsis Tis EL.E.I.E.**, Sayı 3, Sonbahar 2003 (Pavlidis, Andonis Y., “20. Yüzyılın Ortalarında İstanbul’daki Diasporanın ve Trakya’daki Azınlığın Eğitimi”, **EL.E.I.E. Eğitimi Tarih Konuları Dergisi**, Sayı 3, Sonbahar 2003

Uzun, Turgay, “Türkiye’de Demokrasi’ye Geçişin İç ve Dış Etkenleri”, **Demokrasi Platformu: Üç Aylık Fikir-Kültür-Sanat ve Araştırma Dergisi**, Demokrat Parti ve Menderes, Cilt-1, Yıl:5, Sayı:17, Kış 2009.

Veremis, Thanos, “1922 Political Continuations and Realignments in the Greek State”, **Crossing the Aegean**, Editör: Renee Hirschon, Berghahn Books, New York-Oxford, 2003.

TEZLER

Göreci, Cüneyt, **Türk Basımında “İkinci Balkan Antantı” (1952-1955)**, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Ankara, 2004.

Gümüş, Muharrem, **1950-1960 Arası Türk Dış Politikası**, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu, 2006.

Tağmat, Çağla Derya, **Yunanistan’da Büyük Açlık ve Türk Yardımları (1941-1943)**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2010.

Toy, Erkan, **Demokrat Parti Döneminde Yabancı Sermaye ve Yatırımlar (1950-1960)**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2009.

Yurdağün, Fulya, **1955-1965 Yıllarında Türkiye Basımında Kıbrıs Sorunu**, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları, İstanbul, 2008.

SÜRELİ YAYINLAR

Türkçe Gazeteler

Cumhuriyet

Milliyet

Yunanca Gazeteler

Apoyevmatini (Akşam)

Embros (İleri)

Kathimerini (Günlük)

To Vima (Kürsü)

Dergiler

Ayın Tarihi

Demokrasi Platformu

Stratejik Araştırmalar Dergisi

TBMM Tutanak Dergisi

İnternet Kaynakları

<http://edirnegumruk.gov.tr/uzunkopru.aspx>.

<http://edirnegumruk.gov.tr/ipsala.aspx>.

<http://edirnegumruk.gov.tr/pazarkule.aspx>.

EKLER

EK-1 Semadirek adasının kuzey doğusunda bulunan mayınlı sahayı tarayacak olan Yunan mayın tarama kuvvetlerinin karasularımıza girmesine izin verilmesi, BCA, 30.18.01.02_124.97.16.

EK-2 Yunan Deniz Kuvvetlerine mensup 2 geminin İstanbul Limanına gelmesine ve telsizleriyle haberleşmesine izin verilmesi, BCA, 30.18.01.02_129.56.10.

EK-3 Yunan Hava Kuvvetleri'ni ziyaret için Yunanistan'a gönderilecek olan Hv. Kuv. Kom. Org. Muzaffer Göksenin'e ile beraberindeki heyete yevmiye verilmesi, BCA, 30.18.1.2_130.92.8.

EK-4 Türkiye, Yunanistan, İtalya ve Malta deniz ve hava kuvvetleri arasında yapılacak Hava Savunma Tatbikatı için Floransa'da açılacak konferansa katılacak subaylara verilecek gündelik, BCA, 30.18.01.00_131.5.9.

EK-5 Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Atina'da Yunan Parlamentosu Önündeki Meçhul Askeri Anıtına Çelenk Koyduktan Sonra Çekilen Resim:

EK-6 Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Yunanistan Ziyareti Esnasında Atina Grand Britanya Otel'de Yunan Kralı ve Kraliçesi Tarafından Karşılınması ile İlgili Resim:

EK-7 Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ı Yunanistan Ziyareti Esnasında Atina Grand Britanya Otel'de Türk ve Yunan Milli Marşlarını Dinlerken Gösteren Resim:

EK-8 Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ı, Yunan Kralı ve Kraliçesi ile Birlikte Gösteren Resim:

EK-9 Grand Britanya Otel'de Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Yunan Kraliçesine Eşlik Ederken Gösteren Resim:

EK-10 Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Eşi, Yunan Kraliyet ailesi ile Birlikte Atina'da Çekilen Resim:

EK-11 Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Selanik'te Karaya Çıkışını Gösteren Resim:

EK-12 Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a Yönelik Selanik'te Gerçekleştirilen Karşılama Töreninden Bir Resim:

EK-13 Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Yunanistan Ziyareti Esnasında İskeçe'de Toplanan Coşkulu Halk ile İlgili Resim.

EK-14 Türkiye-Yunanistan ve Yugoslavya arasında imzalanan Dostluk ve İşbirliği Anlaşması, BCA, 30.01.00.00_61.376.5.1.

EK-15 Yunan ve Yugoslav Genelkurmay başkanlarının yapacağı toplantıya Türk Genelkurmay Başkanı'nın da katılmasının uygun görüldüğü, BCA, 30.10.00.00_222.496.18.

EK-16 Türkiye-Yugoslavya-Yunanistan Krallığı arasında Ankara ve Bled anlaşmalarının tesis ettiği işbirliğinin devam ettirilmesi, BCA, 30.01.00.00_18.106.42.1.

EK-17 Menderes'in geçirdiği uçak kazasıyla ilgili Hürriyet'te çıkan haber.

EK-18 Türk-Yunan Birliği Derneği adına Dr. Apostolos Orfanidis'in Başbakan'a yazdığı mektup, BCA, 30.01.00.00_7.39.12.

EK-19 Ege'deki Sığacık ve Aliğa iskelelerinin Yunanistan'la yapılacak ithalat ve ihracata açılması hususunda Yunanistan Elçiliği ile nota teatisi için Dışişleri Bakanlığı'na yetki verilmesi, BCA, 30.18.01.02_123.65.5.

EK-20 Yunanistan sınırında bulunan Pazarkule mevkiinin, Türkiye'ye girip çıkacaklar için hudut kapısı olarak tayini, BCA, 30.18.01.02_130.85.12.

EK-21 Türkiye ile Yunanistan arasında 7 Kasım 1953 tarihinde Ankara'da imzalanan ticaret ve ödeme anlaşması metni, BCA, 30.10.00.00_219.478.14.

EK-22 Düstur, Üçüncü Tertip, Cilt 36, Kasım 1954-Ekim 1955, Türkiye'ye İthal Olunabilecek Yunan Malları Listesi.

EK-23 Hazineye intikal eden Şişli Halkevi binasının Valilik, Nişantaşı Gençlik Kulübü, Türk-Yunan Dostluk Cemiyeti ve Çalışma Bakanlığı'na tahsisi, BCA, 30.18.01.02_129.56.16.

EK-24 Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Gümölcine'de Karşlanması ve Çalınan Milli Marşların Dinlenmesini Gösteren Resim:

EK-25 Gümölcine'de Celal Bayar Lisesinin Kapısı ve İlk Talebelerini Gösteren Resim:

EK-26 Gümölcine'de Celal Bayar Lisesini Gösteren Resim:

EK-27 Gümölcine'de Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ı Bekleyen Halkı Gösteren Resim:

EK-28 Gümölcine'de Milli Elbise Giymiş Kızlar Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a Çiçek Serperken Çekilen Resim:

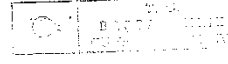
EK-29 İstanbul'da yapılması düşünülen Rum Patrikhanesi için para toplamak amacıyla Yunanlıların yaptıkları faaliyetler, BCA, 30.10.00.00_199.733.7.

EK-30 Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yunan Dili ve Edebiyatı Profesörlüğüne Suat Sinanoğlu'nun tayini, BCA, 30.0.011.001.000_244.16.18.

EK-1 Semadirek adasının kuzey doğusunda bulunan mayınlı sahayı tarayacak olan Yunan mayın tarama kuvvetlerinin karasularımıza girmesine izin verilmesi, BCA, 30.18.01.02_124.97.16.

T. C.
BAŞBAKANLIK
MÜAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayıları
3
12343

KARAR

Semadirek adasının kuzey doğusunda bulunan mayınlı sahayı tarayacak olan Yunan mayın tarama kuvvetlerinin tarama tekniği bakımından kara sularımıza girmesine izin verilmesi; Millî Savunma Bakanlığının 10/I/1951 tarihli ve 117009 sayılı yazısı üzerine, Bakanlar Kurulunca 16 / I / 1951 tarihinde kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

C. Zeynep

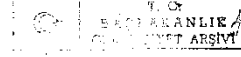
124 04 16
01 02 124 04 16

Başbakan <i>A. Menderes</i>	Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı <i>S. Ağca</i>	Devlet Bakanı <i>S. Ağca</i>	Adalet Bakanı <i>180/1951</i>
Millî Savunma Bakanı <i>P. İnönü</i>	İçişleri Bakanı <i>A. Menderes</i>	Dışişleri Bakanı <i>F. Köprülü</i>	Marine Bakanı <i>180/1951</i>
Millî Eğitim Bakanı <i>180/1951</i>	Bayındırlık Bakanı <i>R. K. K. K.</i>	Ekö. ve Ticaret Bakanı <i>L. K. K. K.</i>	Sa. ve So. Y. Bakanı <i>D. K. K. K.</i>
C. ve Tekel Bakanı <i>180/1951</i>	Tarım Bakanı <i>180/1951</i>	Ulaştırma Bakanı <i>180/1951</i>	Çalışma Bakanı <i>180/1951</i>
			İşletmeler Bakanı <i>180/1951</i>

EK-2 Yunan Deniz Kuvvetlerine mensup 2 geminin İstanbul Limanına gelmesine ve telsizleriyle haberleşmesine izin verilmesi, BCA, 30.18.01.02_129.56.10.

T. C.
BAŞBAKANLIK
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar MB44-1962
Karar sayı:
3
15340

KARAR

Yunan deniz kuvvetlerine mensup "Armatolos" adlı maktep gemisinin refakatinde "Landing Ship Tank" gemisinin, 3-7/Temmuz/1962 tarihleri arasında İstanbul limanına gelmelerinin ve Türk sularıyla adı geçen limanda telsizleriyle haberleşmelerinin kabulü; Millî Savunma Bakanlığının uygun görüşüne dayanan Dışişleri Bakanlığının 15/7/1962 tarihli ve 15871/221 sayılı yazısı üzerine, 3222 sayılı kanunun 31 inci maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 21/7/1962 tarihinde kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

C. Demirel

030 18 01 129 56 10

Başbakan *A. İsmailoğlu*
Devlet Bakanı
Başbakan Yardımcısı *S. İsmailoğlu*
Devlet Bakanı *H. İsmailoğlu*
Adalet Bakanı *H. İsmailoğlu*
Millî Savunma Bakanı *M. Köymen*
İçişleri Bakanı *F. Köymen*
Dışişleri Bakanı *H. Köymen*
Maliye Bakanı *H. Köymen*
Millî Eğitim Bakanı *H. Köymen*
Bayındırlık Bakanı *H. Köymen*
Eko. ve Ticaret Bakanı *H. Köymen*
Sa ve So. Y. Bakanı *H. Köymen*
G. ve Tokel Bakanı *H. Köymen*
Tasarruflar Bakanı *H. Köymen*
Ulaştırma Bakanı *H. Köymen*
Çalışma Bakanı *H. Köymen*
İşletmeler Bakanı *H. Köymen*

EK-3 Yunan Hava Kuvvetleri'ni ziyaret için Yunanistan'a gönderilecek olan Hv. Kuv. Kom. Org. Muzaffer Göksekin'e ile beraberindeki heyete yevmiye verilmesi, BCA, 30.18.1.2_130.92.8.

T. C.
BAŞBAKANLIK
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayıs
3
16060

KARAR

Yunan Hava kuvvetlerini ziyaret için Yunanistan'a gönderilecek olan Hava Kuvvetleri Komutanı Org. Muzaffer Göksekin'e 90 lira, Hv. Kurmay Binbaşı İhsan Gökmen, Hv. Yüzbaşı Orhan Coşkun, Hv. Yüzbaşı Cengiz Kutluoğlu, Hv. Başgedikli İhsan Kartal ve Hv. Başçavuşu Nuri Oğuz'a 60 ar lira gündelik verilmesi, Milli Savunma Bakanlığının 15/12/1962 tarihli ve 568862 sayılı yazısı üzerine, 3441 sayılı kanunun birinci maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 17/12/1962 tarihinde kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

C. Başbakan

130 92 8
28
031
10
10
500

Başbakan ve
Dışişleri V.
A. Menderes

Devlet Bakanı
Başbakan Yardımcısı

Devlet Bakanı
M. T. İsmail

Aralık Bakanı
D. S. K.

Millî Savunma Bakanı
T. İsmail

İçişleri Bakanı V.
Sa. ve So. Y. B. K.

Dışişleri Bakanı

Maliye Bakanı

Millî Eğitim Bakanı
T. İsmail

Bayındırlık Bakanı
R. K. İsmail

Eko. ve Ticaret Bakanı
A. Ç. İsmail

Sa. ve So. Y. Bakanı

G. ve Tekel Bakanı

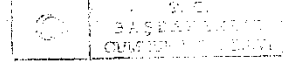
Tarım Bakanı
M. T. İsmail

Ulaştırma Bakanı
O. Ç. İsmail

Çalışma Bakanı
S. Ç. İsmail

İşletmeler Bakanı V.
Güm. ve T. B. K.
T. İsmail

EK-4 Türkiye, Yunanistan, İtalya ve Malta deniz ve hava kuvvetleri arasında yapılacak Hava Savunma Tatbikatı için Floransa'da açılacak konferansa katılacak subaylara verilecek gündelik, BCA, 30.18.01.00_131.5.9.

T. C.
BASVEKÂLET
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ

KARARNAME

Kararlar Müdürlüğü

Karar sayı:

4

89

11

I/Mart/1953 ayı içinde Türkiye, Yunanistan, İtalya ve Malta deniz ve hava kuvvetleri arasında yapılacak Hava Savunma tatbikatının planlanması için Floransa'da 8/I/1953 tarihinde açılacak Konferansa katılacak Hava Tümg. Seyfi Turagay'a 75 lira ve Hv.Kd.Bnb. Veysel Ergun ile Ml.Kd.Yzb. Selâhattin Atay'a da 60 şer lira gündelik verilmesi; Millî Savunma Vekâletinin 5/I/1953 tarihli ve 854852 sayılı yazısı üzerine, 344I sayılı kanunun birinci maddesine göre, icra vekilleri Heyetince 19 / I /1953 tarihinde kararlaştırılmıştır.

REİSİCUMHUR

e. Bayez

030 18 01 131 5 9

Başvekîl <i>U. Mustafa</i>	Devlet Vekîli <i>M. Adnan</i>	Adalet Vekîli <i>O. S. Cindacı</i>	Millî Savunma Vekîli <i>S. Turagay</i>
İçişleri Vekîli <i>E. Mustafa</i>	Dışişleri Vekîli <i>F. Köprülü</i>	Maliye Vekîli <i>M. H. H. H.</i>	Millî Eğitim Vekîli <i>Ö. S. Cindacı</i>
Bayındırlık Vekîli <i>M. H. H. H.</i>	İsko. ve Ticaret Vekîli <i>M. H. H. H.</i>	Sa. ve So. Y. Vekîli <i>M. H. H. H.</i>	G. ve Tekef Vekîli <i>M. H. H. H.</i>
Tarım Vekîli <i>M. H. H. H.</i>	Ulaştırma Vekîli <i>M. H. H. H.</i>	Çalışma Vekîli <i>M. H. H. H.</i>	İşletmeler Vekîli ve Güm. ve T.V.V. <i>M. H. H. H.</i>

EK-5 Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Atina'da Yunan Parlamentosu Önündeki Meçhul Askeri Anıtına Çelenk Koyduktan Sonra Çekilen Resim:

Atina'da: Cumhur Başkanımız, (Mechul Asker) âbidesine çelenk koyduktan sonra...

EK-6 Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Yunanistan Ziyareti Esnasında Atina Grand Britanya Otel'de Yunan Kralı ve Kraliçesi Tarafından Karşılanması ile İlgili Resim:

Grand oteldeki suvarede; kabul resmi

EK-7 Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ı Yunanistan Ziyareti Esnasında Atina Grand Britanya Otel'de Türk ve Yunan Milli Marşlarını Dinlerken Gösteren Resim:

Grand oteldeki suvarede, milli marşlar dinlenirken

EK-8 Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ı, Yunan Kralı ve Kraliçesi ile Birlikte Gösteren Resim:

Grand oteldeki suvarede: Cumhur Başkanımız - Haşmetlü Kral ve Kraliçe kendilerine ayrılan köşede

EK-9 Grand Britanya Otel’de Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Yunan Kraliçesine Eşlik Ederken Gösteren Resim:

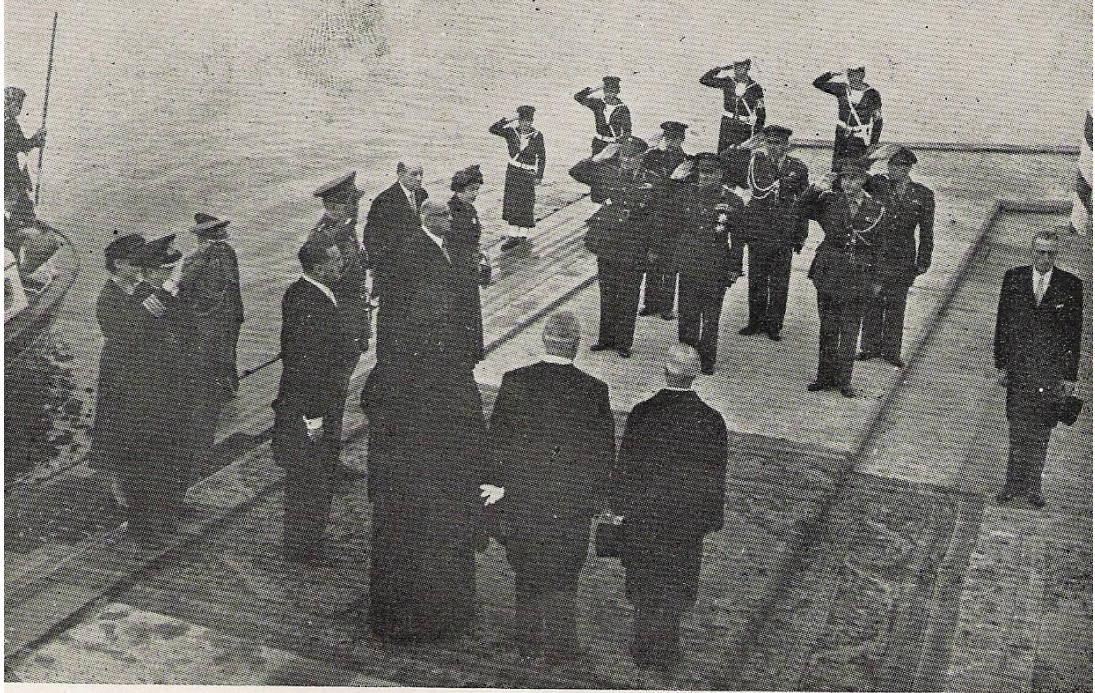
Atina’da: Muhterem Cumhur Başkanımız, kolunda Haşmetlü Kraliçe Hazretleri olduğu halde, Grand Britanya salonlarında...

EK-10 Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Eşi, Yunan Kraliyet ailesi ile Birlikte Atina’da Çekilen Resim:

Atina’da: Muhterem Cumhur Başkanımızla kerimeleri Bayan Nilüfer, Haşmetlü Kral ve Kraliçe Hazretleri ve Kral aile erkânı arasında...

EK-11 Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Selânik'te Karaya Çıkışı Gösteren Resim:

Selânik'te: Karaya çıkış

EK-12 Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a Yönelik Selânik'te Gerçekleştirilen Karşılama Töreninden Bir Resim:

Selânik'te: Meşhur tarihi (Beyazkule) önünde, Cumhurbaşkanımıza yapılan istikbal merasimi

EK-13 Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Yunanistan Ziyareti Esnasında İskeçe'de Toplanan Coşkulu Halk ile İlgili Resim.

İskeçe'de: Cumhur Başkanımıza gösterilen coşkun istikbal

EK-14 Türkiye-Yunanistan ve Yugoslavya arasında imzalanan Dostluk ve İşbirliği Anlaşması, BCA, 30.01.00.00_61.376.5.1.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

[28.1.1953]

Def: 3

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ile
YUNANİSTAN KRALLIĞI ve YUGOSLAVYA FEDERATİF HALK CUMHURİYETİ
arasında
DOSTLUK ve İŞBİRLİĞİ ANLAŞMASI

Âkit taraflar

Birleşmiş Milletler Anlaşmasında beyan olunan prensiplere imanlarını teyid ederek,

bütün milletlerle sulh içinde yaşamağa ve milletlerarası sulhün idamesine çalışmaya karar vererek,

aralarında mevcut dostane münasebetleri takviye arzusuyla müteahhî olarak,

milletlerin hürriyet ve istiklâlini ve toprak bütünlüklerini heriften tevcin edilecek her kuvvete karşı müdafaa azimli olarak,

müdafa teşkilâtlarını heriften gelecek her tecavüze karşı daha tesirli kılmak için gayretlerini birleştirmeye ve müşterek menfaatlerine müteallik meselelerle, bilhassa müdafaalarını ilgilendiren meselelerde istişare etmeğe ve işbirliği yapmağa kararlı olarak,

kendi milletlerinin ve sulhperver bütün milletlerin müşterek menfaatlerinin, dünyanın bu sınırlarında sulhün ve emniyetin korunması için Birleşmiş Milletler Anlaşmasının 51.inci Maddesine uygun olarak münasip tertipler alınmasını icabettirdiğine kana bulunarak,

-A-

030	01			61	376	5
-----	----	--	--	----	-----	---

-2-

İşbu Andlaşmayı ektetmeye karar vermişler ve :

Türkiye Reisicumhuru:

Dışişleri Vekili, İstanbul Milletvekili
Profesör Ekselans Fuad KÖPRÜLÜ'yi,

Majeste Elanler Kralı:

Dışişleri Vekili, Ekselans Stefanos STEFANOPULOS'u.

Yugoslav Federatif Halk Cumhuriyeti Reisi:

Dışişleri Vekili, Ekselans Koca POPOVIÇ'i,

bu Andlaşmayı imzaya selâhiyetler kalmışlardır.

Müharünileyhim, usulüne muvafık olduğu görülen selâhiyet-
namelerini ibraz ettikten sonra aşağıdaki hükümler üzerinde
mutabık kalmışlardır:

Maddes I

Âkit tarafler, aralarında devamlı surette işbirliği ya-
pılmasını temin etmek maksadıyla müşterek menfaatlerini il-
gilendiren bütün meseleler üzerinde istişavelerde bulunacak-
lardır.

Âkit tarafların Dışişleri Vekilleri, milletlerarası si-
yasî durumu tetkik etmek ve, bu Andlaşmanın gayelerine uygun
olacak şekilde, gereken kararları almak üzere, muntazaman,
senede bir defa, ve lazım görüldüğü takdirde daha sık olarak,
konferans halinde toplanacaklardır.

...

030	01			61	396	5
-----	----	--	--	----	-----	---

2

-3-

Madde II

Âkit taraflar, kendi muntakalarında sulh ve emniyetin korunması için müşterek gayretlerine devam etmek ve, kendilerine karşı, tahrik edilmiş bir tecevüz vukuu halinde müzüm hesabı olabilecek müşterek savunma tedbirleri de dahil olmak üzere, emniyetlerine müteallik meseleleri birlikte tedkike devam etmek kararındadırlar.

Madde III

Âkit tarafların Erkânı Harbiyei Umumiyecleri, askerlik kararlarının alınabilmesi için, aralarında mutabak kalarak tesbit edecekleri, savunma meselelerine müteallik, tavsiyeleri Hükümetlerine arz etmek üzere işbirliği yapmağa devam edeceklerdir.

Madde IV

Âkit taraflar, ekonomi, teknik ve kültür sahelerindeki işbirliğini inkişaf ettireceklerdir; müzümü halinde, ekonomi, teknik ve kültür meselelerinin halli için gerekli anlaşmalar akdedilecek ve gerekli teşkilât kurulacaktır.

Madde V

Âkit taraflar, aralarında zukur edebilecek her ihtilâğı, Birleşmiş Milletler Andlaşmasında tesbit edilmiş bulunan mislihane yollarla ve anlayış ve destluk ruhu içinde halletmeyi; ve birbirlerinin dahilî işlerine herhangi bir şekilde müdahaleden tevakkî cümleneyi taahhüd ederler.

Madde VI

Âkit taraflar, işlerinden birinin aleyhine müteveccih

...

030	01			61	376	5
-----	----	--	--	----	-----	---

3

-4-

veya menafini helâldir edebilecek mahiyette olan bir itti-
fak âktinden veya bir hareketle katalılmaktan kaçınacaklardır.

Madde VII

Âkit taraflardan her biri, kendisi ile ilgili bir dev-
let veya diğer devletler arasında oylayın mar'î bulunan mil-
letlerarası teşhütlerin hiç birinin işbu Andlaşma hükümleri
ile tenakuz halinde bulunmadığını beyan eder; diğer taraftan,
ileride, işbu Andlaşmaya mahalif olabilecek herhangi bir
milletlerarası teşhütte girişmekle mükellefiyetini de dorukda
ederler.

Madde VIII

İşbu Andlaşma, Türkiye ve Yunanistan'ın 4 Nisan 1949
tarihli Kuzey Atlantik Paktından mütevellit hak ve vccibc-
lerine, her ne şekilde olursa olsun, tesir etmez ve edecek
şekilde tefsir olunmaz.

Madde IX

İşbu Andlaşmanın meriyete girişini müteakip, bütün
Âkit taraflarca Andlaşmanın gayelerinin tahakkuku için işti-
rakleri faideli ededilecek her devlet, üç Âkit devletle aynı
şartlar tehtinde ve aynı hakları haiz olmak üzere, işbu
Andlaşmaya iltihak edebilecektir.

İltihak eden her devlet, iltihakname tevdiî suretiyle
Andlaşmanın taraflarından biri olacaktır.

Madde X

Fransızca metni mutabek olacak olan işbu Andlaşma,

...

030	01			61	376	S
-----	----	--	--	----	-----	---

4

Âkitlerin her biri tarafından tasdik edilecek ve tasdikna-
meler ^{Belgrad} Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti Dışişleri Vekâ-
letine tevdi olunacak ve en son tasdiknamenin tevdi edildiği
tarichte meriyete girecektir.

İşbu Andlaşmanın meriyete girmesini müteakip geçecek
beş sonucun sonunda, Âkit taraflardan her biri, diğer Âkit
taraflar Hükümetlerine gondereceği bir deklarasyon ile, bir
yıl önceden ihber surtiyle, bu Andlaşmaya taraf olmaktan
çıkabilecektir.

Yukarıdaki hükümleri tasdiklan, isimleri geçen yetkili
muraahhaslar işbu Andlaşmayı imze etmişlerdir.

Ankara'da yirmi sekiz Şubat bin dokuz yüz elli üç ta-
rihinde üç nüsha olarak tanzim kılınmış ve Âkit taraflara
bireş nüsha verilmiştir.

Fuat KŞPRİLLİ

Stefanos SIEFANOPULOS

Koca POPOVIÇ

030	01			61	396	5
-----	----	--	--	----	-----	---

5

EK-15 Yunan ve Yugoslav Genelkurmay başkanlarının yapacağı toplantıya Türk Genelkurmay Başkanı'nın da katılmasının uygun görüldüğü, BCA, 30.10.00.00_222.496.18.

T. C. BAŞVEKÂLET- ZAT VE YAZI İŞLERİ UMUM MÜDÜRLÜĞÜ		HULÂSA :	
Gelen evrakın Tarihi		MİLLÎ Müdafaa Vekâletine	
No.			
Yazan Memur	<i>F. Ertekin</i>	Erkânı Harbiyei Umumiye Reisliği;	
Yazı tarihi	16/6/1954	14/6/1954 tarih ve 1/172309 sayılı tezkereye	
Beyaz eden		karşılıktır:	
Beyaz tarihi		Yunan ve Yugoslav Orduları arasında yapılmakta olan dostluk temasları programına dahil olarak Yugoslav Erkânı Harbiyei Umumiye Reisi General Dapçeviç'in Yunanistan'ı ziyaret edeceği bildirilen 10/Temmuz/954 tarihinde, üçüncü bir Erkânı Harbiyei Umumiye Reisleri konferansına imkân sağlamak üzere Türkiye Erkânı Harbiyei Umumiye Reisinin de bu toplantıya katılmasının muvafık görülmüş olduğunu saygılarımla arz ederim	
Karşılaştıranlar			
Dosya No.			
Gidiş No.	<i>6/1905</i>		
Ekleri			
Sevk tarihi	<i>17-6-54</i>		
Kaydeden			
Not :		M. S. 16.5.959 Başvekil Namına Müsteşar Ahmet Salih Korur	

030 10 222 496 18

-2-

2

1

T.C.
M. M. V.
Erkânharbiyei Umumiye Riyaseti
Haberleşme Bşk.
nci Sube ... 2. nci Ka.
Sayı : 112309

ANKARA

1954

T.C. Başvekâlete
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET BAŞKANLIĞI

1. Yunan ve Yugoslav Orduları arasında yapılmakta olan dostluk temasları programına dahil olarak Yugoslav Erkânharbiyei Umumiye Reisi General DAPÇEVIÇ'in, 10-Tem.-1954 tarihinde Yunanistan'ı ziyaret etmesine Yunan ve Yugoslav hükümetlerince karar verilmiş ve Türk Erkânharbiyei Umumiye Reisinin de, üçlü bir Erkânharbiyei Umumiye Reisleri konferansına imkân sağlayacak bu tarihte Yunanistan'ı ziyaretinin mümkün olup olmayacağı Atina ataşemiliterliğimiz vasıtası ile Yunan Erkânharbiyei Umumiye Riyasetinden sorulmuştur.

İlişigi

2. Anılan tarihte Erkânharbiyei Umumiye Reisinin bu üçlü toplantıya katılması Vekâletimce uygun görülmektedir.

Bu husustaki emirlerinizin bildirilmesini tenziplerine arz ederim.

3. Başvekâlete ve Hariciye Vekâletine sunulmuştur.

M. M. V.

S. Çamurcu

Uzuncağraklar
Yazalım
ya. 14. 11. 1954
16. 11. 1954
AK.

Tarih	16.6.1954
Sayı	1910
Başvekâlet	15-6-955
Nüfuz	2655

Cayvanlarda 9. nin isim, tarih ve No. nun yazılması lâzımdır.

EK-16 Türkiye-Yugoslavya-Yunanistan Krallığı arasında Ankara ve Bled anlaşmalarının tesis ettiği işbirliğinin devam ettirilmesi, BCA, 30.01.00.00_18.106.42.1.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Ekselans Adnan Menderes
İcra Vekilleri Heyeti Reisi

Ankara

Belgrad 29.12.1954

Ekselans,

Mühim Ankara ve Bled anlaşmaları ile memleketlerimizin Yunanistan Krallığı ile birlikte tesis ettikleri üç taraflı işbirliğinin üçüncü tatbikat senesine tesadüf eden bu yılın sona ermesinden bilistifade Yugoslavya milleti ile Hükûmeti namına ve kendi namına üç taraflı işbirliğinin sağladığı netayıç ve inkişafın dolaylı Türk millet ve Hükûmetine olduğu kadar Ekselanslarınıza da samimî dostluk hissiyatını ve 1955 yılı için en iyi temennileri sunmakla duyduğum candan mahzuniyeti arz ederim.

Memleketlerimizin hayatî menfaatlerinin garantisinde ve bunların baha ve bağımsızlığında ne dereceye kadar müessir olduğu tahakkuk etmiş bulunan üç taraflı işbirliğinin daha da terakki eder kaydedeceğine ve bunun, değil yalnız memleketlerimizin hayatî menfaatleri, aynı zamanda dünya sulhu ve sükûneti için de çok mühim olan inkişafı yolundaki müşkilâtı uzaklaştıracağından ve şüphesizden katıyetle eminim.

Edvard Kardelj

Edvard Kardelj

030 01 18/06/42

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

TELGRAF

(Örnek: IEB. 1)
Y O L

Devlet telgraf
delays mesajları

SON EXCELLENCE MONSIEUR ADNAN BEKEDERES PRESIDENT DU
CONSEIL DES MINISTRES ANKARA

5141 BEOGRAD 320 191 29/12 1955

Sms	No	İlk noktası	No	KODLARI	VERİLDİĞİ	RESMİ	ORTA MERKEZ	ALINDIĞI	İMZA
					Tarih	Saat		Tarih	Saat
							HUSUSİ	İSTANBUL	

EXCELLENCE EN CETTE FIN D'ANNEE QUI CONCORDE AVEC LA TROISIEME
ANNEE D'APPLICATION DE LA COLLABORATION TRIPARTITE QUE NOS PAYS ONT
ÉTABLIE AVEC LE ROYAUME DE GRECE PAR LES ACCORDS IMPORTANTS D'ANKARA
ET DE BLED JE PROFITE, DE L'OCCASION POUR EXPRIMER AU NOM DU PEUPLE
ET GOUVERNEMENT YOUGOSLAVE ET EN MON PROPRE NOM MA VIVE SATISFACTION
DES RESULTATS ET DU DEVELOPPEMENT DE COLLABORATION TRIPARTITE ET POUR

2

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

TELGRAF

(Örnek: IEB. 1)

ADRESSER AU PEUPLE ET AU GOUVERNEMENT TURCS TOUT COMME A VOTRE
EXCELLENCE LES SENTIMENTS D'AMITIE SINCERE ET LES MEILLEURS VOEUX
POUR L'ANNEE 1956 JE SUIS FERMEMENT CONVAINCU QUE LA COLLABORATION
TRIPARTITE QUI S'EST AVEREE SI EFFICACE DANS LA GARANTIE DES INTERETS
MAJEURS DE NOS PAYS ET DE LEUR PRIX ET INDEPENDANCE CONTINUERA A
MARQUER DES PROGRES A S'ELARGIR ET A SURMONTER TOUTES LES DIFFICULTES SUR
LA VOIE DE SON DEVELOPPEMENT QUELLE EST SI IMPORTANT NON SEULEMENT POUR
LES INTERETS VITAUX DE NOS PAYS MAIS AUSSI POUR LA PAIX ET L'APAISEMENT
DANS LE MONDE +==EDVARD KARDELJ +==+++++

030 01 18 105 62

3

EK-17 Menderes'in geçirdiği uçak kazasıyla ilgili Hürriyet'te çıkan haber:

**"ŞEV,, uçağı Londra'da düşüp parçalandı
MENDERES HAYATTA**

Çarşamba 18
18 Ocak 1988
Hürriyet
Sarıdöğüş, Çarşamba, 18 Ocak 1988
Sayı: 17.762
Fiyat: 100 TL

**16 ölü var. Feci kaza çok kesif sis yüzünden oldu.
Basın-Yayın Vekili Somuncuoğlu ölümler içinde**

**Muzaffer Ersü,
K. Zeytinoglu,
A. Parla da
kurulamadı**

**Facianın
blâncosu**

**Uçağın düşüşüne şahit olanlar
anlatıyor: "Manzara korkunçtu"**

Uçağın parçaları 140 metreye değdi, başprekil cenazalar pürülyüp çıktı

**Haber Ankara'da bomba tesiri
yaptı. Halk radyo ile yatıştırdı**

**ÖP'leri püskürttü! Çankaya'da tahliye kolları
kaldı**

ÖLENLER:

Yaralılar kurtarıldı

Uçağın enkazı:

EK-18 Türk-Yunan Birliği Derneği adına Dr. Apostolos Orfanidis'in Başkan'a yazdığı mektup, BCA, 30.01.00.00_7.39.12.

ΕΛΛΗΝΟΤΥΡΚΙΚΗ ΕΝΩΣΙΣ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΑΘΗΝΑΙ

TÜRK - YUNAN BİRLİĞİ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΑΘΗΝΑ

DEPLET 68314210
CIBANCI

Ev 'A84vnc rñ .10.Mart.1959.....1959
THATO 34.161

Ekselans
Türkiye Başbakanı Seyin Adnan Menderesce
ANKARA - TÜRKİYE

144
24.4.1958

Seyin Bey,

Ahiren Zürihte Ekselans Yunan-Başbakanı Seyin K.Kerazenlile birlikte imza ettiğiniz muahedele iki millet arasındaki tereddüt hitam bulmuştur.Bu çalışmanız yüzünden,yeniden Yunan-Türk milletlerin mukaddeletini bitirmeye muvaffak olduğunuzdan,altteki imza sahibi Dr. Apostolos Orfanidis *Yunan-Türk Birliği Derneği adına candan tebrik eder.

Derneğimiz 20 yıldanberi Atatürk-Venizelos muahedelerinden sonra kurulmuştur.Asırlarca birlikte yaşamış iki millet destüğünün iyi bir sey olduğuna bilzet taktir ettiğinizi,ve onun öğüründe yılmazcasına çalıştığınızdan müteakkkürüz.Derneğimizde bu gaye için çalışmaktir.

Sen zamanda meydana çıkan Kıbrıs meselesi yüzünden birbirine iyi bilen ve seven Yunan-Türk milletlerin destüğünden mahzun olan müteakkkürümüz birçok gayelerin birbirine karışmasına ve iki dost milletin ayrılmasına sebep olduklarımız büyük teessüfle görüldük.Mezkûr muvakket müskülati meydana çıkaran mesele,gimidi sayenizde hüsn neticeye varmıştir,ve destüğünüz yeniden ileriye yoruyacaktır.Bu muakese devam ettikçe her iki millete zarar varmıştir.İçbirlikçe iki millet için faydali olacaktır.Schillerimizi aynı deniz suları cucaklıyor.Bu halde iki millet birleşik olursak dostlarımızın itimadına ve düşmanlarımızın düşüncelerine hayız olacağız.Birleşik katırsak milletlerimizde sulh ve selamet temin etmemiz muhakkaktır.

Bu günlerde Londra'de vuku bulan gayen teessuf ve acı uçak kezazinden kurtulduğunuz büyük sevinçle dryduk.Türkiyenin iyiliği için deyma sibatla bulunmanızi Cenab Allehtan istirham ederiz.

Yunan-Türk Birliği Derneği
namine,Başkanı

Dr. Apostolos Orfanidis

030 01 7 35 12

EK-19 Ege'deki Sığacık ve Aliğa iskelelerinin Yunanistan'la yapılacak ithalat ve ihracata açılması hususunda Yunanistan Elçiliği ile nota teatisi için Dışişleri Bakanlığı'na yetki verilmesi, BCA, 30.18.01.02_123.65.5.

T. C.
BAŞBAKANLIK
MUCAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü

KARAR

11686

Ege kıyılarındaki Aliğa ve Sığacık iskelelerinin Yunanistan'la yapılacak ithalat ve ihracata açılması hususunda Yunanistan Elçiliği ile metni ilişik notayı teati etmeye Dışişleri Bakanlığının yetkili kılınması adı geçen Bakanlığın 6/7/1950 tarihli ve 73111/307 sayılı yazısı üzerine Bakanlar Kurulunca 5 / 8 /1950 tarihinde kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

C. Bayar

08 01 18 01 2 1683 65 5

Başbakan	Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı VE M. Savunma B. V.	Devlet Bakanı	Adaleti Bakanı
Milli Savunma Bakanı	İçişleri Bakanı	Dışişleri Bakanı	Maliye Bakanı
Milli Eğitim Bakanı	Bayındırlık Bakanı	Eklo. ve Ticaret Bakanı VE Dışişleri B. V.	Sa. ve So. Y. Bakanı
G. ve Tekel Bakanı VE M. Eğitim B. V.	Tarım Bakanı	Ulaştırma Bakanı	Sakarya Bakanı İşletmeler Bakanı

U. M. ...
S. Bayar
A. ...
F. Beles
M. A. Bayar
M. ...

EK-20 Yunanistan sınırında bulunan Pazarkule mevkiinin, Türkiye'ye girip çıkacaklar için hudut kapısı olarak tayini, BCA, 30.18.01.02_130.85.12.

T. C.
BAŞBAKANLIK
MÜAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayısın
3
15923

KARAR

Yunan hududu üzerinde bulunan Pazarkule mevkiinin Türkiye'ye girip çıkacaklar için hudut kapısı olarak tayini; işgileri Bakanlığının 24/10/1952 tarihli ve 41481-6 sayılı yazısı üzerine, 5682 sayılı kanunun I inci maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 20/11/1952 tarihinde kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

C. Demirel

130 85 12
01
15
01
01

Başbakan <i>C. Demirel</i>	Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı —	Devlet Bakanı <i>M. Jalel</i>	Adalet Bakanı <i>O. S. C. C. C.</i>
Millî Savunma Bakanı <i>T. C. C. C.</i>	İşleri Bakanı <i>E. C. C. C.</i>	Dışişleri Bakanı <i>T. C. C. C.</i>	Maliye Bakanı <i>H. C. C. C.</i>
Millî Eğitim Bakanı <i>T. C. C. C.</i>	Bayındırlık Bakanı <i>R. C. C. C.</i>	Ekol. ve Tıbbî Bakan <i>H. C. C. C.</i>	İs. ve So. Y. Bakanı <i>H. C. C. C.</i>
C. ve Tekel Bakanı —	Tarım Bakanı <i>R. C. C. C.</i>	Ulaştırma Bakanı <i>H. C. C. C.</i>	Çalışma Bakanı <i>H. C. C. C.</i>
			İşletmeler Bakanı ve Güm. ve T. B. V. <i>H. C. C. C.</i>

EK-21 Türkiye ile Yunanistan arasında 7 Kasım 1953 tarihinde Ankara'da imzalanan ticaret ve ödeme anlaşması metni, BCA, 30.10.00.00_219.478.14.

Türkiye ile Yunanistan arasında
Ticaret Anlaşması

Türkiye Hükümeti ile Yunanistan Hükümeti, iki memleket arasındaki ticarî mübadeleleri -avrupa iktisadî işbirliği çerçevesi dahilinde- geliştirmek isteği ile, aşağıdaki hükümleri kararlaştırmışlardır:

Madde 1

Türkiye ile Yunanistan arasındaki ticarî mübadeleler, iki memlekette yürürlükte bulunan umumî ithalât ve ihracat rejimlerine uygun olarak yapılacaktır.

Akit taraflar, A.İ.İ.T. nin mukarreratına uygun olarak alınmış veya alınacak bütün tedbirleri, ve betahsis mübadelelerin serbestisine müteallik tedbirleri, diğer taraf menşeli maddelere re'sen tatbik etmeyi taahhüt ederler.

Madde 2

Türk Hükümeti, ilişik listede kayıtlı Yunan mallarının, her birine tahsis edilen kontenjanlar nisbetinde, Türkiye'ye ithali için gerekli müsaadeleri verecektir; diğer taraftan, mezkûr listede bulunmayan veya bulunup ta kontenjanları bitmiş olan mallara ait her ithal talebini iyi niyetle tatbik edecektir.

Türkiye tarafından müstakillen veya A.İ.İ.T. mukarreratına uygun olarak alınmış veya alınacak ithalât serbestisine müteallik bütün tedbirler, A.İ.İ.T. âza devletlere nazaran hiç bir tefrik yapılmaksızın, Yunan mallarına da tatbik edileceklerdir.

:/.

030	10						
-----	----	--	--	--	--	--	--

Madde 3

Yunan Hükümeti, müstakillen veya A.İ.İ.T. nin mukarreratına uygun olarak alınmış veya alınacak ithalât serbestisine müteallik bütün tedbirleri, A.İ.İ.T. üzası devletlere nazaran hiç bir tefrik yapmaksızın, türk mallarına tatbik etmeyi taahhüt eder.

Madde 4

Âkit Taraflardan biri, yürürlükte bulunan liberasyon rejimini takyit ettiği takdirde, işbu Anlaşmanın 8 inci maddesinde derpiş edilen Muhtelit Komisyon, vaziyeti tetkik ve diğer tarafı ilgilendiren maddelerin kontenjanlarını tesbit etmek üzere, derhal toplanmaya davet edilecektir.

Evvelki maddede derpiş edilen Muhtelit Komisyon kanaliyle varılacak mutabakata intizaren, mümasil tedbirlere tevessül edecek olan Hükümet, ilgili ithalâtçılar tarafından arz edilen ithâl lisansları taleplerini, iki memleket arasındaki samimî münasebetlere uygun şekilde ve ananevî ticaretleri çerçevesi dahilinde, iyi niyetle tetkik etmeyi şimdiden taahhüt eder.

Madde 5

İşbu Anlaşmanın yürürlük müddeti zarfında yapılacak ticarî mübadelelere ait ödemeler, bugünkü tarihli Ödeme Anlaşması ahkâmınca tesviye edileceklerdir.

Madde 6

İki Âkit Taraf, iptidai maddelerin, mamül madde haline tahvil maksadiyle, iki memleketin birinden diğerine, muvakkat kabul rejimine tebaen, sevk edilmesi ve menşei memlekete tekrar ihraç olunabilmesi hususunda mutabaktırlar.

İşbu mamül maddelerin mamül hale konulması için gerekli masraf ve ücretler munzam bir miktar iptidai madde veya ihracatı yapan mem-
./.

030	10						
-----	----	--	--	--	--	--	--

leket menşeli başka mallar gönderilmek suretiyle veya kliring yoluyla tesviye edilecektir.

İşbu tahvil ameliyeleri için alâkadarlar arasında aktolunan mukaveleler evvelenirde iki memleket selâhiyetli makamlarının tasvibine tâbi tutulacaklardır.

Madde 7

İşbu Anlaşmanın yürürlüğe konulmasından sonra, her iki Tarafca sevkedilen mallar için, Akit Taraflardan her biri, ihracatı yapan Memleketin makamları tarafından verilecek ilişik önneğe uygun bir menşe şahadetnamesi talep etmek hakkında sahip olacaktır.

Bedeli FOB yüz Türk Lirasını veya bunun başka para ile muadilini aşmayan sevkiyat için, menşe şahadetnamesi aranılmaz.

Madde 8

İki Hükümet mümessillerinden mürekkep bir Türk-Yunan Muhtelit Komisyonu kurulacaktır. Bu Komisyonun vazifesi, işbu Anlaşmanın tatbikatı ile ilgili bütün meseleleri halletmek olacaktır.

Bu komisyon, lüzum görüldüğü hallerde, mezkûr komisyondaki Heyet Başkanlarından biri tarafından talebi takip eden 20 günlük müddet zarfında toplanacaktır.

Madde 9

İşbu Anlaşmanın yürürlüğe konulmasından evvel her iki Memleketin selâhiyetli makamları tarafından tasvip edilmiş olup icra safhasında bulunan ticarî muameleler, tasvip edildikleri zamanda her iki Memlekette bunlara tatbiki gereken ahkâm dairesinde, tasfiye edileceklerdir.

./.

030	10						
-----	----	--	--	--	--	--	--

Madde 10

İşbu Anlaşmanın yürürlüğü sırasında, her iki Memleketin selâhiyetli makamları tarafından tasvip edilmiş olup Anlaşmanın inkızasında tamamlanmamış bulunan muameleler, işbu Anlaşmanın ahkâmına tevfikten tasfiye olunacaklardır.

Madde 11

İşbu Anlaşma, imzası tarihinde yürürlüğe girecek ve bir sene müddetle muteber olacaktır.

İnkızası tarihinden iki ay önce feshi ihbar edilmediği takdirde senelik müddetler için kendiliğinden temdit edilmiş sayılacaktır.

Ankara'da iki nüsha ve Fransızca olarak 7 Kasım 1953 tarihinde yapılmıştır.

İmza

İmza

030	10						
-----	----	--	--	--	--	--	--

EK-22 Düstur, Üçüncü Tertip, Cilt 36, Kasım 1954-Ekim 1955, Türkiye'ye İthal Olunabilecek Yunan Malları Listesi:

188

Türkiye'ye ithal olunabilecek Yunan malları listesi

Tarife No.	Malların cinsi	A. B. D. dolârı ile kıymeti
66/162	Hayvanî tutkal	30.000
277/868	Nebatî »	
71/176	Superfosfatlı gübreler	300.000
102, 105, 106, 103, 108, 111	Yün ipliği ve yün mensucat	500.000
118-120	(IV sayılı listede olanlar)	
132/444, 445 A	Sunî ipek elyafı	P. M.
277/857	Sakız, 60 ton	
277/867	Kolofan	150.000
281/877 B, C, D, E } 879/A, 880/A, B } 881/A-A5, } 881/B-B4, } 882/A, B, C, }	Plâstik maddeler ve mamulâtı (IV sayılı listede olanlar)	50.000
334/1094		
341/1112	Kâğıt ve katranlı karton	15.000
366, 368, 369, 370, 371, 377-80, 387, 390	Pamuk iplikleri ve pamuk mensucat (IV sayılı listede olanlar) iplikler 800.000 dolârdan noksan olmayacaklardır.	2.000.000
383/1329-1329 A	Örgüler (IV sayılı listede olanlar)	10.000
391/1345	Balık ağıları	P. M.
414/1399	Sisal ip ve sicimler	50.000
448/1465 A	Kauçuk eldivenler	5.000
445/1457	Bisiklet iç lâstikleri ve futbol topu iç lâstikleri	20.000
449/1473		
459/1508, 1509	Zımpara dan sunî değirmen taşları ve zımpara çarkları	50.000
476/1554-1556		
463/1515, 1516, 1518	Bileği taşları ve corundium	3.000
469/1531-38	Çimentolar	3.000.000
476 B/1555	Diğer zımpara mamulleri	1.000
481/1576	Ateş tuğlaları	50.000
487/1597, 97 A, } 1600, 00 A } 1603, 03 A }	Çini ve porselen mamulleri	15.000
488/1612-1615	Porselenden elektrik tesisatı teferruatı	
495/1631	cam izolâtörler	50.000
494/1627	Şişeler	
511/1677-1679 B	Renkli veya yaldızlı camdan su bardak- ları vesair maddeler	7.000
497/1635-38	Âdi ve diyamante camlar	300.000
502/1650	Lâmba şişeleri	30.000
507/1658	Kırılmaz saat camları	2.000
597/2142-44	Saat aksamı (Teferruatı)	

Tarife No.	Malların cinsi	A. B. D. dolâr ile kıymeti
523/1744-1747 1756-1759	0,3-3 mm. lik demir ve çelik saclar (IV sayılı listede olanlar)	10.000
525/1779, 80 526/1781	Diğer maddelerle kaplı demir teller ve dikenli teller	25.000
528/1785-87	Zincirler (IV sayılı listede olanlar)	50.000
529/1791-97 B 1799	Demir ve çelik borular ve bunların te- ferruatı (IV sayılı listede olanlar)	200.000
531/1806-1809	Supaplar, somunlu vida ve somunları,	
532/1810-1814	vidalar ve çiviler (IV sayılı listede olanlar)	75.000
533/1815-1817		
534/1818	Kalorifer radyatörleri	50.000
535/1823 1821	İspirto ocakları Havagazi ocakları ve fırınları ve bun- ların yedek parçaları	175.000
1819 1822, 29, 32	Petrol sobaları ve yedek parçaları Fitilli veya tazyikli ocaklar ve yedek parçaları	
535/1820, 23,29 536/1835	Elektrik ocak ve sobaları Kasalar	
537/1836-37	Yazıhane, dolap, klasör, kutu, kardeks, demirden çekme ve bunların teferruatı	10.000
538/1842, 1845 1849, 1851, 1855 A	Destere, kürek, bel, çekiç, tokmak, kaz- ma ve mala	100.000
538/1846-48	Baltalar hariç, demirden her nevi el aletleri	75.000
539/1861, 62	Kalaylı ve nikel kaplamalı bıçakçı mamulâtı	5.000
541, 544/1871-73 1876, 1877	Çilingir edevatı (IV sayılı listede olanlar)	50.000
545/1881	Toplu iğneler	7.000
549/1889, 90	Kopçalar ve raptiyeler	2.000
552/1908	Emaye banyo tekneleri	10.000
552/1909	Dökme, çelik, emaye banyolar	5.000
552/1906	Emaye ve alüminyumdan mutbak ta- kımları	50.000
569/2025 A	Ütüler	5.000
552/1909 A	Kablar için madeni bulaşık teli	10.000
552/1909 A 653/2334	Cep fenerleri ve kuru piller	150.000
552/1904, 1906- 1909/A, 1911	Elektrik ütöleri, elektrik ekmek kızar- tıcı ve termosifonlar	50.000
652/2311, 15, 19, 2323, 27, 31	Vantilatörler ve aspiratörler (IV sayılı listede olanlar)	
573/2042	Kurşun ve kalay halitasından borular	3.000
614/2208	Madeni gözlük çerçeveleri (IV sayılı liste)	10.000

Tarife No.	Malların cinsi	A. B. D. doları ile kıymeti
664/2383-2386, 2388, 2389, 2400, 2402, 2405, 2407, 2411, 2414, 2420-2422	Makine ve hayvanla çekilen pulluklar ve bunların demirleri; hayvanla çekilen tırmıklar ve dairesel tırmıklar; çirçir makineleri ve pamuk preseleri, tohum ekme makineleri (Mibzerler), saman tazyik etme makineleri (Makine ile ve el ile), harman makineleri, patates çıkarma, toplama makineleri, saban demirleri, arı kovanları, pamuk tohumlarını (Çiğitleri) nakle mahsus havalı tesisat, ziraat aletleri ve yedek parçaları.	1.000.000
623/2230 657/2340'	Pulverizatörler ve kükürtleme püskürgeçleri Pamukun çirçirılmasına mahsus lintersler	
630/2243 637/2260 633/2263 639/2266,	Çakmaklar	10.000
2267, 2268, 642/2272, 2273, 2274, 645/2280	Av fişekleri, fişek kovanları, kapsüller ve dumanlı, dumanlı av barutları	25.000
645/2279	Dinamit kapsülleri	50.000
651/2296-2307 652/2309-2323	Dizel motörleri (5-12 beygirlik) Transformatörler, katıalar, rezistanlar, elektrik motörleri (0,5-50 beygirlik)	150.000 200.000
657/2339-2342 658/2343-2366/C 666/2427-2438/E	Tuğla ve kiremit fabrikalarına mahsus makineler; kauçuk fabrikaları; kahve imalatçılara, zeytinyağ fabrikalarına, helva imalâthanelerine, ekmek fabrikalarına, pastacılığa mahsus makineler; konserve makineleri, fener imaline mahsus makineler, iplik fabrikalarına mahsus tarak makineleri, demirhane makineleri, testere bileme makineleri (IV sayılı listede olanlar)	300.000
665/2423, 2425, 2426, 674/2470	Santrifüj tulumbalar (IV sayılı listede olanlar)	50.000
703/2562	Ziraate mahsus arabalar ve dingiller	10.000
708/2578	Kurşun kalemler	20.000
709/2579, 2580	Kundura boyaları	10.000
745/2947	Vernikler, renkli ve kurutucu vernikler	50.000
754/2990 B, 2991 A	Sülfür dö karbon Asit sülfürik ve saf asit kloridrik	10.000 P. M.
760/3018 853	Zirai ilâçlar Müstahzaratı ispençiyariye (IV sayılı listede olanlar)	50.000 P. M.
853/3303	Dokuma sanayii için emprenyörler Sebze tohumları	P. M. 5.000

EK-23 Hazineye intikal eden Şişli Halkevi binasının Valilik, Nişantaşı Gençlik Kulübü, Türk-Yunan Dostluk Cemiyeti ve Çalışma Bakanlığı'na tahsisi, BCA, 30.18.01.02_129.56.16.

T. C.
BAŞBAKANLIK
MUAMELÂT UMUMİ MÜDÜRLÜĞÜ
Tetkik Müdürlüğü
Karar sayıs

15346

5830 sayılı kanunla Hazineye intikal eden Şişli Halkevi binasının bodrum kattaki iki odasının Valilik emrine, bodrum katın diğer kısımleriyle spor sahasının Nişantaşı Gençlik Kulübüne, zemin katın koridor nişayetinde ve sağda 4x4.70 ebadındaki bir kapı ile ayrılmış bulunan ve bodruma bir merdivenle irtibatı olan bir odanın Türk Yunan Dostluk Cemiyetine, binanın yukarıda yazılı kısımlarının dışın- da kalan yerlerinin iş gücü faaliyet merkezi olarak kullanılmak üzere Çalışma Bakanlığına tahsis edilmesi; Maliye Bakanlığının 14/6/1952 tarihli ve 3100-97/10688 sayılı yazısı üzerine, 5830 sayılı kanunun 7 nci maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 18/6 /1952 tarihin- de kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

C. Bayar

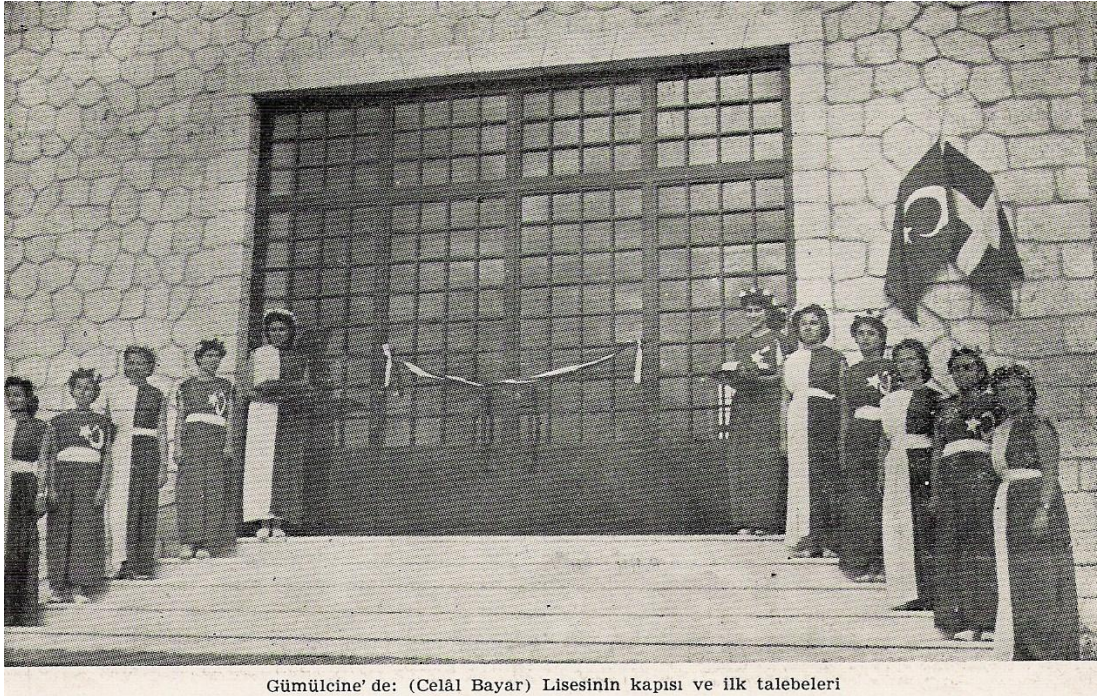
179 5616
18 04
U30

Başbakan <i>A. M. Bayar</i>	Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı <i>S. Bayar</i>	Devlet Bakanı <i>M. Akbulut</i>	Analet Bakanı <i>A. M. Bayar</i>
Millî Savunma Bakanı <i>M. M. Kaya</i>	İçişleri Bakanı -----	Dışişleri Bakanı <i>E. Kaya</i>	Maliye Bakanı <i>H. Kaya</i>
Millî Eğitim Bakanı <i>H. Kaya</i>	Bayındırlık Bakanı <i>H. Kaya</i>	Ek. ve Ticaret Bakanı <i>H. Kaya</i>	San. ve So. Y. Bakanı <i>H. Kaya</i>
C. ve Tekel Bakanı <i>H. Kaya</i>	Tarım Bakanı <i>H. Kaya</i>	Ulaştırma Bakanı <i>H. Kaya</i>	Çalışma Bakanı <i>H. Kaya</i>
			Ve İşletmeler Bakanı V. <i>H. Kaya</i>

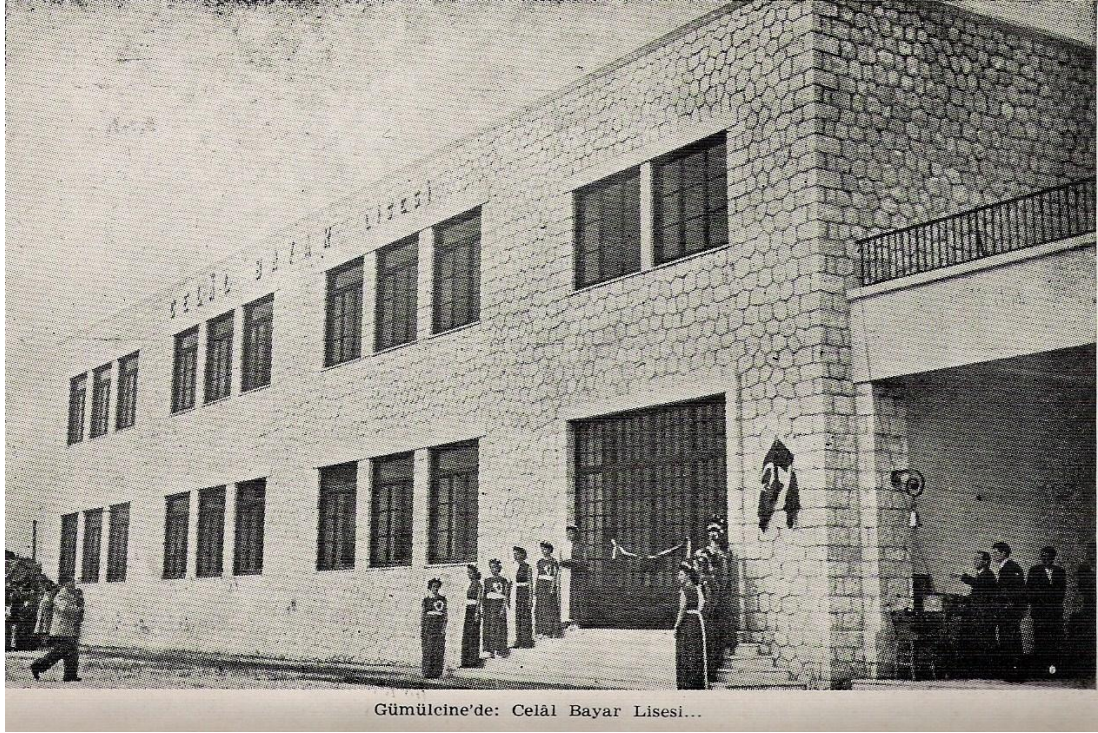
EK-24 Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Gümülcine'de Karşlanması ve Çalınan Milli Marşların Dinlenmesini Gösteren Resim:

EK-25 Gümülcine'de Celal Bayar Lisesinin Kapısı ve İlk Talebelerini Gösteren Resim:

EK-26 Gümölcine'de Celal Bayar Lisesini Gösteren Resim:

EK-27 Gümölcine'de Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ı Bekleyen Halkı Gösteren Resim:

EK-28 Gümölcine’de Milli Elbise Giymiş Kızlar Cumhurbaşkanı Celal Bayar’a Çiçek Serperken Çekilen Resim:

Gümölcine’de: Milli elbise giymiş olan kızlar, Cumhurreisimize çiçek serperlerken

EK-29 İstanbul'da yapılması düşünülen Rum Patrikhanesi için para toplamak amacıyla Yunanlıların yaptıkları faaliyetler, BCA, 30.10.00.00_199.733.7.

T. C. BAŞBAKANLIK YAZI İŞLERİ VE SİGEL MÜDÜRLÜĞÜ		ÖZETİ
Gelen evrakın Tarihi	25 / 5 / 1953	Dışişleri Vekâletine 11.Daire Umum Müdürlüğü, 25/5/1953 tarih ve 47021/194 sayılı tezkereye karşılıktır.
No.	47021	
Yazan Memur		
Yazı tarihi	4 / 7 / 1953	İstanbul'da Rum Patrikliği için inşası muta-
Beyaz eden		savver yeni binaya tahsis edilmek maksadiyle Amerika-
Beyaz tarihi	1 / 195	daki Yunanlıların iane toplamak üzere faaliyete geç-
Karşılaştıranlar		tikleri, bu meyanda <i>bu bala tertipine karar</i> veriliseek balomun Tertip Heyeti
Dosya No.		fahri Başkanlığını kabul etmelerinin Büyük Elçimizle
Gidiş No.	1599 62087	Daimiden <i>Delegemizin</i> rica ettikleri hakkındaki tezkereniz tetkik edildi. <i>Bu konuda belirtilen</i>
Ekleri		(Tezkerenizde işah edilen) mütaleanın uygun
Sevk tarihi	8 / 7 / 1953	görüldüğünü ve bu durum karşısında Büyük Elçimizle
Kaydeden		Daimi Delegemizin balomun Tertip Heyeti fahri Başkan-
Not :		lığını kabul etmelerinin zaruri olacağını saygılarım- la arz ederim.
		M.V. 4.7.953
		Bayvekil Namına Müsteşar A.Salih Korur

[No. 2]

030 10

1097337

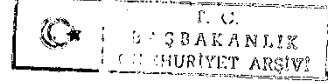
Başbakanlık Daire Müdürlüğü

EK-30 Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yunan Dili ve Edebiyatı Profesörlüğüne Suat Sinanoğlu'nun tayini, BCA, 30.0.011.001.000_244.16.18.

T. C.
MILLÎ EĞİTİM VEKALETİ
Üniversiteler Bürosu
SAYI.....

Ankara -195

Özet:

K A R A R

26874

1 - 4936 sayılı Üniversiteler Kanununun 28 inci maddesine göre Fakülte Profesörler Kurulunca seçilmiş, Senatoca uygun görülmüş olan Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yunan Dili ve Edebiyatı (Klasik Filoloji) Profesörlüğüne aynı ders Doçenti Suat Sinanoğlu'nun tayini tensip edilmiştir.

2 - Bu kararı Maarif Vekili yürütür.

22 Nisan 1954

REİSİCUMHUR

e. Siny

Başvekil

Maarif Vekili

u. Sinanoğlu

u. Sinanoğlu

030 11 1 244 16 18